

ЕЛИФ ШАФАК ЧЕСТ

Превод от турски: Емилия Масларова, 2012

chitanka.info

*„Доколкото можеше да си спомни,
навремето се чувстваше като
престолонаследник в дом, където се радваше на
съмнителната помощ и изпълнената с тревога
закрила на майка си.“*

Дж. М. Кутси,
„Детство. Сцени от един
провинциален живот“

ЕСМА

Лондон, септември 1992 година

Майка ми умря два пъти. Обещах си да не допускам историята ѝ да бъде забравена, но все не намирах времето, волята или пък смелостта да я опиша. Доскоро. Съмнявам се някога да стана истински писател и вече съм се примирила с това. Достигнах възраст, в която приемам по-спокойно своите ограничения и провали. Но трябваше да разкажа историята, било то и на един-единствен човек. Трябваше да я запратя някъде във Вселената, където да се рее на воля, далеч от нас. Дължах я на мама, тази свобода. И трябваше да приключи тази година. Преди да го пуснат от затвора.

След няколко часа ще извадя от фурната сусамовата халва, ще я оставя да изстине при мивката и ще целуна мъжа си, преструвайки се, че не забелязвам притеснението в очите му. После ще изляза от нас заедно с двете си дъщери близначки — седемгодишни, с четири минути разлика — и ще ги закарам на рожден ден. По пътя те ще се карат и, както никога, аз няма да направя забележка. Ще се чудят дали на рождения ден ще има клоун, или още по-добре — илюзионист.

— Като Хари Худини — ще кажа.

— Хари кой?

— Тя каза Хуудини, глупачко!

— Кой е този, мамо?

Ще ме заболи. Болка като от жило на пчела. Не толкова на повърхността, колкото отвътре — засилващо се парене. Както толкова пъти дотогава, ще си дам сметка, че не знаят нищо за историята на рода си, защото не съм им разказвала почти нищичко. Някой ден, когато са готови. Когато съм готова аз.

След като заведе момичетата на рождения ден, ще побъбря малко с другите майки. Ще напомня на домакинята, че една от дъщерите ми има алергия към ядки, но тъй като е трудно да различи близначките, е по-добре да ги наглежда и двете и да внимава да не ядат нищо с ядки,

включително от тортата. Не е много честно спрямо другата ми дъщеря, но между роднини понякога стават и такива неща — нечестни.

После ще се кача отново в колата — червен остин монтего, който се редуваме да караме с мъжа ми. От Лондон до Шрусбъри е три часа и половина. Малко преди Бирмингам сигурно ще се наложи да спра и да заредя. През цялото време ще слушам радио. Така ще ми е по-лесно да прогоня призраците — с музика.

Много пъти съм мислела да го убия. Кроила съм сложни планове с пистолети, отрова и — още по-добре — сгъваемо ножче — за поетична справедливост. Минавало ми е през ум и да му простя, докрай и истински. Накрая не направих нито едното, нито другото.

Щом пристигна в Шрусбъри, ще оставя колата пред железопътната гара и ще отида пеш до мрачната сграда на затвора — на пет минути е. Ще започна да снова напред-назад по улицата или ще се облегна на стената срещу главния вход, докато го чакам да излезе. Не знам колко ще чакам. Не знам и как ще реагира той, когато ме види. Не съм го виждала повече от година. Преди ходех редовно на свиждане, но когато денят да го пуснат на свобода приближи, просто престанах да идвам.

По някое време тежката врата ще се отвори отвътре и той ще излезе. Ще погледне похлупеното от облаци небе, отвикнал да вижда огромното празно пространство над себе си след четиринайсет години в затвора. Представям си как мига срещу дневната светлина — като някое изчадие на тъмнината. През това време аз ще стоя, без да се помръдвам, и ще броя до десет, до сто или до три хиляди. Няма да се прегърнем. Няма да стиснем ръцете си. Само кимване и поздрав с възможно най-тихий задавен глас. Щом стигнем гарата, той ще се качи в колата. Аз ще се изненадам колко е подвижен. Все пак още е млад.

Ако поиска да запали цигара, няма да възразя, въпреки че мразя миризмата и не разрешавам на мъжа си да пуши у нас или в колата. Ще подкараме през провинциална Англия, покрай притихнали поляни и ширнали се ниви. Той ще попита за дъщерите ми. Аз ще отвърна, че са добре, бързо растат. Той ще се усмихне, сякаш има някаква представа какво е да си родител. В отговор аз няма да попитам нищо.

Ще нося касета, която да слушаме по пътя. Най-големите хитове на АВВА — всички песни, които мама си тананикаше, докато готвеше, чистеше или шиеше. Take a Chance on Me, Mamma Mia, Dancing Queen,

The Name of the Game... защото, сигурна съм, мама ще ни наблюдава. Майките не отиват на небето, след като умрат. Получават специално разрешение от Бог да поостанат още малко и да наглеждат децата си, каквото и да се е случило между тях през краткия им земен живот.

Щом се върнем в Лондон и стигнем Барнсбъри Скуеър, ще потърся къде да спра, мърморейки. Ще завали — мънички кристални капки. Накрая ще намерим къде да пхна колата, след десетина маневри. Приятно ми е да си мисля, че шофирам добре, но само докато се стигне до паркирането. Чудя се дали той ще се присмее, че карам като всички жени. Навремето би го направил.

Ще тръгнем заедно към къщата по улицата, тиха и светла отпред и зад нас. За стотна от секундата ще сравним квартала със стария ни дом в Хакни, с къщата на „Лавендър Гроув“ и ще се изумим колко различно изглежда всичко сега, как времето е минало напред, макар ние да не сме.

След като влезем у нас, ще събуем обувките си и ще си сложим пантофи: за него — класически графитеносиви, на мъжа ми, за мен — виненочервени с помпони. Лицето му ще се сгърчи, щом ги види. За да го успокоя, ще му кажа, че са ми подарък от дъщерите. Той ще се отпусне, разбрал, че не са нейни. Приликата е просто съвпадение.

После ще загледа от вратата как правя чай, който поднасям без мляко, с много захар, в случай че затворът не е променил навиците му. След това ще извадя сусамовата халва. Ще седнем заедно при прозореца, стиснали в ръцете си чашите и чиниите, като възпитани непознати, които гледат нарцисите в задния двор под дъжда. Ще ме похвали за готвенето, ще каже колко му се е ядяла сусамова халва, въпреки че любезно ще откаже да му донеса още. Аз ще отвърна, че следвам точно рецептата на мама, но халвата ми все не става толкова вкусна, колкото нейната. Това ще затвори устата му. Двамата ще се погледнем втренчено, във въздуха ще увисне тежко мълчание. После той ще се извини, ще каже, че се чувства уморен и, ако нямам нищо против, иска да си почине. Ще го отведе в стаята му и ще затвори вратата, бавно.

Ще го оставя там. В стая в дома си. Нито много далеч, нито твърде близо. Ще го държа затворен между онези четири стени, между омразата и любовта, които пряко волята си изпитвам — за вечни времена хванати в капана на сърцето ми.

Той ми е брат.
Той, убиецът.

ИМЕНА КАТО БУЧКИ ЗАХАР

Село на река Ефрат, 1945 година

Когато се роди Пембе, Назе се натъжи толкова, че забрави колко се е мъчила през последните двацет и шест час, не забеляза и че между краката ѝ на струйка се стича кръв, а се опита да стане и да излезе. Така поне твърдяха всички — всички, присъствали онзи ветровит ден в стаята, където тя роди.

Но колкото и да искаше да се махне, Назе не можеше да отиде никъде. За изненада на жените в стаята и на мъжа ѝ, който чакаше на двора, повторна вълна от контракции я върна обратно в леглото. След три минути се появи главата на още едно бебе. Много коса, червеникава кожа, цялото мокро и сбръчкано. Пак момиче, само че по-малко.

Този път Назе не се опита да избяга. Въздъхна едва чуто, зарови глава във възглавницата и се извърна към отворения прозорец, сякаш се мъчеше да чуе шепота на съдбата във вятъра, нежен като мляко. Помисли си, че, ако се заслуша внимателно, може и да чуе отговора на небесата. Все трябваше да има причина, обяснение, за което тя и не подозираше, но което със сигурност бе очевидно за Аллаха, за да им даде Той още две момичета, при положение че вече имаха шест и нито един син.

И така, Назе стисна устни, залепи ги като подгъв, и реши да не изрича и дума, докато Аллах не ѝ обясни, докрай и убедително, подбудите за Своите действия. Дори насън устните ѝ бяха стиснати. През следващите четирийсет дни и четирийсет ноци Назе не изрече и дума. Нито докато готвеше нахут с овча лой от опашката, нито докато къпеше другите си шест дъщери в големия кръгъл тенекиен бидон, нито докато мачкаше сирене и го смесваше с див чесън и подправки, нито когато мъжът ѝ я попита какво име иска да дадат на новородените. Продължи да мълчи, притихнала като гробищата в подножието на хълмовете, където бяха погребани предците ѝ и където някой ден за вечен покой щеше да бъде положена и тя.

В затънтеното кюрдско село сред зъберите нямаше пътища, нямаше електрически ток, нямаше лекар, нямаше училище. През обвивката на усамотението му почти не проникваха новини от външния свят. Последниците от Втората световна война, атомната бомба... Селяните не бяха и чували за тях. Въпреки това бяха убедени, че във Вселената, иначе казано, отвъд бреговете на Ефрат, се случват странни неща. Какво да се прави, светът си беше такъв и нямаше смисъл да се опитват да го проумяват. Всичко, което някога го е имало и което щеше да го има в бъдеще, вече присъстваше тук и сега. Човеците бяха предопределени да водят уседнал живот — като дърветата и молозите. Освен ако не си един от тримата: странстващ мистик, изгубил миналото си, глупак, изгубил ума си, или Маджнун, изгубил своята любима.

Ако изключим дервишите, безумците и влюбените, за останалите нищо не бе изненадващо и всичко си бе такова, каквото трябва да бъде. Случеше ли се нещо в някое кътче, всички останали го научаваха веднага. Тайните бяха лукс, какъвто можеха да си позволят само богатите, а в това село на име Mala Car Bayan; или Дом на четирите вятъра, богати нямаше.

Старейшините на селото — трима дребни посърнали мъже — почти през цялото време седяха в единствената чайна, размишляваха върху тайнствата на Божествената мъдрост и глупостите на политиците и отпиваха чай от чаши, тънки като черупка на яйце и крехки като живота. Щом научиха, че Назе е дала обет за мълчание, те решиха да я посетят.

— Дошли сме да те предупредим, че си на път да извършиш кощунство — рече първият мъж, толкова стар, че и най-лекият ветрец можеше да го повали.

— Как изобщо очакваш Всевишният да ти разкрие волята Си, толкова ли не знаеш, че Той разговаря само с пророци? — отбеляза вторият мъж с уста, в която бяха останали едва няколко зъба. — А сред пророците със сигурност не е имало жени.

Третият мъж махна с ръце, сковани и възлести като корени на дърво:

— Волята на Аллах е да те чуе да говориш. Ако не искаше, щеше да те е направил риба.

Назе ги слушаше и от време на време си бършеше очите с краищата на забрадката. За миг си представи, че е риба: голяма кафява пъстърва в реката, с перки, проблясващи на слънцето, с петна, обточени от бледи ореоли. Тя и не подозираше, че по различно време в живота си децата и правнуците ѝ ще обичат едни или други риби и че поколения нейни потомци ще се чувстват свързани с подводното царство.

— Говори! — каза първият старец. — Неестествено е такива като теб да мълчат. А което е неестествено, е против волята на Аллах.

Но Назе пак не каза нищо.

След като почетните гости си тръгнаха, тя се приближи до люлката, където спяха близначките. Трепкащата светлина от запаленото огнище беше обагрила стаята в златистожълто и кожата на новородените сияеше едва доловимо, почти като ангелска. Сърцето на Назе омекна. Тя се извърна към шестте си дъщери, които се бяха наредили от най-високата до най-ниската, и каза с глас, и пресипнал, и глух:

— Знам какви имена ще им дам.

— Кажи ни, мамо! — възкликнаха момичетата, неописуемо радостни, че пак са я чули да говори.

Назе се прокашля и заяви с тон, в който се долавяше поражение:

— Тази тук ще се казва Бекст, а другата — Безе.

— Бекст и Безе — повториха като ехо момичетата.

— Да, деца мои.

След като го изрече, тя примлясна, сякаш имената са оставили в устата ѝ вкус, солен и възкисел — Бекст и Безе на кюрдски, Кадер и Йетер на турски. Орис и Доста на всички възможни езици. Това беше нейният начин да съобщи на Аллах, че макар и като добра мюсюлманка да се е примирила със съдбата си, не иска повече дъщери и следващия път, когато зачене — а тя знаеше, че той ще бъде последният, защото беше на четирийсет и една и вече не бе в разцвета на силите си, — не е зле Той да ѝ даде син, син и нищо друго.

Същата вечер, щом баща им се прибра, момичетата се втурнаха да му съобщят добрата новина.

— Тате! Тате! Мама говори!

Колкото и да се зарадва, че жена му е проговорила отново, Берзо се свъси, когато научи какви имена е избрала тя за новородените.

Поклати глава и смутен, мълча дълго.

— Орис и Доста — промърмори сякаш на себе си. — Ти всъщност не си дала имена на децата. Написала си молба до небесата.

Назе се вторачи в краката си и започна да оглежда палеца, показал се от дупката на вълнения ѝ чорап.

— Имена, в които прозира обида, могат да засегнат Създателя — продължи Берзо. — Защо да си навличаме гнева Му? Я за всеки случай да им дадем обикновени имена.

След това уточнение той оповести, че е измислил други имена: Пембе и Джамила — Розова и Красива. Имена като бучки захар, които се разтапят в чая ти, сладки и податливи, без остри краища.

Въпреки че решението на Берзо беше окончателно, имената, избрани от Назе, не бяха пренебрегнати лесно. Те останаха задълго в паметта на всеки, привързани към родословното дърво, като две тънки хвърчила, заплели се в клоните. Така близначките получиха по две имена: Пембе Кадер и Джамила Йетер — Розова Орис и Доста Красота. Кой да предположи, че след време едно от тези имена щеше да се появи във вестниците навсякъде по света?

ЦВЕТОВЕ

Село на река Ефрат, 1953 година

Още от съвсем малка Пембе обожаваше кучетата. Харесваше ѝ как те надзъртат в човешката душа — дори потънали в дълбок сън със затворени очи. Повечето възрастни смятаха, че кучетата не разбират много, но според Пембе това не беше вярно. Кучетата разбираха всичко. Само че прощаваха.

Най-любимо ѝ беше едно овчарско куче. Клепоухо, с дълга муцуна и сплъстена козина на черни, бели и бежови петна. Беше добродушна твар, обичаше да гони пеперуди и да лови пръчки и ядеше почти всичко. Викаха му Китмир, но и Куто или Додо. Името му се менеше постоянно.

Един ден, най-неочаквано, животното започна да се държи странно, сякаш беше обсебено от немирнен джин. Когато Пембе се опита да го погали по гърдите, то се спусна, изръмжа и я ухапа по ръката. Притеснителна беше не толкова леката рана, а промяната в нрава на кучето. Напоследък в областта беше плъзнал бяс и тримата старейшини на селото настояха малката Пембе да отиде на лекар — с тази малка подробност, че на сто километра околоръст нямаше такъв.

И така момичето и баща му Берзо се качиха първо на микробуса, а после на автобуса за големия град Урфа. Самата мисъл да прекара деня далеч от своята близначка Джамила накара Пембе да настръхне, но точно толкова голяма бе ѝ радостта да има баща си само за себе си. Той беше набит мъж с едри кости, волеви черти и рунтави мустаци, с ръце на селянин и с коса, започнала да посребрява по слепоочията. Хлътналите му светлокафяви очи излъчваха доброта и, освен когато се ядосаше, Берзо беше хрисим човек, макар и да тъжеше много, задето няма син, който да продължи името му за вечни времена. Беше немногословен, усмихваше се рядко и общуваше с децата си по-лесно, отколкото жена му. В замяна осемте му дъщери се надпреварваха за неговата любов — точно като пилци, които кълват зърно от шепа.

Пътуването до градът беше забавно и вълнуващо, чакането в болницата — нито едното от двете. Пред вратата на лекаря се бе извила опашка от двайсет и трима пациенти. Пембе знаеше точно колко са, защото, за разлика от другите осемгодишни момичета в селото, двете с Джамила ходеха на училище — запусната едноетажна сграда в друго село, на четирийсет минути пеш. Насред класната стая имаше печка, която бълваше повече пушек, отколкото топлина. В единия край седяха малките деца, в другия — големите. Проветряваше се рядко, затова вътре беше задушно и миришеше на спарено, все едно си се заровил в стърготини.

Преди да тръгне на училище, Пембе смяташе, че всички по белия свят знаят кюрдски. Сега разбираше, че не е така. Някои не знаеха и дума на кюрдски. Техният учител например. Той беше с късо подстригана оредяваща коса и покрусени очи, сякаш му е мъчно за живота, който е оставил в Истанбул, и съжалява, задето са го пратили на това забравено от Бога място. Ядосваше се, ако учениците не схващаха какво обяснява или пък му се подиграваха на кюрдски. Наскоро беше въвел правила. Кажеш ли и една-едничка дума на кюрдски, стоиш на един крак до черната дъска, с гръб към класа. Повечето ученици стояха по няколко минути, после биваха помилвани, при условие че няма да повтарят грешката, но от време на време се случваше някой да бъде забравен чак до вечерта и да прекара часове наред в това положение. Правилото бе породило противоположни чувства у близначките. Джамила замълча като няма — отказваше да говори, на какъвто и да е език, а Пембе правеше всичко възможно да усвои до съвършенство турския, решена да научи езика на своя учител и така да стигне до сърцето му.

Междувременно майка им Назе недоумяваше за какво им е да бият толкова път, за да усвояват думи и цифри, които няма да им трябват, нали скоро всичките щяха да се задомят. Мъжът ѝ обаче настояваше дъщерите му да се изучат.

— Всеки ден се разкарват чак дотам и обратно. Обувките им се износват — промърмори веднъж Назе. — И за какво?

— За да могат да четат Конституцията — отвърна Берзо.

— Какво е това Конституция? — попита подозрително тя.

— Законът, жено неука! Голямата книга. Има неща, които са разрешени, и неща, които са забранени, и ако не правиш разлика, ще

загазиш не на шега.

Назе изцъка, още не бе убедена.

— И как това ще помогне на дъщерите ми да се задомят?

— Много ти разбира главата! Ако някой ден съпрузите им се държат зле с тях, няма да им се налага да се примиряват. Могат да си вземат децата и да си тръгнат.

— О, и къде ще отидат?

Берзо не се беше сетил за това.

— Могат да се приютят в бащиния си дом, разбира се.

— Хм, заради това ли всеки ден бият толкова път и си пълнят главите с такива неща? За да се върнат в дома, където са се родили?

— Иди ми донеси чай — тросна се Берзо. — Говориш прекалено много.

— Боже опази! — изсумтя Назе, като се насочи към кухнята. — Някоя от дъщерите ми няма да напуска съпруга си. Направи ли го, ще я скъсам от бой, та дори да съм умряла. Ще се върна като призрак!

Колкото и куха и необмислена да беше заплахата, тя щеше да се превърне в пророчество. Дълго след като почина, Назе се връщаше като призрак при дъщерите си, при някои по-често, отколкото при други. Така де, беше инатлива жена и никога не забравяше. Нито прощаваше — за разлика от кучетата.

Сега, докато чакаха в болницата, Пембе гледаше с детски очи мъжете и жените, наредени на опашка в коридора. Някои пушеха, други ядяха от питките, които си бяха донесли от къщи, трети се държаха за раните си или виеха от болка. Над всичко се стелеше тежка смрад: на пот, дезинфектант и сироп за кашлица.

Докато наблюдаваше състоянието на всеки от пациентите, момичето се възхищаваше все повече на лекаря, когото ѝ предстоеше да види. Реши, че лек за толкова много болести може да намери само някой изключителен човек. Ясновидец. Магьосник. Вълшебник без възраст и с пръсти, които вършат чудеса. Когато дойде редът на Пембе и баща ѝ, тя вече преливаше от любопитство и с готовност последва Берзо в лекарския кабинет.

Всичко в него беше бяло. Но не като сапунената пяна, която избиваше на повърхността в коритото на чешмата, докато перяха дрехите. Не и като снега, който натрупва нощем през зимата, или суроватката, която смесваха с див чесън, за да направят сирене. Беше

бяло, каквото Пембе не беше виждала никога дотогава — твърдо, неестествено. Толкова студено, че момичето чак потрепери. Столовете, стените, плочките по пода, кушетката за прегледи, дори чашите и скалпелите бяха потопени в това безцветие. На Пембе не ѝ бе хрумвало, че бялото може да е толкова потискащо, толкова далечно, толкова тъмно.

Онова, което я изненада още повече, бе, че вътре имаше не лекар, а лекарка — жена, само че не като майка ѝ, лелите и, съседките. Точно както стаята беше обгърната от липсата на цвят, лекарката пред очите на момичето не притежаваше никое от женските качества, познати на Пембе. Тя зърна под дългата престилка кафеникава пола до коленете, чорапи от най-тънка и мека материя и кожени ботуши. Лекарката беше с очила, толкова квадратни, че приличаше на нацупена кукумявка. Не че детето беше виждало някога нацупена кукумявка, но със сигурност те изглеждаха точно така. Колко различна беше лекарката от жените, които се трудеха от тъмно до тъмно по нивите, сбръчкваха се от това, че присвиват очи срещу слънцето, и се плодяха, докато родят достатъчно синове. Това тук беше жена, свикнала хората, включително мъжете, да слушат внимателно всяка нейна дума. Дори Берзо си бе свалил каската и бе попривел раменете си в нейно присъствие.

Лекарката благоволи само да изгледа бащата и дъщерята свъсено. Сякаш самото им съществуване я отегчаваше и дори натъжаваше. Те очевидно бяха последните хора, които ѝ се искаше да лекува в края на тежкия ден. Не им каза много и остави сестрата да зададе важните въпроси: Как изглеждаше кучето? Имаше ли пяна по устата? Държеше ли се странно при вида на вода? Ухапа ли още някого в селото? Прегледаха ли го след това? Говореше много бързо, сякаш някъде тиктакеше часовник и времето изтичаше. Пембе беше доволна, че майка ѝ Назе не е дошла с тях. Тя едва ли щеше да успее да следи разговора и каквато си беше притеснителна, щеше да стигне до погрешни заключения.

Докато лекарката пишеше рецептата, сестрата би в корема на детето инжекция, от която то ревна с цяло гърло. Още плачеше, когато излязоха в коридора, където съвсем се разстрои от вниманието на непознатите. Точно тогава бащата — отново Берзо, когото Пембе познаваше, с високо вдигната глава и изправени рамене, — ѝ пошушна

в ухото, че ако млъкне и се държи като добро момиче, каквото е, той ще я заведе на кино.

Пембе тутакси спря да плаче и очите ѝ блеснаха от очакване. Думата „кино“ звучеше като опакован в станиолче бонбон: тя не знаеше какво има вътре, но беше сигурна, че е сладко.

В града имаше два киносалона. Големият се използваше по-често от тръгнали на обиколка политици, отколкото от местни изпълнители и музиканти. Там преди и след избори се струпваха тълпи от хора и се държаха яростни речи, а обещанията, обетите и пропагандата кръжаха като рояк жужащи пчели.

Вторият салон беше далеч по-скромен, но точно толкова посещаван. В него се прожектираха филми с различно качество благодарение на вкуса на собственика, които предпочиташе приключенията пред политическите тиради и плащаше скъпо и прескъпо на черноборсаджии, а те заедно с тютюна, чая и другите контрабандни стоки му носеха и филми. Така жителите на Урфа бяха изгледали доста уестърни на Джон Уейн, както и „Човекът от Мамо“, „Юлий Цезар“, „Треска за злато“ и други филми със смешния дребосък с тъмните мустаци.

Онзи ден прожектираха черно-бял турски филм, който Пембе изгледа от начало до край с отворена уста. Героинята беше бедно хубаво момиче, влюбено в момче, много богато, много разглезено. Но момчето стана нов човек. Такава бе магията на любовта. Докато всички, като се започне от родителите на момчето, чернеха младите влюбени и се чудеха как да ги разделят, те се срещаха тайно под една върба на реката. Държаха се за ръце и пееха песни, тъжни като въздишка.

На Пембе ѝ хареса всичко в киното: богато украсеният вход, тежката нагъната завеса, непрогледният мрак, който сякаш я зовеше. Тя изгаряше от нетърпение да разкаже на Джамила за това ново чудо. Докато се прибираха с автобуса, пееше отново и отново песента от филма:

„В съдбата ми е името ти издълбано,

*лее се във жилите ми твоята любов,
усмихнеш ли се някога на друг,
ще се убия аз от мъка или пък първа мъката ще ме
убие.“*

Докато Пембе поклащаше хълбоци и размахваше ръце, другите пътници ѝ ръкопляскаха и я насърчаваха с викове. Когато накрая тя замълча, по-скоро от умора, отколкото от чувство за благоприличие, Берзо се засмя и в ъгълчетата на очите му се появиха бръчици.

— Талантливото ми момиче — каза той с едва доловима гордост в гласа.

Пембе зарови глава в широките гърди на баща си и вдъхна мириса на лавандуловата помада по мустаците му. Не го знаеше, но това щеше да е един от най-щастливите мигове в живота ѝ.

Щом се прибраха, завариха Джамила В ужасно състояние: с подпухнали очи и издуто лице. Тя беше чакала цял ден на прозореца, нервно подръпвайки косата си и хапейки долната си устна. После най-неочаквано, без причина, беше надала ужасяващ вик. Въпреки всички усилия на майка ѝ и сестрите ѝ да я утешат, тя не беше спряла да вие.

— Кога се разплака, в колко часа? — попита настойчиво Пембе.

Назе се позамисли.

— Май по някое време следобед. Защо?

Момичето не отговори. Беше научило каквото искаше да знае. Въпреки че бяха на километри една от друга, двете с близначката ѝ се бяха разплакали едновременно — в мига на инжекцията. Казваха, че близначките били две тела с една душа. Но те бяха повече от това. Бяха едно тяло, една душа. Орис и Доста. Затвореше ли едната очи, другата ослепяваше. Болеше ли я едната, кървеше другата. И когато едната сънуваше кошмари, сърцето на другата биеше бясно в гърдите ѝ.

Същата вечер Пембе показва на Джамила движенията на танца, който беше видяла във филма. Двете започнаха да се редуват и да повтарят каквото е правила героинята: да се въртят, да се целуват и прегръщат като двама влюбени, да се заливат от смях.

— Каква е тази врява?

Беше Назе, гласът ѝ пропит от презрение. Чистеше ориза в тепсията, отделяше зърното от плевата.

Очите на Пембе се разшириха от негодувание.

— Какво толкова, само танцуваме!

— И защо танцувате? — тросна се Назе. — Да не сте решили да ставате проститутки?

Пембе не знаеше какво е това „проститутка“, но не се реши да попита. Усети как я блиска възмущение: защо майка ѝ не се радваше на песента като пътниците в автобуса? Защо съвсем непознатите проявяваха повече търпимост от най-близките?

Още умуваше върху това, когато чу как Джамила пристъпва напред, сякаш за да поеме вината, и прошепва:

— Извинявай, мамо. Няма повече да правим така.

— Казвам го за ваше добро. Ако днес прекалите със смеха, утре ще плачете. По-добре да ви е зле сега, отколкото след време.

— Не проумявам защо не мога да се смея и днес, и утре, и вдругиден? — отвърна Пембе.

Беше ред на Джамила да изгледа сърдито близначката си. С дързостта си не само я беше изненадала, но и я беше поставила в неловко положение. Тя затаи дъх — страхуваше се от онова, което щеше да последва: точилката. Прекрачеше ли някое от момичетата чертата, Назе ги удряше и двете с тънката дървена точилка в кухнята. Никога по лицата — красотата на едно момиче е нейният чеиз, — а по гърба или отзад. Момичетата не можеха да проумеят как инструментът, който направо ненавиждаха, прави и най-вкусните сладкиши, които толкова обичаха.

Онази вечер обаче Назе не наказва никого. Сбърчи нос, поклати глава и извърна поглед, сякаш копнееше да е другаде. Когато заговори отново, гласът и беше спокоен:

— Жената няма друг щит, освен скромността — рече тя. — Не забравяйте, изгубите ли нея, ще струвате по-малко и от курус^[1]. Светът е жесток. Няма да се смили над вас.

Пембе си представи, че мята във въздуха монета и гледа как тя пада върху дланта ѝ. Винаги имаше две страни, само две. Или печелиш, или губиш. Достойнство или позор и едва ли нещо можеше да утеши онзи, на когото се паднеше губещата страна.

Назе допълни, че било така, защото жените били направени от най-тънка батиста, докато мъжете били от дебел тъмен плат. Така ги бил скроил Бог: мъжът да превъзхожда жената. И не било работа на

хората да питат защо го е направил. Важното в случая било, че по черния цвят не личали петна, докато по белия се виждала и най-малката следа от мръсотия. Пак по същата причина на мига щяло да проличи, ако някоя жена е осквернена, и тя щяла да бъде отделена от другите, както отделяме люспата от зърното. Затова и ако някое девствено момиче се отдаде на мъж — пък бил той и неговият любим, то щяло да загуби всичко, а той нямал какво да губи.

В земите, където бяха родени Розова Орис и Доста Красота, „чест“ не беше само дума. Беше и име. Човек можеше да назове детето си Чест, стига то да беше момче. Мъжете имаха чест. Старите мъже, мъжете на средна възраст дори невръстните момчета, които, макар да ходеха на училище, още миришеха на майчиното мляко. Жените нямаша чест. Вместо това имаха срам. А както знае всеки, Срам не е особено приятно име.

Докато слушаше, Пембе си спомни голата белота на лекарския кабинет. Притеснението, което беше изпитала там, се бе завърнало, само че сега чувството беше още по-силно. Ами другите цветове — запита се тя, — синьо-лилавото, убито зеленото и лешниковокафявото, ами другите платове: кадифето, габардинът и брокатът? Светът беше толкова многообразен и със сигурност не се свеждаше до тепсия нелющен ориз.

Сред многото иронии в живота на Пембе бе и тази, че щеше да повтаря нещата, които ѝ бе неприятно да слуша от Назе на дъщеря си Есма, дума по дума, след години, в Англия.

---

[1] kurgus — стотинка(турски) — Б.а. ↑

АСКАНДЕР... АСКАНДЕР

Село на река Ефрат, 1967 година

Пембе беше жена с нелогични мисли и безпочвени страхове. Тази страна от характера ѝ не беше нещо, придобито с годините. Не, Пембе бе станала суеверна изведнъж, едва ли не за една нощ — нощта, в която се роди Искендер.

Пембе беше на седемнайсет години, когато стана майка — млада красива и разкъсвана от страхове. Тя стоеше в стая, окъпана в сумрачна светлина, и гледаше вторачено люлката, сякаш още не можеше да повярва, че пеленачето с тънки розови пръсти, прозрачна кожа и неравно мораво петно върху сплескания нос е оживяло напук на всичко, че отгук нататък ще бъде нейно дете — нейно и нищие друго. Пембе имаше син — синът, когото майка и цял живот се беше опитвала да роди и за когото беше мечтала и се беше молила.

След Розова Орис и Доста Красота Назе беше износила до края още едно дете. Този път то на всяка цена трябваше да бъде момче, нямаше друга възможност. Аллах ѝ го дължеше. *Длъжник ми е* — повтаряше тя, макар да знаеше, че богохулства. Казваше, че двамата със Създателя са се разбрали. След толкова момичета Той щял да изпъди заветната ѝ мечта. Назе беше убедена в това дотолкова, че месеци наред плете одеялца, чорапи и пуловерчета, по-наситеносини от нощ, в която се извива буря, всичките предназначени за съвършеното ѝ момченце. Не искаше да слуша никого, дори жената, която щеше да ѝ бабува — тя я прегледа, след като ѝ изтече водата, и ѝ каза с глас, тих като вятъра, че бебето е застанало накриво и е по-добре да отидат в града. Имало още време. Ако тръгнали веднага, щели да стигнат болницата, преди да е започнало раждането.

— Глупости — отсече Назе, вперила пламнал поглед в очите на жената.

Всичко било наред. Всичко било в ръцете на Всевишния. Тя била на четирийсет и девет години и това щяло да бъде нейното дете чудо.

Щяла да ражда тук, в собствения си дом, в леглото си, както била родила всичките си деца, само че този път щяло да бъде момче.

Раждането беше мъчително. Бебето беше прекалено голямо и бе тръгнало на обратно. Часовете отминаваха. Никой не броеше колко, защото е на лошо. Пък и властелин на времето е само Аллах, Божественият Часовникар. Онова, което за обикновените простосмъртни е непоносимо дълго, за Него е само миг. Затова стенният часовник беше покрит с кадифе, точно както всички огледала в къщата — всяко от тях вход към неведомото.

— Вече няма сили да се напъва — каза една от жените в стаята.

— Тогава ще ѝ помогнем — отвърна решително акушерката, но очите ѝ издаваха страха, който прикриваше.

Бръкна дълбоко в Назе и опипа хлъзгавото слюзесто бебе, което се загърчи под пръстите ѝ. Усети едва доловим пулс — като пукот на свещ, която догаря. Жената се опита внимателно, но твърдо да обърне детето в утробата. Веднъж. Втори път. Третия път бе покоравосърдечна, усещаше, че няма време. Бебето се завъртя по посока на часовниковата стрелка, но не достатъчно. Главата му се притисна в пъпната връв и опасно спря притока на кислород.

Назе беше изгубила толкова много кръв, че ту идваше на себе си, ту отново изпадаше в унес, лицето ѝ бе с цвят на зима. Трябваше да се вземе решение. Акушерката знаеше, че ще изгубят или майката, или детето. Нямахше начин да спаси и двамата. Съвестта ѝ беше притихнала като безлунна нощ и точно толкова тъмна. Изведнъж тя взе решение. Ще спаси жената.

В този миг Назе, която лежеше със стиснати очи, танцуваше със смъртта и губеше все повече кръв, понадигна глава и кресна:

— Не, пачавро такава!

Викът беше толкова писклив и силен, че сякаш не идваше от човешко същество. Жената в леглото се бе превърнала в див звяр, прегладнял и свиреп, готов да нападне всеки, изпречил се на пътя му. Тя тичаше през гъста гора, където слънцето хвърляше по листата трепкащи златисти и лимоненожълти отражения — свободна, както никога дотогава. Който я чу, реши, че си е загубила ума. Само лудите пицяха така.

— Разрежи ме, кучко! Извади го! — заповяда Назе, после се засмя, сякаш вече бе прекосила праг, отвъд който всичко беше шега. —

Момче е, толкова ли не виждаш? Синът ми идва! Злобна завистлива пачавра! Взимай ножиците! Незабавно! Срежи ми корема и извади сина ми!

Из стаята на рояци кръжаха мушици — като лешояди над плячка. Всичко беше плувнало в кръв. По килимите, чаршафите, стените бяха размазани прекалено много гняв и негодувание. Въздухът в стаята беше станал спарен, безжизнен. Мухите... де да можеше мухите да изчезнат.

Назе не оцеля. Нито пък бебето задълго — бебето, за чийто пол тя бе грешала през цялото време. Деветата й рожба, детето, което я погуби, а после тихо издъхна в люлката, пак беше момиче.

Затова онзи ден през ноември 1962 година, докато лежеше будна посред нощ на леглото, Пембе недоумяваше как изобщо е възможно Бог да е толкова своенравен. Ето, тя беше само на седемнайсет, а вече кърмеше син. Подозираше, че някъде от небето, под воднистата светлина, майка й я наблюдава завистливо. *Осем раждания, пет помятания, едно мъртвородено и нито едно не беше син... А ето че вече даваш на вятърничавата ми дъщеря здраво момченце. Защо, Аллах? Защо?*

Гласът на Назе кълтеше в ушите на Пембе, докато не се превърна в топка ярост, която се търкулна надолу по гърдите й и се сгуши в стомаха й. Колкото и да се опитваше да се отърси от тревогите си, накрая Пембе не постигаше друго, освен да си създава нови. Те кръжаха в главата й, въртяха се като пумпал и тя не знаеше къде да се скрие от укорите във втренчения поглед на покойната си майка. След като започна да му обръща внимание, вече го забелязваше навсякъде. Той беше в зърното и кашуто, които стриваше на каша в каменното хаванче и ядеше, за да е по-хубаво млякото й. В дъждовните капки, които се стичаха на вадички по черчеветата, в бадемовото масло, с което мажеше след всяко къпане косата си, и в гъстата супа със застрейка от кисело мляко, която къкреше на печката и се вдигаше на мехурчета.

Смили се, Аллах, направи така, че майка ми да затвори очи в гроба и синът ми да расте силен и здрав — молеше се Пембе, като се клатеше напред-назад, сякаш приспиваше себе си, а не детето.

Нощта, в която се роди Искендер, Пембе сънува кошмар — както много пъти по време на бременността. Този обаче ѝ се стори толкова истински, че част от нея никога нямаше да можеше да се отърси от него, никога нямаше да се върне от течния свят на сънищата.

Присъни ѝ се, че лежи по гръб, с широко отворени очи и издут корем върху килим на пъстри шарки. Небето над нея беше прорязано от няколко облака. Беше горещо, много горещо. После Пембе забеляза, че килимът е разстлан над вода, на буйна река, която се въртеше под тежестта ѝ. „Как така не потъвам?“ — помисли си тя. Вместо отговор небето се отвори и отгоре се спуснаха две ръце. Дали бяха ръцете на Бога? Или на покойната ѝ майка? Пембе не знаеше. Те разрязаха корема ѝ и го отвориха. Болка нямаше, само ужасът от мисълта какво се случва. След това ръцете извадиха детето. Беше пухкаво момченце с очи с цвета на тъмни камъчета. Още преди Пембе да го е докоснала, камо ли прегърнала, ръцете го пуснаха във водата. Детето се понесе нанякъде върху изхвърлено във водата дърво, точно както пророк Мойсей в коша.

Пембе разказа за кошмара само на един човек, а, докато говореше, очите ѝ блестяха и пламтяха, сякаш беше вдигнала температура. Джамила я изслуша и дали защото повярва в кошмара, или просто защото искаше да освободи близначката си от този ужас — духа на Назе, — реши да предложи обяснение.

— Може да си урочасана. Сигурно от някой малък джин.

— Джин — повтори като ехо Пембе.

— Да, скъпа. Джиновете обичат да подремват по креслата и канапетата, толкова ли не знаеш? Видят ли, че се задава човек, големите джинове си плюят на петите, но невръстните не са толкова бързи. А бременните жени са тежки, тромави. Сигурно си седнала върху някой току-що роден джин и си го смачкала.

— О, боже!

Джамила сбърчи нос, сякаш надушила лоша миризма.

— Предполагам, че майката му се е върнала да отмъсти и ти е направила магия.

— Но какво ще правя сега?

— Няма страшно, винаги има начин да умилостивиш джиновете, колкото и да са ядосани — увери я Джамила тъй, сякаш знаеше всичко по въпроса.

И така, докато Пембе кърмеше новороденото, Джамила я караше да мята сух хляб на глутница бездомни кучета, а после да бяга, без да се обръща, да хвърля през лявото си рамо щипка сол, а през дясното — щипка захар, да минава по току-що изорани ниви и под паяжини, да пръска със светена розова вода всяка пукнатинка в къщата и четирийсет дни да носи на врата си амулет. Надяваше се така да излекува Пембе от страха пред покойната им майка. Вместо това отвори вратата на суеверията, врата, която Пембе открай време знаеше, че съществува, но през която никога досега не се бе решавала да премине.

През това време Искендер растеше и растеше. С кожа с цвета на топъл пясък, с тъмна чуплива коса, която проблясваше като звезден прах, с очи, преливащи от закачливост, той не спираше да се усмихва и да печели сърца. Колкото по-красив ставаше, толкова по-силен беше ужасът на Пембе пред неща, над които тя нямаше власт: земетресения, свлачища, наводнения, горски пожари, заразни болести, гнева на призрака на Назе или отмъщението на майката на джина. Светът открай време бе опасно място, но най-неочаквано опасността бе станала прекалено истинска, прекалено близка.

Тревогата на Пембе бе толкова силна, че тя отказваше да даде име на сина си. Така го предпазваше от ангела на смъртта Азраил. Смяташе, че щом невръстното дете не е свързано с име, Азраил няма да го намери, дори и да иска. Така момченцето прекара първата си година под слънцето без име — като плик без адрес. Както и втората, третата и четвъртата година. За да го повикат, казваха: „Синко!“, „Малкият!“ или просто „Ей, момче!“.

Защо Адем не се противеше на тази нелепица? Защо не взимаше нещата в свои ръце и не даваше име на наследника си както би направил всеки мъж? Имаше нещо, което го спираше, нещо, по-силно от спривавия му нрав и мъжката гордост, една тайна между него и Пембе, от която тя добиваше сила, а той я губеше, и гледаше да стои по-далеч от дома си, в подземния свят на Истанбул, където можеше да играе комар и да бъде цар, било то и за една вечер.

Чак когато момчето навърши пет години, Адем пое юздите в свои ръце и оповести, че това не може да продължава вечно. Скоро синът му щеше да тръгне на училище и ако дотогава нямаше име, съучениците щяха да се постараят да му дадат най-смешното. Пембе се съгласи от немай-къде, но при едно условие. Да отведе детето в родното си село и да получи благословията на своята сестра близначка и на другите роднини. Щом отидеше, смяташе да се допита и до тримата старейшини, които вече бяха стари като Арарат, но пак раздаваха мъдри съвети за щяло и нещяло.

— Мъдро си постъпила, като си дошла при нас — заяви първият старейшина на селото, който вече беше толкова немощен, че ако наблизко се затръшнеше врата, той се разтреперваше като листо.

— Добре си направила и че за разлика от някои майки напоследък не си настояла сама да дадеш име на новороденото — отбеляза вторият мъж — в устата му беше останал само един зъб, мъничък бисер, проблясващ като първото зъбче на невръстно.

След това заговори и третият мъж, но гласът му беше много тих, думите — неясни, и никой не разбра какво казва. След като поумуваха още малко, старейшините излязоха с общо решение: момчето да получи име от непознат човек, от някой, който не знае нищо за семейството, а оттам — и за призрака на Назе.

С новопридобита увереност Пембе се съгласи. На няколко километра оттам имаше поток, който през зимата почти пресъхваше, а през пролетта прииждаше трескаво. Селяните прекосяваха водата със самоделна лодка, която бе завързана за въже, опнато между двата бряга. Пътуването не беше безопасно и всяка година се случваше някои от хората да паднат в реката. Беше решено Пембе да чака там и да помоли първия човек, който прекоси водата, да даде име на сина ѝ. През това време старейшините на селото щяха да се скрият зад храстите и, ако се наложи, да се намесят.

И така, Пембе и синът ѝ зачакаха. Тя беше облечена в черна рокля до под глезените и се беше заметнала с черен дантелен шал. Момчето беше в единствения си костюм и приличаше на миниатюрно копие на мъж. Времето течеше и детето се отегчи. За да не му е

скучно, Пембе започна да му разказва приказки. Една от тях щеше да се вреже в паметта му завинаги.

— *Когато Насредин Ходжа бил малък, майка му му треперела като на писано яйце.*

— За какво са й били писани яйца? — попита момчето.

— Такъв е изразът, Султане. Означава, че го е обичала много. *Двамата живеели в хубава къща в покрайнините на града.*

— А бащата къде е бил?

— Бащата бил отишъл на война. Слушай нататък. *Един ден майката трябвало да отиде на пазара. Рекла на сина си: „Така и така, синко, ти ще останеш у дома и ще пазиш вратата. Видиш ли крадец, крещи колкото ти глас държи, за да го уплашиш. До обяд ще се върна.“ Насредин сторил каквото му било заръчано и не откъсвал и за миг очи от вратата.*

— Не му ли се допишкало?

— Имал си е гърне.

— Не огладнял ли?

— Майка му му оставила храна.

— Сладкиши ли?

— И сусамова халва — допълни Пембе, защото познаваше добре сина си. — *След един час се почукало на вратата. Бил вуйчото на Насредин — бил дошъл да провери как са. Попитал момчето къде е майка му и рекъл: „В такъв случай иди й кажи да се прибере рано и да наготви. Ще дойдем на вечеря със семейството ми.“*

— Но нали пазел вратата?

— Точно така. *Насредин се озадачил. Майка му му била заръчала да прави едно, вуйчо му — друго. Не искал да проявява неподчинение нито към единия, нито към другия. Затова свалил вратата, сложил я на гърба си и тръгнал да вика майка си.*

Момчето се засмя, но бързо стана сериозно.

— Аз нямаше да направя така. Винаги ще избира майка си пред вуйчото.

Тъкмо го каза, и двамата чуха шум. Някой бе прекосил потока и вървеше към тях. За изненада на Пембе и на старейшините на селото се оказа, че е старица. Беше с невероятно избит орлов нос, хлътнали сбръчкани бузи и криви зъби. Малките й като мъниста очи не преставаха да шарят и отказваха да се спрат на нещо.

Пембе ѝ обясни, че синът ѝ спешно се нуждае от име и я попита дали би била така добра да помогне, без да се впуска в подробности като призрака на Назе и старейшините на селото, които чакаха зад храста. Старицата изобщо не изглеждаше учудена. Подпря се на пръчката и се замисли, сякаш претегляше нещо наум — спокойна и готова да помогне, сякаш подобна молба е най-обичайното нещо на този свят.

— Коя е тази жена, мамо? — попита детето.

— Мълчи, лъвчето ми. Тази добра жена тук ще ти даде име.

— Но тя е грозна.

Преструвайки се, че не го е чула, старицата пристъпи напред и огледа момчето.

— Значи още не си намерил името си, чувам.

Момчето вдигна тънките си вежди в отказ да говори.

— Е, добре тогава, жадна съм — продължи жената и посочи едно вирче, образувало се на реката. — Иди да ми донесеш чаша вода.

— Нямам чаша.

— Тогава ми донеси в шепи — настоя старицата.

Все по-свъсено, момчето погледна първо жената, после майка си и отново непознатата.

— Няма — рече то с нова студена нотка в гласа. — Защо не идеш сама да си вземеш вода? Не съм ти слуга.

Старицата понаклони глава на една страна, сякаш думите бяха удар, който трябва да отбие.

— Не обича да служи, а? Иска само да му служат.

Пембе вече беше убедена, че са избрали неподходящ човек. За да заглади положението, тя рече с най-помирителния си тон:

— Аз ще ида да ти донеса вода.

Но вместо да пие от водата, която Пембе донесе в шепи, старицата започна да гледа на нея.

— Дъще, това момче тук дълго ще си остане дете и ще узрее чак в средата на живота си. Ще възмъжее много късно.

Пембе ахна. Имаше ясното усещане, че старицата ще сподели с нея тайна, нещо, което не би трябвало да разкрива.

— Някои деца са като Ефрат, бързи и буйни. Родителите им все не могат да ги настигнат. Страхувам се, че синът ти ще разбие сърцето ти.

Думите паднаха между тях като камък, метнат от нищото.

— Не за това те питах — възрази малко рязко Пембе. — Измисли ли му име?

— Да, измислих. Има две имена, които му подхождат — в зависимост от очакванията ти. Едното е Саалим. Навремето живял такъв султан. Бил поет и освен това добър музикант. Нека и синът ти се научи да цени красивото, дадеш ли му това име.

— А другото? — попита Пембе и зачака със затаен дъх.

Сега вече дори момчето като че ли започна да проявява интерес към разговора.

— Второто е името на Великия пълководец, който винаги вървял пред войската си, сражавал се като тигър, печелел всяка битка, сразявал всички врагове, завоювал земя след земя, съединил Изтока със Запада, изгрева със залеза и пак жадувал за още. Нека и синът ти стане непобедим и волеви и да ръководи другите, ако бъде наречен с неговото име.

— Това е по-хубаво — отвърна грейнала Пембе.

— Е, значи приключи с мен.

След тези думи старицата си грабна пръчката и тръгна по пътя с изненадващо напета крачка. Трябваше да минат няколко секунди, докато Пембе дойде на себе си и се спусне след нея.

— Но какво е то?

— Кое какво е? — старицата се обърна и се взря в Пембе, сякаш беше забравила коя е.

— Името! Не ми каза какво е името.

— О! Името е Аскандер.

— Аскандер... Аскандер — повтори радостна Пембе.

След като се прибраха в Истанбул, момчето бе вписано в местния регистър. Макар и с няколко години закъснение, с много молби и тлъст подкуп, съществуването му бе признато официално. Когато тръгна на училище, в картоната му написаха името Искендер Топрак.

— Име, достойно за световен водач — каза Пембе.

Вече беше научила кой е Александър Велики.

И така, първородното й дете, над което тя трепереше като на писано яйце, се превърна в Аскандер на кюрдски, Искендер на турски, а когато семейството се изсели в Лондон, за децата и учителите — в

Алекс, същото име, с което щяха да го знаят и затворниците, и надзирателите в затвора в Шрусбъри.

ПРИНЦ НА ДЪРВОТО

Истанбул, 1969 година

Пролетта, когато още не беше навършил седем, Искендер избяга от мъж, когото не беше виждал никога, но за когото беше чувал много. Мъжът обаче не беше такъв, какъвто си го бе представяло момчето, и при всички положения не беше толкова страшен. Беше с очила с дебели рамки, които се плъзгаха надолу по носа му, незапалена цигара между устните и голяма кожена чанта, в която, както се мълвеше, имало остри инструменти и по парче кожа от всяка от неговите жертви.

Щом го зърна, Искендер усети как го пронизва страх. Разплиска сока от боровинки в ръката си и по бялата му риза се застичаха червени капки — като кръв върху сняг. Искендер се опита да изтрие петното — първо с голи ръце, после с края на наметалото. Не се получи. Красивият му костюм беше съсипан.

Със или без петно обаче, той си оставаше принц с дългото сребристо наметало, с обсипаната с лъскави мъниста висока шапка и със скиптъра, лъснат така, че сякаш беше прозрачен. Цял следобед беше седял на висок стол — точно като велможа, който оглежда земите си, макар че, понеже бе възнисък за възрастта си, всички столове му бяха високи. Отляво имаше четири момчета, по-големи и по-високи, но и те облечени като него. Сякаш преценявайки дали може да влезе в битка с тях, Искендер ги беше проучил от глава до пети и стигна до извода, че костюмите им не са внушителни като неговия.

Докато другите принцове се тъпчеха с бонбони и пускаха шеги, Искендер чакаше и клатеше крака. Как можеха да се държат толкова смехотворно, при положение че знаеха какво ще се случи? Притеснен, зашари с очи. В стаята имаше много хора, но той беше сигурен, че никой няма да му се притече на помощ, дори майка му Пембе, най-вече тя. Беше плакала цяла сутрин, беше му повтаряла колко се гордее, че момченцето ѝ ще стане мъж. Защото това е, в което се превръщаш, след като те обрежат — мъж.

Искендер не проумяваше как изобщо е възможно да станеш мъж само с едно изрязване на ножа. Това беше непроницаема загадка. С по-малко да станеш повече. Той не разбираше и защо са му казали да не плаче, макар да беше ясно, че ще боли, докато майка му можеше да си реве на воля, въпреки че на нея не ѝ се случва нищо.

Докато наблюдаваше с крайчеца на окото си човека с кожената чанта, Искендер забеляза белега, който стигаше от лявата му буза чак до челюстта. Може би раната му бе нанесена от някое от момчетата, които бе оперирал. За миг тази мисъл допадна на Искендер, които си представи как, точно когато непознатият се кани да го обреже, той се изтръгва от стисналите го ръце, грабва острието и го забива в дясната буза на своя мъчител. Сетне помага на другите момчета да се изправят и всички заедно победоносно се затичат към вратата. Но фантазията се разсея и стаята отново оживя: сляп хафиз^[1], който рецитираше Корана, жена, която поднасяше чай и стрити на каша бадеми, гости, които бърбеха приглушено, и мигът, от който Искендер се страхуваше най-много и който се приближаваше опасно.

Бавно Искендер се плъзна от стола. Краката му докоснаха пода и килимът се разтвори под тежестта му. Направи крачка и, затаил дъх, зачака някой — който и да е — да го попита накъде отива, но не го направи никой. Мина на пръсти покрай двойното легло, сложено в ъгъла: табли от ковано желязо, везани възглавници, талисмани против уроки и кобалтовосиньо покривало от атлаз. Синьото беше любимият цвят на Искендер. Цветът на момчетата, което ще рече, че небето е момче. Както и реките, и езерата. И океаните, въпреки че той още не беше виждал океан.

С всяка крачка все по-лек и дързък, той се измъкна през задната врата. Щом излезе вън, хукна все по-бързо през градината, сетне покрай кладенеца, по покрития с чакъл път и къщите на съседите, нагоре по хълма. Костюмът му се изцапа, но той нехаеше. Вече беше все едно.

Представи си ръцете на майка си — как решат чупливата и кестенява коса, как заквасват мляко в глинени паници, как го милват по бузите, как правят фигурки от меко тесто. Докато стигна при дъба, мислеше само за тези образи и нищо друго.

Дървото беше старо, с коренища, плъзнали над земята и в четирите посоки, и с клони, протегнати към бухналите облаци.

Запъхтян, Искендер започна да се катери, бързо и съсредоточено. На два пъти ръцете му се плъзнаха и той насмалко да падне, но всеки път запазваше равновесие. Никога дотогава не се беше качвал толкова високо и беше разочарован, че наоколо няма никой, който да види постижението му. От тук, от горе, небето изглеждаше съвсем близко — аха, и ще го докоснеш. Искендер седеше под покривалото на облаците със сладко задоволство и гордост, докато не осъзна, че не знае как да слезе.

След час на метър-два от него кацна кос. Беше изящен, с жълти кръгчета около очите и ярки като рубини алени петна по крилето си. Той изчурулика веднъж, свенливо и плахо, но пълно с живот. Стига птицата да се бе приближила, Искендер можеше да я хване между дланите си и да послуша как сърчицето ѝ тупти до кожата му. Можеше да я приласкае, да я обича и защитава, но можеше и да прекърши врата ѝ с едно бързо движение.

Още щом го помисли, изпита угризения. В Ада имаше огромни къкрещи казани за хора с такива греховни помисли. Искендер се просълзи. Беше убеден, че майка му ще забележи, че го няма, и ще прати да го търсят, а ето че не идваше никой. Той щеше да си умре тук. По-вероятно да загине от студ или от глад. Какво ли щяха да кажат хората, щом научеха, че е умрял не от болест или при злополука, както явно умираха всички — а от страхливост?

Може би го бяха търсили не където трябва и бяха решили, че е изчезнал. Може би си бяха помислили, че са го нападнали вълци — не че наоколо имаше вълци. Той си представи ужасна смърт, причинена от ноктите и зъбите на кръвожадни зверове. Дали майка му щеше да бъде смазана от скръб, или дълбоко в себе си щеше да се радва, че има едно гърло по-малко за изхранване?

При мисълта за гозбите на майка му Искендер усети, че е прегладнял. И още по-лошо, пишкаше му се. Вече не издържаше, затова смъкна панталона си и извади малкия си член — причината за всичките му неприятности. Тъкмо бе започнал да се облекчава, когато чу как някой вика:

— Ей, ето го там, горе! Намерих го!

След няколко секунди се появи един мъж, после втори, сетне още десетима. Застанаха при дървото и го загледаха. Той продължи да пикае, сякаш пикочният му мехур се бе разширил двойно. Накрая

вдигна ципа и тъкмо да помоли за помощ, когато забеляза сред тълпата мъжа с кожената чанта.

Точно тогава се случи най-странното нещо: Искендер се вцепени. Крайниците му се отпуснаха безжизнено, езикът му се вдърви и на мястото на стомаха му се появи камък. Той чуваше как го молят да слезе, а не можеше да отговори. Седеше, без да се помръдва, сякаш се бе слял с дървото. Момче жълъд.

В началото зяпачите долу заподозряха, че се прави на мъртъв, за да привлече още внимание. Чак след като разбраха, че това не са преструвки, че детето, кой знае как, се е вцепенило, започнаха да умуват как да го свалят. Един мъж тръгна да се качва, но не успя да стигне до страничния клон, където се бе покатерил Искендер. Втори също си опита уменията — точно толкова безуспешно. През това време други опънаха одеяла, на които да падне момчето, и вързаха ласа, въпреки че никой нямаше представа какво ще правят с тях. Не се получаваше, и толкоз. Стълбите бяха прекалено ниски, въжетата — прекалено тънки, а момчето не искаше и не искаше да съдейства.

Точно тогава екна глас:

— Какво прави там? — викна Пембе, както бързаше нагоре по хълма.

— Не може да слезе — обясни някой.

— Е, как така да не може! Голямо момче е — възрази тя и загледа свъсена как тънките като клечки крака на сина и се клатушкат от клона. — Слизай незабавно!

Искендер усети как цялото му тяло се размразява — точно като лед на слънце.

— Слизай, негодник такъв! Посрами баща си. Всички момчета бяха обрязани. Само ти се уплаши.

Колкото и да опитваше, Искендер не можеше да се помръдне. Затова погледна надолу и се ухили. Ако го обърнеше на шега, сигурно щеше да се получи шега. Сбърка. Цялото напрежение, което се бе натрупало в майка му, бликна на мощна струя гняв, щом тя го видя да се хили.

— Глезльо такъв! Слизай веднага, иначе ще ти изпотроша костите! Не искаш ли да станеш мъж?

Искендер се позамисли.

— Не — отсече той накрая.

— Ако си останеш момче, никога няма да имаш кола.

Той сви рамене. Щеше да ходи навсякъде пеш. Или да се качи на автобуса.

— И къща.

Искендер се опита да свие още веднъж рамене. Щеше да живее в катун, като циганите, които беше виждал.

— И красива жена.

По лицето на Искендер пробяга объркване. Искеше да има жена, някоя, която прилича на майка му, но не му се кара никога. Замислен, той прехапа устна. Сякаш след цяла вечност събра смелост и си наложи да я погледне в очите — тъмни и зелени като два бръшляна, които внимателно, но твърдо го теглят към нея.

— Добре тогава — въздъхна Пембе. — Ти печелиш, аз губя. Няма да те обрязват. Няма да позволя да те докоснат и с пръст.

— Обещавах ли?

— Обещавам, Султане.

Гласът ѝ беше топъл, вдъхваше увереност. Докато майка му говореше, Искендер усети как паниката му се изпарява. Той размърда пръсти, после палците на краката и успя да слезе няколко клона по-надолу, където го чакаше мъж, стъпил на най-високото стъпало на опряната в дървото стълба. Когато бе в безопасност на земята, той затича към майка си, хлипайки на глас.

— Синът ми — рече Пембе, сякаш трябваше да го удостовери. Притисна го до себе си толкова силно, че той усети как бие сърцето в гърдите ѝ. — *Маламин*^[2] Султане.

Искендер се радваше, че отново усеща твърда почва под краката си, още по-щастлив бе, че е липсвал толкова на майка си, но въпреки това в прегръдката ѝ имаше нещо задушавашо, възсладко, болнаво. Устните ѝ отстрани върху врата му, дъхът ѝ, хватката, с която го държеше, го похлупваха, сякаш бе в ковчег.

Пембе като че ли прочете мислите на момчето, затова го сграбчи за раменете и го поотдалечи, за да го погледне в очите, а после го удари с все сила. Каза:

— Никога повече не ме посрамвай така.

След това се извърна леко към мъжа с кожената чанта и допълни:

— Вземи го.

Искендер пребледня. Беше по-скоро изненадан, отколкото смутен. Майка му го беше излъгала пред всички. И го бе ударила. Никога дотогава не го беше била. И през ум не му бе минавало, че може да го направи. Колкото и да се опитваше да каже нещо, думите приличаха на стъквени топчета, заседнали в гърлото му.

Вечерта всички го похвалиха колко смело се е държал по време на обрязването. Казаха, че не е проронил и сълза. Искендер обаче знаеше, че това няма нищо общо със смелостта. Не се беше уплашил от операцията, защото още мислеше какво е направила майка му и защо го е направила. Не му беше хрумвало, че можеш да измамиш човек, който ти е скъп. До този ден не знаеше, че можеш да обичаш някого с цялата си душа и пак да си готов да го нараниш. Това беше първият му урок за сложната природа на любовта.

---

[1] Мюсюлманин, който знае наизуст целия Коран. — Б.пр. ↑

[2] Malamin — къщата, домът ми (кюрдски). — Б.а. ↑

ФОНТАНЪТ НА ЖЕЛАНИЯТА

Село на река Ефрат, 1977 година

Пембе си беше отишла, близначката, която беше нейно огледало, отражението ѝ в спокойна вода. Спеше под друго небе и от време на време ѝ пращаше писма и пощенски картички със снимки на двуетажни червени автобуси и огромни часовникови кули. Дойдеше ли ѝ на гости — ако изобщо дойдеше, — дрехите ѝ миришеха различно и бяха много меки на пипане. Именно това изумяваше най-много Джамила — да гледа как сестра ѝ отваря куфара, с който е донесла ухания, вкусове и платове от чужди земи. Пембе беше заминала с негласното убеждение, че след като се върне, всичко ще си бъде същото. Но нищо не бе останало същото. Нито пък тя се беше върнала завинаги.

От години Пембе пращаше на Джамила писма, в които и разказваше за живота си в Англия. От време на време децата също драсваха по някой ред. Най-вече Юнус. Джамила държеше тези послания в ламаринена кутия от чай под леглото си, сякаш са ценно съкровище. Самата тя отговаряше редовно, въпреки че имаше по-малко за разказване — поне така ѝ се струваше. Наскоро беше попитала Юнус дали е виждал кралицата и, ако да, как изглежда тя. Той отговори: *Кралицата живее в дворец. Толкова голям, че тя се губи в него. Но я намират и пак я връщат на престола. Всеки ден тя е с различна рокля и с много странна шапка. Трябва да е същият цвят като роклята. Ръцете ѝ са нежни, защото си слага ръкавици и много крем и не мие чиниите. Виждал съм снимката ѝ в училище. Изглежда добра.*

Джамила не проумяваше как роднините ѝ са на онзи остров толкова дълго, а още не са зървали кралицата, ако не броим списанията и вестниците. Понякога се чудеше дали Пембе изобщо се престашава да излезе от квартала, в който живее. Щом все се оказва затворена между четири стени, защо изобщо се беше вдигнала и бе отишла в такава далечна страна? Толкова ли не можеха хората да живеят и да

умрат, където са се родили? Джамила смяташе големите градове за задушавачи и се плашеше само при мисълта за непознати места: за сградите, булевардите, тълпите, които притискат гърдите ѝ и я оставят без въздух.

В писмата си, обикновено към последния абзац, Пембе пишеше: „Сърдиш ли ми се, сестро? Дълбоко в себе си прощаваш ли ми?“ Но вече знаеше какъв е отговорът. Джамила не се сърдеше на своята близначка, не се сърдеше на никого. И въпреки това си даваше сметка, че въпросът трябва да се задава отново и отново — като превръзка на рана, която трябва редовно да се сменя.

Наричаха я *Киз Ебе* — Непорочната акушерка. Твърдяха, че от сто години била най-добрата в тази обедняла кюрдска област. Бременните изпитваха облекчение, щом тя бе до тях, сякаш със самото си присъствие им гарантира леко раждане и държи надалеч Азраил. Съпрузите им клатеха доволно глава и казваха:

— Непорочната акушерка се е заела. Ще мине добре. Благодарете първо на Аллаха, после и на нея.

Такива думи не значеха нищо, те само изостряха страха на Джамила, че няма да оправдае очакванията. Тя знаеше, че е добра — че едва ли може да постигне по-големи умения, преди те да започнат да се притъпяват от старост, отслабнало зрение или чист лош късмет. Като всяка акушерка, осъзнаваше, че е опасно да изричат името ѝ редом с името Божие. Чуеше ли селяните да изговарят такова богохулство, си промърморваше: *Tovbe, tovbe.*^[1] Не беше нужно те да я чуват, бе достатъчно да го направи Бог. Трябваше да му покаже ясно, че не се домогва до властта Му и не се състезава с Него, единствения, който дава живот.

Знаеше по какъв тънък лед стъпва. Мислиш си, че си опитен и че си наясно с нещата, докато не се натъкнеш на раждане, което те изпълва с ужас и пак те превръща в новак. Често се случваше нещо да се обърка, да се обърка ужасно, колкото и да се стараяше Джамила. Друг път не успяваше да пристигне навреме, а после виждаше, че майката е родила сама и понякога дори е прерязала пъпната връв с тъпо острие и я е завързала с косата си. Джамила тълкуваше тези случки като знаци от Бога, с които Той ѝ напомня, че възможностите ѝ са ограничени.

Но пак идваха да я викат от далечни села и затънтени околии. Имаше и други акушерки, по-близо до дома им, а те търсеха нея. В тази част на света, Джамила беше доста известна. Десетки момичета бяха наречени на нейно име: *Доста Красота*.

— Нека носи името ти и бъде непорочна на половината на тебе — молеха се бащите на момичетата, които Джамила бе изродила.

Тя кимаше и, доловила тънкия намек, не отвърщаше нищо. Мъжете искаха дъщерите им да бъдат скромни и добродетелни, но и да се омъжат и да си имат деца, когато му дойде времето. Имената и характерите на момичетата може и да са като на акушерката, но съдбите им по-добре да са други.

Заметната с плетен шал, Джамила се приближи до прозореца със светилник в ръката и се взря с присвити очи в мрака. Долината спеше под наситената мантия на нощта, гола и пуста, със спечена пръст и тук-там по някой рошав храст. Джамила винаги си беше представяла, че има някаква мекота под строгия пейзаж, който оприличаваше на суров мъж, криещ нежно сърце. Все пак не беше длъжна да живее сам-сама в такова затънтено място. И тя можеше да замине. Някъде. Където и да е. Не че имаше средства или роднини, готови да я издържат, след като започне наново от нулата. Вече на трийсет и две, Джамила беше преминала разцвета на силите си и възрастта за задомяване. Беше твърде късно да създава семейство. *Сухата утроба е като развален пънеш: добър отвън, спаружен отвътре* — не става за нищо, казваха селяните за жени като нея.

Въпреки това тя можеше да се омъжи за някой възрастен или сакат мъж, както и да склони да стане втора жена — или трета, или четвърта, макар че това се срещаше рядко. Законна ще бъде, разбира се, само първата жена. Само тя щеше да има право да се представя за семейна с деца, когато отиде в болницата, в съда или в данъчното. Но в тази част на страната така и така никой не ходеше на такива места, освен ако не беше загазил не на шега, не умираше от инфекция или не беше полудял, а тогава вече беше все едно дали си първа, или четвърта жена.

Къщата на Джамила — ако бараката изобщо можеше да се нарече къща — се бе сгушила край клисура в покрайнините на селото. Долу се виждаха купчина камъни, които отдалеч приличаха на застинали великани, а огрееше ли ги слънцето, блестяха като рубини.

За тях се разказваха какви ли не легенди и във всяка легенда се говореше за забранена любов. Векове наред християни, мюсюлмани, зороастрийци и езиди бяха живели тук рамо до рамо, бяха обичали и умирали рамо до рамо. Внуците им обаче отдавна се бяха вдигнали и бяха заминали за други земи. В околията бяха останали само шепа селяни — и Джамила.

В обезлюдените места, в които навремето е кипял живот, имаше някаква тъга, призрачна скръб, която се носеше заедно с лекия ветрец и се просмукваше във всяка пукнатинка. Може би точно заради това след време хората от изоставените околии започваха да приличат на самите места: безмълвни, приглушени и мрачни. Но и при хората, и при земята това бе само на повърхността, а повърхността рядко е същата като сърцевината.

Под пластове дрехи, които Джамила навличаше, за да не студува, имаше друга Джамила: млада, красива и весела, със смях, звънтящ като звука на чаша в чаша. Напоследък тази Джамила се появяваше рядко, скрита зад оправната жена, която сечеше дърва, косеше, вадеше вода и правеше отвари. Понякога се страхуваше, че ще полудее. Може би огромната самота най-после я беше срутила и бе започнала да гризе разсъдъка и малко по малко.

Задухаше ли от далечните планини, вятърът носеше със себе си уханието на полски цветя, на току-що откъснати билки и на храсти, отрупани с цвят. Случваше се обаче да донесе и тежката миризма на печено месо, която се стелеше над всичко и полепваше по кожата на Джамила. В района имаше контрабандисти и разбойници, които се скитаха по пещери и пропасти и никога не се задържаха на едно място за повече от ден. В безлунни нощи Джамила виждаше как огньовете по биваците им трепкат в тъмното като помръкнали звезди. Миризмите във въздуха се променяха в зависимост от това какво ядяха тези мъже и колко се бяха приближили.

Имаше и вълци. Джамила ги чуваше през цялото време: денем, късно вечерта, посред нощ. Те ръмжаха и скимтяха, а понякога виеха пискливо по двойки. Доста често се появяваха на прага ѝ, прокрадваха се съвсем наблизко и душеха самотата ѝ. После си тръгваха с мрачно стиснати челюсти, явно разочаровани, сякаш не я бяха сметнали за достатъчно привлекателна, за да си направят пир с нея. Джамила не се страхуваше от вълците. Зверовете не ѝ бяха врагове, а колкото до

бандитите, те се интересуваха от по-едра плячка. Пък и Джамила бе убедена, че опасността винаги идва оттам, откъдето най-малко я очакваш.

Една съчка в струпаната на купчина жарава в огнището изпука и се разгоря. Лицето на Джамила се озари, въпреки че къщата бе потънала в здрач. Тя подозираше, че селяните не я обичат, но пък я уважават. Докато обикаляше на кон, магаре или муле, ѝ разрешаваха да прониква в места, където не можеше да припари жена. Често я придружаваха хора, които познаваше, но и напълно непознати.

— Идвай бързо, умолявам те!

Случваше се на вратата ѝ посред нощ да почука мъж, когото Джамила виждаше за пръв път и който я молеше:

— Жена ми ражда в еди-кое си село. Трябва да побързаме. Тя не е добре.

Непознатият можеше и да лъже. Винаги имаше вероятност пък била тя и малка, злото да се прикрива. Докато вървеше в нощта след мъжа, Джамила осъзнаваше, че могат да я отвлекат, да я изнасят и убият. Тя нямаше друг избор, освен да се довери. Не на него, а на Него. Беше вярно обаче и че имаше неписани правила, които не дръзваше да наруши никой в здрав разум. Акушерките, онези, които израждаха новородените, бяха почти свещени. Джамила се крепеше като тънка паяжинка между невидимия и видимия свят.

След като сложи в огнището още дърва, тя закрепил върху огъня медното джезве. Вода, захар и кафе — все неща, които се набавят трудно. Но семействата ѝ носеха подаръци през цялото време: къна, чай, бисквити, шафран, шамфъстък, фъстъци и тютюн, доставени нелегално през границата. Джамила знаеше, че ако взима пари, ще ѝ плащат еднократно. Но ако ѝ се отблагодаряваха с дребни неща, те щяха да пристигат, докато е жива.

Разбърка кафето леко, внимателно. Кафето е като любовта, колкото по-търпелив си с него, толкова по-хубаво става, разправяха. Но Джамила не разбираше много от тези неща. Беше се влюбвала веднъж и вкусът беше кисел и тъмен. Беше си опарила езика и вече не говореше за това.

Докато гледаше вторачено надигащата се пяна, наостри уши — да чуе звуците, близки и отвъдни. В долината бе пълно с призраци. Тук имаше твари, не по-големи от зрънце ориз, невидими за

невъоръженото око, но въпреки това могъщи и пагубни. По прозорците почукваха птици, от водата в кофите отскачаха буболечки, сякаш се плъзгаха по повърхността на езеро. Джамила вярваше, че всичко си има език. Гръмотевичната буря, утринната роса, насекомите, които пълзяха из захарницата... Понякога ѝ се струваше, че разбира какво казват.

Нямаше нещо, което да обича повече от това да е акушерка. Беше призванието ѝ, единствената ѝ съдба. Затова и в мъгла, и под прежурящото слънце, и в еднометров сняг, по всяко време на деня и на нощта беше на разположение и чакаше да почукат на вратата ѝ. Никой не го знаеше, но дълбоко в сърцето си Джамила вече бе омъжена. Беше омъжена за своята орис.

Нещо изпука навън в нощта. Джамила свали кафето от огъня и наля малко в порцеланова чашка с нащърбена дръжка. Започна да го пие на бавни глътки. Огънят приличаше на живота ѝ, отвътре тлееше и не пускаше никого да се доближи, а ценните мигове изгаряха и се превръщаха в жарава — точно като умиращи мечти.

Някъде в далечината изписка птица — кукумявка. Майка на разрухата, както я наричаха местните хора. Избуха още веднъж, този път по-дръзко. Стиснала очи, Джамила продължи да седи с мисли, които сякаш затрепкаха. Въпреки трудностите тя помнеше детството си като щастливо. Понякога едната от близначките се правеше на майка, а другата — на невръстно дете. Макар и по-голяма с три минути, Пембе все беше бебето, а Джамила — майката, която се опитва да я съдържа, да я направлява и утешава. Люлееше я, пееше ѝ приспивни песни, разказваше ѝ приказки. Сега, когато се връщаше към тези игри, Джамила се изненадваше колко сериозни са били.

Помнеше как веднъж баща им Берзо ги заведе в град, където откриха фонтан на желанията. На него идваха жени, които мечтаеха да родят дете, свекърви, които искаха да направят магия на снахите си, и непорочни девойки, които бленуваха за богат съпруг — всички те хвърляха във водата монети. След като всички си тръгнаха, Пембе запретна поли, нагази във фонтана и събра монетите. После двете си плюха на петите и хукнаха с развълнувани писъци към най-близкия магазин, където си накупиха дъвки и захарни пръчки.

Колкото и да ѝ хареса на Джамила приключението, след това се почувства виновна. Те бяха крадли. По-страшно. Това, че бяха откраднали желанията на хората, беше много по-непростимо, отколкото да откраднат парите им.

— Я не се размеквай — рече Пембе, след като сестра ѝ разкри притесненията си. — Те вече са се разделили с монетите, ние просто ги прибрахме, това е.

— Да, но към монетите са прикачени молитви. Ако някой ти открадне тайното желание, ще се разстроиш, нали? Аз бих.

Пембе се изхили.

— И какво е тайното ти желание?

Джамила заекна, почувства се притисната в ъгъла. Всъщност искаше някой ден да се омъжи — за предпочитане с булчинска рокля и с торта с маслен крем, каквито правеха в града, — но това не бе чак толкова важно. Искаше ѝ се да има деца, но дали защото наистина копнееше за тях, или защото всички ѝ повтаряха, че така е редно? Щеше да бъде хубаво да има къща на село и да обработва земята, но това бе по-скоро някаква представа, не истинска страст. Сега, като се позамисли, Джамила се зарадва, че е просто крадец, а не посетител на Фонтана на желанията. Ако ѝ бяха дали монета и ѝ бяха казали да си пожелае нещо, тя сигурно нямаше да знае какво.

Пембе се свъси от колебанията ѝ и очите ѝ блеснаха.

— Аз пък ще стана моряк и ще обикалям света. Всяка сутрин ще се будя на ново пристанище.

Джамила никога не се беше чувствала толкова сама. Разбираше, че колкото и да са еднакви със сестра ѝ във всички отношения, между тях има една много важна разлика: амбициите. Пембе искаше да види света отвъд река Ефрат. Имаше смелостта да следва сърцето си, без да обръща внимание какво мислят другите за нея. В миг Джамила прозря, че те с близначката ѝ са орисани да прекарат живота си разделени.

Баща им твърдеше, че еднояйчните близнаци били колкото благословени, толкова и прокълнати. Благословени, защото винаги ще имат човек, на когото могат да се опрат. Но и прокълнати, защото каквото и да сполети едната, били предопределени да страдат заедно, а оттам — два пъти повече. Ако е така, питаше се Джамила, кое ли ще им причини повече болка — дали страстите на сестра ѝ, или привидната липса на страсти в собствения ѝ живот?

---

[1] Взимам го обратно, взимам го обратно. — Б.а. ↑

СПОМЕНИ

Лондон, декември 1977 година

Точно когато загреба с шепа от овесените бисквити върху лентата на конвейера и ги сложи в следващата ламаринена кутия, Адем Топрак осъзна една истина — вече не помнеше лицето на майка си. Настръхнал целият, спря за миг, пауза, заради която пропусна да вземе следващата доза от бисквитите. Билал, който стоеше няколко метра по-нататък край конвейера, забеляза грешката и, без да казва нищо, я прикри. Ако Адем бе видял какво става, щеше да кимне признателно на приятеля си, в този миг обаче той още се опитваше да си спомни как е изглеждала майка му.

Някъде в дъното на съзнанието му имаше жена, далечна и размита, сякаш стоеше в рехавя мъгла. Беше висока и стройна, с лице като мрамор, със светли очи, спокойни и угрижени. Отзад, върху главата ѝ, падаше сноп слънчева светлина, проникнала през малките ромбоидни стъкла на прозореца, и оставяше в сянка половината лице на жената. Косата ѝ беше меднокестенява, с цвят на есенни листа. Но след като светлината помръкна, косата стана тъмна, сякаш мастиленочерна. Устните ѝ бяха пълни и кръгли. Или не, Адем не беше сигурен. Може би имаше тънки устни, смъкнати в ъгълчетата. Жената сякаш се преобразяваше всяка секунда. Лицето ѝ бе като изваяно от разтапящ се восък.

Или може би той смесваше спомена за жената, която го беше родила, с образа на съпругата си Пембе. Дългата чуплив кестенява коса, която виждаше сега, всъщност беше нейна, а не на майка му Айше. Дали жена му се бе превърнала в толкова неразделна част от неговия живот, че бе затъмнила всички спомени — дори от времето, преди да се запознаят? Адем пристъпи от крак на крак и затвори очи.

Изникна друг спомен. Двамата с майка му бяха на изумруденозелено поле над един язовир. Сигурно е бил на осем. Майка му беше разпуснала косата си, а прословутият истанбулски пойраз^[1] я

развяваше около лицето ѝ. Небето отпред бе щедро синьо, а хълмовете в далечината наподобяваха черги в златно, калаено и сребристо. Само някои от многото шлюзове на язовира бяха отворени и равнището на водата бе ниско. Момчето усети, че му се завива свят, докато гледа как водата се пени под тях. Всеки друг ден майка му щеше да го предупреди да не се приближава много до ръба, но днес — странно защо — мълчеше.

— Шейтанът причаква в края, за да дръпне този, който се приближи.

Ето защо падаха през цялото време — невръстни деца през перилата на балконите, домакини — от прозорците, които се бяха качили да измият, или коминочистачи, стъпили близо до стрехите. Шейтанът ги сграбчваше с ноктести пръсти за глезените и ги дръпваше в пустошта долу. Оцеляваха само котките, защото имаха девет живота и можеха да си позволят да умрат осем пъти.

Хванати за ръце, Адем и майка му заслизаха по хълма и накрая отидоха при огромните стени, спускащи се полегато откъм едната страна на язовира. Застанала в горния край на канала, Айше въздъхна и замърда устни. Явно беше забравила, че Нечестивия дебне наблизко. Или не беше, защото, когато се заслуша в това, което тя казваше, момчето си даде сметка, че се моли — безспорно, за да отпрати бедите. Олекна му, но само за малко. Ами ако Дяволът се спотайваше някъде зад храстите, готов всеки момент да ги бутне в бездната? С внезапен импулс, той издърпа длан от ръката на майка си и се огледа, за да се увери, че няма никой друг. Когато отново се обърна, нея я нямаше.

Щом отбори очи, Адем видя, че Билал го гледа с нещо като тревога върху лицето.

— Какво става, мой човек? — попита така, че да надвика тракането на машините. — Десетина пъти не сложи бисквити.

— Нищо. — Адем се хвана с дясна ръка за сърцето и се потупа. — Добре съм.

Билал се усмихна леко, но искрено. Кимна и продължи да се труди, Адем също. До края на следобед не пропусна и една-едничка бисквита. Но който го познаваше добре, щеше да усети че го мъчи нещо. Нещо извън властта му, пред което беше безсилен, болезнено

притеснение, което, зловещо като буреносен облак, пълзеше към дълбините на душата му.

Адем знаеше какво е: страхът на звяра, попаднал в капан. Чувстваше се преследван, притиснат, сякаш в него бяха вкарай отрова, която не убива, а само забавя реакциите на жертвата. Всеки път, щом се обърнеше, Адем виждаше сенките на преследвачите си. Нямаше къде да избяга, освен ако не напуснеше Англия завинаги. А не можеше да го направи, на него разчитаха децата и жена му. Ако искаше да вземе и тях, Адем трябваше да намери пари. Много пари. Беше притиснат до стената. Китайците също го знаеха. Заради това не си правеха труда дори да го проверяват всеки ден. Бяха наясно, че ще го намерят винаги когато поискат — винаги, когато пропусне да плати. Но имаше още една причина Адем да не може да отиде никъде.

Роксана.

Преди месец и половина Адем се бе събудил с необикновено чувство. Усещаше знаците. А те не го бяха подвеждали никога. Дланите го сърбяха, сърцето му биеше по-ускорено от обикновено, лявото му око играеше едва доловимо. Нищо притеснително. Само лек тик, който му се появяваше, ту изчезваше като зашифровано съобщение от небесата. Ден като всички останали, но чувството не напускаше Адем. Цял следобед всички бяха любезни с него и той беше любезен с всички. Беше слънчево и ясно и отражението на небето в Темза бе ярко и изпълнено с обещания.

След залез-слънце Адем отиде в игралната зала. Някой ден — много скоро — щеше да престане да го прави. Щеше да победи навика, да го отсече от тялото си, сякаш реже болен клон от здраво дърво. Точно както бе невъзможно клонът да порасне отново на дървото, Адем никога вече нямаше да изпита този подтик. Но не сега. Още не беше готов да се откаже. Днес няма страшно — повтаряше си. — *Днес знаците са добри.*

Беше в сутерена на тухлена къща в Бетнъл Грийн с прозорци, симетрично разположени спрямо вратата в средата, стара и точно затова блестяща. Вътре обаче бе съвсем различен свят. Имаше общо пет помещения: във всяко мъже играеха билиард или се трупваха около рулетката и масите за двацет и едно и покер. Въздухът бе натезал от

пушек. Най-сериозните бяха в стаята в дъното. Иззад плътно затворената врата се чуваше шепотът, изпуснато от време на време мърморене и въздишки, и тракането на топчето в рулетката.

Това беше място за мъже. Малкото жени, които се вясваха, вече бяха заплюти и затова недосегаеми. Имаше неписани правила, на които се подчиняваха всички. Индийци, пакистанци, индонезийци, бангладешци, карибци, иранци, турци, гърци, италианци... Всички говореха на английски, но ругаеха, съзаклятничеха и се молеха на родния си език. Наричаха мястото Свърталището. Държаха го семейство мълчаливи китайци, които поколения наред бяха живели във Виетнам и след войната бяха принудени да се изселят. Адем винаги се притесняваше от тях. Китайците не бяха сплотени като италианците, нито избухливи като ирландците, но в поведението си бяха непредвидими. Малко като времето навън, което можеше да се смени най-неочаквано.

Онази вечер Адем поигра на двацет и едно и няколко игри на зарове, после отиде на рулетката. Първо заложи на черно. Началото беше добро. После заложи комбинирано. Отново му провървя, но сумата не беше голяма. Той се прехвърли на червено и спечели три пъти подред, като всеки път продължи да залага печалбата от предишната игра. Беше от онези вълшебни мигове, когато усещаше рулетката. Точно като него тя нямаше установени спомени. Можеш да залагаш отново и отново на едно и също и вероятността да спечелиш да не се промени. Рулетката не следваше схема, която можеш да разгадаеш. Затова Адем залагаше, без да запомня, и винаги се съсредоточаваше така, сякаш му е за пръв и за последен път.

Мъжете в стаята го хвалеха с вдигнати палци, потупваха го по рамото и го насърчаваха с приглушен глас. Беше прекрасно да те уважават непознати. Да ти се възхищават и да ти завиждат. Адем заложи победоносно още веднъж. Сега вече тълпата около масата бе станала още по-голяма. Петнайсет минути по-късно той продължаваше да гледа как топчето се върти и продължаваше да печели. Крупието поиска почивка.

Адем имаше нужда да подиша чист въздух и излезе на улицата. До него на тротоара седна висок сгърбен мароканец, когото познаваше от завода.

— Върви ти — отбеляза мъжът.

— Късмет. Не всеки ден е така.

— Аллах може би те подлага на проверка. — Мароканецът замълча и го погледна заинтригувано. — Нали знаеш какво казват. *Който иска да язди бърз кон, може да си счупи врата, но конят трябва да продължи да галопира.*

— Какво, да го вземат мътните, означава това?

— Не знам, но ми харесва как звучи.

Те се засмяха и гласовете им прокънтяха в нощния въздух.

— Чуй още нещо, бива си го — каза Адем. — *Можеш да избягаш накрай света, но няма как да избягаш от задника си.*

— Ъхъ.

Мароканецът понечи да вдигне чашата, но забеляза, че в ръцете на събеседника му няма нищо.

— Не пия — обясни Адем.

Думите накараха другия мъж да се изсмее.

— Я стига! Погледни се. Пристрастен си към комара, а стане ли въпрос за пиене, се превръщаш в правоверен мюсюлманин.

Лицето на Адем се затвори като капан. Не беше зависим. Можеше да спре, когато поиска. Колкото до причините да не пие, Адем рядко говореше за тях, особено пред непознати. Тази вечер обаче направи изключение. Каза с безизразен глас:

— Баща ми пиеше много.

Веднага след като се върна в сутерена, угасна токът. За пореден път. Трети тази седмица. Напоследък Лондон беше сив сутрин — заради дъждовните облаци, и черен вечер — заради спирането на тока. Онзи магазин за свещи в Хакни сигурно изкарва добри пари — помисли си Адем. Печелеше се много от продажбата на едро на свещи, нещо, станало жизнено необходимо като хляба и млякото.

Той се взря в полуосветения коридор и отиде в стаята в дъното. На масата, при парафиновата лампа, седяха трима намусени китайци, мълчаливи мъже с непроницаеми лица. Адем знаеше, че е време да си тръгва. Би трябвало да е доволен от спечеленото. Грабна якето, даде бакшиш на крупнето и тъкмо да излезе през вратата, когато спря.

След време, спомнеше ли си за този миг, което щеше да се случва често, той щеше да си представя ръчните спирачки за извънредни случаи във влака. Никога не се бе опитвал да ги дръпне, но знаеше, че направи ли го някой, влакът внезапно ще спре. Онази вечер Адем беше

спрял така, сякаш на гърба му беше прикачена подобна спирачка и някой я дърпаше и дърпаше.

В стаята беше влязла млада жена — като привидение сред сенките. На слабата светлина пясъчнорусата ѝ коса светеше тайнствено, къдрейки се под ушите ѝ — малки и нежни. Къса кожена пола, бяла копринена блуза без гръб, остри като кинжали високи токчета на краката. От всеки сантиметър по сърцевидното ѝ лице личеше, че не ѝ е приятно да бъде тук и предпочита да е другаде, някъде много далече, Адем загледа как жената сяда до един от китайците — плешив и едър мъж, който се държеше така, сякаш е шефът тук, и вероятно беше, — и му прошепва нещо на ухото. Мъжът се подсмихна и я погали по бедрото. Нещо вътре в Адем се прекърши.

— Значи още си тук. Искаш ли да заложиш още веднъж, приятелю?

Въпросът беше зададен от същия мъж, който не вдигна глава и не погледна никого. Въпреки това Адем знаеше — знаеха и всички останали в помещението, — че въпросът е отправен към него. Можеше да усети погледа на всеки, но нейните очи бяха тези, които го пронизаха — два сини сапфира. Никога не беше виждал толкова големи, ярки и сини очи. Ако жена му Пембе бе срещнала тази жена, щеше да се притесни да не би тя да я урочаса. Пембе бе убедена, че ако някой с такива очи те погледне, дори и за миг; трябва тутакси да изтичаш вкъщи и да сложиш малко сол на печката — да изгори.

Лицето на Адем пламна. Точно в този миг той проумя, че ще допусне най-страшната грешка в хазарта, ако не и в живота — ще се хване на предизвикателството. Но едно беше да го разбираш, съвсем друго — да го приемеш. Адем понаклони глава и отговори:

— Да, ще играя.

Заложи още веднъж, макар че този път беше различно. Енергията около него се бе променила. Той и рулетката вече бяха две отделни създания, които не действаха в синхрон. Въпреки това не помръдна. Продължи да седи като залепен и да наблюдава как богинята гледа въртящото се топче.

Токът дойде. Адем го изтълкува като добър знак и продължи да залага. Спечели още веднъж, после отново. Залозите бяха големи. Беше опасно. Беше безумие. Китайците се стараеха да изглеждат така, сякаш нехаят, но започваше да им личи, че се изнервят. Адем зърна

сред тълпата очите на мароканеца, който се беше свъсил като от болка. Мъжът поклати глава и изрече само с устни:

— Стига, братко!

Но Адем не беше в състояние да спре. От другия край на масата го гледаше жената с устни като череша, пълни и приканващи, и той усети възможността, шанс едно на хиляда, но все пак шанс, — да спечели сърцето ѝ, ако продължи да печели на рулетка. След миг чу как някой я вика и така научи името ѝ: Роксана.

Адем игра ва банк. Заложил всички пулове на числото четиринайсет. Топчето се завъртя обратно на рулетката — като двата прилива в живота на Адем: семейството и свободата, които го теглеха в противоположни посоки. Сеирджиите въздъхнаха в хор — вълнички, достигнали брега. Накрая топчето отскочи и се плъзна в един от улеите. Рулетката се завъртя още веднъж. Лицето на жената грейна от изумление и от още нещо, което Адем оприличи на възхищение. Не се налагаше да гледа, за да разбере, че е спечелил.

Точно тогава китаецът промърмори нещо достатъчно високо, че да го чуят:

— Нямах ли семейство, което те чака, приятелю? Сигурно се притесняват за теб. Става късно.

Загатнатото предупреждение и думата „семейство“ спуснаха плътна завеса между Адем и рулетката, стаята, жената. Той напъха чиповете в кутията, осребри ги и си тръгна. Негов познат го откара до средата на пътя, другата половина Адем извървя пеш.

По улиците на Северен Лондон имаше купчини отпадъци, пръснат навсякъде разлагащ се боклук. Светът съвсем бе превъртял. Стачкуваха всички: пожарникари, миньори, хлебари, болничен персонал, а сега и боклукчиите. Вече никой не искаше да плаща за играта. Никой, освен комарджиите.

Беше четири след полунощ, когато Адем се прибра в къщата на „Лавендър Гроув“. Запали на канапето цигара, която се превърна в пепел между пръстите му, до него беше купчината пари, топла и вярна. Шестнайсет хиляди и четиристотин лири стерлинги. Всички спяха непробудно и Адем можеше и да не казва на семейството си за победата. Налагаше се да почака. Той лежеше с широко отворени очи в сумрачната всекидневна, обзет от самота, дълбока и непреодолима. Чуваше накъсаното дишане на жена си и на двамата си синове, на

дъщеря си, дори на златните рибки... Всички обгърнати от тайнствена ведрост.

Беше го забелязал още докато отбиваше военната си служба в Турция. Когато на тясно място спят повече от трима души, рано или късно те започват да дишат в синхрон. Може би така Бог ни казваше, че ако забравим за себе си, накрая всички ще бъдем в крачка и няма да се караме повече. Тази мисъл беше нова за Адем и известно време той ѝ се наслаждава. Но и да имаше някъде хармония, Адем не можеше да бъде част от нея. Както и други пъти му хрумна, че е човек като всички останали, нито по-добър, нито по-лош, но че подвежда хората, които обича. За стотен път се запита дали собствената му плът и кръв няма да се чувства по-добре без него.

Неспособен да заспи, призори той излезе от жилището. Взе със себе си и парите, макар да осъзнаваше, че е глупаво. В Хакни гъмжеше от крадци и обирджии, които за такава голяма сума едва ли щяха да се поколебаят да му счупят ребрата. Адем ускори крачката — трепкаше и изтръпваше всеки път, когато някой непознат се приближеше по улицата.

В завода „Юнайтед Бискитс“ бе посрещнат като цар. Всички бяха научили. Тарик дойде през обедната почивка да го поздрави — и да го помоли за услуга.

— Знаеш каква е жената — подхвана той и сниши глас до убеден шепот — От цяла вечност ми опява за кухнята.

Тарик си имаше цяла теория за английските кухни, смяташе, че нарочно ги правят мънички и тъмни, та хората да се виждат принудени да купуват храна от ресторантите. В съзаклятието участвали и архитекти, и политици, и общинари, и профсъюзи, всички надлежно подкупени от собствениците на ресторанти, ето какво гласеше безкрайната му диатриба.

Адем кимна дружелюбно, макар и да чувстваше, че по-големият му брат ще му иска назаем възможно най-голяма сума и след като похарчи малко от нея за кухнята, ще сложи останалото в спестовния си влог. Тарик цепеше косъма на две. Направо не беше за вярване, че на младини същият човек е подкрепял толкова щедро двамата си братя. След смъртта на баща им Тарик се беше скъсвал от работа, за да може да се грижи за Адем и Халил. През последните години обаче ставаше все по-стиснат не пропускаше да изстиска докрай тубичките паста за

зъби, режеше купони за намаления от вестниците, изключваше бойлера, използваше по два пъти пликчетата чай, пазаруваше само от магазини за стоки втора употреба и забраняваше на всички в семейството си да купуват нещо, без да го питат, а когато го питаха, отговорът неизменно беше. „Не ти трябва“.

Адем си пое въздух и каза:

— Мислиш ли понякога за майка ни?

В друг ден нямаше да намери сили да говори така. Но сега, след като брат му го бе помолил за услуга, той усети, че има надмощие. Заслужаваше в замяна да чуе няколко спомена. И все пак въпросът беше толкова неочакван, че в началото Тарик не знаеше какво да отговори. Между веждите му се образува дълбока бръчка, плъзна и към челото, където имаше няколко бели петна, кожно заболяване от детството. Когато заговори, гласът му прозвуча твърдо и сърдито:

— Защо да го правя? Тя не ставаше за нищо.

„Не ти ли се иска да разбереш дали е жива, дали има други деца, как е, дали понякога ѝ домъчнява за нас?“ — искаше да попита Адем и за малко да го направи. Но вместо това рече в последвалата кухня тишина:

— Довечера ще намина към вас и ще ти донеса парите. Кажи на снаха ми, че ще си получи мечтаната кухня.

След залез-слънце му хрумна, че ако заложи и спечели отново, ще има два пъти повече пари. После ще даде назаем на Тарик и на други и дори няма да му се налага да иска да му връщат и пени. Тласкан от благородната кауза, отиде в сутерена в Източен Лондон и видя жената със сините очи. Пак загледа как тя наблюдава топчето, въртящо се в рулетката. Пак заложи на едро. И загуби. Всичко.

Не съм заеквал никога през живота си до четиринайсети ноември 1978 година. Денят, в който реших да си взема нож.

Бяхме в бюфета в училище. Аз и съучениците ми. Сини пластмасови табли, овчарски пай, кифли с мармалад, метални наши с вода, обичайната врява. Пусках някакви шеги и ето че след миг започнах да пелтеча като малоумник. Стана внезапно, светкавично и всички си помислиха, че се майтапя.

Обсъждахме мача на другия ден. „Челси“ играеше срещу московското „Динамо“. Аршад, нисък набит пакистанец, който мечтаеше да стане защитник в „Нотингам Форест“, каза, че бил готов да заложи обувките си „Док Мартенс“, че нашите в синьо ще победят — щели да го направят лесно, все едно са излезли на разходка в парка, — всички ние обаче знаехме, че дрънка глупости.

Разстроен, че не го приемаме насериозно, Аршад се извърна с блеснали очи към мен и се усмихна, както винаги, когато искаше нещо.

— Ей, ще ми дадеш ли пудинга?

Аз поклатих глава.

— А, б-б-без тия... Н-н-няма д-д-да стане.

Той застина и ме изгледа. Другите също — сякаш ме виждаха за пръв път. После някой спомена онзи тип от другия клас, който заекваше много и никой не искаше да разговаря с него. Всички решиха, че го имитирам, и прихнаха. Аз също се засмях. Но дълбоко в себе си усетих паника. Изтиках таблата към Аршад и му кимнах да взима каквото е останало. Вече не ми се ядеше.

След края на междучасието се върнах потиснат в класната стая. Как така ни в клин, ни в ръкав ми се беше появил говорен дефект? Никой в семейството не заекваше. Нали тези неща уж се предаваха по наследство? А може и да не се предаваха. Можеше да е инцидент, еднократен случай. Временна засечка, като лошо спъване. Сигурно щеше да ми мине внезапно, както се беше появило. Трябваше да разбера. Затова прибрах часовника си в джоба и се приближих до две момичета — да ги питам колко е часът. Но от устата ми излезе само задавен звук.

Момичетата се изкискаха. Кухавели! Сигурно си въобразяваха, че си падам по тях. Извърнах се с пламнало лице. Видях с крайчеца на окото, че гаджетото ми Кейти следи всяко мое движение. В часа по история ми метна бележка:

„Маги, Кристин, Хилари. Ако е момче, Том.“

Смачках я и я пъхнах в джоба си. Тя веднага ми метна друго топче.

„Какво те прихваща?“

Свих рамене — един вид, нищо сериозно. Но и да ме разбра, Кейти не изглеждаше особено убедена. Затова и аз и написах бележка:

„Ще ти кажа после!“

През целия час се притеснявах до смърт, че учителката ще ме пита нещо. Щях да стана за смях, докато съм жив. За щастие, нямаше въпроси. Веднага щом мъчението приключи, грабнах раницата и се насочих към вратата. Реших да избягам от часовете — нещо, което не правех никога, — и да се прибера у нас.

В три и половина си бях вкъщи и натиснах звънеца. Докато чаках да ми отворят, плъзнах поглед към името до звънеца: „Адем Топрак“.

Сестра ми Есма го беше написала с почерка си с много заврънкулки. С огромно нежелание.

— И ние живеем тук — беше промърморила. — Защо да пиша името само на татко?

Уж беше крехко момиче, а все отстояваше някакви грандиозни идеи: равни възможности, социална справедливост, права на жените... Приятелите ми я мислеха или за откачена, или за комунистка. Ако зависеше от нея, щеше да напише: „Семейство Топрак“ или: „Адем, Пембе, Искендер, Есма, Юнус и златните рибки“.

Беше ми все тая. Лично аз не бих написал нищо на табелата. Така щеше да е по-честно, по-откровено. Щеше да е моят начин да кажа, че всъщност тук не живее никой. Че ние не живеем в апартамента, а само пребиваваме. Нашият дом приличаше на еднозвезден хотел, където не камериерките, а мама переше чаршафите и всяка сутрин за закуска имаше едно и също: саламурено сирене, черни маслини, чай в малки чашки... никога с мляко.

Нищо чудно Аршад някой ден да играе в Първа дивизия. Можеше да си натъпче джобовете със снимки на кралицата и колата — с готини мацки, но хора като нас щяха да си останат до гроб аутсайдери. Ние, Топрак, само минавахме през този град: бяхме наполовина турци, наполовина кюрди в гадната част на Лондон.

Натиснах още веднъж звънеца. Нито звук. Къде, да го вземат мътните, беше мама? Беше изключено да е в „Кристъл Сизърс“. Преди няколко дни беше напуснала работа. След като татко замина, аз бях глава на семейството и не исках тя да работи повече. Плака много, но не се възпротиви. Знаеше, че си имам причини. Хората шушукаха. Където има дим, има и огън. Затова ѝ казах да си стои вкъщи. Трябваше да угася пламъците.

Никой в училище не знаеше какво става. И не им трябваше да знаят. Училището си беше училище, домът — дом, Кейти също не беше в течение. Гаджето си беше гадже, семейството — семейство. Някои неща не бива да се смесват. Като водата и олиото.

Хрумна ми, че може да е отишла на пазар. Трябваше да си поговоря с нея и за това. Извадих ключа, пъхнах го в ключалката и го завъртях, но той не помръдна. Вратата беше заключена отвътре. Изведнъж чух стъпки в коридора.

— Кой е? — попита мама.

— Аз с-с-съм, м-м-мамо.

— Ти ли си, Искендер?

В гласа ѝ се долови паника, сякаш щеше да се случи нещо лошо. Чух и шепот, тих и припрян, и разбрах, че не говори майка ми. Сърцето ми заби лудешки и аз усетих как оставам без въздух. Не можех нито да пристъпя напред, нито да се върна назад, затова продължих да се боря с ключа. След още минута, може би повече, вратата се отвори.

Майка ми стоеше, препречвайки входа. Устните ѝ бяха извити в усмивка, но очите ѝ гледаха странно студено. Забелязах, че от конската е опашка се е измъкнах кичур коса и едно от копчетата на бялата е блуза е закопчано накриво.

— Искендер, синко — рече тя. — Прибрал си се.

Запитах се какво ли я е изненадало повече, дали че съм се прибрал три часа по-рано, или че съм ѝ син.

— Всичко наред ли е? — попита майка ми. — Не изглеждаш добре, Султане.

Идеше ми да ѝ отвърна: Не ме наричай така. Не ме наричай никак. Вместо това свалих обувките си и минах покрай нея — за малко да я съборя. Влязох право в стаята си, затръшнах вратата и сложих стол, за да не влиза никой. Легнах, завих се презглава и се съсредоточих върху дишането си, както ме бяха учили на тренировките по бокс. Вдишай. Издишай. Вдишай...

Отвън се чуваха потайни звуци: скърцащ паркет, вятър и ситен дъжд, сипец се над града. Сред тази смесица от звуци чух как входната врата се отваря и някой излиза тихо като мишка.

Навремето тя ме обичаше повече от всичко на света — бях първородната ѝ рожба, първият ѝ син, Ронийа Чавемин^[2]. Сега вече всичко беше различно. Съсипано. По бузата ми се търкулна сълза. Ударих си шамар, за да я спра. Не помогна. Ударих се още веднъж, този път по-силно.

Заслушах как стъпките ѝ се приближават по коридора, тихи и равномерни като биене на сърце. Тя спря пред вратата ми, но не посмя да почука. Чувствах движенията ѝ, можех да докосна вината ѝ, да помириша срама ѝ. Чакахме така един бог знае колко, слушахме дъха на другия, мислехме какво ли си мисли другият. После тя си отиде, сякаш нямаше какво да ми каже, сякаш не ми дължеше обяснение и мнението ми, моят гняв и болка не значат нищо. Тръгна си от мен.

Тogaва проумях, че онова, което чичо Тарик ми е казал за мама е истина. Тogaва ми хрумна да си купя нож. С дървена дръжка, със сгъваемо извито острие. Незаконно, разбира се. Никой не искаше да си навлича неприятности с ченгетата, като продава сгъваем нож, особено на човек като мен. Аз обаче знаех откъде да си намеря. Познавах такъв човек.

Нямаше да наранявам никого. Исках само да сплаша нея... или него.

Искендер Топрак, затворът в Шрусбъри, 1990 година

---

[1] Роугаз — вятър, който духа от североизток и обикновено носи дъжд. — Б.а. ↑

[2] Roniya Chavemîn (кюрдски). — Светлина на очите ми. — Б.а.

↑

ИЗЛЕТИ НА СЛЪНЦЕ

Истанбул, 1954 година

За разлика от всичките си приятели, Адем беше прекарал цялото си детство, разкъсван между двама бащи: Баба^[1] Трезвия и Баба Пияния. Двамата обитаваха едно и също тяло, но се различаваха както деня от нощта. Контрастът между двамата бе толкова ярък, че Адем подозираше, че онова, което баща му пие всяка вечер, всъщност е някаква вълшебна отвара. Тя не правеше от жабите принцове и от змейовете вещици, но превръщаше човека, когото Адем обичаше, в непознат.

Баба (Трезвия) беше бърлив човек със смъкнати рамене, който обичаше да прекарва времето с тримата си синове (Тарик, Халил и Адем) и където и да ходеше, имаше навика да води някого от тях — произволна лотария на любовта и грижите. Късметлията придружаваше баща си, когато той отиваше да се види с приятели и да се разхожда по булевард „Истиклял“, а понякога и в работата му, автосервиз, недалеч от площад „Таксим“, където беше главен монтьор. Там за поправка или подмяна на части идваха големи автомобили със сложни имена. „Шевролет Бел Еър“, „Буик Роудмастър“, „Кадилак Флийтуд“ или новият „Мерцедес Бенц“. Не всеки в града можеше да си позволи такива модели — притежателите им бяха предимно политици, бизнесмени, собственици на казина или футболисти. По стените на сервиза имаше снимки в рамки, на които монтьорите грееха до влиятелните си клиенти.

Случваше се Адем да придружи Баба до местната чайна, където убиваха време, отпиваха сахлеп^[2], липов или черен чай и гледаха как мъже на всякаква възраст играят табла или дама. Всички бистреха политиката. Политиката, футбола и новините от трета страница. Предстояха общи избори и в чайната ехтяха разпалени спорове. Министър-председателят — първият демократично избран в историята на страната — твърдеше, че Демократическата му партия щяла да победи повсеместно. Никой и не подозираше, че той наистина ще бъде

преизбран за още един мандат, в края на който ще бъде обесен от военната хунта.

В такива лениви следобеди Адем подражаваше на Баба (Трезвия): премляскваше, докато смучеше бучката захар, и държеше чашата чай с навирено кутре. Наоколо беше толкова опушено, че щом се приберяха, косата му вонеше на пепелник. Майка му Айше се понавъсваше и го пращаше в банята. На Адем му ставаше неприятно. Когато косата му миришеше на тютюн, се чувстваше голям. Веднъж го сподели с баща си, а той се засмя и отвърна:

— Има две неща на този свят, които превръщат момчето в мъж. Едното е любовта на жена. Второто е омразата на друг мъж.

Баба (Трезвия) обясни, че който познава само първото, се превръща в глезльо, който е вкусил само от второто, закоравява и става твърд като скала, а който е изживял и двете, е като меч от калена стомана. Както знаят опитните майстори, най-добрият начин да калиш метала е да го нажежиш в огън, а после да го потопиш във вода.

— Така е и с мъжа. Трябва да го стоплиш с любов и да го охладиш с омраза — заключи Баба и замълча, та синът му да осмисли урока.

Адем се притесняваше, че не изпитва такива дълбоки чувства, но не се издаваше. Същата година получи първия астматичен пристъп, заболяване, което щеше да изчезне в пубертета, но така и нямаше да напусна тялото му напълно и щеше да го преследва до края на живота му.

От време на време Баба (Трезвия) носеше вкъщи каквото е останало от съседната кланица: парчета месо, кости и карантия. В такива случаи взимаше за малко пикапа на управителя на автосервиза и откарваше семейството на излет. Адем и двамата му братя се разполагаха на леглото отзад и започваха да се хвалят колко наденица и джолан могат да изядат на един път. Баба отпред, с жена си до себе си, пускаше шеги, а ако бе в особено добро настроение, смъкваше прозореца и запяваше. Песните винаги бяха сърцераздирателни, но той ги изпълняваше толкова весело, че никой не разбираше. С пикапа, натоварен с тенджери, тигани и постелки, и с леки весели сърца, те се отправяха към хълмовете над Босфора. Притесняваха се, че наблизко има гробища. Но какво да се прави! От незапомнени времена

мъртвците на Истанбул намираха вечен покой в най-зелените райони с най-хубава гледка към града.

След като пристигнеха, момчетата тръгнаха да търсят подходящо място на сянка. Преди да се разположат обаче, майка им се молеше за душите на умрелите и искаше от тях разрешение да прекарат известно време в земите им. За щастие, покойниците винаги се съгласяваха. Айше изчакваше няколко секунди, после кимваше и разстилаше постелките, та да седнат всички. Сетне запалваше примуса и се запретваше да готви. През това време момчетата обикаляха весело наоколо, събаряха мравуняци, гонеха щурци и играеха на сомнамбули. Щом из въздуха започнеша да се стеле миризмата на цвърчащо телешко Баба плясваше с ръце да покаже, че вече е време, и отваряше първата бутилка ракия.

Понякога започваше бавно и постепенно набираше скорост. Друг път бързаше и пресушаваше три чаши за същото време, за което обикновено изпиваше една. И в двата случая обаче в края на обяда вече беше доста пиан.

Още щом приключеше с първата бутилка, започваше да показва издайнически знаци. Въсеше се по-често, ругаеше тихо и час по час се караше на момчетата за такива дреболии, че после никой и не помнеше за какво е ставало въпрос. Дразнеше го всичко: храната била прекалено солена, хлябът — кораб, ледът — недостатъчно студен. За да поуспокои нервите си, отваряше втора бутилка.

Слънцето горе започваше да клони към залез и чайките — винаги нащрек — се разпищяваха. Времето спираше, а във въздуха увисваше острата миризма на анасон. Баба добавяше малко вода към напитката и гледаше как прозрачната течност става млечносива, мътна като мислите му. След малко се изправяше със залитане и със сериозни очи и вирната брадичка вдигаше наздравица за гробищата.

— Големи късметлии сте вие там — заявяваше. — Няма да плащаше наем, да купувате бензин, да храните гладни гърла. Няма жени да ви опяват. Няма шефове да ви държат конско. Направо не знаете какви щастливци сте.

Гробовете го слушаха, niskият вятър подмяташе напред-назад мъртвата шума.

— От прах сме направени — оповестяваше Баба — и пак в прах ще се превърнем.

На връщане настояваше момчетата да седнат отпред при тях. Колкото и да внимаваха те, колкото и да затаяваха дъх и да мереха всяка своя дума, все се случваше нещо, нещо, достатъчно ужасно, че баща им да побеснее. Дупките по пътя, липсващият пътен знак, бездомното куче, изпречило се пред пикапа, новините по радиото. Този новият, Хрущов, явно не знае какви ги върши, мозъкът му е размътен от водката, напитка, която изобщо не може да се мери с ракията, Насър пък очаква прекалено много от арабите, които говорят на същия език, но никога не се слушат взаимно, и защо шахът на Иран не вземе да се разведе с втората си жена, щом тя очевидно не може да му роди наследник?

— Ама че бъркотия! Луд свят!

Баба (Пияния) ругаеше общината, кмета, депутатите. За няколко блажени минути раздражението му бе насочено към света навън и семейството бе пощадено. После някой в пикапа винаги правеше или казваше нещо, което го вбесяваше. Някое от децата се наместваше, започваше да хълца, оригваше се, пръдваше, прихваше или още по-лошо, жена му Айше го молеше да кара по-бавно.

— Какво ви прихваща, да ви вземат мътните? — питаше той толкова сдържано, че гласът му не се връзваше със суровия въпрос. — Няма ли да ме оставите поне за малко на мира? А? Искате да избухна ли? Това ли целите?

Някой не отговаряше. Момчетата впиваха погледи в ожулените си колене или в муха, която беше влязла през отворен прозорец и сега не можеше да излезе.

Баба повишаваше тон.

— Скъсвам се от работа. Превивам гръб всеки божи ден. Като муле! Само и само да ви нахраня. Аз ли съм най-големият глупак в семейството?

Някой казваше: Естафуруллах^[3], напразен опит, прекъснат от онова, което следваше нататък.

— Вие сте вампири — всичките, само ми смучете кръвчицата! — Той пускаше волана, за да покаже китките си, тънки и кокалести. — Дали ми е останала кръв да ви храня? Дали сте ми оставили и капка?

— Много те моля, дръж волана — прошепваше жена му.

— Затваряй си плювалника! Ти ли ще ме учиш да карам?

На Адем неволно му домъчняваше за Баба, който определено беше жертвата, страдалецът. До всяка клетка го пронизваше вина. Пак го бяха направили. Бяха ядосали баща му, въпреки че той ги беше предупреждавал отново и отново. Много му се искаше да му се извини, да му целуне ръка, да обещае, че никога вече няма да му пие кръвта.

— Аз уча ли те да готвиш леща? Разбира се, че не. Защото не ми е работа. И на теб, жено, не ти е работа да шофираш. Какво ти разбира главата от автомобили?

Веднъж беше ударил спирачки толкова рязко, че колата се завъртя, сякаш беше върху лед. Продължиха шеметно нататък по пътя, право към цветната леха, и се разминаха на косъм с това да паднат в канавката на няколко метра от тях. Когато Адем отвори очи, се беше спуснала тишина, каквато той не беше чувал дотогава. Съвършената тишина, която настава винаги след произшествие. За пръв път Адем забеляза шумоленето на вятъра, масурите светлина във въздуха. Брат му Тарик се държеше за лакътя с лице, сгърчено от болка, и устни, извити като за стон, който така и не се чу. Баба отвори бавно вратата и слезе с разкъравена горна устна. Заобиколи колата и отвори вратата откъм страната на жена си.

— Слизай!

— О, моля те! — отвърна с пепеляво лице Айше.

— Казах, слизай!

Сграбчил я за ръката, Баба я затегли към капака на колата, който при спирането се беше отворил. Рече:

— Щом разбираш толкова от коли, поправи я!

По лицето ѝ не трепна и мускул. Баба започна да натиска главата ѝ към двигателя и спря чак когато челото ѝ се удари с приглушен звук.

— Какво? Не можеш ли да я поправиш?

Тя промърмори нещо, думи, толкова задавени, че нито Адем, нито братята му разбраха какво значат. Но всички чуха как Баба оповестява:

— В такъв случай си затваряй устата и не ми обяснявай как да шофирам.

С общи усилия двете момчета и Баба изтикаха колата от цветната леха. Тарик ги гледаше, без да казва и дума, като се държеше за счупената ръка. Майка им също чакаше отстрани на пътя и плачеше.

Винаги бе едно и също. Всеки път започваше с големи надежди и завършваше с плач или рани по някого.

Нощем Адем си напомняше, че другият Баба е този, който фучи и ръмжи, другият Баба удря с все сила по волана/стените/масите/вратите/шкафовете с порцелан и ако и това не помогне, ги бие с колана, а веднъж даже изрита по слабините жена си и тя отхвърча надолу по стълбите. Помагаше му да не забравя, че той не е същият човек. Не че това притъпяваше болката или страха, но на другия ден му беше по-лесно да обича отново Баба (Трезвия).

---

[1] Baba (турски). — Татко. — Б.р. ↑

[2] Sahlep — зимна напитка от мляко, захар и канела — Б.а. ↑

[3] Estaggurullah (турски). — Букв. „Твоето здраве, твоето добруване“, тук в прен. смисъл „Разбира се, че не“. — Б.а. ↑

ЗРЪНЦЕ ИСТИНА

Лондон, декември 1977 година

Зад сцената имаше гримьорна за актьорите. Не че някой, освен Роксана я наричаше така. Само на нея ѝ беше приятно да възприема това студено тясно помещение, вмирисано на цигари, на талк, парфюм и пот, като място, където актьорите могат да си починат, преди да излязат на сцената. Това не означаваше, че самата се смята за *актриса*, съвсем не. Ако се наложеше, описваше професията си с други думи: *изпълнителка, балерина, човек, който забавлява другите, дори танцьорка на екзотични танци*, но не и актриса. Не дръзваше да си препише думата, която за нея звучеше така изискано и порядъчно. Нито веднъж през двайсет и четирите си години на тази земя Роксана не се бе възприемала като изискана, нито пък като порядъчна.

Наближаваше полунощ. След по-малко от петнайсет минути щеше да дойде нейният ред да излезе на сцената. Тя огледа костюма си с проблясващи златисти пайети по гърдите. За първото действие беше облечена като танцьорка на самба. Тиара с яркоалени пера, сутиен, окичен с фалшиви диаманти и пайети, сребрист панталон като от метал и под него, най-оскъдните прашки, които щеше да покаже в края на представлението.

Въпреки бляскавия костюм не беше гримирана, беше си сложила само малко червило. Контрастът между дрехата и бледото ѝ лице беше така рязък, сякаш всеки момент Роксана можеше да облече дънки и размъкнат пуловер и да се измъкне неусетно през задния вход на тъмната улица.

Но тя никога досега не бе пропускала представление. Нямаше да го направи и тази вечер. Четири вечери в седмицата, дванайсет месеца в годината. С тренирана лекота отвори комплекта със сенки за очи и подреди пухчетата и четките. Комплектът беше стар, почти на привършване, използван толкова много пъти от толкова много жени. Същият фон дьо тен се слагаше на всякакъв вид кожа, мазна и суха, румена и уморена. Собственикът на заведението беше обещал да купи

нов комплект с последен модел изкуствени мигли и повече цветове, с по-добра текстура, но така и не го правеше. Гъбичките за фон дьо тена бяха придобили нездрав мъхест цвят, спиралите за мигли бяха слепнали от засъхналия спечен туш, а от някои от сенките не бе останало почти нищо и подложките им зееха като празни очни ябълки. Вече нямаше тюркоазно, платинено и бледожълто — любимите цветове на Роксана, — затова тя посегна към аметиста. Отново.

Не обичаше да се гримира толкова силно и веднъж през първите седмици беше излязла на сцената без всякакъв грим. После обаче собственикът ѝ се скара и обясни, че в ярката светлина на прожекторите е приличала на заблудил се призрак. Беше я предупредил, че ако продължавала така, клиентите щели да се почувстват обидени, защото били в пълното си право да получат онова, за което са платили. След повече от година в тази дупка Роксана беше наясно, че на никого не му се гледат бледи като платно таласъми, които клатят рамене в ритъма на самбата. При тази мисъл се изкиска. Докато си слагаше руж по издадените скули, си намигна в огледалото. Беше си най-добрата приятелка. Разбираше се — от какво има нужда, за какво съжالياва, какви са недостатъците ѝ, разбираше се така, както не я бе разбирал никой мъж. Утешаваше се сама — понякога като майка, друг път като приятелка.

След като приключи с грима, нанесе ярко ягодово червило и добави малко блясък за устни. Накрая повдигна гърдите си, така че да изглеждат по-големи и пищни под сутиена с къдрички по него. В Англия никога не ги наричаха „гърди“ Използваха какви ли не смешни имена вместо това — балкони, цици, дини, кексчета прасковки, цоцки, млекарки. Нали беше прилежна ученичка, понякога Роксана повтаряше думите пред огледалото, за да провери дали ги произнася правилно.

Веднъж беше танцувала за възрастен господин — депутат консерватор, който според слуховете търгувал и с кожи, — и го чу да казва: „Разклати си бомбичките за мен, любов моя“. Трябваше да мине малко време, докато се сети за коя точно част на тялото ѝ говори.

И все пак дълбоко в себе си се радваше, дори одобряваше, че англичаните имат навика да дават на нещата други имена, за да ги направят не толкова съкровени, не толкова стряскащи. Пък и коя съм аз, че да съдя, казваше си в заключение тя. В края на краищата Роксана (или Роксан, или Рокси, както понякога я наричаха) не беше

истинското ѝ име. Тя си го беше дала — без кръщение или друг обред, — когато бе на шестнайсет години, донякъде от любов към Сирано дьо Бержерак, донякъде защото изпитваше необходимост от ново начало в живота си.

Роксана е име точно като за танцьорка, известна с това, че е гъвкава и секси, прошепна си тя и застина, несигурна в граматиката.

През годините английският ѝ се беше подобрил значително, макар акцентът ѝ и досега да беше силен, неподатлив. Случваше се тя нарочно да натърти на „р“-то, да удължи „ю“-то, да замени „у“ с „в“. Тъй като не можеше да се отърве от акцента, тя го правеше още по-натрапчив, дързък, такъв, с какъвто всички в Англия очакваха да говори една рускиня, защото именно това казваше Роксана, запознаеше ли се с някого, че е от Русия.

Истината беше, че е от България. Но в Англия, дори в Лондон, където по улиците се чуваха толкова много езици и диалекти, хората не знаеха почти нищо за България, освен че е от онези *малки балкански държавици*. Англичаните се интересува от Балканите по-скоро като представа, а не като регион. Балканите бяха пъзел с милиард плочки, всяка от които еднакво непозната, причудлива. Англичаните — особено онези, които посещаваха стриптийз баровете и кръчмите, бъркаха румънците с унгарците, югославяните с албанците и нямаха и най-бегла представа къде се намира Черна гора.

Роксана знаеше, че ако каже, че е българка, само ще кимнат тактично и няма да разпитват повече. Но заявеше ли, че е родена и израсла в Русия, ще отвърнат с градушка от въпроси. Беше интригуващо, занимателно и донякъде романтично да си от страната на доктор Живаго. Хората си представяха сняг, водка, черен хайвер, красиви КГБ шпиони и високи очарователни московчани, които се пързаят с кънки по живописни езера — споменато на такова място, всичко това си звучеше доста екзотично.

Роксана се беше създала сама. Беше си намерила име, националност, минало, бъдеще и история, която да разказва. Истината, нейната истина, не беше скрита под много пластове и гънки — като фустите на викторианска лейди. Това, което я съставяше, беше сбор от всички подробности и измислици — момиче от потънал в унес град в България, което се представяше за рускиня и танцуваше бразилска самба в стриптийз бар в сърцето на Лондон.

Ако я видеше в този вид, баща ѝ щеше да каже, че си съсипва живота. Беше ѝ повтарял, че никой няма да я обича като него — и слава Богу, помисли с облекчение Роксана. Тя не искаше никой да я обича като *Татко*.

Когато беше на петнайсет години, майка ѝ — добра, щедра жена, учителка по френски, предала на дъщеря си любовта към езика, бе претърпяла автомобилна катастрофа и остана прикована към леглото след крайно неуспешната операция на тазобедрената става. Баща ѝ обвиняваше лекарите, болницата, Комунистическата партия. Роксана имаше омъжена сестра, която трябваше да се грижи за семейството си, и брат, който току-що се бе сгодил. Именно Роксана (която по онова време се казваше Елена) пое грижите за майка си: хранеше я, къпеше и ѝ я обличаше всеки ден. Не се притесняваше да сменя подлогата и да маже с мехлеми раните от залежаването по тялото ѝ. Просто си представяше, че е опитна медицинска сестра, а майка ѝ — безпомощна непозната. От време на време ѝ четеше романи на български и френски, някои сърцераздирателни, други смешни, но какъвто и да беше тонът, пациентката слушаше с все същото непроницаемо лице.

Баща ѝ открай време прекаляваше с пиенето, единствената разлика бе, че след катастрофата с жена му започна да пие и вкъщи. Роксана приготвяше вечеря, редеше масата и двамата сядаха да се хранят заедно. Баща ѝ я караше да сяда на стола на майка си, да носи нейния пеньоар, да си слага от нейния парфюм да заема нейното място. Във всяко отношение.

Роксана не беше сигурна дали майка ѝ знае. Дали чуваше звуците нощем, докато лежи, измъчвана от безсъние, в стаята, където смърдеше на урина, на лекарства и на самота, под скръбните погледи на светиите по лавицата? Дали чуваше как *Татко* чука по вратата на Роксана — първо тихо, после със сила, и повтаря, че трябвало да поговори с нея, че не може да чака до сутринта, как я моли, как ругае и псува, а след като тя не му отвори, се впуска в неразбираеми тиради и накрая, уморен си тръгва с тежка стъпка или заспива там, направо ма пода. На другия ден отиваше на работа — спретнат и почтен, и от вида му не личеше да си спомня нещо.

Седмици наред се държеше съвсем нормално, както стария *Татко* — мил и добродушен, Роксана дори започваше да се съмнява в себе си — може пък да го е разбрала погрешно, докато късно някоя вечер не го чуеше отново от другата страна на вратата да диша запъхтяно, да чука, да блъска, сякаш дяволът е обсебил душата му. През тези две години Роксана често се заключваше в стаята си и четеше отново и отново едни и същи романи. Именно така бе научила „Сирано дьо Бержерак“ толкова добре.

Малко след като навърши седемнайсет, избяга. Искаше да се махне не само от баща си и от смрадта на смърт и разложение, с която се бе просмукала къщата. Опитваше се да избяга и от скуката, от невзрачността, от невъзможността да изживее живота си така, че той да е значим и да се помни. „Момичета, които се целят най-високо, падат най-жестоко“, все я предупреждаваха. Но дори да беше вярно, дори Роксана някои ден наистина да се препънеше и да ѝ беше съдено мечтата ѝ да живее по-кратко и от пеперуда, изкачването пак си струваше, нали?

Тя напълни с вода чашата на майка си, среса я и плахо и нежно ѝ съобщи, че заминава. Страхуваше се, че майка ѝ ще се разплаче и ще я замоли да остане, а тя няма да знае какво да отговори. Но за нейна изненада върху лицето на болката жена се изписа задоволство и тя се усмихна като човек, който е забравил да го прави или може би никога не се е бил научил, устните ѝ трепнаха в тънка линия, докато казваше:

— Върви, Елена. Бог да ти е на помощ, чедо мое!

София беше голям объркващ град, но Роксана не се стресна от размерите и блясъка му. Първите месеци прекара по различни къщи — у далечна роднина, у приятелка, пристигнала малко преди нея, у приятелка на приятелка, която почти не познаваше. Кандидатстваше за работа и все не я одобряваха. През 1971 година имаше много хора, главно млади и способни, главно от селски семейства, дошли тук с надежда да живеят по-добре от своите родители. Пражката пролет в Чехословакия отпреди три години бе вдигнала вълни на надежда навсякъде на Балканите, включително в България, и БКП бе хванала обществото в още по-здрава хватка. Партията се беше зарекла да осигури *максимална сплотеност и единство на народа*. Обещание,

което означаваше пълна вярност към Съветския съюз, по-голяма нетърпимост към вътрешната опозиция и далеч по-малко възможности за работа.

След няколко месеца една приятелка ѝ спомена за този човек, бил интелектуалец, много уважаван философ с дебели връзки във властта, който работел върху нова книга и му трябвала помощничка. Заплащането било прилично, храната също, на всичкото отгоре човекът предлагал и хубаво жилище.

Рано сутринта на другия ден Роксана отиде на адреса, който ѝ бяха дали: не много голям, но слънчев апартамент на булевард „Георги Димитров“. Цялото жилище бе задръстено с книги и енциклопедии, сместени по лавиците на вградени библиотеки от пода до тавана. Във всички стаи и коридори, по всички маси кресла и дори по пода в кухнята на купчини бяха струпани книги, списания и папки, които на места образуваха климнали кули. Въпреки безредието и миризмата на тютюн, носеща се из въздуха, в дома витаеше сърдечен, гостоприемен дух.

Развълнувана и нетърпелива, Роксана се представи на философа, мъж с широко лице и голямо чело, с невъзможна за определяне възраст и буйна като грива прошарена коса. Със самоувереност, за която и не подозираше, че притежава, и с движения и думи, които не бяха съвсем нейни, тя му обясни, че е много ученолюбива и обича да чете.

След като Роксана приключи, мъжът каза:

— Чудесно. А сега, ако обичаш, си вдигни полата.

Тя се засмя. Мъжът го бе изрекъл съвсем спокойно и непринудено, сякаш я бе помолил да му подаде захарта. Сигурно се шегуваше. В гласа му нямаше и следа от цинизъм, в очите му не проблясваше похот. За разлика от баща ѝ, който в такива мигове се перчеше и дуеше, мъжът изглеждаше свестен, възпитан и образован.

— Съжалявам, госпожице, но не разполагам с цял ден за това събеседване. Ще спестиш и на двама ни време, ако бъдеш така любезна да си вдигнеш полата.

Закована на място, сякаш хипнотизирана, Роксана изпълни каквото ѝ казаха и придърпа полата си малко над коленете.

— Още, ако обичаш.

Изчервена, тя вдигна полата си до кръста, разкривайки дългите си крака и памучните гащички.

— А сега се обърни.

Това бе още по-притеснително, но и този път тя се подчини. Минаха няколко секунди, но ѝ се стори по-дълго. Мъжът изобщо не стана от стола, не я докосна.

— Ела утре сутринта — каза накрая. — Точно в девет. Носи си и куфара. Получаваш работата.

Първия път, когато преспаха, той се изненада, че е девствена. Изненада се и се подразни.

— Защо не ме предупреди? — попита, без да я поглежда в лицето. — Мразя девственици. Те вечно искат нещо, капризни са и са разглезени. Въобразяват си, че са ти направили безценен подарък, и очакват цял живот да си им задължен.

— Не очаквам такова нещо — възрази тя.

Думи, които удариха на камък.

— Откакто свят светува, жените мамят мъжете, като използват телата си — заяви той. — В началото използват девствеността си. После бременността, а след като се родят деца, използват тях, за да хванат мъжа като в капан. Но те предупреждавам! Не съм вчерашен.

На другия ден той бе студен и сдържан и двамата работеха в тишина: той пишеше трескаво в ъгъла, а Роксана преписваше бележките му на чисто. Следобед тя му донесе чай и бисквити, но той не ги докосна. На третия ден обаче вече бе различен, отново мил и грижовен, сякаш беше размислил.

През следващите десет месеца Роксана живя при философа, в слънчевото жилище на булевард „Георги Димитров“, което миришеше на лента за пишеща машина и тютюн, на книги и секс. Украси стаите с порцеланови фигурки, сякаш е домакинята тук, а не жена, на която плащат да помага. Написа на баща си писмо да не се безпокои, защото тя се справя добре и скоро ще прати пари за майка си. Даде му и адреса — да ѝ пише обратно. Но той не го направи, никога. Дори не ѝ благодари, когато му преведе половината от първата си заплата.

Самият той песимист, философът мразеше да вижда натъжени другите, особено жените. Държеше Роксана винаги да е във весело настроение, да е почти нечовешки мила. Оставеше ли се тя във властта на мрачните мисли, започнеше ли да се оплаква, или още по-лошо —

да плаче, лицето на философа помръкваше. Точно толкова мразеше и да се опитват да го извадят от собственото му лошо настроение. Понякога, ако Роксана се правеше на весела, философът се въсеше и очите му потъмняваха от разочарование. На Роксана ѝ беше най-трудно да постигне именно това състояние на неподправена и постоянна радост без усилия. Това бе най-страшното в живота с философа. Не беше сексът, не беше работата, нито дори това, че бе затворена като в клетка в този апартамент, нито все по-болезнената самота, бе щастието насила.

Роксана разбра точно кога мислителят е изгубил интерес към нея, защото той не си направи труда да го прикрива. Беше ѝ се наситил и мечтаеше за друга асистентка — с по-весел нрав и по-пищни крака. Всичко това бе съобщено и разбрано без думи. Роксана си взе куфара, няколко от фигурките за украса и се изнесе от сградата. Имаше чувството, че животът ѝ е описал пълен кръг. Беше изоставила майка си, родния си град, а сега изоставяше живот, с който — въпреки всичките му несъвършенства, би могла да свикне.

Следващата година в София беше тежка. Роксана се страхуваше, че тъкмо е започнала да се изкачва, а вече пада. Тогава обаче се запозна с един предприемач англичанин, който си търсеше компания за краткия престой в града и я хареса веднага. По онова време държавата се опитваше да установи по-добри отношения със Запада и в столицата често идваха чужди инвеститори.

Първото, което я изуми в англичанина, бе, че той е направо обсебен на тема хигиена, а обича мръснишкия език. Всеки ден, дори когато имаше недостиг на вода, той стоеше дълго под душа и се търкаше със сапуни с мирис на коприва и лайка, които носеше навсякъде със себе си. Описваше работата си като „Недвижими имоти и правни услуги“, но Роксана така и не го видя да работи и тайно го подозираше в някакви неясни връзки с властта, за които нямаше да си признае. Именно той я научи на първите ѝ думи на английски — неща, които няма как да усвоиш от книгите.

Обучи я и в секса, показа ѝ какво точно и как го иска. Харесваше му да се държи зле с него в леглото.

— Лошо момче! — казваше тя, докато му завързваше китките с копринените шалове, които той купуваше, а после го заплюваше в лицето, което винаги го караше да плаче като безпомощна жертва.

Друг път разменяха ролите и той я караше да бъде унижаваната. Тогава тя се превръщаше в мръсна кучка... толкова лоша, че се налагаше да я нашляпа.

В същото време именно той научи Роксана колко е важно да уважава себе си. Твърдеше, че не е възпитано да се хвали пред другите, но че дълбоко в себе си винаги трябва да знае цената си и да не допуска никой да се държи зле с нея.

Тя дойде в Англия с него. Той уреди всичко: пътуването, паспорта. Нае ѝ мъничко жилище при Бейкър Стрийт, далеч от жена му и децата. Скърцащ паркет, капещи тръби, мухъл по таваните, молци в гардеробите. Роксана му готвеше и наистина се натъжаваше, ако той не се появи за вечеря. Не беше точно любов, но беше най-близкото до любовта, което щеше да изпита през живота си.

Един ден в началото на септември 1975 година той имаше среща с френски инвеститор в хотел „Хилтън“. Помоли Роксана да го придружи. Заради задръстванията по улиците закъсняха. Ако бяха влезли в хотела десет минути по-рано, щяха да са във фоайето, когато ИРА взриви бомбата, убила двама души и ранила над шейсет.

След този случай англичанинът се промени. Изведнъж реши да се върне при жена си, да прекарва повече време със семейството си, сякаш бомбата се беше взривила в съзнанието му, бе вдигнала във въздуха изневярата и го бе накарала да проумее какво ще загуби. А може би вече не бе толкова влюбен в Роксана. В София тя бе екзотична и интригуваща, докато тук, в Лондон, вече му изглеждаше недодялана, дори евтина, макар че като всеки британец бе прекалено възпитан, за да го изрече на глас.

Роксана улесни нещата. Тръгна си сама, като му остави писмо. Мъничко пликче с цвят на червен корал, закачено с тел за сапуна, където англичанинът със сигурност щеше да го види:

„Таз вечер душата ми е натежала от любов неизречена.“

Англичанинът не знаеше и чак след години, когато чу същите думи в любителска постановка, седейки със съпругата си в театъра, щеше да разбере, че с тях Сирано се е простил със своята любима Роксана.

Вече готова, напълно гримирана, Роксана стоеше зад сцената, при пурпурната завеса, която не беше прана от години, ако изобщо беше прана някога. Надзърна в салона и видя, че е пълно. Поредната натоварена нощ. Там бяха редовните посетители и заедно с тях няколко нови: ергените, онези, на които скоро им предстоеше сватба, наскоро разведените и съпрузите с дълъг семеен живот. Черни, мургави и бели. Млади и стари, но най-вече на средна възраст.

После го зърна на бара, пиеше бавно безалкохолно. Тъмнокос, немногословен мъж, с безкрайно отчаяние, изписано върху лицето му. Носеше страховете си като старо сако, в отчаяна нужда от промяна, а толкова уплашен от промяната. Беше го видяла за пръв път в онова комарджийско свърталище, където беше отишла по покана на един от собствениците китайци. Там научи и името му — Адем.

Беше наблюдавала как печели голяма сума на рулетка и знаеше, че всеки друг на негово място щеше да изхарчи парите с удоволствие. Но той се бе върнал на другия ден, бе направил още по-големи залози и беше загубил всичко. Една част от нея го презираше за глупостта. Друга част обаче му се възхищаваше за безразсъдството.

Оттогава той идваше на всяко нейно шоу и всеки път я канеше на питие след това. Беше малко по-нисък от нея. И когато пиеше уиски с него след шоуто, бе внимателен и щедър, разпитваше я за миналото ѝ, очакваше да чуе най-мрачните признания. И тя му даде каквото искаше от нея. Разказа му за приключенията си в Москва, за зимните шейни, за танците, смеха, заговорите срещу семейството ѝ, за трагедиите — все сцени, които приличаха повече на приказка, отколкото на истории за комунизма, но той явно не забелязваше.

Единственото зрънце истина, което тя изпусна, бе за пиенето на баща ѝ.

— Виж ти! — каза Адем. — Значи твоят старец е бил същият като моя, а? Баба почина от черен дроб.

Точно тогава Роксана усети присвиване в стомаха, сякаш се е препънала в невидимо препятствие, усети как я пронизват угризения. Не искаше да научава тъжната история на този човек. Не искаше да научава ничия тъжна история. Единственото, което искаше, бе да съчинява свои собствени истории и да се утешава с мисълта, че те не са и никога няма да бъдат истински.

Можеше да го отреже — да му каже да стои далеч от нея. Сигурно щеше да нарани чувствата му, но така беше по-добре за него... и за семейството му. Може би тогава щеше да остане верен на жена си, макар че Роксана се съмняваше. Тръгнаха ли по места като това тук, започнеха ли да си фантазират за романтичните приключения, които животът им отказваше, мъжете като него се връщаха при семействата си само ако изживееха нещо наистина катастрофално.

Роксана предполагаше, че Адем не разполага с пари, за да си позволи компанията ѝ за дълго. Но я вълнуваше не мисълта да го издои или да го види увлечен по нея, а това, че в неговите очи тя бе истинска героиня. Изживяваше го за пръв път. Навремето бе смятала живота си за скучен и мрачен, все едно четеш една и съща книга отново и отново. Искеше ѝ се да открие нови сюжетни линии, да разпери крилете си и го беше правила, макар и на солена цена. Мъжете бяха хлътвали по нея, бяха я обожавали, бяха ѝ се наслаждавали и я бяха използвали. Но никога досега не се бе случвало да е главната героиня в живота на някого.

Докато стоеше там и гледаше публиката, която след малко щеше да гледа нея, тя знаеше, че Елена — момичето, което била навремето във Видин, ще отпрати Адем да си върви, за негово добро, да се маха от тази дупка, докато жената, прославил се като Роксана, ще направи точно обратното, ще се вкопчи още по-здраво в него.

— Лошо момиче — прошепна на себе си, поклати глава и дръпна завесата.

ТЪРЖЕСТВЕН ОБЕТ

Лондон, октомври 1977 година

Юнус бе единственото дете от семейство Топрак, което бе родено в Англия. Говореше отлично английски, с турския се запъваше, а кюрдски не знаеше. Беше със златисто-кестенява коса, накъдрена в краищата, няколко лунички по бузите и щръкнали уши, които му придаваха хлапашки чар. Главата му бе донякъде несъразмерна спрямо тялото, големичка за неговата възраст — от твърде много мислене, твърдеше майка му. Очите му меняха цвета си в зависимост от дрехите и настроението — зелени ту като мъх, ту като мирта. Беше кръстен на пророк Йона^[1] — пророка беглец. Човекът, който, щом научил, че го пращат да съобщи на хората истини, каквито те не били готови да чуят, се отправил към планината с надеждата да се отърве от задачата, възложена му от Бога. Човекът, който накрая бил погълнат от кит и трябвало да изтърпи, сам и разкаян, три тъмни дни и три тъмни нощи в корема му.

Седемгодишният Юнус обичаше да слуша този разказ и лицето му грейваше от любопитство, когато си представяше стомаха на рибата: тъмен, дълбок и влажен. Историята му беше интересна и по друга причина: точно като пророка, и Юнус проявяваше склонност да бяга. Бягаше от училище, ако не му харесваше, бягаше и от семейството си, ако не му изнасяше вкъщи. Усетеше ли и най-леката скука, скачаше на крака, готов отново да хукне нанякъде. Въпреки неуморните усилия на Пембе, Юнус прекарваше навън много време и вече бе опознал страничните улички и пресечки в Хакни толкова добре, че можеше да упътва и таксиметровите шофьори.

Пембе повтаряше, че не проумява как така децата ѝ са толкова различни едно от друго, а Юнус наистина беше различен. Беше затворен. Мислител. Мечтател. Отшелник, който живееше в своя си въображаема пещера, откриваше богатства в най-обикновени неща, компания в самотата, красота навсякъде. Искендер и Есма се сърдеха на другите и заформяха скандал всеки по свой си начин, при свои си

обстоятелства, Юнус не мразеше никого и принадлежеше само на себе си. Макар всички в семейството да се усещаха като аутсайдери по различни причини, Юнус явно се чувстваше най-добре в своята кожа. Когато се затвореше във вътрешния си свят, изпитваше такава пълнота, че не се нуждаеше от нищо. Можеше да живее и в корем на риба и това изобщо да не му пречи.

Пембе смяташе, че е така, защото не е получил достатъчно нито от утробата, нито от млякото ѝ. От трите и деца само Юнус се бе родил недоносен и понеже беше отказал да суче, се бе наложило да го хранят изкуствено.

— Виждате ли сега резултата? Той стана отчужден, недосегаем — оплакваше се тя.

Искендер мечтаеше да владее света, Есма — да го промени завинаги, а Юнус — да го разбере. Нищо повече.

В ранната есен на 1977 година именно Юнус забеляза пръв, че с майка му става нещо. Тя изглеждаше отчуждена, погълната от мисли. Няколко пъти беше забравила да му даде джобни. И го хранеше по-малко, не го тъпчеше постоянно, което за Юнус бе знак, че определено се случва нещо. Пембе никога не би забравила да го нахрани, дори да настъпеше Апокалипсисът, тя щеше да се постарее да го изпрати на небето с пълен стомах.

Не че той се притесняваше за себе си — винаги мислеше най-напред за другите. Пък и беше намерил начин да си набавя пари. Повече, отколкото му даваше Пембе.

На Муленс Роуд, няколко улици северозападно от училището му, имаше къща. Голяма викторианска сграда, самотна, изоставена и, ако се вярва на местните хора, обитавана от духове. Беше с отвесен покрив, веранда, която обикаляше и четирите страни, и островърхи сводести прозорци. Юнус я беше открил в един от безбройните си опознавателни походи из квартала. Там незаконно се беше заселила група младежи. Пънкари, анархисти, нихилисти, природозащитници, пацифисти, отритнати от обществото и други странни птици с различни възгледи или без никакви идеи. Бяха пъстра сбирщина, най-вече в оттенъците на червеното и черното. Никой в семейство Топрак не знаеше кога Юнус се е запознал със скуотърите^[2], но те го обичаха — уж беше малък, а бе толкова мъдър. Когато бяха уморени или просто ги мързеше, го пращаха да купува едно-друго. Хляб, сирене,

мляко, шунка, шоколадчета, пакетиран тютюн, хартия за цигари... Юнус знаеше къде кое е най-евтино.

Понякога го молеха и да им носи пакети от кисел на вид азиатец, който живееше в зле осветена сграда на десет минути път с колелото — задача, от която Юнус тайно се страхуваше, макар че мъжът му даваше бакшиш и не питаше нищо. В дома му се носеше неприятна воня — на разложено и на болест. Изоставената къща също вонеше — понякога дори повече. Но под тежката миризма, обвила всички и всичко, се долавяха и други ухания: на цветя, подправки и листа — живот в преход.

Вътре в къщата имаше вито дървено стълбище чак до третия етаж, толкова стръмно и прогнило, че се клатеше всеки път, когато някой се качваше или слизаше. Стените на първите две нива бяха съборени и на всеки от етажите се бе отворило широко пространство, използвано за голяма спалня — дори ваните бяха превърнати в легла. На третия етаж беше така наречената *агора*. Незаконно нанеслите се в къщата се събираха редовно тук, точно както древните гърци по полисите и обсъждаха, гласуваха и скрепяваха решенията на комуната.

Почти цялата покъщнина беше запазена за агората: лампи, откънати от магазини към благотворителни организации, кресла и столове, от които нямаше и два еднакви, канапета, целите прогорени с цигари. Имаше и алеи персийски килим на шарки. Никой не знаеше откъде се е взел. Малко протрит тук-там, но още в добър вид, вероятно най-ценното нещо в цялата къща. Накъдето и да се обърнеш човек, на високи като кули купчини бяха струпани книги, списания и фенски издания, плюс най-различни чаши за кафе и вино, бисквити, които отдавна не ставаха за ядене, хармоники и счупен касетофон, който никои не се опитваше да поправи... Всичко принадлежеше на всички и никой не притежаваше нищо.

От седмица на седмица броят на жителите се менеше. Юнус го установи при второто си посещение, когато видя нови лица и научи, че някои от хората, с които се е запознал, са се изнесли.

— Това тук е нещо като плаващ дом — обясни някакъв замаян от тревата мъж и се ухили. — Нашият кораб, с който плаваме към Голямата Неизвестност. По пътя някои пътници слизат, а други се мятат на борда.

Косата му беше боядисана в морковен цвят и бе намазана с гел — да стърчи така, че да прилича на пламъци. Главата му сякаш гореше.

— Да, Ноевият ковчег — вметна млада ирландка с леко дръпнати очи, черна като въглен коса и лъчезарна усмивка. Тя се извърна с лице към момчето и се представи: — Здравей, аз съм...

Но Юнус така и не чу името ѝ. Нито тогава, нито по-късно. Беше се вторачил в халката на устната ѝ, в пиърсинга по веждите ѝ и татуировките по ръцете, раменете и горната част на гърдите ѝ. Забелязала изумлението му, ирландката го повика да се приближи и му показва всички видими татуировки по тялото си — точно както колекционер, който развежда свой гост из сбирката си с произведения на изкуството.

Върху лявата ѝ ръка имаше стрелец, понеже била зодия Стрелец. И тъй като не искала стрелецът да се чувства самотен и нещастен, сложила до него ангел със златна арфа. От тила надолу по раменете ѝ, бе нарисован голям лотос, в бяло и изумруденозелено, чиито корени се спускаха чак до края на гърба ѝ. Върху дясната ѝ ръка имаше цъфнала розова роза, а под нея думата: *Тобико*.

— Какво е това? — попита Юнус.

— О, дълга история — сви рамене тя.

— Сестра ми твърди, че нямало такова нещо като „дълга история“. Имало само къси истории и истории, които не искаш да разказваш.

— Хм, страхотно. С какво се занимава сестра ти?

— Ще става писателка. Иска да пише романи, в които никой не се влюбва, защото любовта била за глупаците.

Момичето се засмя. После разказа историята на татуировката. Навремето над китката ѝ пишело само „Тоби“, името на гаджето ѝ. *Беше музикант, не изтрезняваше*. Но тя пак си го обичала. Веднъж му казала, че е бременна, макар че не била: просто искала да види как ще реагира. При такава новина мъжете се държали по два начина. Човек никога не знаел. Променяли се: най-добрите реагирали коравосърдечно, а най-гадните ставали хрисими и внимателни, абсолютно дзен.

— Какво направи твоето гадже? — попита Юнус.

— О, направо превъртя. Оказа се голям гадняр.

Реакцията на Тоби била да попита дали детето наистина е негово. Заявил, че дори да е негово, тя трябвало да се *оправя с кашата*. И тогава ирландката го зарязала, колкото и да не ѝ се искало. Било си цял подвиг да заличиш татуировка, защото винаги оставал белег. Тя нямала нищо против белезите, били част от живота, но не искала белези от Тоби по себе си. Затова отишла при един татуист и го накарала да превърне „Тоби“ в „Тобико“.

— Еха! И какво означава?

— О, японско ястие — обясни момичето. — Хайвер от летящи риби.

— Хайвер от летящи риби — прошепна Юнус, сякаш не искаше да разваля магията.

Представи си как десетина летящи риби изскачат от водата и се плъзват красиво към залязващото слънце. Юнус, момчето, наречено в чест на пророка, който бе оцелял в корема на кит, се беше влюбило.

От този миг нататък ходеше в незаконно завзетата къща при всеки удобен случай. Разрешаваха му да стои вътре дори когато нямаха да му възлагат нищо. То седнаше до Тобико и не пропускаше и една-едничка нейна дума, въпреки че рядко схващаше за какво говорят: безработица, липса на съзнателност, права на работниците, културна хегемония... Научи, че ако стоиш извън обществото, няма как да го промениш отвътре. Но ако станеш част от системата, тя ще разруши душата ти. *И така хлапе, как да промениш нещо отвътре, но в същото време да останеш незасегнат от него?* Юнус умуваше върху този въпрос, докато пиеше мътния чай, а понякога и по глътка вино, но колкото и нависоко да се рееше, все не можеше да открие отговор.

Нощем сънуваше как незаконно завзетата къща се носи из море, толкова съвършено, че се слива с небето, в което кръжат чайки. Виждаше как обитателите на къщата гребат във водата, шумни и голи — като весели русалки. Там беше и Тобико — стоеше на висока скала с развята от вятъра дълга черна коса и му махаше, чиста радост. Юнус също ѝ махаше, усещаше слънцето по лицето си, гмурваше се надълбоко в синята вода и плуваше, докато го заболят мускулите.

Сутрин отново се будеше в подмокрено легло.

В къщата почти не се готвеше, ако не броим специалитета чили кон карне. Ситно нарязано месо, домати от консерва и едър боб. Вместо вечеря се ядяха бисквити, шоколади, ябълки, банани и пасти с почти изтекъл срок на годност от супермаркета. Ако беше в настроение, Тобико правеше малки сладкишчета с каквото намери в кухнята плюс щедра доза хашиш.

Общината в Хакни отдавна се опитваше да ги изхвърли от къщата, за да я ремонтира и продаде с добра печалба. Между двете групи се водеше нестихваща война. Наскоро общината беше изключила електрическия ток. Сега по подовете имаше свещи и газеници и по стените пълзяха зловещи сенки. Тоалетната често се запушваше и водата беше оскъдна. Юнус не проумяваше защо Тобико продължава да живее тук. Ако беше по-голям и имаше работа и жилище, той щеше да я повика при себе си. Но тя сигурно щеше да доведе и Капитана, а Капитана щеше да се види принуден да покани цялата тумба, понеже водачите имат нужда от хора, които да водят, и така накрая всички щяха да се изтърсят в дома му и след няколко седмици той нямаше да се различава особено от къщата.

Мъжът, когото всички наричаха Капитана, беше слаб като върлина студент с очи, сиви като кремък, зъби, леко пожълтели от тютюна, и коса, подстригана толкова късо, че не личеше какъв е цветът ѝ. Имаше склонността да изрича всичко, което му хрумне. Обичаше да говори, гласът му ставаше все по-висок с всяка новоизречена теза, а публиката го слушаше като омагьосана. Капитана пръв нарече Юнус — музи^[3]. Момчето не бе чувало думата никога преди това и тя изобщо не му хареса.

— Няма страшно — отвърна Тобико, след като Юнус сподели притесненията си с нея. — Макар на пръв поглед да изглежда така, той не е расист. Как може да е расист, при положение че е антифашист, нали?

Юнус примига.

— Искам да кажа, че обича да се заяжда просто за да види кой колко струва. Умът му работи така.

— И сестра ми Есма обича думите — вметна Юнус, макар да знаеше, че е глупаво да го казва.

Тобико се усмихна.

— Капитана не обича думите. Той прави любов с тях.

Върху лицето на момчето сигурно се изписаха завист и отчаяние, защото Тобико най-неочаквано го придърпа към себе си и го целуна по челото.

— Как ми се иска да си с десет години по-голям, тиквичке.

— Ще бъда — заяви делово Юнус, въпреки че се бе изчервил като домат. — След десет години.

— Но не забравяй, че след десет години аз ще приличам на сушена слива, стара и сбръчкана.

Тя разроши косата му — любимо нейно движение, което Юнус никога не би си признал, че мрази дълбоко.

— Ще порасна бързо — обеща той.

— О, знам. Вече си най-старото малко момче, което познавам.

При тези думи Тобико го целуна още веднъж, този път по устните, леко и влажно. Той изпита чувството, че целува дъжда.

— Не се променяй никога, сладкишче — прошепна Тобико. — Не допускай алчната капиталистическа система да се докопа до теб.

— Добре.

— Обещай ми. Не... чакай. Закълни се в нещо, което е важно за теб.

— Какво ще кажеш за Корана? — попита свенливо Юнус.

— О, да. Страхотно.

И така, с трепереци устни и разтуптяно сърце, седемгодишният Юнус даде обет пред Аллаха, че няма да допусне никога капиталистическата система да припари до него, макар да нямаше и най-смътна представа какво означава това.

Най-после пристигна. Плакатът на Хари Худини. Човекът, който не можеше да бъде окован или вързан с вериги. Нито да бъде хвърлен в затвора. Моят идол. Това е една от ранните му снимки. Черно-бяла, с много оттенъци на сивото. На fotografia Худини е млад — слаб като върлина илюзионист с високо чело и изумителни очи. Ръкавите на смокинга му са вдигнати и изпод тях по китките му се виждат шест чифта белезници. Върху лицето му няма и следа от страх. Само сянка от нещо неясно, неуловена мисъл. Човек би помислил, че се отърсва от сън.

Слагам плаката на стената. Съкилийникът ми Кефи го вижда и се ухилва. Казва се Патрик, но никой не го помни. Види ли нещо, приковало вниманието му — което дори на такова мрачно място се случва често, — той казва: „Кефи, човече!“. Оттам и прякорът.

По-млад е от мен, малко по-нисък. С болезнено бледа кожа, леко плешив, с тъмнокафяви очи с гъсти мигли. На колкото и години да е един пандизчия, майка му го смята за добро момче, покварено от лоши приятели. Обикновено това са пълни глупости. В случая с Кефи е истина. Добро момче от Станфорд, хванало се с неподходящи типове. Най-гадното е, че онези задници успели да се измъкнат сухи. А Кефи е на топло за десет години. Такъв е животът. На чакалите не им се случва нищо. Хващат само онези, които се правят на чакали. Не казвам, че сме по стока. Понякога е още по-зле да се правиш на чакал, отколкото да си.

Не съм му го казвах никога, но очите на Кефи ми напомнят за Юнус. Той ми липсва най-много. Никога не съм му бил добър брат. Не бях до него, когато имаше нужда от мен, бях твърде зает за неподходящите битки.

Сега вече Юнус е мъж. Талантлив музикант. Поне така казват. За дванайсет години е идвал да ме види два пъти. Есма и досега сега се появява от време на време, макар че напоследък спря. Идва да ми каже, че ѝ липсвам, че ме съжالياва и че ме мрази, в тази последователност. Не и Юнус. Той се вдигна и избяга, както е правел винаги. И от най-острите думи на Есма не ме боли така, както от отсъствието на малкия ми брат. Искане ми се да ми прости. Ако намери сили. Не че очаквам да ме обича. Това са напразни мечти. Искане да ми прости за негово добро. Гневът е лошо нещо — причинява рак. Хора като мен са свикнали с гнева, но Юнус заслужава повече.

— Кой е този човек? — пита Кефи и сочи стената.

— Велик илюзионист. Най-добрият.

— Сериозно?

— Да, и досега не са разгадали някои от фокусите му.

— Можел ли е да накара човек да изчезне?

— Можел, е да накара цял слон да изчезне.

— Еха! Кефи, човече!

Прекарваме следобеда в приказки за Худини, главите ни са пълни с истории, а в случая на Кефи — и с дрога. И аз обичам да свивам по някой джойнт от време на време. Но толкова. Никакви хапове, никаква кока и хероин. Никога не съм опитвал, няма и да го направя. Нямам намерение да тръгвам натам. Напомня ли на Кефи, че трябва да се откаже, той захапва палеца си и започва звучно да го смуче.

— Не съм бебе.

— Затваряй си плювалника!

Той, наркоманът му с наркоман, се хили като хлапак. Но не продължава. Знае, че е единственият, който може да разговаря така с мен, и внимава да не прекрачва чертата.

Малко след вечерната проверка се появява Мартин, води нисък набит надзирател, когото не сме виждали досега. Мъжът е с трапчинка върху брадичката и коса, толкова черна, че се питам дали не я боядисва.

— Надзирателят Андрю Маклафлин, днес му е първи ден тук. Посещаваме някои килии.

Скоро Мартин ще се пенсионира и иска да е сигурен, че ще се отнасяме с уважение към младежа, постъпил на негово място. Настъпва неловко мълчание, сякаш всички се смущават и не знаят какво да кажат. Най-неочаквано погледът на Мартин се приземява върху плаката зад мен.

— На кого му хрумна? — прошепва той и без да чака отговор, се извързва към мен. — На теб, нали?

Мартин не става за актьор. Вече е виждал плаката. Ако не беше минал през одобрението му, изобщо нямаше да го получа. Но сега се държи сякаш го вижда за пръв път. Просто иска да покаже на новото момче, че може и да е на пенсионна възраст, но не му убягва нищо. Заявява, че през всичките тези години е виждал мъжете да слагат по стените какви ли не снимки: на съпругите и семейството, на светци, на кинозвезди, футболисти и състезатели по крикет, мацки от „Плейбой“... но Худини, това вече било върхът.

— Може би полудяваш — казва Мартин с усмивка.

— Може би — отвръщам.

Надзирателят Андрю се приближава и души въздуха около мен — точно като хрътка, попаднала на следа.

— Или подготвя бягство. Худини е знаел как да се измъкна.

Това пък откъде дойде? Вената върху челото ми тупти едва доловимо.

— За какво ми е да бягам?

— Точно така — пита Мартин и очите му изведнъж стават малко по-студени. — За какво му е? — После се извъръща към новия надзирател и обяснява: — Алекс е тук от седемдесет и осма. Остават му само две години.

— Една и десет месеца — поправям го аз.

— Да — казва Мартин и кима, сякаш това обобщава всичко.

По лицето му, както обикновено, са изписани няколко чувства, които си оспорват надмощието: смесица между отвращение и уважение. Отвращението си е там още от първия ден и не е изчезвай никога: презрение към човека, извършил най-страшното престъпление и опропастил единствения живот, който Бог му е дал. Уважението дойде много по-късно, при това най-неочаквано. Имаме си история двамата с Мартин.

Лицето на надзирателя Андрю обаче е друга работа.

— Май го знам твоя случай — отсича той. — Помня, че четох за него и се питах — как е възможно някой да постъпи така със собствената си майка.

Осъзнавам, че сме на една възраст. И не само това. Замесени сме от едно тесто. Нищо чудно, преди да навършим двайсет години, да сме ходели по едни и същи кръчми, да сме целували едни и същи момичета. Обзема ме възможно най-странното чувство, сякаш се оглеждам в криво огледало. Андрю е мъжът, който можеше да стана, ако бях поел по различен път. А аз съм затворникът, в който той е щял да се превърне, ако не бе успял да се покрие в последния момент.

— Четиринайсет години, а? Какъв срам — казва той.

Мартин кашля нервно. Не се прави така — да напомняш мимоходом на някого за престъплението му, все едно си говорите за времето. Правиш го само ако ножът опре до кокала. Иначе никой не напомня на никого какво е ставало преди. Така и така, който лежи на топло е затворник на миналото си.

— През последните няколко години Алекс е нов човек — вметва Мартин като екскурзовод. — Мина през мрачни времена и сега се завръща.

Милият стар Мартин. Какъв оптимизъм. Да, наистина минах през Ада. Но и той, и Кефи, и аз, и призрактът на майка ми знаем, че още съм там.

Имах ужасна слава. Сигурно и досега си я имам. Трошах ребра за нищо. Беше трудно да предположиш какво ще ме вбеси. Дори аз не можех да кажа през повечето време. Вкиснех ли се, ме избиваше насилие. Лявото ми кроше е силно, все едно те е фраснала тухла, поне така разправят. Понякога просто избухвам. От пандизчиите така се държаха само дрогите. Ако изпитвах наркотичен глад, а нямаше доставки, направо побеснявах. Аз обаче не съм наркоман. И това вероятно ме прави по-страшен. Това е трезвото ми състояние. Наранявах се. Удрях главата си. Защото не ми харесваше онова, което е в нея. Гасях цигари в дланите си. Те се подуваха като подпухнали очи. Режех краката си. По крака има много плът: бедрата, коленете, глезените. Колкото щеш възможности. В „Шрусбъри“ острието е по-ценно от рубин, но не е невъзможно да си го набавиш.

— Вие двамата ще се опознаете с времето — казва Мартин.

— О, не се и съмнявам — отвръща надзирателят Андрю.

Притеснен, Кефи гледа как напрежението се покачва. Знае какво става. Вижда го е и друг път. Случва се някой от копоите да хвърли зъб на някого от нас — и край. Всичко тръгва на зло и никога не се оправя.

Екскурзоводът прави още един опит за помирение.

— Алекс е боксьор. Нашият спортист. В училище е спечелил медал.

Нелепо е да казва точно това в моя защита и е излишно да уточнявам, че никой не се смее. Искане ми се да благодаря на Мартин, че се е застъпил за мен, но ако отклоня очи от младия надзирател дори за миг, ще бъда уязвим.

Той трябва да види, че не съм слабак. За последен път бях такъв преди двацет години. Бях малко момче, избягало от обрязването си на високо дърво. Не помогна. Оттогава никога не съм бил слаб. Грешал съм. Адски съм грешал. Но не съм бил слаб. Затова не трепвам. Окото ми немигва. Продължавам да гледам право в очите този Андрю, който се е втренчил в мен вероятно по същите тъпи причини.

После двамата си тръгват.

Събуждам се рязко посред нощ. В началото си мисля, че е дошла майка ми. Но колкото и да опитвам, не чувствам присъствието ѝ. Няма шумолене, няма едва доловимо сияние. В килията е само Кефи, който хърка, пърди, скърца със зъби и се бори със своите си бесове.

Сядам на леглото и се оглеждам, за да разбера какво все пак ме е събудило. И тогава виждам хартията на пода. Някой явно я е пъхнал през решетките на вратата. Взимам я в съвсем слабата светлина, проникваща от коридора. Изрезка от вестник. „Дейли Експрес“.

„МОМЧЕ УБИВА МАЙКА СИ ЗА «ЧЕСТТ»,

2 декември 1978 година

В Северен Лондон 16-годишно момче от турско-кюрдски произход е наръгало майка си до смърт, в акт от т.нар. «убийства на честта». Искендер Топрак пробол с нож Пембе Топрак пред семейната къща на «Лавендър Гроув» в Хакни.

Както се твърди, 33-годишната жена, майка на три деца, е имала извънбрачна връзка. Според съседите, макар и все още женени, Адем и Пембе Топрак вече не живеели заедно. «Ала когато бащата отсъства, честта на майката се пази от най-големия син, в този случай Искендер» — обясни свидетел. От полицията разследват дали тийнейджърът, който още е на свобода, е действал сам, или е използван като пионка в общ план за убийство, разработен от други роднини.

Говорителка на Скотланд Ярд заяви пред «Таймс», че случаят не е нито първият, нито последният във Великобритания и Европа. Тя съобщи, че в момента се разследват 150 смъртни случая, които вероятно са свързани с убийство на честта. «За съжаление, броят може да е още по-голям, тъй като не за всички случаи се съобщава в

полицията — продължи говорителката. — Роднините и съседите знаят повече, отколкото признават. Най-близките на жертвата премълчават ценна информация. В съвременното общество това е раково образование, което го разяжда все повече, ако отчетем, че в много общности семейната чест се смята за по-важна от щастието на индивида» — допълни говорителката.“

Ръцете ми треперят така, че изрезката направо плющи, сякаш духана от мощен вятър. Умирам за цигара. Или за пиене. Нещо силно и просто. Баща ми така и не разбра, ала ние, момчетата, си пийвахме от време на време ябълково вино или бира. Но никога уиски. Това беше друга опера. За пръв път опитах вкуса му тук. Стига да знаеш как, в затвора можеш да си набавиш всичко.

Сгъвам изрезката наполовина, като притискам ъглите в средата. Квадрат, два триъгълника, правоъгълник... Старая се ъглите да се срещнат, издърпвам встрани триъгълниците и готово: хартиена лодка. Слагам я на пода. Няма вода, в която да плува. Няма повеи ни вятъра, който да издуе платната. Да си рече човек, че е циментова. Не отива никъде. Като болката в гърдите ми.

Искендер Топрак, затворът в Шрусбъри, 1990 година

---

[1] На турски uypus означава „делфин“. — Б.р. ↑

[2] Скуотърите са представители на антисобственическа субкултура, чието проявление е незаконното заемане на изоставени или незаселени сгради — Б.р. ↑

[3] Muzzie — английски сленг за мюсюлманин, който често се счита за обиден. — Б.р. ↑

ЕСМА

Лондон, декември 1977 година

Живеехме в Хакни, на улица с името „Лавендър Гроув“^[1] За майка ми беше непреодолимо разочарование, че наоколо няма лавандулови храсти, само в името. Така и не спря да се надява, че някой ден в нечия задна градина или зад ъгъла ще намери забравена горичка, пурпурно море.

Обичах квартала. Фризьорските салони за африканци, ямайското кафене, еврейските хлебарници, малкият алжирец зад щанда с плодове, който произнасяше много странно името ми и винаги ми подаряваше нещо, музикантите без пукнат грош, които живееха зад ъгъла, всеки ден свиреха на отворени прозорци и без да подозират, ме запознаха с Шопен, художникът, който рисуваше на пазара на Ридли Роуд портрети за по две лири и веднъж нарисова и на мен — само срещу една усмивка. Всякакви вероизповедания и цветове.

Преди тази къща имахме апартамент в Истанбул, мястото, където ние с Искендер прекарахме ранните години на детството си, и което днес принадлежеше на друго време, на друга държава. Там живееше семейството ни, преди да се преселим в Англия през май 1970 година, малко преди раждането на Юнус. Подобно на много преселници, и мама имаше избирателна памет. От миналото, което беше загърбила, си спомняше главно — ако не и единствено — хубавите неща, топлото слънце, пирамидите подправки на пазара, вятъра с дъх на водорасли. Родината си оставаше безупречна, нещо като Шангри-ла, убежище, където, ако се наложи, може да се върне, ако не в истинския живот, то поне в мечтите.

Моите лични спомени обаче бяха от смесено естество. Може би децата никога не помнеха същото като родителите си от миналото, което бяха изживели заедно. От време на време мислите ми препускаха назад, към сутерена в онази стара къща: към мебелите с лазурносиня дамаска, към кръглите бели дантелени покривчици по ниските масички и рафтовете в кухнята, към колонията мухъл по стените, към високите

прозорци, отварящи се към улицата... Жилището, врязало се в паметта ми, беше слабо осветено, с пукащо радио, което свиреше по цял ден, и едва доловимата миризма на разложено във въздуха. Там винаги беше сумрачно, все едно дали беше сутрин, или следобед.

Бях малка, когато онова жилище беше мой дом. Седнала по турски на килима във всекидневната, гледах с полуотворена уста нагоре, към прозорците при тавана. Зад тях имаше трескаво движение от крака, носещи се наляво и надясно. Хора, които отиваха на работа, връщаха се от пазар или бяха излезли на разходка.

Да гледаме краката на минавачите и да се опитваме да отгатнем как живеят, ни беше любима игра — игра с трима играчи: аз, Искендер и мама. Виждахме например лъскави обувки на висок ток със старателно закопчани каишки на глезените, които бързаха с потракване нанякъде. „Според мен отива на среща с годеника си“ — отбелязваше мама и после разказваше увлекателна история за любов и разбити сърца. Искендер също беше добър на тази игра. Видеше ли чифт износени мръсни мокасини, измисляше разказ как те били на човек, който от доста време е безработен и вече е толкова отчаян, че отива да обере банката зад ъгъла, където един от надзирателите ще го застреля на място.

В сутерена не проникваше достатъчно слънце, затова пък течаха цели реки от дъждовна вода. Ако само ръмеше, не ни застрашаваше нищо, но паднеха ли в града повече от пет сантиметра дъжд, улиците на къщата преливаха и превръщаха задната стая в мътно мръсно езеро. Дървените подноси, шпатулите, рамките на картините и бамбуковите панери бяха добри плувци. Тепсиите, дъските за рязане, чайниците и хаванчето с чукалото — безнадеждни. Стъклената ваза върху масата бързо, се устремяваше към дъното, но пластмасовите цветя в нея се носеха на повърхността. И това чесало... Как само ми се искаше и то да потъне, а то все си оставаше отгоре.

Родителите ми обсъждаха дали да не се изнесем оттук, но дори и да разполагаха със средства и да намереха в обеднелия квартал по-слънчев сутерен, нямаше гаранции, че той ще издържа повече на прословутите поройни дъждове в Истанбул. Може би с годините се бяха привързали към жилището си. Колкото и тъмно и влажно да беше там, това все пак беше техният дом.

Истанбул... Дълбоко скътано сред бавно въртящите се спомени, името на града се открояваше сред стотиците други имена, които бях съхранила през живота си. Слагах думата върху езика си и я смучех бавно, с наслада, като бонбон. Ако Лондон беше бонбон, щеше да е от карамел — богат, наситен и традиционен. Истанбул, от друга страна, щеше да е черен лакриц с черешов пълнеж — смесица от вкусове, които взаимно се изключват и могат да превърнат горчивото в сладко и сладкото — в горчиво.

Майка ми започна работа за пръв път, след като баща ми бе заложил двумесечната си заплата на комар и бе изгубил. Изведнъж, както никога дотогава, закъсахме за пари. Докато Искендер беше на училище, мама започна да ходи по къщите на богатите, където се грижеше за невръстните им деца, готвеше им, чистеше им стаите, чегърташе тоалетните им, гладеше им дрехите и от време на време предлагаше рамо, на което да поплачат. Мен ме оставяха при една съседка, стара жена с лош слух и остър език, която иначе беше мила.

Вечерно време вместо приказки преди лягане мама ни разказваше за живота в къщите, в които всяко дете си има стая и модерните мъже канят жените си на питие. Веднъж видяла как едно семейство си пуска танцова музика и танцува, което за нея било истински срам, понеже двамата стъпили на килима направо с прашните обувки, и затвърдило убеждението ѝ, че богатите са странни птици. Защо иначе ще хвърлят в напитките зелени маслини, ще съсипват дебелите килими и ще гризат кубчета кашкавал, забучени на клечки за зъби?

След като работи в няколко семейства, мама си намери работа на пълен работен ден. Работодателите ѝ бяха знаменитости. Жената беше актриса и току-що беше родила момиченце. Колкото до мъжа ѝ, така и не разбрахме с какво се занимава, но беше вечно зает и често пътуваше — поне това знаехме. Майка ми трябваше да се грижи за къщата, за новороденото и за актрисата, която явно не можеше да преглътне промените в живота си. Бебето не преставаше да плаче заради коликите и променливото си настроение. Актрисата беше красива: леко дръпнати очи, гарвановочерна коса, красиво носле, изваяни ръце с миниатюрни вени. Ако феновете ѝ я бяха видели в този вид, сигурно

щяха да се разочароват, но мама я бе заобичала заради окаяното състояние, в което бе изпаднала.

Точно тогава обаче старицата, която ме наглеждаше, се разболя и мама започна да ме взима със себе си. Докато си играех сама, тя се скъсваше да работи и тайничко ръсеше зрънца кардамон по леглото на актрисата — да я предпази от джинове. После се качвахме на автобуса и на долмуш^[2] и се прибирахме точно когато небето увисваше над града, ниско и тъмно. Измина един месец. Мама очакваше заплатата си всеки ден, но никой не отваряше дума за това, а тя беше твърде срамежлива да попита.

Един следобед, докато мама готвеше, а аз си играех под масата в кухнята, се появи съпругът на жената. Излъчваше едва доловима кисела миризма — на лосион за след бръснене и уиски. Очите му бяха кървясали, но и странно развеселени. Без да подозира, че и аз съм там, той се приближи със залитане към мама и я хвана отстрани за хълбоците.

— Тихо — каза и долепи пръст до устните си. — Всички спят.

Всички спят. Няма да ни видят. Всички спят. Можем да поспим и ние. Ще ти купя хубави неща. Обувки, чанти, дрехи, чифт златни обици... Добра жена си, светица. Много те моля, смили се над мен. Жена ми няма да разбере. Съпругът ти също. Всички спят. Не съм лош човек. Но съм мъж и като всички останали си имам потребности. Съпругата ми вече не е жена. След бебето се промени, не спира да плаче, хленчи. Целият град спи.

Майка ми изблъска мъжа към стената и, нали беше пиян, той почти не оказа съпротива. Ръцете му се поклащаха от страни на тялото, което се отпусна, сякаш беше празно като на плюшена играчка. Мама ме стисна с едната ръка за дланта, с дигата грабна дамската си чанта и изхвърча в коридора, но после се сети, че нямаме достатъчно пари да се приберем.

— Господине... — подхвана тя. — Не сте ми платили.

Той стоеше при вратата и се олюляваше леко.

— Пари ли искаш? — попита изненадан.

— Месечната...

— Държиш се така с мен и на всичкото отгоре искаш пари? — прекъсна я мъжът. — Кучка!

Излязохме бързо от къщата. Качихме се на автобуса, слязохме на обичайната спирка и решихме оттам да се приберем пеш. Но мама не гледаше къде вървим. Крачка по крачка се отдалечихме от главните булеварди и навлязохме в криволичещи улици, които сякаш не водеха никъде. Вече се мръкваше. Озовахме се на брега на морето, в квартал, в който никога дотогава не бяхме и стъпвали. Покрай брега имаше огромни черни скали, в които се разбиваха вълните. Седнахме на тях, за да си поемел дъх, и загледахме великолепието на града, съвсем безразличен към нас.

Забелязах по земята мидички и станах да ги събирам. Още стоях при морето, когато видях, че до мама се приближава двама мъже. Ядяха слънчогледово семе и плюеха люспите, оставяйки след себе си диря — като в приказката за Хензел и Гретел.

— Добър вечер, сестро, виждаш ми се много тъжна — подхвана единият. — Какво прави жена като теб в този час на това място?

— Да, май имаш нужда от помощ — включи се и другият.

Мама не отговори. Още подсмърчаше и затърси В чантата си носна кърпа. Няколко фиби, ключовете от къщата, сметки за плащане, шепя бадеми, които беше взела със себе си, но бе забравила да ми даде, снимка на децата ѝ, огледало, в което виждаше тъгата си, но не и носна кърпа.

— Имаш ли къде да пренощуваш? Защо не дойдеш с нас?

— Да, ние ще се погрижим за теб — нагло рече вторият.

— Не съм опряла до помощта ви — отвърна мама раздражено. Сетне погледна към брега и кресна: — Идвай бързо, Есма!

Мъжете се изненадаха, щом ме видяха, но не се отказаха. Тръгнаха безмълвно след нас. Това беше игра. Мама щеше да се съпротивлява. Те щяха да настояват. Мама щеше да се съпротивлява. Те щяха да настояват. Мама щеше да отстъпи.

— Разкарайте се! Толкова ли не виждате, че съм семейна?

Един от мъжете я погледна нервно, но другият изсумтя и завъртя очи, сякаш питаше: „И какво от това?“

Беше тъмно и мъгливо, наоколо имаше все по-малко и малко пешеходци, рядко минаваха коли. Забързахме, като внимавахме да заобикаляме ъглите, където лунната светлина хвърляше по дърветата сиви силуети. Видяхме една-две жени, които се разхождаха с мъжете или братята си — наслаждаваха се на закрилата, на привилегията.

След десет, а може би повече минути се натъкнахме на един старец с момче.

— *Селамун алейкум*. Наред ли е всичко?

Не изчаках мама да отговори, направо изпелтечих:

— Изгубихме се.

Старецът кимна едва доловимо и ми се усмихна.

— А къде живеете, миличка?

Мама прошепна квартала, но от любезност добави старецът да не се притеснява за нас.

— Е, извадихте късмет. Ние с внук ми също отиваме натам.

— Не, не отиваме натам — възрази момчето, което беше малко по-голямо от мен.

Старецът го стисна за рамото.

— Понякога най-къс е пътят, който съвпада с пътя на приятелите.

След това той се обърна към двамата мъже зад нас и им се свъси така, че те сведоха погледи и изведнъж се смутиха.

Така тръгнахме към къщи: мама, аз, старецът и момчето. Поех от въздуха с дъх на сол, който вятърът довяваше откъм, морето, бях неопишимо признателна на непознатите, които толкова неочаквано се бяха превърнали в наши спътници. Излязохме на нашата улица, мама попита мъжа как се казва неговият внук.

— Юнус — отговори той гордо. — Следващия месец ще го обрязват, *Иншаллах*^[3].

— Ако Бог ми даде още един син — рече мама, — ще си спомня за теб и ще го нарека Юнус, та и той като вас да бъде добър с непознатите.

Татко седеше в приземното жилище, под прозорците, които сега бяха пълни с празнота с цвета на аспид, чакаше и пушеше цигара от цигара. Още щом чу ключовете в ключалката, скочи на крака.

— Къде бяхте?

— Наложих се да ходим пеш — обясни мама и ми се свъси — Есма, свали си палтото и се прибери в стаята си. — Мама ме избута в коридора и затвори вратата толкова грубо, че тя се отвори отново и остана леко открехната. — Нямах пари за долмуш.

— Как така си нямала пари? Колко ти платиха?

— Нищо не са ми платили. Няма да работя повече за тях.

— Какви ги дрънкаш, да те вземат мътните? — попита татко, като повиши тон, но съвсем леко. — Задлъжнял съм, знаеш го.

— Не ми платиха...

Близо цяла минута не чух и звук. После, сякаш излязъл от тъмна вода, за да си поеме въздух, татко изпъшка шумно.

— Връщаш се по никое време и си въобразяваш, че ще повярвам на лъжите ти. Къде са парите, кучко?

На канапетото имаше чесало. Жълт като синап, студен инструмент, направен от рога на овен. За частица от секундата той го грабна и замахна към мама, която бе така потресена от думите му, че не успя да се дръпне навреме. Чесалото я удари шумно отстрани по лицето и ѝ разряза врата.

Не, баща ми Адем Топрак не биеше жената и децата си. Но онази вечер и други вечери през следващите години той лесно избухваше и започваше да ругае с думи, пълни с горчилка и жлъч: мятеше предмети по стените и мразеше целия свят, че го е тласнал към ръба, където, какъвто бе най-големият му страх, го чака сянката на баща му — насилника, за да му каже, че може и да не се окаже различен от него.

---

[1] Лавандулова горичка (англ.). — Б.пр. ↑

[2] Dolmush — евтин микробус — Б.а. ↑

[3] Inshallah (турски). — Дай Боже! — Б.р. ↑

КУТИЯ БАКЛАВА

Село на река Ефрат, 1961 година

Роден и израсъл в Истанбул, Адем напусна града за пръв път чак когато беше на осемнайсет години. Взе със себе си куфар, пълен с чисто бельо, лавандулов одеколон и кутия баклава, качи се на автобуса и след двайсет и четири часа, капнал от умора и объркан, пристигна в град на югозапад, за който не знаеше много. После се качи в каросерията на камион и потегли към село на границата със Северна Сирия. Именно там брат му Халил отбиваше от пет месеца военната си служба.

С лице, загоряло от зимното слънце, Халил беше поотслабнал, но по-променено беше държанието му. В очите му се бе появил замислен блясък и той изглеждаше необичайно мълчалив, сякаш униформата, която носеше, бе преобразила нрава му. Дори докато приемаше бельото и одеколona, той изглеждаше по-скоро замислен, отколкото весел. Адем го загледа с любопитство, нали след около година и той щеше да отиде войник. Военната служба беше задължителна, затова Адем беше решил да я отбие веднага след като завърши гимназия. Университетът не беше за него, пък и бездруго не му беше по джоба. След като се върнеше от армията, щеше да си намери работа, да се ожени и да има шест деца, три момчета и три момичета. Такова накратко беше бъдещето, което си представяше за себе си.

След края на свиждането Адем остави брат си в гарнизона и се върна с едно магаре в съседното село. Замръзналата земя с цвят на овесена каша се простираше докъдето поглед стига. Природата тук беше жилава, неподатлива. Чак когато започна да се оглежда, Адем се сети, че е забравил да даде на Халил кутията с баклава.

— Късмет — помисли си той. — Може би е предназначена за друг.

След като пристигна в селото, намери мухтар, кмета. По щастливо стечение на обстоятелствата навремето баща му бе работил с него. Въпреки че двамата не се бяха виждали от години, бяха

поддържали връзка чрез общи приятели. Затова, преди да поеме на път, Адем прати на познатия на баща си пощенска картичка, за да му съобщи, че ще отиде при него. Притеснителното беше, че той така и не бе отговорил.

— Пощенска картичка ли? Каква картичка? — ревна кметът, когато Адем почука на вратата му. — Не съм получавал нищо.

Беше мургав мъж, толкова висок, че трябваше да се навежда, за да мине през вратите. Беше със засукани надолу рунтави мустаци и бакенбарди, пригладени с нещо, наподобяващо зехтин.

— Аз... извинявайте... в такъв случай ще тръгвам — каза Адем.

— Хубава работа, щял да тръгва!

— Аз... вижте какво, аз...

— Всички са добре дошли под този покрив — кресна кметът.

Адем бавно проумя, че кюрдът не му е ядосан. И не му крещи. Просто гласът му беше висок и дрезгав, а турският му така позабравен, че човек оставаше с чувството, че е ядосан, дори когато не е.

— Е, благодаря. Всъщност само за една нощ.

— За една нощ ли? Ама как така ще си тръгнеш толкова бързо? След два дни има сватба. На всяка цена трябва да се присъединиш към нас. Иначе семейството на младоженеца ще се обиди.

На Адем му идеше да попита как така ще се обидят, при положение че дори не го познават. Но в тази част на страната обичаите бяха други, много по-категорични. Пък и той нямаше причини да бърза да се връща в Истанбул. Не беше като да има някой, който да го чака в отчаяние.

Колкото и весели да бяха, сватбите отдавна натъжаваха Адем, защото все му напомняха за майка му Айше. В дома му, вече никой не изричаше на глас нейното име, снимките ѝ бяха унищожени, сякаш изобщо не е съществувала. Дантелата, която беше оплела, носните кърпи, които беше извезала, шаловете, които бяха красили дългата ѝ шия, блузите, чорапите и фибите, които беше носила, всичко това бе изгорено на нещо като клада, запалена от Баба (Пияния).

И така, Адем прие поканата на кмета и остана в селото, където си похапваше сладко-сладко прясно масло, сметана и мед. Следобед на другия ден кметът беше легнал да подремне, жена му и дъщерите му се бяха запретнали да лъскат медните съдове в къщата, а синовете бяха погълнати от турнир по табла. Сутринта Адем се бе видял с брат си.

Второто свиждане беше по-кратко, макар и не по-малко сантиментално. И този път Адем беше забравил баклавата. Тъй като не се вълнуваше от таблата и не знаеше какво да прави, той реши да излезе да се поразходи.

Обиколи селото, като се вглеждаше в паянтовите къщи, пукнатините по стените, децата без обувки и усещането за сякаш застинало време. Всичко беше голо и посърнало, но същевременно някак примамливо. Адем тръгна по една пътека, където се натъкна на цяла сюррия бездомни кучета, препичащи се в прахта. Едно от тях, едро и бежово, с кървясали очи, оголи зъби. Другите последваха примера му и присвили уши, започнаха да ръмжат и да съскат. Адем се обърна и побягна, макар и да знае, че така само ще настърви кучетата и те ще го погнат. Задъхан, продължи да тича напосоки по разкаляните пътища докато не излезе при пръстена къща с пилета и кокошки в предния двор. На градинския зид седеше някой — полумомиче-полужена, която се взря и прихна от паниката на Адем. Той се спусна към момичето и влезе без разрешение в градината, търсейки убежище в самоувереността му.

След броени секунди кучетата също дойдоха при градината и го наобиколиха от всички страни. Едно се приближи опасно и приклегна. Точно когато се канеше да нападне, момичето плесна с ръце и с глас, и властен, и развеселен, кресна думи, които Адем не разбра. Те подействаха като магия. Животните седнаха едно по едно, сведоха глави и подвиха опашки.

Адем погледна спасителката си — беше подразнен, че на помощ му се е притекло момиче, но и изпита огромно облекчение. Момичето беше с трапчинка върху лявата буза и симетрично разположени големи влажни очи, с цвят на бездънно езеро. Държеше нещо като сладкиш, който продължи да яде с наслада. Адем не беше виждал момиче с такъв апетит.

— Страх ли те е от кучета? — попита то.

Адем не отговори.

— Ако го разберат, ще те уплашат. Умни животни! Сестра ми ги обича. — Момичето се наведе напред, сякаш се канеше да разкрие тайна. — А аз не.

Говореше на турски със силен акцент. Невежо кюрдско момиче — помисли си той. — *Сигурно е възливно*. Стрелна с очи старателно

сплетените ѝ плитки, кестеняви със златисти и кехлибарени проблясъци. Ръката му застина във въздуха. Толкова силно бе желанието му да докосне плитките.

— Как така знаеш турски, повечето селяни не го знаят? — поинтересува се той.

— Ходила съм на училище. Всичките ми сестри са ходили. Баща ми настояваше.

Той огледа внимателно къщата, после и роклите, полите и чорапите, закачени да се сушат на въжетото.

— Колко сестри имаш?

— Аз съм седмото момиче в семейството.

— Охо! И нито едно момче?

Тя поклати глава и смени темата.

— Ей, искаш ли малко? Аз съм го правила.

Адем взе парче от сладкиша, който му предложи момичето, и заби зъби в пухкавото мазно тесто. Не очакваше да е толкова вкусен. Кучетата вдигнаха очи с очакване и замахаха с опашки. Двамата продължиха да ядат под изпълнените им с укор погледи, не знаеха как да продължат разговора.

— Аз живея в Истанбул — заяви Адем, след като си върна дар словото.

— Виж ти! Всички казват, че там е красиво.

— Така си е — потвърди донякъде гордо Адем.

Реши, че вече започва да я харесва. Тя се държеше и говореше с лекота, която го очароваше и успокояваше.

— Мога ли да те попитам нещо? — каза най-неочаквано момичето и без да дочака отговор, продължи: — Вярно ли е, че калдъръмите в Истанбул са от злато?

Ама че момиче, учуди се Адем, достатъчно смело, за да се изправи срещу цяла сюррия диви кучета, но и наивно да вярва в такива дрънканици. Но беше покорен от чара ѝ и се чу да казва:

— Да, от злато е. Ако се омъжиш за човек като мен, можеш да дойдеш в Истанбул и сама да се убедиш.

Тя се изчерви.

— За какво ми е да се омъжвам за теб?

— Мога да те отведа надалеч.

— Не искам да ходя далеч. Това тук ми е достатъчно.

Адем още умуваше какво да отговори, когато чува откъм къщата женски глас. Момичето скочи на крака и застана с лице към Адем, а после се вторачи напрегнато в очите му. Сетне се извърна към кучетата и след като се закани с пръст, кресна:

— И да го оставите на мира.

Веднага щом момичето изчезна, Адем тръгна да излиза предпазливо от двора. Водачът на кучетата го наблюдаваше съсредоточено и докато Адем минаваше покрай него, изръмжа, при което момчето подскочи уплашено и изпусна сладкиша. Притеснено, погледна пихтията на земята — захар и пръст.

В Истанбул нямаше златни плочи по тротоарите. Нямаше ги никъде по света. Нямаше мечти, които да следваш. Такива неща има само в легендите и в приказките. Истинският свят с истинските хора в него приличаше на захар, примесена с пръст, и на вкус беше горе-долу същият. Толкова ли не го знаеше тя?

На другия ден Адем отиде на сватбата — нещо, каквото не беше виждал дотогава. Двор, пълен до пръсване с мъже на всякаква възраст, насядали в полукръг; музикант, който блъска и блъска по тъпана, и друг; който свири на кларнет, деца, оставени да тичат без надзор, и жени с полузабулени лица и къносани длани, които наблюдаваха от плоските покриви. Адем забеляза, че несемейните мъже внимават да не поглеждат нагоре, и също се постара да не го прави, като държеше очите си на нивото на хоризонта.

Срещу входа седяха свекърът и тъстът, които не си разменяха и дума. От двете им страни се бяха наредили близките — според ранга и близостта на роднинската връзка. Невестата и младоженецът бяха в средата, така че всеки да ги оглежда на воля. Младоженецът се беше обръснал току-що и често се усмихваше. Беше невъзможно да разбереш как се чувства невестата, защото лицето ѝ беше скрито под лъскаво алено було. От време на време при нея на пръсти отиваше жена, която ѝ носеше нещо за пиене. Двете повдигаха съвсем леко булото, така че невестата да отпие, без да разлива нищо по дрехите си и без да бъде видяна.

Адем смяташе да се спотаи в някой ъгъл, но точно тогава кметът го зърна и викна с цяло гърло, като потупваше по мястото до себе си:

— Гражданчето, ела да седнеш до мен.

Адем се подчини. Седеше развеселен и се наслаждаваше на празненството, докато мъжът до него не извади пищов и не започна да стреля във въздуха. Другите го последваха на мига. Звукът беше оглушителен. Един от куршумите уцели близката къща и остави дупка, а от дъските се посипа прах. От страх да не го застрелят, Адем се огледа и в паниката и вихрушката на хаоса затаи дъх — беше видял момичето, което стоеше на един от плоските покриви и го гледаше ведро и овладяно, сякаш беше единственото спокойно нещо в този свят, който е станал неуправляем.

Веднага щом стрелбата поутихна, Адем се извини, че отива до тоалетната, макар че всъщност искаше да потърси начин да поговори с момичето. Още щом излезе от портата, той я зърна — седеше на кладенеца и правеше съсредоточено огромна кана айран. Кога ли беше слязла от покрива?

— Радвам се да те видя отново — каза Адем.

Тя го изгледа студено.

— За какво изобщо говориш?

На Адем му хрумна, че се преструва, че не го е срещала преди, от скромност и сдържаност, каквито безспорно се изискваха от една млада жена на подобно място. Реши и той се включи в играта.

— Извинявай, не биваше да връхлитам така. Ти, разбира се не ме познаваш. Казвам се Адем. А ти?

— И защо да ти казвам името си? — тросна се тя и устните ѝ се свиха свадливо, а върху дясната ѝ буза се показа трапчинка.

Днес очите ѝ бяха различни, същите, но някак променени, блеснали от снизхождение — или поне така му се стори на Адем. За миг сърцето му се сви при мисълта, че тя му се подиграва. Той се извини и се отдалечи с накривена походка.

След като се облекчи зад един храст и се поуспокои, се върна и видя, че момичето вече го няма при кладенеца. Невестата тръгваше към новия си дом, яхнала кон с цвят на слонова кост — водеше го момче, така че и тя да роди синове. Гривата на животното беше украсена с алени панделки и мъниста против уроки, опашката му беше сплетена. Цяла тумба деца и няколко жени тръгнаха с пляскане и викове след коня, а мъжете сред гостите се приготвиха да седнат на сватбена гощавка. Младежите започнаха да внасят вътре големи кръгли

тепсии. Докато вървеше към къщата, Адем долови миризмата на питеи и месо. Щом влезе в двора, видя отново момичето. То явно бързаше, носеше току-що проходило разплакано дете.

— Защо ми се сърдиш? — попита той, след като му препречи пътя.

— Моля? Защо да ти се сърдя? — засмя се тя звънливо.

Дори детето в ръцете му сякаш заслуша разговора и изведнъж млъкна.

— Защо тогава не ми каза името си?

Момичето прибра под хлабаво завързаната забрадка един кичур коса и се усмихна.

— Защото не си ме питал. Но понеже го правиш сега, името им е Джамила.

Той кимна признателно.

— А ти как се качваш?

— Нали преди минута ти се представих? — прошепна гърлено Адем.

От лицето ѝ пролича, че е озадачена.

— Сигурно си говорил с Пембе, моята близначка. Кога я видя?

Точно тогава отново екна стрелба, сякаш отприщена от въпроса. Невръстното момиченце в ръцете на Джамила запищя и тя се видя принудена да избяга от двора. Адем продължи да стои, чувстваше се леко замаян, но му беше олекнало на сърцето. Близначка! Да, това обясняваше всичко. Рязкото държане, ледения поглед. Онова момиче не беше Джамила. Неговата Джамила.

Вечерта Адем застана на прозореца и загледа полумесеца над покривите, който хвърляше из селото снопове сребриста светлина. В тъмното светлинките в къщата наподобяваха запалени цигари. Вече му беше мъчно за Истанбул и се радваше, че утре си тръгва. Но какво щеше да прави без Джамила?

Отиде да се види с кмета и го завари да пуши наргиле по нощница. До него имаше газениче, което хвърляше сенки по стените и оставяше под очите му тъмнеещи дупки.

— Искам да ти подаря тази баклава и да ти благодаря за гостоприемството и за...

— А, не мога да ям такива неща. Жалко — каза уморено кметът.
— Диабет.

Адем се взря в кутията в ръката си. Може би беше предназначена за друг. Той си пое дълбоко въздух. Смяташе да заговори с недомлъвки, но сега разбра, че няма как да го направи.

— Днес на сватбата видях едно момиче.

— Момиче ли?

Адем загледа как мъжът вдига бавно вежди и се досеща за какво става въпрос. *О, Боже! Момчето смята, че се е влюбило.*

— Разкажи ми за това момиче — подкани той. — Как се казва?

— Джамила — отговори Адем и усети как лицето му пламва.

— Джамила ли... Не познавам никаква Джамила.

— Дълга кестенява коса. Големи зелени очи.

Старейшината вдъхна бавно от дима в наргилето и поклати глава.

— Не. Тук няма такава момиче.

— Знае турски.

— О... май се сетих. Момичетата на Берзо. Всички ходеха на училище. Да не говориш за Доста Красота?

— За Доста Красота ли?

— Да, тя и близначката ѝ получиха по две имена. Розова Орис и Доста Красота — каза кметът, но не обясни нищо повече — Виж какво, още си много млад, за да го знаеш, но любовта на един мъж е отражение на характера му.

Адем слушаше и недоумяваше какво му говорят.

— Ако мъжът е сприхав, любовта му ще е пълна с кавги. Ако е спокоен и добър, любовта му е балсам. Ако се самосъжалява през цялото време, любовта му ще се превърне на прах. Ако е весел, любовта му ще прелива от веселие. Преди да хлътнеш по една жена, трябва да се запиташ каква любов можеш да ѝ дадеш.

— Е, добър човек съм — отвърна Адем.

— Знам само един добър човек — Пророка, мир на праха му — рече кметът. — При всички положения Берзо има прекалено много момичета. Обичаят е първо да омъжи най-голямото. А Джамила е най-малката. Въпреки това обаче ми се струва, че сте си lika-прилика. Семейството изживя много трудност. Майката Назе, клетата тя, почина при раждане. Много искаше да има син. Берзо се ожени повторно. Но новата жена още не му е родила деца. А най-голямото момиче Хедийе...

— Какво се е случило?

— Този човек, синко, е обречен. Нищо чудно да иска да задоми бързо дъщерите си. И да не се наложи Джамила да чака.

Адем грейна в усмивка. Все пак имаше надежда, макар и малка.

— Но не забравяй, че са бедни — прошепна кметът — Баща ти и братята ти може и да не одобрят, че взимаш за жена кюрдка, селянка. От друга страна... откакто майка ти избяга с друг мъж, семейството ти не се радва на най-доброто име. Може би е за предпочитане да вземеш за жена някоя от тук, отдалеч.

Изведнъж лицето на Адем помръкна. Той и не подозираше, че човекът знае за позора на семейството му. Подобно на скитащите племена, думите нямаха постоянен адрес. Пътуваха надлъж и шир, пръснати по цялата земя.

ЛЮБОВ КАТО КОМЕТА

Село на река Ефрат, декември 1977 година

Джамила бе задрямала в притихналата нощ край огнището с глава, клюмнала на една страна. Лявата ѝ ръка беше увиснала от облегалката на стола, а дясната здраво стискаше писмо. Джамила беше заспала, докато го четеше за енти път.

Сънят ѝ беше неспокоен, пълен с бесове. Страните ѝ бяха поруменели, а лицето ѝ лъщеше от избилата пот. В съня тя беше в град, който изглеждаше странно познат, а не приличаше на никой друг под слънцето. През центъра му течеше река, широка и буйна, с плавателни съдове с всякакви размери, които прихванати за кейовете, се клатушкаха нагоре-надолу. Джамила беше сама край реката и надзърташе в една от рибарските лодки. В кабината имаше неколцина души със смръщени лица и с тела, размекнати и полутечни, сякаш от восък. Говореха разпалено за... нея.

От устните ѝ се изтръгна звук, едновременно стон и въздишка. Един от хората, който странно приличаше на Адем, я забеляза и предупреди другите. Ядосани и разярани ей така без причина, те излязоха от лодката на кея и тръгнаха да преследват Джамила. Тя хукна презглава по криволичещи улички и калдъръмни площици, но бързо се умори — краката ѝ тежаха повече от късове бетон. Щеше да се събуди след малко, когато преследвачите ѝ я притиснеха в задънена улица, тя, с цялата си сила, щеше да се катапултира от съня — задъхана. Ала в онзи миг още беше там, в града на своя кошмар.

В колибата беше задушно, спарено. Последната цепеница в огнището изпука и припламна, запращайки водопад от златисти искри, които се разлетяха като от вълшебна пръчка. Навън в долината изписка птица. Прокънтяха стъпки, но далечни, неясни. Джамила не ги чу. Поне сега. Още бягаше, за да се спаси, току-що бе завила към задънената улица.

В този миг лицето ѝ изглеждаше по-старо от това на трийсет и две годишна жена. По врата ѝ имаше бръчки — нагънати черти,

наподобяващи тайнствена азбука върху дърво. Истината беше, че Джамила бе престанала да се чувства млада още преди години.

С внезапна сила тялото ѝ бе издърпано назад и тя се събуди, върху бузата ѝ се бе отпечатала шарката на облегалката. Лявото рамо я болеше ужасно и в началото Джамила не смееше да помръдне. Разтърка внимателно скованите си крайници с едната ръка, а с другата продължи да стиска писмото. За миг се взря с празни очи в хартията, сякаш забравила какво е. Но за разлика от лодките в съня ѝ, писмото бе съвсем истинско. Истинско като планините, които я заобикаляха, и точно толкова зловещо. Джамила го зачете отново.

„Сестро,

Откакто съм дошла на този остров, където още не съм виждала морето, много пъти ми се е искало да си до мен. Но никога толкова силно, колкото сега. Ако беше тук, щях да положа глава върху скута ти и да ти кажа, че падам. Ще ме задържиш ли?

Адем не ми е съпруг. Вече не се прибира в къщи. Намерил си е друга. Децата не знаят. Държа всичко в себе си. Винаги. Сърцето ми е пълно с неизречени думи, с неизплакани сълзи. Не го виня. Виня себе си. Най-голямата грешка в живота ни е, че не ти, а аз станах негова невеста. Истина е, той не ме е обичал никога така, както обичаше теб. Адем е мъж, изпълнен с разкаяния и без смелост. Мъчно ми е за него.

Как ми се иска ние с теб, отново да сме малки. И да крадем монети от фонтан на желанията. Де да знаехме тогава онова, което знаем днес.

Споменавала ли съм ти какво ми каза веднъж Адем? «Иска ми се да имам вълшебна гумичка — рече ми. — Има толкова много неща, които искам да променя.»

И макар да не го призна, знам, че имаше предвид и нас. Не биваше да се омъжвам за него. Нямах власт над това, но не се опитах да го предотвратя. Не и истински. Мечтаех да се махна от селото. Адем беше билетът за

други земи. Сигурно се сърдиш, нали? На твоє място аз щях.

Мислиш ли понякога за сестра ни Хедийе? Завчера направих халва — за упокой на душата ѝ. Раздадох я на съседките. Те се поизненадаха, нали не познават обичаите ни. Жалко, че не я оплакахме както подобава. И ти ли мислиш така?

Твоята любяща половинка Пембе“

Джамила се изправи и разтърка мазолестите си длани. Отиде до прозореца и се взря в нощта. Стори ѝ се, че долавя звук, но след като се ослуша, реши, че само ѝ се е счуло. Въздъхна, върна се в стаята, сложи чайника на печката и се зае да прави чай.

— Тази вечер по небето има толкова много звезди — бе казал Адем онази леденостудена вечер на 1961 година.

Беше се приближил, бе се взрял в лицето ѝ и бе заявил, че понякога любовта е като най-ярките звезди. Те намигат на хората и дори в тежки времена изпълват сърцата им с надежда и радост. Друг път любовта прилича на Млечния път с призраците на предците им, които се влачат на блед шлейф.

— А нашата любов? — бе попитала Джамила. — И тя ли е звезда?

Адем беше трепнал от лекотата, с която тя бе изрекла думата. Беше умувал как да ѝ признае любовта си, а ето че тя вече я бе заявила. Беше по-бърза от него, по-дръзка. За него всичко се случваше прекалено шеметно, замайваше го и го объркваше. Но нямаше време да чакат времето да ги настига. Нямаше време да се разхождат, хванати за ръце, нямаше време да вкусят от плахите целувки, нямаше време да се опознават.

Върху лицето му грейна лъчезарна усмивка, когато той каза:

— Нашата любов е звезда с грамадна раздвоена опашка. Знаеш ли какво е това?

Джамила беше поклатила глава.

— Казва се комета.

— Комета...

Още докато повтаряше думата, Джамила беше скочила на крака, бе грабнала от стената сърпа и бе отрязала къдрица от дългата си коса.

— За мен ли е? — изненада се Адем.

— Да ти напомня за мен. Носи я винаги със себе си.

Той бе видял върху лицето ѝ обич и загриженост, както и нещо, което не бе срещал у никого: доверие.

— Не е нужно да я нося със себе си, ти през цялото време ще бъдеш до мен — беше отвърнал.

Въпреки това бе прибрал в джоба си подаръка, сякаш не вярваше на собствените си думи.

След години Джамила щеше да научи повече за кометите. Навремето Адем вероятно не се беше замислял за това и не е искал да го загатва, но тя осъзна, че точно като комета двамата се бяха насочили с изумителна бързина към сблъсъка, влачейки след себе си бремето на неспазени обещания и неосъществени мечти.

Джамила свали от огъня чайника и напълни една чашка с чай. Преди да отпие, лапна бучка захар и я засмука замислена. След това грабна химикалката с излишна сила, като всички, несвикнали да пишат. За разлика от близначката си, която пишеше ту на турски, ту на кюрдски, Джамила използваше само кюрдския.

„Скъпа ми Пембе, моя плът и кръв, моя половино, мой нескрит копнеж.

Изобщо не ти се сърдя. Животът ни е сътворен от Аллаха, единствено от него.

Напоследък се будя с тежко чувство. Става нещо. Вече не мога да спя в леглото си. Заспивам по столовете. Не помага нищо. Сънувам кошмари. Ще ми мине разбира се. Няма страшно.“

Джамила остави химикалката и отпусна безжизнено ръка, а по челото ѝ се показаха бръчки. Чуваше, че откъм северозапад се приближават хора, трима-четирима, предположи. Под тежките им

ботуши пукаха съчки и се търкаляха камъчета, които се устремяваха шумно към долината.

Можеше да са войници. Или разбойници. Можеше да е всеки. Джамила погледна вратата. Беше залостена, а проядените от дървоядите капаци по прозорците бяха затворени. Джамила се забради и свали от стената пушката. Не можеше да направи нищо повече.

Искаше да довърши писмото. Трябваше на всяка цена да сподели с Пембе за лошите си предчувствия и да я предупреди да не предприема с брака си нищо безразсъдно или пък нередно. Но кога ли в живота Пембе е била предпазлива? Нейната близначка, слабичкото момиче, което вечно задаваше невъзможни въпроси и все питаше защо корените на дърветата са в земята, а не нагоре във въздуха, където могат да пият направо от дъждовната вода, беше порасла, но не се бе променила.

Претегляйки всичко в душата си, Джалдила се притесняваше и от това, че сестра ѝ е с лице като отворена книга. Каквото и да изпитваше Пембе, от най-дребната радост до намек за скръб, то се изписваше върху лицето ѝ. Щом не умееше да крие и най-простите чувства, как щеше да скрие от всички безразличието към собствения си брак?

Стъпките навън се приближиха и накрая спряха пред вратата на Джалдила. Чу се много тихо почукване, плахо, но настойчиво.

Тя си пое дълбоко въздух, каза набързо една молитва и отвори.

Отпред стояха трима мъже и две кучета зад тях. Бяха контрабандисти, Джамила го виждаше. По мустаците им имаше късчета лед — като висулки по стряха. Единият от мъжете излезе напред. Едър, с хлътнали очи и златен зъб. Джамила го беше виждала и друг път, беше им главатар.

— Жена ми — отсече бандитът — Трябва да дойдеш с нас.

— Кога започнаха болките?

— Преди два часа, може би повече.

Джамила кимна и след като си взе палтото и пушката, тръгна след тях.

По-късно през нощта — в порутена къща с дупки от куршуми по вратата и покрив от гофрирана ламарина, — с окървавено потно лице, Джамила държеше най-странното новородено, на което се бе натъквала някога.

Беше момиче, или, по-точно, момиче и половина. Към гърдите и корема му беше прикачено телцето на момченце. Бяха започнали пътешествието в утробата на майка си като близнаци, но едното дете се беше развило, а другото бе спряло по средата, сякаш се беше уплашило от света, който му предстоеше да види, и се беше отказало. Недоразвитото дете беше останало прикачено към близначката си.

— Трябва да отидете в града — каза Джамила. — Налага се операция. Второто тяло трябва да се махне. И тогава детето ви ще бъде добре.

Контрабандистът стоеше като вцепенен, присвил очи — можеше да е отказ да повярва, или пък приемане, но не беше нито едно от двете.

— Това поличба ли е?

Джамила бе очаквала въпроса и отговори едва чуто:

— Не е поличба. Такива деца се раждат рядко, но се раждат. Някои близнаци не могат да се разделят.

— Имаше една коза с пет крака. Така се е родила — рече мъжът, сякаш не е чул и дума от онова, което му е обяснила Джамила.

— Това дете е особено. Нуждае се от любовта ти — заяви тя, дала си сметка, че може да намери съвсем малко думи, с които да утеши този мъж от планините. — Ако някой ти каже друго, значи не ти е приятел. Разбра ли?

Човекът извърна очи.

Въпреки това, щом се прибра у дома, изтощена, но неспособна да заспи, Джамила се запита дали наистина не е било поличба. Не за бандита и семейството му, а за нея. Седна и довърши писмото до сестра си.

„Току-що се връщам от трудно раждане. Близнаци. Момчето мъртвородено, момичето живо. Ако беше тук щеше да попиташ: «Защо Той допуска такова нещо? Не е честно.» Аз обаче не го възприемам така. Оставям се изцяло, безусловно във властта Му, правя всичко по силите си, за да помагам на своите.

Не можем, скъпа, да изтрием миналото. Това не е в нашата власт. Не съм и никога не съм била сърдита на теб

или на Адем. Можеш ли да спреш поривистия вятър? Можеш ли да направиш така, че от бял снегът да стане друг цвят? Лесно приемаме, че нямаме власт над природата. Но защо не признаваме, че не можем да променим съдбата си? Не е по-различно. Щом Аллах ни е насочил по различни пътища, значи е имало причина. Ти имаш своя живот там, аз тук — своя. Трябва да го приемем. Не се притеснявам за брака ти. Не можеш ли да се постараяш повече да се получи?

Длъжна си заради децата.

Споменаваш Хедийе. Колко странно, напоследък мисля повече от всякога за нея.

Твоя любяща сестра завинаги,
Джамила“

НЯМА МЪДРОСТ БЕЗ ГЛУПОСТ

Село на река Ефрат, 1961 година

Следобед над кюрдското селце се разнесе призивът на мюезина. Адем го заслуша със затаен дъх и затворени очи. Времето отминаваше мъчително бавно и същевременно прекалено бързо. Беше отложил с няколко дни завръщането си в Истанбул, но не можеше да протака повече. Отиде заедно с кмета в джамията и за пръв път, откакто майка му беше напуснала дома, отправи молитва.

— Аллах, Боже мой, знам, не се моля достатъчно често — прошепна Адем, както седеше на молитвеното килимче. — И не постих по време на Рамазана. Но много Те моля, помогни ми. Нека очите на Джамила не виждат други очи, освен моите. Никога!

— Добре ли си, момче? — попита кметът, когато излязоха на ярката дневна светлина.

Въпреки слънцето беше мразовито.

— Трябва да се ожения за нея.

— Не си ли прекалено млад?

— Достатъчно голям съм да се задомя.

— Да, но нямаш дори работа. Не си отбил военната си служба. Защо бързаш толкова?

Предния ден Адем беше отишъл в казармата, на свиждане на Халил, и с негова помощ беше пратил на Тарик в Истанбул телеграма:

„Братко, запознах се с едно момиче тчк искам само него тчк знам, че съм млад тчк но такава е Божията воля тчк ще се ожения за нея тчк трябва ми благословията ти тчк и пари тчк“

Адем не спомена нищо от това на кмета. Рече само:

— Защото намерих момичето, което искам. Ще умра, ако не е с мен.

— В такъв случай трябва да поговориш с баща й.

— Ами ако каже, че не иска да ме вижда?

— Не се притеснявай. Ще поговоря с Берзо, ще се застъпя за теб. Няма да те изяде.

— Защо ми помагаш? — попита след малко Адем.

При тези думи кметът се засмя.

— Защото все някой трябва да ти помогне. Както гледам, едва ли ще се справиш без помощ.

Да си уреди среща с бащата на Джамила, се оказа по-лесно, отколкото Адем си беше представял, но той не знаеше как да отвори дума по въпроса. Берзо открай време си беше мълчалив, а след смъртта на жена си и на дъщеря си Хедийе съвсем се бе затворил в себе си. Затова, когато отиде в къщата на Джамила с кмета до себе си и кутия баклава под мишница, Адем завари смръщен човек с изцъклен поглед и склучени вежди.

— Дошъл съм да поговорим за дъщеря ти — подхвана той, след като им поднесоха чай и сушени смокини. После се сети, че мъжът има много дъщери, и уточни: — За дъщеря ти Джамила. Доста Красота.

— Не я наричай така! — отсече на развален турски мъжът.

— Извинявай... — изпелтечи младежът.

Бащата на Джамила избълва поток от кюрдски думи, които кметът преведе накратко така:

— Казва, че само покойната майка на момичето я е наричала Доста.

Адем усети самосъжаление, граничецо с отчаяние. За негово щастие, се намеси кметът.

— Да, този младеж тук не е от нашите. Той е почтен човек от почтено семейство. Познавам бащата. Намеренията на Адем са чисти. Би искал да вземе дъщеря ти за жена.

И този път бащата на Джамила заговори на кюрдски, и този път думите му бяха преведени отчасти:

— Що за предложение за брак е това? Къде са родителите ти?

— Майка ми е мъртва — излъга Адем. — А Баба е болен — Поне тази част беше вярна. — Имам двама братя. Най-големият Тарик ми е като баща. Вече му пратих телеграма.

Сетне потънаха в тежко мълчание, през което отпиваха от чая и доядоха смокините. Накрая бащата на Джамила каза:

— Не можеш да я вземеш за жена. Вече е обещана на друг.

— Какво? — изпелтечи Адем.

Защо не му беше казала? Той се извърна към кмета, който сведе очи.

Берзо продължи, като отново премина на развален турски:

— Сгодена е за един роднина. Ще се оженят догодина.

— Но...

— Искаш да се ожениш за моя дъщеря, вземи Пембе. Еднакви са. Щом харесваш едната, ще харесаш и другата.

Адем поклати глава с предизвикателно блеснали очи.

— Не, искам Джамила. Тя ми е на сърце. Дай Пембе на роднината.

Прекаляваше, но не можеше да се сдържи.

Берзо изгълта каквото беше останало от чая и премлясна, мърморейки.

— И дума да не става. Това е окончателното ми решение.

Когато двамата с кмета излязоха в градината, Адем вдигна ръце и му кресна:

— Какво става тук? Дължиш ми обяснение. Какво криеш от мен?

Кметът извади кесията с тютюн и се зае да свива цигара.

— Преди една година трябваше да се омъжи по-голямата сестра на Джамила — Камиле. Точно пред сватбата двете семейства се изпокараха нещо. И аз не помня за какво, но се вдигна страшна шумотевица. Берзо отмени сватбата. Семейството на младоженеца се ядоса много и, за да му отмъсти, отвлече Джамила.

— Моля? — ахна Адем.

— Държаха я няколко дни някъде. После Берзо прати да ги повикат и склони Камиле да се омъжи. В замяна те му върнаха Джамила.

— И... направили ли са й нещо?

— Хмм, никой не знае със сигурност. Твърдят, че не я били докосвали и с пръст, но хитруват, а момичето не дава никакви обяснения. Баща ѝ я наби няколко пъти, пак нито дума. Прегледа я жена, която бабува. Разправя, че Джамила била без девствена ципа, но някои момичета се раждат така.

Адем се разтрепери.

— Добрата новина е, че семейството на мъжа на Камиле прие момичето като невеста на един стар родственик. Вдовец. Честта на Джамила е спасена.

Изведнъж Адем проумя всичко и побесня.

— Знаел си от самото начало.

— Кметът знае всичко, което се случва в селото.

— Защо не ми каза?

— Имаше надежда да вземеш Джамила. Ако пък не станеше, трябваше сам да разбереш.

Заслепен от ярост, Адем не слушаше.

— Мислех те за приятел. За мъдър човек!

— Никой не е мъдър — възрази кметът. — Всички сме и глупави, и мъдри. Няма мъдрост без глупост. Както няма гордост без позор.

Но Адем вече се бе отдалечил — почти тичаше, сякаш го гонеха. Този път обаче нямаше глутница бездомни кучета. Адем намери Джамила у едни съседни — тъчеше килим заедно с жени на различна възраст. Щом го забелязаха да гледа през прозореца жените се изкискаха и забулиха лицата си. Джамила тутакси скочи на крака и изхвърча навън.

— Какво правиш тук? Посрамваш ме! — каза тя.

— Посрамвал съм я бил. Да, точно така — сопна се Адем. — Думата, която търсех.

— За какво изобщо говориш?

— Е, ти ми кажи. Явно трябва да дадеш обяснение.

Изведнъж погледът ѝ стана по-суров.

— Добре, хайде да поговорим.

Отидоха зад къщата, при пещта, където някой наскоро беше месил питка и, макар огънят да бе угаснал, сред пепелта още имаше пламтяща жаравя. Наоколо се виждаха туфички трева, ивици зелено като предвестници на пролетта.

— Баща ти твърди, че може да не си девствена — заяви Адем. Не смяташе да пита направо, но така се получи.

— Той ли ти го каза? — попита Джамила, като не смееше да го погледне в очите.

Адем очакваше тя да посрещне думите му по-разпалено, да възрази, обидена от безочияето му, да си изплаче душата. Но колкото и

странно да беше, Джамила бе сдържана и само вдигна глава и го погледна.

— Ами ти? — попита тя.

— Какво аз?

— Ти какво каза?

Адем не очакваше такъв въпрос.

— Искам да знам истината! — заяви той.

— Истината е каквато я разбереш.

На гърлото му като жлъч заседна гняв.

— Млъквай. Стига си ме разигравала.

— Не те разигравам — отговори Джамила с красиво лице, върху което се бе изписала умора. — Ще ме обичаш ли такава, каквато съм?

Адем не отвърна нищо. Искаше му се да каже „да“, но думата просто не достигна до устните му. Той погледна към планините и дочу как, преди да си тръгне, Джамила прошепва:

— Е, май няма да видя златните калдъръми на Истанбул въпреки всичко.

Онзи ден в кюрдското село Адем прекара остатъка от следобед в движение, като се караше наум със себе си. Стъпвайки шумно в купчина пръст, той правеше кръгове около могилата, от която се виждаше къщата на Джамила. Зърна двора, където за пръв път я беше срещнал. Бяха минали пет дни, откакто бе пристигнал в това забравено от Бога село. За пет дни животът му се бе променил толкова много, че едва ли щеше някога да бъде същият.

Една част от душата му искаше, всъщност направо го умоляваше, да отиде при бащата на Джамила и да му каже, че му е все едно. Че обича Джамила и, доколкото усеща, любовта му е споделена. Че е важно само това, всичко останало са подробности. Адем ще се ожени за нея и както е обещал, ще я отведе далеч оттук.

Друга част от душата му обаче се съмняваше и не можеше да намери спокойствие. Джамила не се беше защитила, не се бе заклела, че е девствена, и мълчанието ѝ всяваше смут. Ами ако не беше девствена? Как щеше да живее до края на дните си с тези съмнения? Какво щеше да каже брат му Тарик, щом узнае, че Адем си е взел осквернена жена — точно копие на майка им?

Тарик! Какво щеше да му обясни Адем? Брат му сигурно вече беше прочел телеграмата. Дори при мисълта да се изправи пред най-

големия си брат, Адем усети как му присяда под лъжичката. Не можеше да се върне в Истанбул и да каже, че е станало голямо недоразумение. След няколко часа, когато се върна в къщата на кмета, Адем го завари да пуши наргиле и да го чака.

— Ето те и теб, гражданинче! Значи няма да си вземеш селянка за жена, а?

— Не е вярно. Не съм се отказал — отсече решително младежът. — Наистина искам да се задомя.

— Виж ти! — Очите на кмета блеснаха одобрително. — Изненадваш ме, момче. Мислех, че няма да вземеш Джамила.

— Нея няма да я взема — потвърди след малко Адем. — Ще взема другата.

— Моля?

— Другата близначка. Ще взема нея.

Дълбоко в себе си, отвъд дързостта, която представяше за своя същност, Адем знаеше, че трябва да се чувства ужасно от този обрат на събитията. Но колкото и да бе странно, не беше така. Не чувстваше нищо. Нима една треска ще изпитва болка, докато я носи буйна река? Нима перцето ще усети тревога, докато го отвява вятърът? Ето какво си мислеше той в онзи ден и много дни след това.

Кефи имаше лош ден. Тук има лоши и не толкова лоши дни, има и дни „извън зоната“, когато се чувстваш като потрошен автомобил. Въпреки името си те не са най-гадните. Дните извън зоната приличат на нощите, когато си толкова вцепенен, че сън не те лови. В такива мигове просто вегетираш и не правиш, не мислиш и не изпитваш нищо. Като пън. В такива дни си толкова потиснат, че не осъзнаваш в каква дупка си се озовал. Някой се грижи за теб или не се грижи никой. И в първия, и във втория скучай ти е все тая. Както би могло да се очаква, не толкова лошите дни са поносими. Най-кофти са лошите дни, онези, които се докопват до теб и рушат душата ти.

Календарът е тъпо изобретение. Дори времето да лети, както твърдят, не го прави винаги с еднаква бързина. Де да можеше да претегляме всеки ден от седмицата поотделно. Да речем, не толкова лошият ден е отбелязан с бяло и се равнява на една точка. Денят

извън зоната е червен и получава две точки. Докато лошият ден е черен и е с три точки.

Човек, изживял трийсет лоши дни, ще остарее три пъти по-бързо от човек, изживял месец, който се състои само от не толкова лошите дни. Правиш сметката и разбираш защо някои остаряват по-бързо. Колкото до мен, откакто съм дошъл тук, съм имал толкова много лоши дни един след друг, че календарът ми е целият черен. Напомня ми за черния молив, с който майка ми очертаваше очите си.

Жената на Кефи му поиска развод. И той, и аз, и всички в тази дупка знаехме, че рано или късно ще се случи, но въпреки това всички бяхме шокирани и ужасени. Не защото в това имаше нещо шокиращо или ужасно. В нашата част на гората разводите и разделите са обичайно нещо. Но пак бяхме подобаващо слисани — заради Кефи. Щом научиш, че жената на някой приятел го е зарязала, не казваш: „О, знаех си аз, че ще го направи.“ Кажеш ли го, ще го изкараш пълен смотаняк. Човек, който се е издънил пред всички.

Но ако кажеш: „Я стига бе, кога? Човек никога не знае с жените, нали?“ или нещо от този род, споделяш болката с приятеля си. Той пак си е несретник, но не е толкова публично.

Жената на Кефи му носеше пайове с месо, които надзирателите рядко му оставяха. Но въпреки това тя продължаваше да ги приготвя. Слабичка жена с медна на цвят коса, кожа като тебешир, лунички навсякъде по ръцете и изражение на безгранично търпение. Заблуда, разбира се. Никой не е чак толкова търпелив.

Днес дойде да му каже лично. Няма как да не ѝ го признаеш. Можеше да прати писмо, можеше да не праща нищо, както някои други жени. Тя обаче дойде и обясни по свой си начин, с пресипналия си глас на пушачка. Думи, с вкус на пепел. Каза му, че е срещнала друг и колко прекрасно се държал той с децата, които се нуждаели от мъжки пример, особено синът им, който тъкмо беше навършил пет. Обеща, че малките ще му идват редовно на свиждане, понеже той им е баща и нищо не може да промени това. После го целуна за последно, остави му пай с месо и си тръгна. Бум!

Често се питам какво е да си семеен. Да имаш жена, която знае слабостите и провалите ти по-добре и от теб самия и въпреки това те обича. Която малко по малко засажда в сърцето ти един цял

живот от хубави дребни нещица. Бог ми е свидетел колко съжалявам, че не го знам.

Не съжалявам обаче, че синът ми Том нарича друг мъж „татко“.

При всички положения аз бих бил ужасен пример за подражание, лош баща. А лошият баща е като рибена кост, заседнала на гърлото ти. Изобщо не знаеш как е попаднала там, но не можеш нито да я махнеш, като се изкашляш, нито да я глътнеш. И да се отървеш от нея, остава нещо, постоянен белег, който отвън не вижда никой, но ти го чувстваш през цялото време. На никой не му е притрябвал такъв боклук.

Помня, веднъж попитах мама защо се е омъжила за баща ми. Не знаех как иначе да я попитан дали го обича.

Тя се обърна и ме погледна в лицето. Светлината от прозорец озари петънцата в зелените ѝ очи. Кехлибарени и златни. Видях колко е красива. Обикновено не забелязвах красотата на майка са. Онзи ден обаче аз я видях съвсем ясно. И се смутих.

— По онова време светът беше различен — отвърна мама — Нямахме нищо общо с живота ви тук, в Лондон. Вие, младите, сте големи късметлии.

Това не беше отговорът, който исках да чуя. Нямахме носни кърпи с избродираните инициали на двамата. Нямахме сърдечни трепети. В миналото на родителите ми нямаше любовни обещания, прошепнати в мрака. Любовта беше толкова далеч от тях, че те дори не се преструваха. Сестра ми го знаеше. Беше наясно, че никой от нас децата, не е рожба на любов. Казваше, че нас тримата ни има единствено благодарение на дълга, на капитулацията и на безразличието. Затова аз съм бил толкова непокорен, тя — такава бунтарка, а Юнус толкова чувствителен.

Ние с Есма си говорехме през цялото време.

— Дърдорите като пороен дъжд — укоряваше ни мама. — Дъжд навън, дъжд и в къщата.

Сигурно съм казвал на Есма неща, които не съм споделял с друг, дори с момчетата и Кейт. Доверявах ѝ се, защото тя винаги имаше да каже нещо интересно. Биваше я с думите. Но и защото дълбоко в себе си знаех, че единствена тя от цялото семейство е достатъчно навътре в нещата, за да вижда цялостната картина, и достатъчно

извън тях, за да е безпристрастна. Харесваше ми — до есента на 1978 година. Тогава нещо вътре в мен се прекърши и не се оправи повече.

Кефи прекарва остатъка от следобеда в мълчание. Лицето му е с цвят на стара пикоч. В залата за свиждания изигра храбро шоу. Каза на жена си, че я разбира, наистина, и ѝ желае само най-хубавото в живота. „Нема проблема!“ Благодарил ѝ, че през всичките години го е подкрепяла и е била толкова щедра. После даде знак на надзирателя, че свиждането е приключило, изпрати жена си до вратата, целуна я за довиждане и се пошегува, че ще му липсват пайовете ѝ с месо.

Сега седи, подпрян на стената, със стиснати зъби и стомана в очите. Осъзнал е какво се е случило и си мисли, че жена му е хладнокръвна кучка, която му е забила нож в гърба. Такава е човешката природа, мразим най-силно онези, които най-силно обичаме.

— Писна ми — казва Кефи и движи ръка напред-назад, сякаш отскубва въображаеми бурени.

— Ще мине.

— Дрън-дрън. Друг път ще мине.

Опитвам различен подход.

— Все повтаряш, че навън гъмжи от нещастници. Всички си имат проблеми.

Кефи не ми обръща внимание.

— Сигурен съм, че е бременна — заявява. — От оня.

— Откъде знаеш?

— Знам, дявол да го вземе! — крясва ми той.

Скача на крака и започва да снове. Погледът му пада върху плаката на Худини. За миг си мисля, че ще го смъкне и ще го разкъса на парчета. Не го прави. Вместо това върху лицето му се изписва покруса. После той се хвърля напред и с все сила удря по стената.

Моцно и шумно, да ти се повдигне. Изведнъж се сецам за един миг във времето. Баща ми и аз. Бяхме на улицата, карахме се. Издутите му ноздри, пламналите му очи... или не той, а аз бях гневният! Да, откачих и се блъснах в стената. Започнах да удрям

главата си отново и отново. Дотичаха хора, пазачът на клуба направо се вбеси.

Идвам на себе си от следващия му удар. Опитвам да се намеся, ала Кефи ме блъска толкова силно, че се приземявам по гръб. Докато го сграбча за ръцете и го укротя, успява да удари стената още няколко пъти.

— Ако продължаваш, ще се домъкнат всички надзиратели. Чу ли?

От кокалчетата на пръстите му тече кръв, диша запъхтяно.

Стискам между лактите си главата му и изчаквам да мине известно време.

— Не ти трябва това — казвам му.

— Какво ти разбира на тебе главата?

— Разбира ми.

— Трябва да си го изкарам на нещо — възразява той.

— В такъв случай да ти вземем боксова круша.

Той стиска устни. Знам какво мисли. Боксовата круша няма да помогне. Безжизнена, гладка, безмълвна. Той иска да усети под кокалчетата на пръстите си плът, да чуе как костите се трошат. Ако сега беше на свобода, щеше да отиде в някое заведение, да се отцепи да се сбие, за да му олекне. Беше само кожа и кости и щяха да го смажат от бой. Но така поне щеше да има с какво да се шегува на другия ден. Нещо, върху което да се концентрира.

Без да го пускам, навеждам назад глава и го поглеждам в очите.

— Удари мен.

— Какво? — пита с пресеклив глас.

— Шит, не толкова високо... — отвръщам. — Опитен боксьор съм. Забрави ли?

Гледам как объркването се заличава от лицето му.

— Ти си превъртял — казва Кефи и се смее, но и двамата знаем, че това означава „да“.

Обзема ме треска. Смъквам тениската и я мятам встрани. Поемам си дълбоко въздух и го издишвам. Известно време работя с дъха си, без да го задържам прекалено дълго. Вдишвам, издишвам, вдишвам, издишвам...

Смъквам рамене, изпъчвам се, после стисвам юмруци и напъгам мускули. Трябва да разполагаш с пространство. Между теб и

противника, юмрука и вътрешните органи, отделния човек и обществото, миналото и настоящето, спомените и сърцето... каквото и да правиш в този живот, каквото и да чувстваш, имаш нужда от пространство. Пространството ще те защити. За да поемеш както трябва едно силно кроше, трябва да знаеш как да си осигуриш допълнително пространство.

През цялото време Кефи ме гледа с вдигната вежда, както винаги, когато се е изправил пред нещо, което не разбира.

— Какво още чакаш, негодник такъв? — подканям го аз.

Първият удар е малко плах, страничен. Него сигурно го е заболяло повече, отколкото мен. Подсвирвам дълго и тихо.

— Какво? — пита подразнен Кефи.

— А, нищо — отвързвам и си позволявам да се подсмихна.

Кефи мрази да му се хилят. По-силно е от него. Кипва му кръвта.

Всъщност никой в пандиза не обича да му се хилят.

От годините тренировки стомахът ми е като камък, но следващият удар е толкова силен, че ме заварва неподготвен. Усецам под гръдния си кош остра болка, която идва и си отива. Кефи спира и ме гледа, изненадан от собствената си сила.

В съзнанието ми изниква друг спомен. Помня деня, когато майка ми ме заведе на турска баня в Истанбул. Сигурно съм бил някъде на шест години. Парата, горещината, голите женски тела, бабата с увисналите гърди. Ужасен, тръгнах да излизам. Мама ме хвана, разтърси ме.

— Къде отиваш?

— Тук не ми харесва.

— Я не ставай за смях. Не току-така те наричам Султане — отвърна тя. — Дръж се като султан, иначе ще те наричам палячо.

Пространство. Трябва ми повече пространство, което да ме дели от спомена за нея. Той ме влудява.

Подсмихвам се още веднъж.

— Хайде, палячо! Писна ми да те чакам!

Следващите удари на Кефи са по-силни, по-насочени. Не е набит, но не е и някоя госпожица. Прилича ми на ловджийска хрътка: слаб, стегнат, без грамче тлъстини по тялото, но упорит и непреклонен.

Продължаваме дълго така. По някое време Кефи се увлича и ме фрасва по брадичката, но иначе удря все на едно място. Някъде зад мускула е апандиситът ми, заспал, свит като червей — ненужен орган. Не става за нищо, с тази малка подробност, че е пратил на онзи свят Худини.

След няколко минути металните врати в дъното на коридора и разтварят, лампите светват. Някой в съседната килия се кикоти, сякаш доволен от суматохата, и дотичват трима надзиратели. Нахълтват при нас — мислят, че се бием. Кефи ме прегръща, за да докаже, че случаят не е такъв. Ние сме добри приятели. Хили се гордо. Това е достатъчно. Самодоволното хилене. Както казах, никой тук не обича да му се хият.

Още преди да сме се усетили, екват крясъци, ругатни и закани, блъскане — театър на властта, — и прекалено много светлина, ярка и ослепителна, насочена към нас. Ние с Кефи застиваме като хлебарки, хванати в кухнята през нощта.

— Толкова ли не разбирате? Не се бием — крещи колкото му глас държи Кефи.

— Какво тогава правите? — пита един от тях. — Да не танцувате?

Кефи ме поглежда, объркан за миг, сякаш пита: „Ами да, какво правим? Какво, да го вземат мътните, ни прихвана?“

На другата сутрин надзирателят Андрю Маклафлин идва, суетата му го следва като пале. Вече е свикнал с работата, но не и с мен. Прочел е рапорта от предната вечер и заявява, че сигурно сме били друсани, защото никой с ума си не би започнал такъв бой. Заповядва на подчинените си да обърнат всичко, но да намерят дрогата, и те се запретват да претърсват книгите, одеялата, снимките на децата на Кефи, тефтера ми, дори дюшеците.

Кефи дъвче отвътре устата си, за да не се усмихне. И двамата си мислим едно и също. Като по чудо сме чисти. Ако ни бяха претърсили преди няколко дни, щяха да намерят някои благинки. Но всичко вече е заминало. Няма за какво да се тревожим.

Точно когато решавам, че си тръгват, надзирателят Андрю спира. Държи нещо и пита:

— Какво е това?

Пощенска картинка с въртележка в лунапарк. Дървени кончета, колички, светлини в дъното. На картичката няма хора, има само червен балон, който отлита нанякъде, и намек за вятър.

— Не чувам! — казва Андрю.

Не отговаряме — нито Кефи, нито аз.

Андрю започва да чете, преправяйки гласа си в подигравателна имитация на женски глас:

„Скъпи братко... или вече не мога да те наричам така? Как тогава да те наричам? Аскандер? Искандер? Алекс? Султане? Убиецо? Помниш ли въртележката, на която мама ни заведе, след като пристигнахме в Лондон? Беше страхотно, нали? Юнус още не беше роден и един Бог знае къде беше татко. Само ти, мама и аз. Никога няма да ти простя това, което направи. Може да гниеш в затвора, може да гориш в Ада, но в моите очи нито кралицата, нито Божието наказание ще измият този грях. Няма да те защитя пред съда. Каквото и да говори чичо Тарик, ще свидетелствам срещу теб. Днес оплаквам двама души, които са мъртви за мен: Майка си, но и брат си...

Есма“

— Сестра ти е голяма работа — подмята надзирателят Андрю и се хваща за сърцето, сякаш го боли. — Хубаво е да видя, че някой в рода ви различава добро от зло.

Не гледа никого, докато го казва, но щом млъкна, се вторачва в очите ми. Присягам се да взема картичката, той обаче я размахва във въздуха — като на игра.

— Не, не — стисва устни Андрю. — Първо ще ми отговориш: защо си накарал Кефи да те удря?

Продължавам да мълча, а той свива рамене и си оглежда ноктите.

— Добре тогава. Засега ще ви оставя вас двамата — казва накрая. — Ще взема тази прекрасна картичка, Алекс. Щом решиш да ѝ кажеш истината, ела и ще ти я върна.

Не е нужно да държаш картичката, за да видиш какво пише на нея. Той не знае, че съм запомнил, всяка една дума от нея. Всяко „няма“, всяка запетая, всяко „мама“.

Веднага щом Андрю излиза, аз сядам. На гърлото ми засяда буца и очите ми се пълнят със сълзи. Колкото и да се опипвам да стоя мирно, да запазя здравия си разум, отново го губя. Удрям лицето си. Не помага. Удрям се пак. Денят ще е от лошите, вече го знам.

Искендер Топрак, затворът в Шрусбъри, 1991 година

РАСИЗЪМ И МЛЯКО С ОРИЗ

Лондон, декември 1977 година

От деня, в който се роди като седма дъщеря на жена, копнееща за син, Пембе възприемаше света като люпилня за неравенства и несправедливости, някои от които смяташе за неподлежащи на промяна, *човешката природа е такава*. Никога в живота си обаче тя не се бе натъквала на неприкрита враждебност само защото е такава, каквато е. До онзи ден в началото на декември 1977 година, деня, когато срещна него.

В „Кристъл Сизърс“ имаше само една клиентка, пенсионирана библиотекарка, която очевидно не бързаше заникъде, и Пембе помоли шефката си Рита да я пусне за малко да напазарува. Юнус си мечтаеше за любимия си десерт — мляко с ориз и портокалови цветчета, и тя смяташе да го изненада довечера.

— Нали нямаш нищо против да изляза за час, Рита?

Рита ѝ беше не само шеф, но и добра приятелка. Висока чернокожа жена с огромен бюст и нацърбени зъби, най-пищната афроприческа в града и усмивка, слънчева като лятното небе, която Пембе обичаше да слуша, докато разказва за страната, от която е дошла — Ямайка. Името беше хрупкаво като печено кашу. Рита я наричаше Пинк^[1] и покрай нея, така правеха и клиентите.

— Върви, Пинк, върви, скъпа — рече Рита. — Аз ще се погрижа за библиотекарката. Обзалагам се, че иска да ми разкаже за почивката си в Италия.

Пембе излезе от салона, беше ѝ и леко, и тежко в същото време. Леко, защото разполагаше с цял час само за себе си. Тежко, защото напоследък нещата не вървяха добре. Есма вечно се цупеше, стиснала книга в ръка — изживяваше поредната си фаза. Искендер беше още по-зле. Закъсняваше всяка вечер и Пембе се притесняваше, че се е събрал с неподходящи приятели, а колкото до съпруга ѝ... тя не искаше да знае в какво се е забъркал този път, та се губи по цели седмици, а когато се прибере, носи със себе си миризмите на друга жена.

Адем беше тъжен човек. Често говореше за детството си, повтаряше отново и отново отчаяните си спомени и все не успяваше да се отърси от тях. Беше като закуските, за които знаеш, че са вредни, а продължавах да се тъпчеш с тях, нищо че вече си заситен. Без да иска, почти без да го осъзнава, Адем започваше да говори за миналото. Колкото до Пембе, тя се уповаваше на това, че времето и молитвите ѝ ще поставят всичко на мястото му, и живееше, без нито за миг да недоволства, с убеждението, че всичко е за добро — или някой ден ще се окаже, че е било за добро. За нея бъдещето беше земя на обещанията. Тя още не беше ходила там, но вярваше, че ще е светло и красиво. Беше място с неизчерпаеми възможности, мозайка с местечи се плочки, които ту са безупречно подредени, ту се разбъркват леко, за да се пресъздават отново и отново.

За него миналото бе светилище. Надеждно, непоклатимо, непроменимо и най-вече устойчиво. То помагаше да разбереш откъде е започнало всичко, даваше усещането за ядро, за цялост и приемственост. Посещаваше го с отдаденост, редовно, не толкова защото изпитваше потребност, колкото от чувство на дълг; сякаш се подчиняваше на по-висша воля. Адем оставаше религиозно верен на миналото, Пембе бе изпълнена с вяра в бъдещето.

За разлика от мекото слънце сутринта, в ранния следобед на онзи ден беше излязъл вятър и се бе застудило. Пембе беше закопчала догоре сивото си палто, с което изглеждаше по-стара и странно приличаше на момиче от времето на войната, принудено да цепи всяко пени на две, всъщност тя наистина правеше точно това. Отби се набързо в „Теско“ и купи необходимите продукти. Тъкмо минаваше покрай хлебарницата на ъгъла, когато забеляза шоколадовите еклери на витрината. Не бяха големи, дебели и пълни с изкуствен крем, а малки и лъскави каквито ги обичаше.

Макар и рядко да се поддаваше на изкушението, Пембе се запъти право към магазина и влезе, а камбанките над вратата иззвънтяха весело. Вътре беше сладкарката, едра жена с крака, целите на варикозни вени, и вежди, толкова тънки, че почти не се виждаха, която си бърбеше разпалено със своя позната. През това време помощникът ѝ обслужваше клиентите. Кльощав, най-много на двацет години, с бръсната нула номер глава, с мънистени сини очи и пламнали бузи, издаващи свръхчувствителна кожа. Челото му беше пъпчасало, а по

пръстите и ръцете му имаше най-различни татуировки, включително голяма свастика.

Пред Пембе имаше друга клиентка, добре облечена възрастна жена, затова тя зачака. След минута камбанките иззвънтяха отново и в магазина влезе мъж на средна възраст, но тя почти не му обърна внимание.

Старицата избира дълго и през няколко секунди променяше решението си. Поиска кифли със стафиди, три, всъщност по-добре четири, но дали да не вземе кроасани — онези, с шоколада, изглеждат вкусни, както и бадемовите кроасани, които, като се замисли, би искала да вземе на мястото на кифлите със стафиди. Ягодите пасти също изглеждали добре, но дали са пресни и дали тестото не се е размекнало, защото, ако са пресни по-добре да вземе тях вместо кроасаните, които понякога са много мазни и разстройват стомаха ѝ. И така нататък.

Всеки път, когато тя променяше решението си, продавачът връщаше кифлите в таблата, при останалите, и вадеше другите сладкиши, които показваше на старицата и изчакваше одобрението ѝ. Когато накрая тя реши да купи шест кифли с глазура, започнаха да обсъждат как да ги опаковат, дали в хартиен плик, който е лек и се носи лесно, но по пътя може да се скъса, или в кутия, която, разбира се, е по-сигурна, но е и по-тежка. Продавачът вдигна глава иззад стъкления шкаф и изгледа чакащите клиенти, а после се вторачи в Пембе. Тя не обръщаше внимание на горчилката В очите на младежа, но купувачът зад нея забеляза.

Не след дълго старицата си тръгна — вървеше толкова бавно, че дори камбанките не звъннаха, когато отвори вратата. Сега беше ред на Пембе и тя кимна на продавача, той обаче не ѝ обърна внимание и се зае да реди сладкишите. После се запретна да изравнява таблите и да вади кутиите, след което да ги връща на мястото им.

— Извинете — каза Пембе и посочи шоколадовите еклери. — Може ли две от... тези, ако обичате?

— Чакайте си реда — промърмори младокът и започна да бърше щипките.

Озадачена по-скоро от тона, отколкото от думите му, Пембе се поколеба за миг. Тогава се намеси другият купувач:

— Редът ѝ вече е дошъл.

Това подејства. Младокът остави щипките и се приближи с очи, вперени в Пембе.

— Та какво искахте?

Никога дотогава Пембе не се беше натъквала на расист и за нея мисълта, че някой може да мрази друг заради кожата, религията или класата му, бе чужда като снега през август. Не че напълно непознати не я бяха унижавали и не се бяха държали зле, но всички тези случаи се дължаха на временно избухване — или поне така изглеждаше, — а не на предразсъдъци, над които тя нямаше власт. Даваше си сметка колко различни са всички в семейство Топрак от съседите си, англичани, но и турците бяха различни от кюрдите, както и някои кюрди от други кюрди. Дори в родното ѝ селце на Ефрат всеки род си имаше своя история и децата се различаваха. Ако Аллах е искал да създаде хората еднакви, със сигурност е щял да го направи. Пембе нямаше представа защо Той е въвел в творението Си толкова голямо разнообразие, но се доверяваше на намеренията Му. Да приемаш хората такива, каквито са, означаваше да зачиташ божествения промисъл.

Истината беше, че Пембе се отнасяше с търпимост към вродените различия. Не можеше обаче да свикне с разновидностите, наложени след това. Пънкар с коса, щръкнала като бодли на таралеж, младок с пиърсинги по веждите, певец с татуировки по цялото тяло, жена с пластична операция на лицето... или страстта на Есма да носи панталони с тиранти бяха все неща, които ѝ беше трудно да преглътне. Понякога линейната ѝ логика я вкарваше в задънена улица. Срещнеше ли например обратен, Пембе искаше да разбере дали той се е родил такъв или е станал впоследствие. Ако нещо беше Божие дело, Пембе не възразяваше, ако беше дело на хората, тя не одобряваше. Но тъй като в крайна сметка всичко беше дело само и единствено на Бога, тя не можеше да презира твърде дълго никого.

Затова, когато продавачът я попита какво иска, Пембе чу въпроса, но не и презрителния тон. Отговори надлежно и подобаващо:

— Искам този и ето този, ако обичате.

Продавачът се втренчи в далечината отвъд и над главата ѝ, сякаш тя беше невидима.

— Нямаат ли си име? — попита той.

Пембе реши, че не я е разбрал, затова се приближи отстрани към тавата с пастите и посочи еклерите, без да усети, че е опряла с подгъва на палтото кифлите с канела.

— Ей, не ги докосвай — ревна продавачът. Взе една от кифлите и я огледа. — Ами да, сега не мога да ги продам.

— Моля?

— Виждаш ли власинките тук? — тросна се той. — От палтото ти са. Налага се да платиш цялата тава.

— Власинки ли? — нацупи се Пембе от непознатата дума, оставила кисел вкус в устата ѝ. — Не, не. Не искам тава.

Объркана, тя вдигна ръце и с един от пазарските ѝ пликове събори кошницата със сладки за чай, които излетяха на пода.

Продавачът поклати глава.

— Ужас, ти си цяло ходещо бедствие.

Врявата вече бе привлякла вниманието на собственичката, която дойде с тежка стъпка при тях — да види какво става.

— Тази жена тук съсипа кифлите и събори сладките. Каза, че трябва да ги плати, но тя не разбира.

Под втречения поглед на собственичката Пембе се изчерви.

— Май даже не знае английски — допълни продавачът.

— Знам, знам — тросна се Пембе.

— В такъв случай явно си разбрала какво ти се каза — проточи собственичката прекалено силно, както говорят хора, които смятат чужденците за глухи.

— Но той казва купувам цяла тава. Нямам много пари.

След като скръсти ръце върху гърдите си, продавачът отбеляза:

— Тогава се налага да повикаме полиция.

— Не полиция, защо? — изпадна в паника Пембе.

— Ъхъм — прокашля се театрално клиентът зад нея. Всички глави се извърнаха към безмълвния наблюдател. — Наблюдавам кризата ви с еклерите — рече той. — И се чувствам длъжен да кажа няколко думи. Ако наистина се намесят силите на реда, аз, предполагам, ще бъда единственият свидетел.

— И какво от това? — попита продавачът.

— Ще им разкажа другата страна на историята.

— Каква друга страна?

— Че сте се държали лошо с клиентката и не сте я обслужили добре. Бяхте мудар, нелюбезен, не ѝ помогнахте, пречехте ѝ и дори бяхте агресивен.

— Ама как така, уважаеми господине — намеси се собственичката и се подсмихна помирително, сякаш осъзнала, че положението става неуправляемо. — Да не правим от мухата слон. Нищо страшно не се е случило. Излишно е да се ходи в полицията.

Пембе се обърна бавно, като под вода, към другия клиент и го видя, видя го истински за пръв път. Носеше кафеникаво кадифено сако с кожени парчета на лактите и бежово поло. Имаше издължено лице, голям нос и светлокестенява коса, която на светлината изглеждаше златиста и отстрани оредяваше. Очите му бяха добри, макар и някак уморени, с цвета на буря, сиви и напрегнати зад очилата, с които мъжът приличаше на университетски преподавател — или поне тя така си помисли.

Продавачът също го оглеждаше, но с омраза. Изсъска:

— Е, какво да бъде за вас?

— Първо дамата — напомни клиентът. — Още не сте я обслужили.

Излязоха от хлебарницата заедно — непознати, събрани от случайността. Изглеждаше естествено да повървят няколко минути един до друг и да изживеят случилото се отново, за да закрепят дружбата си. Мъжът настоя да носи пазарските пликосе и това също изглеждаше естествено, въпреки че, ако бяха в нейния квартал, Пембе не би го допуснала за нищо на света.

Вървяха, докато излязоха на една детска площадка наблизко, която беше странно безлюдна — сигурно заради лошото време вятърът се беше усилил и тук-там листата се носеха като хванати от водовъртеж. Но за пръв път, откакто беше пристигнала в Англия, Пембе си помисли, че във времето има някакво очарование: отвъд вятъра, дъжда и облаците се носеше покой, с който тя беше свикнала и който, без да се усети беше обикнала. Замисли се.

Мъжът я наблюдаваше с крайчеца на околото си и забеляза, че по лицето ѝ няма козметика, а косата ѝ, която вятърът бе освободил изпод шала ѝ, е с цвят на есен, яркочестенява с червеникави кичури, толкова

ненатрапчиви, че Пембе вероятно не подозираше за съществуването им. Налетите устни и трапчинката му се сториха много привлекателни, но запази тези мисли за себе си. Странно нещо беше лотарията на природата. Ако се обличаше и се държеше различно, тази жена щеше да накара мнозина да я заглеждат. Но може би бе по-добре, че красотата ѝ е полуприкрита.

— Онова момче беше лудо — каза Пембе, която още си мислеше за случилото се в сладкарницата.

— Не беше луд — възрази мъжът. — Беше расист.

Стъписана, тя спря. *Расисти са хората, които не обичат чернокожи, които са против такива като Рита.*

— Аз не съм чернокожа — рече.

Мъжът се засмя на шегата. После схвана, че Пембе не се шегува, и я погледна учуден.

— Не е нужно да си чернокож, та расистите да се настроят срещу теб. Има най-различни видове расизъм, макар че, мен ако питате, всички се свеждат до едно.

Пембе го слушаше, като се опитваше да го разбере въпреки акцента, твърде различен от всичко, което беше чувала, откакто бе пристигнала.

— Има бели, които мразят черните — продължи мъжът отзивчиво — Освен това има бели, които мразят кафявите^[2]. Нещата се усложняват още повече от това, че някои черни мразят кафявите, а някои кафяви мразят черните, да не говорим пък за черните, кафявите и белите, които сами се мразят, и за черните, кафявите и белите, които всъщност мразят всички. Намесва се, разбира се, и религията — големият вододел. Някои мюсюлмани мразят всички евреи и някои евреи мразят всички мюсюлмани. О, срещат се и християни, които мразят всички тях.

— Но защо мразят? — попита тя.

Мъжът се сепна не толкова от въпроса, колкото от начина, по който беше зададен, от простотата и невинността, почти детинска. Забеляза, че Пембе го е казала съвсем сериозно. Все по-голяма безработица, бедност, ксенофобия, фундаментализъм, идеологически сблъсъци, нефтена криза... В онзи миг нищо от това не даваше достатъчно обяснение на този толкова прост и основен въпрос. И той — скептикът ветеран, който не вярваше в нищо, заклетият песимист,

човекът, който не се доверяваше на новините и на вестниците, който приемаше всичко, включително собствените си истини, с едно наум и не хранеше особени надежди за бъдещето на човечеството, повтори като далечно ехо:

— Хмм, така е. Защо мразят?

По-късно никой от двамата нямаше да си спомни на кого му е хрумнало да седнат на детската площадка. Пембе му обясни на разваления си английски, че работи във фризьорски салон и си е взела почивка, за да купи продукти за мляко с ориз. Разказа, че не е намерила лешници, каквито използвала в Истанбул, и ще се наложи да се задоволи с бадеми. За нейна изненада човекът я слушаше състрадателно. И през ум не ѝ беше минавало, че мъж, който и да е мъж, може да проявява такъв интерес към готвенето.

— Значи сте туркиня? — попита той.

Не ѝ хрумна да отговори, че е кюрдка — никога не се сецаше за това. Винаги минаваше малко време, докато го разкрие, сякаш си го спомняше едва по-късно.

— Lokumcu geldi hanim leblebilerim var^[3] — рече напевно мъжът.

Пембе го погледна неразбиращо, с разширени очи. За нейно изумление той се засмя и каза:

— Опасявам се, че това е всичко. Знам само няколко думи.

— Но откъде?

— Имах баба гъркиня — поясни мъжът — Беше от Истанбул. Научила ме е на една-две думи. О, тя обичаше този град.

Не спомена, че баба му е напуснала Истанбул в края на Османската империя, омъжила се е за търговец левантинец и чак до деня, в който издъхнала, тъгувала за съседите и дома си край Босфора. Вместо това се опита да си спомни и други думи, които се срещаха и в турския, и в гръцкия: *casik* — *casiki*, *avanak* — *avanakis*, *ispanak* — *spanaki*, *cifteteli* — *tsifteteti*... Пембе се засмя на акцента му, като понаклони глава и затвори уста — универсалният жест, който правят всички, притеснени или от зъбите, или от щастieto си.

Мъжът я гледа дълго, после рече:

— Дори не знам как се казват.

Пембе вдигна от очите си няколко кичура коса и въпреки че рядко изреждаше наведнъж многото си имена и никога не ги превеждаше на английски, се чу да отвърща:

— Пембе Кадер. Означава Розова Орис.

Очакваше мъжът да вдигне вежди и да се засмее, но той не го направи. Само се взря в нея така, сякаш току-що е разкрила най-тъжната тайна.

— Името ви звучи като поезия.

Пембе вече знаеше английската дума за поезия. Знаеше я. Усмихна се. Усмихна се за пръв път от много време.

Отвори плика от сладкарницата и след като извади еклерите, предложи единия на мъжа, а другия остави за себе си. Той на свой ред я почерпи от хляба със стафиди. Двамата започнаха да ядат — в началото мълчаливо, после с плахи думи като „ако“, „може би“, „не съм сигурен, но...“ Малко по малко продължиха разговора, започнал от расизма и млякото с ориз.

Мъжът се казваше Елиас. Подобно на Пембе, и той беше дошъл в Лондон преди около осем години. Харесваше града и не се притесняваше, че се чувства чужденец, защото дълбоко в себе си бил именно такъв: чужденец навсякъде. Докато го слушаше, Пембе на няколко пъти съжали, че не знае по-добре английски. Но не е задължително да знаеш прекрасно даден език, за да го говориш, нали така? Със съпруга ѝ говореха на един език, а вече почти не разговаряха.

— Значи сте грък? — попита тя.

Не му спомена какво мисли девер ѝ Тарик за гърците, нито за всички лоши неща, които е чувала за тях.

— Е, не съвсем. Една четвърт грък, една четвърт ливанец, една четвърт иранец и една четвърт канадец.

— Но как така?

— Ами баба ми се е омъжила за ливанец и така се е родила майка ми. После тя се запознала с баща ми. Родителите му са канадски жители, но са от Техеран. Аз съм се родил в Бейрут, израсъл съм в Монреал и сега съм лондончанин. Какъв излиза, че съм?

Толкова много пътуване, толкова много раздели и нови непознати места. Не го ли е било страх да носи със себе си танкова много несигурност? Пембе си спомни как е мечтала да стане моряк и да обикаля далечни пристанища на седем континента, но това беше отдавна.

Мъжът сякаш разчете съмненията ѝ и каза с усмивка:

— Ей, не е толкова страшно. Някои хора са отвсякъде.

Откъсна поглед от венчалната ѝ халка, която веднага бе забелязал. Пембе обаче не беше обърнала внимание, че на мястото на халката върху ръката му е останала бледа следа, сянка от жена, която вече си е отишла, но не е изчезнала докрай.

— Работите ли? — попита го.

— Да, главен готвач съм.

При тези думи лицето ѝ грейна.

— Наистина?

— Да — потвърди той. — Обзалагам се, че мога да направя мляко с ориз не по-зле от вас.

Пембе си представи как той реже на ситно кромид лук и обръща тиквичките в тигана. Стори ѝ се много странно и тя се засмя, но почти веднага млъкна, притеснена, че ще засегне чувствата му. Мъжете, които познаваше, не влизаха в кухните дори за да си налят чаша вода, и сега, след като се замисли за това, Пембе се запита как възпитава двамата си синове, особено Искендер.

— Жена ви е късметлийка — каза тя.

— Ние с жена ми сме разделени — отвърна Елиас и махна с ръце, сякаш чупи хляб.

Пембе отклони умело разговора към други територии.

— А какво каза баща ви? Одобри ли, че сте станали готвач?

Въпросът беше странен, но същевременно уместен. Елиас обясни с глас, който ту затихваше, ту се засилваше, че баща му не му говорил години наред, но че по-късно се помирили. Той започнал да се интересува от готвене още като малък, когато търсел с какво да ободри сестра си Клио.

— Болна ли е била? — попита Пембе.

— Не, беше особена.

Елиас обясни, че децата в квартала употребявали друга дума: бавноразвиваща се. Имала тежък синдром на Даун по рождение и била физически и умствено недъгава. Той ходел в местното училище, в клас за надарени деца, а Клио трябвало всеки ден да пътува надалеч, за да посещава специализирано училище извън града. Често била намусена и потисната, хвърляла играчките, скубела си косата и ядяла пръст. Малкият Елиас установил, че единственото, от което се успокоява сестра му, е вкусната храна. Току-що направеният ябълков сладкиш

можел да я накара да се усмихне и отново да стане мила, каквато всъщност била. Така малко по малко той започнал да готви на Клио. С времето разбрал, че не толкова той помага на сестра си, колкото сестра му му помага да следва сърцето си.

Когато месиш хляб, земята се просмуква в жилите ти, твърда и силна. Когато печеш на скара месо, духът на животното ти говори и ти волю-неволю се учиш да го уважаваш. Когато чистиш риба, чуваш как се плиска водата, в която тази риба е плувала, и се чувстваш длъжен да я мариноваш внимателно, за да отмиеш от перките ѝ спомена за реката. Пембе го слушаше очарована и макар да не знаеше много от думите, се изненада, че го разбира.

— О, ужас... Трябва да вървя — скочи тя на крака, усетила, че е минало много време.

— Да ви помогна ли с пликите до фризьорския салон?

— Не, не... — отсече тя. — Ще се справя.

Изведнъж ѝ хрумна, че някой минувач може да ги види заедно и да каже на другите. Хората щяха да започнат да шушукат и мълвата щеше да стигне до ушите на семейството ѝ. Пембе осъзна със свито сърце, че е изключено да се види отново с мъжа. Без да подозира за мислите ѝ обаче, той извади от джоба си визитна картичка.

„ЕЛИАС СТЕФАНΟΣ РОБЪРТ ГРОГАН

Главен готвач“

Пембе погледна думите и се учуди, че има толкова много имена, като страните, откъдето бяха корените му. Отзад на картичката беше написано името на ресторанта.

— Ако дойдете вечерно време, няма да мога да напусна кухнята. По обяд също. Но ако наминете към четири следобед, с удоволствие ще ви разведа и ще ви сготвя.

В замяна тя не му даде нищо. Никакво листче. Никакъв адрес. Никакви обещания.

Елиас се наведе да я целуне по бузата, ала тя се дръпна назад, от което той се притесни и обърка — тя съжали, като го видя така, затова протегна ръка, но той не я пое, погълнат от мисълта защо не му е разрешила да я целуне по бузата. Накрая, във всеобщото объркване

Елиас я докосна по китката, а тя го потупа по рамото. Получи се толкова неловко, че страничен човек сигурно щеше да се засмее, но те се отдръпнаха, сякаш докоснали жица на ток, и после, възможно най-бързо, всеки продължи по пътя си.

---

[1] Pink (англ). — Розов — Б.р. ↑

[2] Английската дума за кафяв — brown, се използва за политическа, етническа и расова класификация, подобно на бял и чернокож. — Б.р. ↑

[3] Уличен търговец, който крещи: Госпожо, имам турски сладкиши, нахут... — Б.а. ↑

КРАСАВИЦАТА И ЗВЯРА

Лондон, 17 декември 1977 година

Тобико имаше рожден ден. Една година преди животът на семейство Топрак да се понесе на шеметна вихрушка, седемгодишният Юнус отиде, влюбен до уши, в къщата на скуотърите.

Тобико ставаше на двайсет.

— Типичен Стрелец съм — чу я Юнус да заявява, макар и да не знаеше дали това е хубаво, или лошо.

Самият той беше Лъв, което също не му говореше нищо. Единственото, което го вълнуваше, беше, че разликата във възрастта между него и Тобико е станала още по-голяма и вероятността той да я настигне вече е по-малка отвсякога.

Затова Юнус седеше свъсен и дъвчеше пуканките с масло от пластмасовата кофичка. Наблюдаваше как скуотърите, весели и преливащи от ентузиазъм, поднасят на рожденичката подаръци: сребърни халки за пиърсинг, безопасни игли, нашийник с шипове, гривни от наплетени ивици кожа, колан с капси, скъсани мрежести чорапи и чифт кубинки. Имаше и пъстро юрганче с думите „Марихуана за лечебни цели“, избродирани в края, няколко верижки с висулки, плакат на Пати Смит, книги („Сияние“ на Стивън Кинг и „На юг от никъде“ на Чарлс Буковски), полицейска каска (открадната от полицай, който я беше оставил за миг на една маса в близкото кафене), плакат, на който пишеше: „Скуката води до революция“, и черна тениска с картинка на пънк бандата The Damned.

Юнус стоеше встрани от навалищата, защото искаше да поднесе подаръка си на Тобико последен. По две причини. От една страна, се надяваше двамата да останат сами, пък било то и за няколко минути. Но освен това не беше сигурен, че ще хареса подаръка, който ѝ е избрал — подозрение, засилило се след като видя какво ѝ поднасят другите.

Измъчвано от съмнения, момчето още седеше намусено в ъгъла, когато при тях влезе Капитана, облечен в най-тесните дънки, които

Юнус беше виждал някога, кожено яке, явно поне с два номера по-малко от необходимото, и мотористки ботуши. Не носеше подарък на Тобико. Само мокра целувка и обещание.

— Моят по-късно, скъпа.

За миг Юнус се запита със свито сърце дали да не направи същото. Да стане и да отиде при Тобико бавно и нахакано, както беше в сивия училищен панталон и синия пуловер, оплетен от майка му, и да каже точно толкова гърлено и тайнствено:

— Моят по-късно, скъпа.

Какво ли щеше да направи тогава Тобико? Дали щеше да му се усмихне, както се бе усмихнала на Капитана? Юнус се съмняваше. Затвори очи, усетил как от притеснение го присвива под лъжичката. Майка му все го предупреждаваше: *И умната с момчетата. Момчетата са лесни, момчетата — не. Ще те разиграват, все едно свирят на саз. Ако наистина беше така, ако Тобико го разиграваше, все едно свиреше на инструмент, музиката, която в онзи ден издаваше Юнус, беше мрачна и тъжна, леко фалшива.*

Когато отвори очи, той видя, че в краката му се е проснал младеж с коса, наплетена на дебели дълги расти. Премрежените му очи бяха вперени в някаква точка на тавана, между пръстите му димеше току-що запалена цигара с трева. На ръката му имаше татуировка: „Когато богатите се бият, бедните умират“. Юнус не можеше да се отърси от мисълта, че ако го видеше отнякъде, майка му щеше да се възмути: *Но как си мият косата?* — щеше да попита Пембе, а после, когато новата мисъл й хрумне, щеше да добави със запъване: *Мият си косата, нали?*

Юнус и друг път беше пийвал бира и беше допушвал изхвърлени фасове, но не беше припарвал до наркотици. В къщата по въпроса се изказваха най-различни, взаимно изключващи се мнения. Имаше такива (привърженици на „Черните пантери“, радикални феминисти, марксисти, троцкисти), които се обявяваха най-категорично против дрогата и гледаха отвисоко всички, които се друсаха, имаше хора (хипита, бивши и настоящи), които приемаха някои наркотици, например канабиса, и отричаха други, срещаха се и трети (пънкари, нихилисти, ситуационалисти), които отричаха тревата в полза на хаповете и останалата синтетична дрога, вдъхваща енергия и гняв.

Юнус не беше посягал към наркотиците не заради тези несекващи разногласия, а от страх пред яростта на майка си.

Ала сега, след като му предложиха просто „да дръпне“, момчето не виждаше защо да отказва. Взе вежливо цигарата и всмукна от дима толкова силно, че веднага се закашля и го издиша.

— Учили ли са ви в училище на тази песен?... — попита мъжът с плитките, после се прозина и запя: — „Свий, свий цигарка, само внимавай...“

Юнус се изкиска и издиша дима.

— „Дръпни си от моята трева, за да ти се пръсне тъпата глава“.

Момчето продължи да дърпа от цигарата и да се смее. Двамата бяха вдигнали голяма врява и привлякоха вниманието на другите, включително на Тобико. Тя тръгна към тях с тъжно и притеснено лице.

— Не го прави, сладкишче — каза и след като издърпа от ръката на момчето цигарата с тревата, я стисна между устните си. — Защо се опитваш да бъдеш като всички останали? Ти си различен. Това те прави особен.

Юнус преглътна, доловил закачливостта в погледа и притеснението в гласа ѝ. Вместо да изрече лаконичните думи, които си беше намислил предварително, изпелтечи:

— Но аз ти нося подарък.

— Виж ти! — уж се изненада Тобико. — Мога ли да попитам какъв е, зайче?

Момчето се изправи с високо вдигната глава и изпъчени гърди като войник, готов да изпълнява заповеди. Подаде на Тобико пакета, който криеше цяла вечер: златиста кутийка, златиста хартия, златиста панделка.

Вътре имаше музикален глобус със сипещ се сняг: розов, морав и съвършен. Пред омагьосания замък бяха застанали други фигурки — принцеса и чудовище, които се държаха за ръце. Принцесата беше във великолепна рокля, а едрото чудовище стоеше до нея някак засрамено и плахо. След завъртане на ключето двамата започваха да танцуват на звънтяща мелодия — все едно наблизо минава количка за сладолед. Веднага щом видя глобуса и научи, че това са герои от една приказка — „Красавицата и звяра“, Юнус си спомни, че Тобико много обича парчето на Дейвид Бауи със същото име. Щом харесваше песента, сигурно щеше да хареса и това.

Всъщност в началото Юнус смяташе да купи друг глобус — с невеста и младоженец, които се целуват под сипещия се ориз пред църква, после обаче се усъмни, че на Тобико ще ѝ хареса. Тя беше против брака, против религията и вероятно щеше да се възпротиви и на ориза, който някой хвърля във въздуха. Затова момчето избра другия глобус — със сипещия се сняг, въпреки че беше по-скъп и глътна всичките му спестявания.

В очите му Тобико не се различаваше от принцеса, невероятна и безупречна, а той малко приличаше на чудовището. Беше Звяра в елегантния костюм, който я водеше към дансинга — героят в приказката, който още не е мъж, но има сили някои ден да бъде. Момчето носеше детството си като лоша магия, с надеждата, че, напук на вероятностите, скоро тя ще бъде развалена.

Неприкритата наивност на предмета завари Тобико неподготвена. Тя грейна от удоволствие, докато държеше в дланите си глобуса, сякаш е току-що измътено птиче.

— О, миличък, невероятен е!

Юнус грейна. Щеше да се ожени за Тобико.

— Какво е не-ве-ро-я-тно? — попита Капитана от другия на стаята, но Тобико не му отговори.

Усмивката на Юнус ставаше все по-широка и по-широко — толкова голяма, че се превърна в мантия, обгърнала къщата и скрила паяжините, мушиците, кръжащи около запалените свещи, термитите в дървените столове, всички и всичко, което му се искаше да изчезне, включително всички възможни съперници.

Вечерта продължи с музика на The Clash, Cockney Rejects, Sex Pistols и с огромна шоколадово-банано-хашишена торта по случай рождения ден. По нея нямаше свещички, които Тобико да духне, но месинговите и оловните фенери, откраднати същия ден от магазина, създаваха необходимата празнична обстановка.

Юнус вече си беше сръбнал доста от бирата и бе изял няколко парчета от съмнителната торта. Не че му се виеше свят, но виж, стомахът му се бунтуваше. Правеше всичко възможно да не повърне, затова отново седна и започна да оглежда стените. Видя в трепкащата светлина снимка, която дотогава не бе забелязвал. Широкоплещест

мъж, голям нос, прошарена брада и коса, която нямаше да е зле да се среши. Тъй като празнуваха рождения ден на Тобико, Юнус реши, че човекът трябва някак да е свързан с нея.

— Това дядо ти ли е? — попита той, като посочи фотографията.

Още преди тя да е разбрала какво ѝ говори, камо ли да му отвърне, мъжът с храстите чу въпроса и след като се извърна към другите, ревна развеселено:

— Ей, хора, момчето пита дали Карл Маркс ѝ е дядо!

После екна смях.

— Той е дядо на всички — отбеляза радостно някой.

— И нашият дядо ще преобрази света — включи се и Капитана, явно развеселен.

Юнус разбра, че е изтърсил глупост, и се изчерви до ушите.

Но трябваше да даде някакъв отпор на Капитана. Затова попита:

— Не е ли прекалено стар?

— Стар и мъдър е — гласеше отговорът.

— И дебел — продължи да упорства момчето.

Това отприщи нова вълна от дружен смях, но Капитана стана сериозен и очите му изведнъж се присвиха на цепки.

— Не трябва ли да проявяваш по-голямо уважение, приятелю? Този човек е бил на твоя страна. Отстоявал е правата на такива като теб.

— Турчин ли е бил? — изтърва се неволно Юнус. Незаконните обитатели на къщата се запревиваха от такъв смях, че един чак падна от канапето. Без да престават да се кикотят, те избърсаха сълзите, избили в очите им, и заслушаха жадни за още.

— „Такива като теб“ означава безимотни — обясни Капитана.

— Какво е това „безимотни“? — полюбопитства Юнус.

— Безимотните са хора, на които им е отказано правото да имат, така че имотните да притежават повече, отколкото им се полага.

Съвсем объркан, Юнус прехапа долната си устна.

— По земята няма друг животински вид, който да е толкова нагъл, жесток и ненаситен като човека — продължи Капитана. — Цялата капиталистическа икономика е изградена върху това, че имотните експлоатират целенасочено безимотните. Ти, аз малкият ни приятел тук и семейството му — всички ние сме от простолюдието! Солта на земята. Мръсните плебеи.

— Мама постоянно чисти у нас — каза Юнус — не се сети какво друго да възрази на последните думи.

Те пак се засмяха, но този път различно. Смехът им беше по-мек, нещо средно между съжаление и състрадание.

Въодушевен от собствената си правда, Капитана обаче не забеляза, че настроението на публиката се е променило.

— Събуди се за истината, малкият! — подкани той. — Хора като родителите ти са експлоатирани през цялото време, й да могат други да си пълнят джобовете.

Потискайки въздишката си, Юнус скочи на крака с леко залитане.

— Родителите ми не са експлоатирани и ние не сме мръсни. Брат ми е боксьор.

Каза го не само от гордост. Никога не беше смятал семейството си за бедно. Е, да, майка му понякога се оплакваше, че едвам свързват двата края. Но у дома никой не се наричаше „изпаднал в нужда“, „онеправдан“, „плебей“ или пък „безимотен“.

Този път не се засмя никой. Навън се свечери. Някъде, не много далеч, под слабата светлина на уличната лампа, Пембе чакаше на кухненския прозорец, притеснена до смърт за малкия си син, тялото й бе заметнато с плътно одеяло от тишина и самота, като фигурка в снежен глобус.

— Ей, не съм искал да те обидя — рече Капитана и се засмя, та следващите му думи да не прозвучат като упрек. — Сигурно си много малък.

В тях бе обобщено всичко, което Юнус ненавиждаше: неговата възраст, невъзможността да обича. Потиснат, той се отпусна на един от столовете.

— Не му обръщай внимание, миличък — прошепна Тобико — Става късно. Сигурно трябва да си ходиш.

— Така е, по-добре да тръгвам — съгласи се свъсен Юнус, стомахът му отново се бунтуваше.

— Лека нощ, момчето ми.

Той им махна за „довиждане“, но не долепи до сърцето си дясна ръка, както го бяха учили баща му и чичо му, а вдигна показалеца и средния си пръст във V, знака на победата, както правеха скуотърите. Ала още на първата крачка стаята започна да се върти. Светлините

помръкнаха и Юнус се плъзна в някакво друго пространство. Без предупреждение и пред очите на всички присъстващи момчето повърна не на пода, а върху роклята, която любимата му жена беше облякла за рождения си ден.

— О, не — простена той, преди да затвори очи, осъзнал, че сега вече тя никога няма да го обикне.

Онази вечер пънкарите отнесоха Юнус до дома му. Натиснаха звънеца и избягаха, секунди преди сломената Пембе да отвори и да намери сина си, похъркваш, щастливо пред прага.

МЪХЕСТ ПУЛОВЕР

Лондон, 18 декември 1977 година

От началото на срока Кейти Евънс си падаше — почти пряко волята си — по Искендер. *Алекс. Александър. Все едно. Пълен кретен. Надут като пуяк. Вечно се мъкне с приятелчетата си, въобразява си, че е главатар на банда.* Но не можеше да не му признае, че с мургавата кожа и изпепеляващите си очи е доста привлекателен. Накрая тя събра смелост да го попита дали иска да излезе с нея, на което Искендер отговори с лаконичното „Добре“. Каза, че в неделя сутринта трябвало да помогне на майка си, а от единайсет до два имал тренировка по бокс. После бил свободен и можели да се срещнат, щом *толкова искала.*

Часове преди срещата тя пробваше в стаята си дреха след дреха и се цупеше пред огледалото. Пуловерите от мохер в нежни цветове: цикламено, прасковено, теменужено, морска пяна, които беше купила заедно с майка си, й се струваха смехотворно натруфени. Както и полите на „Лора Ашли“, разкроените от кръста надолу рокли, обувките на нисък ток с каишка на глезена. Кейти гледаше гардероба си през очите на Искендер и бе възмутена колко превзето и *момичешко* е всичко в него. След дълго суетене и ровене, реши да заложи на небрежния стил. Дънки, кецове и морскосиня тениска. Върза косата си на конска опашка и си сложи съвсем малко грим с надеждата Искендер да го изтълкува като знак на самоувереност или скромност, а най-добре — и на двете.

Кейти пристигна в кафенето пет минути по-рано, след като по пътя се бе оглеждала във всяка витрина, за да провери как изглежда. След четирийсет минути Искендер още го нямаше. Прекалено горда, за да приеме поражението, тя повика келнера и поръча още една кока-кола. Първоначално смяташе да си вземе млечен шейк — ягода и банан, любимия й. Но после се отказа — реши, че е прекалено момичешко.

Точно когато и втората кола, и остатъкът от търпението ѝ бяха на свършване, вратата се отвори рязко и в кафенето влезе Искендер — дъвчеше дъвка, носеше на рамо сака със спортния си екип и косата му още беше мокра от душа. Кейти видя, че вместо да побърза за срещата, се е постарал да се срещне.

— Как си, любов? — попита той.

И тази дума, тази протичка смешна дума „любов“, превърна гнева ѝ в мека топка, която изхвърча през прозореца. По страните ѝ плъзна руменина.

— Отдавна ли чакаш?

— Не се притеснявай.

Черните му очи я огледаха — косата, устните, торбестата тениска, прикриваща гърдите ѝ. Учуди се, че не се е постарала повече с дрехите.

— Как беше боксът?

— Страхотен — отговори Искендер. — Треньорът е върхът. Бил се е във Виетнам. После се върнал в Щатите, но вече не му е харесвало там. До гуша му дошло от протестите и така нататък. Затова дошъл тук. Нагледал се е на какво ли не.

— Стрелял ли е някога?

Искендер изсумтя:

— Дали е стрелял? Убил е поне десет виетконгци. Бил е военнопленник. Отсекли са му един пръст, а пак не е издал нищо. Бил е принуден да се храни с насекоми, със скорпиони. Живи! Усвоил е бокса по трудния начин, а не в разни спортни зали за мекотели.

Кейти пребледня едва доловимо. Изведнъж се зарадва, че не е облякла някой от мъхестите пуловери.

— Е, какво ще пиеш? — попита Искендер, като посочи празната ѝ чаша.

— Вече изпих две коли. Ти не искаш ли?

— Не, мразя кола — отвърна момчето. — От нея се издувам. Има нещо гнило в тия дрънканици за тайната формула. Предпочитам млечните шейкове.

По лицето на Кейти не трепна и мускулче, докато тя наблюдаваше как Искендер вика сервитьора и му поръчва две напитки: още една кола за нея и млечен шейк за себе си, банан и ягода. Побъбриха за училището, за децата, които не се миеха, и за учителите,

които не понасяха. На Кейти тъкмо започна да ѝ става приятно, когато лицето на Искендер изведнъж помръкна.

— Какво правиш тук с мен, Кейти?

Погледът ѝ трепна, после пак се впери в него. Дали можеше да му признае, че предната нощ си е легнала с касетофона и е слушала отново и отново парчето How Deep Is Your Love^[1] на Bee Gees?

— Ами... просто си говорим.

— Виж какво, не ме разбирай погрешно. Мисля, че си страхотна, наистина, но ние с теб не си пасваме. Знаем го и двамата В смисъл... Не съм момче за теб. Моят свят е различен.

Тя прехапа долна устна и беше на път да се разплаче, сякаш са ѝ откраднали нещо ценно. И именно защото Искендер я отхвърляше толкова открито, именно защото смяташе, че не си пасват, именно защото беше толкова недосегаем, изведнъж да спечели сърцето му, се превърна в най-важната цел в живота и.

— Но ти изобщо не ме познаваш — възрази тя, като внимаваше да не прекрачи чертата между привличането и сблъсъка.

— О, не исках да те разстройвам — отвърна Искендер, но не пролича да съжалява. За него бе приятна изненада да види надутата Кейти Евънс толкова плаха и уязвима, явно беше хлътнала по него. — Знаеш ли какво? Това начало не ми харесва. Дали да не опитаме още веднъж? — Той се пресегна и я хвана за ръката. — Здравсти, как си? Аз се казвам Искендер. Можеш да ме наричаш Алекс.

Устните ѝ се пораздалечиха, когато тя отвърна:

— Приятно ми е да се запознаем.

Преди да си тръгнат от заведението, Искендер се извини и отиде до тоалетната. Докато слизаше по стълбището, някъде по средата срещна изпит младеж с бръсната глава, мънистени сини очи и пъпчиво лице. Мъжът, продавач в местната хлебарница, за миг се взря изпитателно в Искендер и в усмивката на стиснатите му устни блесна едва доловима искра.

След като влезе в тоалетната, Искендер видя при писоарите чернокож мъж и като си свирукаше весела мелодия, побърза да влезе в една от кабинките. Затвори вратата и застина от онова, което видя. Върху вратата имаше половинметрова свастика и до нея расистки приживи и ругатни. Най-отдолу пишеше „Бялата сила“. Някои от думите бяха надраскани по повърхността с метален предмет, други

бяха набързо изписани със спрей. Искендер пипна боята. Който и да го беше направил, не си беше тръгнал оттук много отдавна.

Младежът изскочи от кабинката, кимна на мъжа, който вече си миеше ръцете, и се смути от погледа му. Докато вървеше към Кейти, съжали, че не е бил тук преди минута, преди извършителят да си тръгне.

Решиха да се разходят, което бе истинско облекчение за Кейти, след трите ѝ коли. Вървяха напосоки, покрай магазини за плодове и зеленчуци, аптеки и пунктове за залагания, а последните лъчи на слънцето ги следваха по петите. Въпреки че беше ветровито и небето бе тъмна мантия, навън имаше много хора, излезли по работа.

В парка Абни двамата застанаха при езерото и загледаха гълъбите. Тревата под тежестта им изглеждаше мека, свежа и обещаваща. Искендер прегърна Кейти и след като я придърпа към себе си, я целуна. На нея ѝ харесаха миризмата и вкусът на устните му и фактът, че не се бе опитал да ѝ бърка под дрехите и да я хваща за гърдите, както правеха другите момчета с надеждата за нещо повече. Тя забеляза колко разпалено говори той, колко дързък е погледът му, колко гладна е душата му.

Хванати за ръце, седнаха на една пейка и докато гледаха минавачите си шушукаха весело за всеки. *Ненормалник. На този му хлопа дъската. Стара чанта. Измамник.* Някои им се усмихваха зарадвани да видят още една млада влюбена двойка. Други връщаха поглед.

— Ами онзи там? — попита Кейти. — Не ти ли се вижда съмнителен?

Искендер проследи погледа ѝ и видя слаб тъмнокос мъж, който вървеше към тях. Веднага изправи гръб и пусна момичето.

— Какво? Познаваш ли го?

Без да казва нищо, той се обърна с гръб към пътя и вдигна яка, за да скрие лицето си. След няколко секунди мъжът, когото всички наричаха Оратора, мина покрай двамата на пейката, без дори да ги поглежда.

— Какво става? Това е някой, когото не искаш виждаш ли? — попита Кейти.

— Няма проблем. Просто предпочитам той да не ме вижда с теб.

Кейти бе заинтригувана от факта, че Искендер се затваря като метален капан всеки път, когато му зададеше въпрос, на който не иска да отговаря, включително за семейството и детството му. Имаше неща в него, които не разбираше. Беше готин тип, но склонен към гневни изблици, помисли си тя. Когато се срещнеха следващия път — а тя беше сигурна, че следващ път ще има, — щеше да се държи по-добре с нея. Беше сигурна.

---

[1] „Колко силна е любовта ти?“ — Б.пр. ↑

ЧУДЕСА

Лондон, 25 декември 1977 година

В просторната, добре осветена кухня, пълна с готвачи и помощници, Елиас, собственик и главен готвач на „Клио“, се беше надвесил над огромната газова печка с цвърчащи по нея тигани. Разбърка бавно гъстия като сметана гъбен сос. Беше почти готов, но още не бе свършен. Елиас винаги добавяше щипка индийско орехче и чак тогава сваляше тигана от огъня. Това беше малката му тайна. А днес всичко трябваше да бъде безгрешно. Все пак беше Коледа.

Източноправославен по рождение, агностик по избор, Елиас обичаше духа на Коледа: песните, семейните празненства, споделените чувства, подаръците, но най-вече вярата в чудеса. Тази част намираще най-голям отзвук в него. Като малък негов любим светец беше Андрей Критски — не защото бе по-праведен и добродетелен от другите, а защото за разлика от мнозина светци самият той беше ходещо чудо. Свети Андрей бил по рождение ням и си останал такъв до деня, когато едва седемгодишен изведнъж проговорил истини, прекалено големи за възрастта му. Малкият Елиас обичаше тази история и му доставяше наслада да си представя колко стъписани са били хората, когато детето е казало първите си думи. Радваше се, че светецът е останал в историята като добър оратор и химнописец. Щом го е постигнало едно нямомомче, животът явно не беше чак толкова ужасен.

След като добави в тигана индийско орехче, Елиас разбърка още веднъж соса и изключи огъня. До него изникна заместникът му, който внимателно пресипа съдържанието на тигана в порцеланова съдинка, където да се охлади, преди да залее с него петдесет и петте порции телешки котлети.

Елиас си погледна часовника, после се зае със следващото ястие: крушов сладкиш с кленов сироп. Докато приготвяше рецептите, никога не използваше метални съдове. Това беше друга негова тайна. Всичко трябваше да бъде дървено. Металът беше студен, лъскав и прекалено

съвършен. Не свързваше, само контролираше. Докато дървото беше недодялано и грубо, но искрено.

До Рождество оставаха само седем часа. До 1978 година оставаха броени дни. Елиас нямаше големи очаквания за следващата година. Надяваше се само на едно. Тя да не бъде толкова тежка, както отиващата си.

1977-а се състоеше от дванайсетте най-ужасни месеца в близо половинвековния му живот. Елиас беше започнал годината с възход в професията, с хубава жена, просторна къща в „Излингтън“ и повече работа в ресторанта, отколкото можеше да свърши. След седем месеца вече беше сам и живееше в малък почти гол апартамент. Ако не броим шепата приятели, вече не общуваше с почти никого и се съвземаше от развод, за който не беше подготвен. Оприличаваше емоционалното си състояние на детско влакче с батерии, които са се изтозили, докато е изкачвало стръмен завой. През последната фаза на брака си се беше опитвал отново и отново, беше спирал и бе потеглял за кой ли път с енергия, каквато вече не притежаваше, докато накрая не излезе от релси. Разводът беше грозен — и двамата с жена му не приличаха на себе си. Елиас често се хващаше, че обсъжда не толкова емоционални, колкото финансови въпроси, а после вдигна ръце и от жена си, и от издръжката, и от спомените.

Беше обичал жена си и в известен смисъл още я обичаше. Със стройно тяло, тесни рамене, бледа кожа, отсечен британски акцент и бляскави идеи Анабел бе причината Елиас да дойде да живее в тази страна. Тя беше *по англичанка и от кралицата*, бе свързана като с пъпна връв със семейството си в Глостършър и тъй като работата на Елиас бе по-гъвкава от нейната — тя бе основателка на новаторски юридически център за жени, — след краткия меден месец на Ибиса им се беше сторило съвсем естествено да се установят в Лондон.

Въпреки че на никой етап Елиас не беше възразявал срещу плана, тази стъпка не се бе оказала лесна. В началото на седемдесетте Лондон беше всичко друго, но не и кулинарен рай. Имаше само няколко първокласни ресторанта, а новият подход към храната, да не говорим пък за кухнята, съчетаваща различни култури, се посрещаше с неприкрито подозрение. Индийската кухня бе относително позната, но вкусът се различаваше от онзи, който Елиас искаше да наложи. Като цяло той смяташе английската кухня за тежка и ограничена, а

клиентите посрещаха на нож новите повеи, които той смяташе да въведе.

Накрая бракът завърши точно както беше започнал: припряно и с потребност от предизвикателство. След като подписа бракоразводното решение, единственото, което Елиас наследи от продължилия седем и половина години семеен живот, бе ленива персийска котка на име Магнолия, албуми със снимки, които вече не искаше да гледа, и горчилката в сърцето си.

В средата на лятото се обади майка му — да му съобщи, че баща му е получил инфаркт.

— Всеки ден говореше за теб — рече тя. — Уважаваше и теб, и онова, което си постигнал там. Беше прекалено горд, за да ши го каже направо.

Връзката беше много лоша и Елиас не беше сигурен, че я е чул добре.

— Прибирам се, мамо.

— Не сега, скъпи — спря го тя. — Ще дойдеш да ни видиш с Клио, когато си по-добре и когато аз също се поокопитя. Сега не можем да си помогнем един на друг. Стой, където си, и прави каквото трябва. Баща ти би предпочел да е така.

Но макар майка му да не го беше изрека на глас Елиас знаеше, че дълбоко в себе си е решил да не напуска Лондон. Щеше да се труди и труди, да поглъща миналото ненаситно и упорито, както гъсеницата изяжда всяко листо изпречило се пред очите ѝ, и после щеше да чака някой да го извади от пашкул чудотворно преобразен. Единственото, което през 1977 година остана ненакърнено, беше работата му. Ресторантът процъфтяваше, сякаш за да компенсира хаоса навсякъде другаде, Елиас дори смяташе да открие втори в Ричмънд.

Вече беше свикнал с болката. Беше започнала като буца в стомаха му и се беше качила нагоре по гръдния кош, заради нея му беше трудно да се смее, а понякога и да диша. Не беше ходил на лекар, не проявяваше интерес и към психолозите и вечерните курсове, които според рекламните лекуваха хора с разбити сърца. Приятелите му продължаваха да се обаждат и да настояват да се върне в света на срещите, където, твърдяха те, главните готвачи се търсели много. Оставяха съобщения на телефонния му секретар, уреждаха му срещи с непознати жени, които или се боготворяха, или сами се презираха.

Истината беше, че особено напоследък Елиас усещаше как си търси оправдания да бъде сам. Самотата, това смътно чувство, от което се беше страхувал почти през целия си живот, бе станала осезаема и физическа, почти течна. Струеше през порите му, изсмукваше кръвта от всяка клетка и тъкан в тялото му проникваше като вода в суха гъба. Странно, но на Елиас не му беше неприятно.

Розова Орис — ето с какво име се беше представила жената. Елиас не можеше да не забележи колко различна е тя от Анабел. Ако беше срещнала Пембе, бившата му жена щеше да се усмихне многозначително и да отсъди, че тя е обикновена и ѝ липсва изтънченост. Щеше да каже, че дълбоко в себе си всички мъже мечтаят точно за това. За несложна жена, която няма да им противоречи, да им натяква, да ги обвинява и критикува. И щеше да добави, че дори да е така, това е измамна мечта, понеже не съществува такова нещо като *несложна жена*. Има само жени, които са откровено сложни, и такива, които го прикриват.

Въпреки че мисълта за Анабел го глождеше, Елиас отново и отново си спомняше за Пембе. В началото се надяваше тя да намине да го види и двамата да си поговорят за нещата, които харесват, дори може би да сготвят заедно. *Приятелско общуване*. Нищо повече. Елиас се стараяше да изглежда добре, но седмиците отминаваха и тази надежда бе изместена от увереността, че Пембе няма да дойде. За какво ѝ е да идва? Не бе изключено да е живял с мислите си толкова дълго, че да е загубил представа кое е истинско и възможно.

Както винаги, работата го успокояваше. Тази вечер, освен коледната вечеря в ресторанта трябваше да подготвят и поръчката за две престижни събития извън него. Целият персонал се трудеше неуморно, не подвиваше крак и Елиас се радваше, че никой не го пита защо в последния момент е включил в менюто още едно ястие: мляко с ориз и портокалови цветове.

След половин час, докато котлетите още се мариноваха в пикантния сос, при Елиас дойде един от новите готвачи.

— Търсят те.

Откъснат от мислите си, Елиас вдигна вежда.

— Хм?

— Търси те една жена, шефе.

— По-късно — отвърна той. — Точно сега не мога да отида дори до тоалетната.

Видя с крайчеца на околото как помощникът вдига рамене и се обръща и точно тогава в него се прокрадна съмнение.

— Я чакай малко. Жената с кехлибарена коса ли е?

— Какво точно е кехлибарена коса, шефе?...

— Както и да е — промърмори Елиас и реши да провери сам.

Години след онази Коледа Елиас щеше да помни мига, когато е излязъл забързано от кухнята, бършейки ръцете си в кърпата, и е спрял веднага щом я видял да стои във фойето — да придърпва дългата до прасците пола, сякаш изведнъж е решила, че е твърде къса, да стиска под мишница червеникавокафява дамска чанта, а върху лицето ѝ да се мярка вина, като че ли самата тя не вярва, че е дошла.

Седнаха на маса в празния ресторант и се почувстваха странно, а хората от персонала продължиха да сноват наоколо, което създаваше още по-странно усещане. През няколко минути някой от помощниците идваше да пита нещо и всеки път Елиас отговаряше със смесица от притеснение и безпокойство.

— Върви в кухнята — подкани го след малко Пембе.

— Не, не, няма страшно, разполагам с достатъчно време — излъга Елиас.

Тя поклати решително глава.

— Върви, но може ли да дойда и аз?

— Сигурна ли си? — попита той. — Там е като в кокошарник, в който върлува гладна лисица. До вечерята остават два часа и всички се държат малко като полудели.

Пембе се усмихна невъзмутимо. Обясни, че днес фризьорският салон не работел и, тъй като у тях не празнували Коледа тя разполагала с време. Пък и харесвала кокошарниците. Все така разколебан, Елиас я заведе в кухнята, където всички бяха прекалено заети, че да я гледат. Даде ѝ униформа, а после по нейна молба сложи пред нея чушки, които да нареже на кубчета, магданоз — да го накълца на ситно, джинджифил — да го обели, и така нататък. Без да казва и дума, без да се спре, тя работеше.

По-късно, когато стана време Пембе да си тръгва, Елиас излезе с нея от кухнята. Застанаха под картина с бяла като тебешир гола жена, която ги гледаше с безразлични очи: репродукция на „Голямата

одалиска“ на Енгър. По различни причини и двамата се притесниха и извърнаха очи от картината и един от друг.

— Задължен съм ти — каза Елиас и след като забеляза, че Пембе не го е разбрала, добави: — Благодаря.

— И аз ти благодаря — отвърна тя. — Онзи ден помогна.

Елиас се страхуваше да не каже нещо погрешно, да не сбърка, да не прекрачи някакви културни норми, затова протегна твърдо ръка. Пренебрегвайки жеста, тя се приближи и го целуна леко по бузата.

Днес следобед отивам при надзирателя Андрю Маклафлин, за да си прибера пощенската картичка от сестра ми, и той знае, че ще го направя.

Затова ме кара да чакам половин час, не защото има работа, а за да ми напомни кой командва. Чака го и един новоприет, риба на сухо. Клати нервно крак, стиска някакви документи — дошъл е да подава жалба. Достатъчно е да го погледнеш, за да разбереш, че е новак — още не е минавал проверка, не е подлаган на изпитание, не е нараняван.

„Не се дръж като калтак — ми иде да му кажа. — Спести си го.“

Не е особено умно да топиш някого в затвора, особено през първите седмици, когато всички те дебнат като лешояди и още не знаеш кой кой е. Има големи мазоли, които е по-добре да не настъпваш, а направил ли го, тежко ти.

На стената отсреща има дъска с плакати и обяви за дарения на органи, метадонова терапия, справяне с гнева, хепатит В и С и програмата в подкрепа на затворниците на Добрите самаряни. Човек на свобода сигурно ще си помисли, че всичко това говори колко скръб има в живота зад решетките. Аз обаче не го възприемам така. В пандиза съм вече над десет години и се страхувам не от него, а от света навън.

Бях на осем години, а Есма — почти на седем, когато пристигнахме в Англия и видяхме от втория етаж на червения автобус Часовниковата кула на кралицата, така наричахме Биг Бен. Научихме езика бързо за разлика от родителите си, особено от мама. Не че не можеше да усвои граматиката. Просто не се доверяваше на

английския като цяло. Не беше по-уверена и с турския. И дори с майчиния си език — кюрдския. Смяташе, че думите докарват неприятност. Заради тях между хората възниквали недоразумения. Не вярваше на онези, които зависеха от професионалния жаргон: журналисти, адвокати или писатели. Обичаше песни, най-вече приспивни, готварски рецепти и молитви, където думите имаха второстепенно значение, ако изобщо имаха значение.

У дома приказваше с нас, децата, на турски, изпъстрен с кюрдски думи. Отговаряхме ѝ на английски и помежду си говорехме само на него. Винаги съм подозирал, че тя разбира повече, отколкото показва.

Сигурно всички имигранти се стъписват пред новия език в някаква степен. Вземете дебелия като тухла Кеймбриджки речник на английския език и покажете на някой новопристигнал две-три страници, а после го питайте за някои думи. Особено за идиомите и метафорите — те са най-трудни. Представете си, че се опитвате да проумеете какво точно значи „да ритнеш камбаната“. Научили сте глагола „ритам“, знаете и какво е „камбана“, но колкото и да се стараете, все не схващате смисъла. Риториката е малко като бюрокрацията. До нея се чувствате малък, уязвим.

С изключение на сестра ми. Есма обичаше езика. Чувстваше се като риба във вода. Ако някой употребеше израз, който не знаеше, тя правеше всичко възможно да го усвои — точно като колекционер, намерил рядка монета. Сестра ми обожаваше думите — техния звук, скритото им значение. Мама се притесняваше, не от многото четене ще ѝ пострада зрението — а заедно с него и възможността да се омъжи. Колкото до мен, аз нямах време за книги. Усвоявах по-бързо сленга, за мен той притежаваше мощ, беше като разменна монета. До деня, в който започнах да пелтеча.

Тук се промених. Не отведнъж, малко по малко. Макар и да не съм точно „доверен затворник“, Мартин ми даде привилегията да ходя в библиотеката и след края на работното време. Чета, проучвам и размишлявам, три неща, които в затвора могат да те доближат една стъпка до Ада или до Рая, зависи как го виждаш.

Сигурно смятате, че всички мразят човек като мен. Колкото и да е странно, случаят не е такъв. Получавам писма, картички и подаръци от места, които не са нищо повече от точка върху

картата. Според някои момчета съм герой. Нямам и представа от живота ми, но въпреки това. Има жени, които искат да се омъжат за мен и да ме излекуват с любовта си. Луда работа.

Надъханите християни пък са си наумили да поработят върху мен. Идват от всякакви вероизповедания и без вероизповедание, явно привличам мнозина. От време на време получавам дрънканиците на онези от „Ню Ейдж“^[1]. Пращат ми дипляни, брошури, записи. „Нека помогнем на наранената ти душа, като в най-тъмните часове пролеем Светлина!“ Гръмки думи! Уж твърдят, че посланието им е за всички, а са готови да качат на кладата всеки, който не тръгне с тях. Но пак изпитват обич към такива като мен. Просто не могат да ни се наситят. Толкова силно е желанието им да вкарат грешниците в правия път и да отбележат точки пред Бога. Ние сме техните билети за Рая. Ние, отрепките на земята — нечестивите, грешните.

Веднъж се появи и една журналистка, слаба като вейка, но се обличаше добре: къси поли, дълги секси крака и така нататък. Дойде ми няколко пъти на свиждане, уж беше на моя страна. „Можеш да си сигурен, Алекс, просто искам да разбера историята и да запозная обществеността с проблема, като напиша за теб.“

Колко благородно! А после взе, че написа най-гнусната статия. Че съм бил пропаднал още като дете. Заради майка си, която ме била разглезила, нали съм бил най-големият син. „Това е типичен пример за патриархалните традиции в Близкия изток“... Дрън-дрън-дрън. Толкова се подразних, че повече не съм разговарял с журналист. Всъщност не се вълнуват от истината. Единственото, което искат, е да те вместят в историята, която вече е в главата им.

Писали са и доклади, дори дисертация в един лондонски университет. А веднъж един политик ме използва, за даzakлейми всички имигранти мюсюлмани. „Този човек е олицетворение на имигрантите, които очевидно са несъвместими с основните постулати на европейската цивилизация“ — заяви той. За всички тези хора аз съм невидим. Както и майка ми. Ние сме просто случай, който използват за свои си цели.

Вратата на кабинета се отваря и надзирателят Андрю поглежда навън.

— Я, кой е дошъл!

Дръпва се и ме оставя да вляза. Кабинетът се е променил съществено. Беше различен по времето на Мартин, но пък Мартин беше различен човек. Всички го уважавахме.

Андрю сяда на бюрото и отваря досие. Очевидно моето.

— Виждам, роден си през 1962 година — подхваща той. — Ние с теб сме връстници, родени сме в един месец. Представяш ли си?

Юнус е Лъв, Есма — Дева, аз съм Скорпион. Както и надзирателят Андрю.

— Знаеш ли, твърдят, че имало два вида Скорпиони — продължава той. — Първите тровят другите, а вторите тровят себе си. — Андрю ме гледа така, сякаш се чуди дали съм изключението, което се вмества и в двете категории. — Тук пише, че многократност № затварян в карцера. Често си се сбиеш. Кибритлия! Да видим, счупил си носа на затворник, нападнал си надзирател на изпитателен срок. О, и си изпотрошил пръстите на друг затворник. Цели четири — Андрю мълчи и ме оглежда. — Ух, сигурно е боляло.

Присвива ме под лъжичката.

— Как го направи, Алекс? Сложи му пръстите върху твърда повърхност и ги счупи наведнъж, или ги огъна един по един?

Знам какво прави. Напомня ми кой съм бил... и още мога да съм. Животът ми тук се състои от две фази. В началото бях проблем за всички. Няма как иначе да го опиша. Преливах от гняв, от омраза, място не можех да си намеря. После дойде вторият стадий, в който, общо взето, се намирам и до днес. Още разгневен и вбесен, но се владее повече от хората наоколо.

— Размазах му ръката с парче бетон — обяснявам.

— Точно така — кима Андрю, сякаш ми е признателен. — Ами надзирателят? Там какво стана?

— Сдърпахме се малко.

Онзи си го изпроси. Бутна ме силно, да види колко ще изтърпя. Опита се да ме прекърши по време на обиска — наричаше ме как ли не, предизвикваше ме. Имах бръснач в четката си за зъби и разрязах половината му лице. После го прехвърлиха в друг затвор. Чувам, че белегът още му стои.

— Тук пише, че си получавал пристъпи, епилептични и други, мигрена, панически атаки, пристъпи на тревожност, психози, че си

се опитвал да се самоубиеш... хмммм... — Андрю млъква, натъкнал се е на нещо интересно. — Говорен дефект! Това пък какво е?

— Пелтечех — отговарям. — Известно време.

Преодолях го, макар и не напълно. Притесня ли се, езикът ми пак се преплита, но няма да му направя удоволствието да го признае. Той започва да чете отново:

— Сериозно количество лекарства. Тразадон, зимелдин, литиум, паксил, золофт, валиум, ксанакс...

Някои изобщо не ми влияеха, други ми помагаша за малко, трети имаха толкова много странични действия, че състоянието ми се влошаваше още повече. От литиума напълнях, а веднъж от тразодона получих такава ерекция, че бях възбуден цели три дни. Питам се дали всичко това го пише в досието, или Андрю е бъркал в медицинския ми картон и ако го е направил, дали е законно.

Най-неочаквано той прихва от нещо, което е прочел, и раменете му започват да се мърдат нагоре-надолу.

— А, не ядеш месо!

Аз кимвам.

Пак смях.

— Извинявай, не се съдържах. Такъв едър грубиян като теб да не яде месо — казва. — Странно е човек, който е убил майка си и е известен с насилническите си прояви, да се притеснява за няколко животни.

Отказвам да отговоря и между нас се спуска неловко мълчание.

— Мога ли вече да си взема пощенската картичка?

— Разбира се — казва той, изведнъж е станал сериозен. — Веднага щом ми обясниш защо си накарал съкилийника си да те удря, ще получиш тъпата картичка.

— Беше се вкиснал. Жена му поиска развод. Имаше нужда да удари някого.

— И ти като добър самарянин подложи гърдите си, така ли?

Андрю отваря едно чекмедже и вади пощенската картичка на Есма. За моя изненада не ме разиграва и направо ми я връчва. После казва:

— Има ненормалници, които мислят, че Худини е починал от ударите в областта на стомаха. Твърдят, че един от тях му е разкъсал апандисита.

Не казвам нищо. Излишно е да му обяснявам, че може да съм сред тези ненормалници. Ако удрия много пъти апандисита и приложиш достатъчно сила, можеш и да получиш резултат. Важното е да намериш точния ъгъл. Поне си струва да опиташ. Какво толкова имам да губя? Експериментирам със смъртта.

— Алекс, имам достатъчно доказателства да подозирам, че се опитваш да се срещнеш със своя творец. В случай че си Скорпион, склонен да трови самия себе си.

По-умен е, отколкото мислех. Но въпреки това ще отричам.

— За какво ми е да се убивам? Скоро ще бъда свободен човек.

Точно тогава надзирателят Андрю се надвесва над бюрото, поглежда ме в очите и изрича единственото вярно нещо, което някога е казал:

— И двамата знаем, Алекс, че никога няма да бъдеш свободен човек. Дори когато излезеш оттук, дори когато си някъде по улиците навън пак ще бъдеш затворен във вината си.

После сяда отново на стола си:

— Казвам ти — да знаеш, смъртта на Худини няма нищо общо с ударите, които е получил. Апандиситът му вече е бил отишъл на кино.

— Защо ми говориш всичко това?

— Защото, зададе ли се буря, умният моряк се отправя към пристанището.

— Ами ако няма буря? — питам и се изправям. — И ти се отправяш ей така, без нищо, към пристанището и пропускаш изгрева.

Грешка е, знам. Не биваше да говоря така. Но егото ми се е пробудило, ако изобщо е заспивало някога.

— Седни — казва Андрю.

Подчинявам се. Чакаме в мълчание. Минава цяла минута.

— Сега вече си свободен — казва надзирателят.

Докато вървя към вратата, го чувам да мърмори, сякаш на себе си:

— Защо изобщо сте дошли в Англия и сте донесли тук всичките си дивотии?

Във Великобритания неприязънта към чужденците винаги ме заварва неподготвен. Тук няма да те нарекат „чернилка“ или „мазен

жабар“ в лицето, макар и това да се случва от време на време. За разлика от други страни, за които съм чувал, тук расизмът не е част от всекидневния бит. Той е ненатрапчив и винаги лъскав. Всъщност ти натякват не за цвета на кожата или религията. А за това, че си достатъчно цивилизован.

Тръгвам към килията, като по пътя поздравявам някои от момчетата. Под този покрив има главно местни хора — англичани, но се срещат и латиноамериканци, руснаци, българи, араби, африканци. Всеки народ си има шугави овце. Така ги виждам аз нещата. На някои мозъкът им се е размътил от дрога и сбивания. Нищо чудно и моят да е такъв. Среща се в изобилие тук, дрогата имам предвид. Някои гледат само как да се надрусат или да си влязат един на друг в гащите. Обратните... не им е никак лесно. Когато ме тикнаха тук, не ми хареса никоя от бандите и затова направих своя. Не беше лесно, но се справих. Имаше строги неписани правила, на които всички се подчинявахме. Никаква търпимост към педофили и изнасилвачи. Към сводници и извратеняци. Никакъв алкохол, никаква дрога, никаква кока.

Изведнъж ми дотегна да ги оглавявам. Бях тартор на бандата, а я изоставих, защото имах да решавам въпроси в главата си. Тъпчеха ме с лекарства, за да не си навредя. Бях под наблюдение — двайсет и четири часа на ден, седем дни в седмицата, за да не посегна на живота си. Дълго време просто потъвах — по-ниско и отпреди.

После една нощ при мен дойде майка ми. Призракът ѝ. Привидение. Както искате, го наречете. Усетих миризмата на косата ѝ. Толкова истинска беше. Стоя с мен цяла нощ. Лицето. Очите ѝ. Ридях както никога дотогава. След това започнах да се променям и днес съм друг човек. Може би не по-добър, но друг. И надзирателят Андрю никога няма да намери в досието ми тази информация.

Влизам в килията и заварвам Кефи да седи на нара, завит с няколко одеяла, с пепеляво лице и затворени очи. Напълно отнесен.

— Как мина? — пита ме.

— Блестящо! Не се удушихме.

— Супер — отвърща той и отново изпада във вцепенението си.

Откакто научи за предстоящия развод, се тъпче с все повече хапове.

За миг ми се приискава да му кажа да не го преживява толкова. Но виждам, че иска да го оставя на мира. Разбирам го. Отивам и лягам замислен на нара.

В Отвѣдното има Мост, по-тънък и от косъм, по-хлъзгав и от мас. Щом настане Денят на Страшния съд, всеки ще трябва да мине по него сам. Ще чуе писъците на грешниците с прогорена кожа и кипнати кости. Ако и той е съгрешал, ще падне в изпепеляващите пламъци долу. Ако е вършил в живота си достатъчно добрини, животните, които е принесъл в жертва на Еид^[2], ще се съживят и ще го преведат безопасно на другия бряг. Кой ли ме е научил на това? Би трябвало да е чичо Тарик, но не съм сигурен.

Бях на седем години, когато спрях да ям месо. На всеки Еид молехме Бога да ни прости, защото нямаме възможност да му принесем в жертва животно. Съседите ни носеха месо, което беше хубаво. Но последната година в Истанбул мама накара татко да купи коч, и то не какъв да е, а голям. Все пак заминавахме за Англия. Татко си беше намерил работа в една фабрика там. Бог беше отворил за нас нова врата и ние бяхме длъжни да Му се отблагодарим както подобава.

Татко все роптаеше колко скъпо и излишно е всичко това. Въпреки това една сутрин се събудих от блеене, което идваше откъм градината: там имаше овен, който пасеше от рехавата трева. Беше внушително животно с панделки по рогата. Разрешиха ми да му дам храна и вода. С мама намазахме кола, на който беше вързан, с къна, от която останаха червени петна. Следващите два дни прекарах с него. Беше първият ми и единствен домашен любимец.

Чичо Тарик рече:

— Не се привързвай много към този овен.

— Защо? — попитах аз.

Той се смръщи.

— Не са ли ти казали? Скоро ще бъде заколен.

Разплакан, хукнах при татко. Той явно беше във весело настроение и обеща да не докосва животното.

— Имам само един син — рече. — Ще ти оставя овена.

Боже, бях на седмото небе. Почувствах се горд, че съм момче, а не ревливо момиче като Есма. На другия ден ме пратиха да свърши нещо и когато се върнах, от дървото висеше издутото туловище на коча.

Не знам от кое ме заболя повече. Дали от това, че видях домашния си любимец мъртъв, или от лъжата на татко. От това, че мама му бе съучастница. Или защото не бях привилегирован, както си мислех. Мама мацна малко от кръвта на овена по челото ми, целуна ме, каза, че изглеждам като султан, и отиде да готви месото. Къщата беше похлупена от тежка лепкава миризма. Вечерта, когато сложиха пред мен чинията, отказах да ям.

— Знаеш ли колко ми струва този коч? — попита татко. — Имаш ли изобщо някаква представа, неблагодарник такъв?

Не знам какво ме прихвана тогава, а може би знам. Гневът. Адреналинът. Усещането, че падам и в същото време се издигам. Блъска ме като вълна. След миг вече си на върха и можеш да се опълчиш срещу всеки, дори срещу собствения си баща. Изтиках чинията встрани — по-грубо, отколкото смятах. Храната се разплиска по цялата маса. Татко примига, не можеше да повярва на очите си. Нима оспорвах авторитета му пред майка си и сестра си? Направо превъртя. Никога не го бях виждах толкова разярен.

— Яж, Искендер! — кресна той. — Не бия децата си!

Защо ли го каза? Беше странно. Но аз свих рамене. Това беше последната капка. Татко натисна главата ми в месото. Беше толкова неочаквано, че брадичката ми се удари в дъното на чинията и отскочи като гумена топка. Носът ми обаче още плаваше в соса, гъст, тен. Примесен със сълзите и сополите ми. Чух оригване. Идваше от мен. Никога не забравих този вкус. Вкусът на безсилието. Татко продължи да натиска, както ме беше стиснал за врата. Дъвчех и дъвчех, а между глътките, надигах глава да си поема въздух.

Накрая баща ми ме пусна. Вдигнах очи и видях, че се срамува от онова, което е направил. Не беше насилник по душа. Не знам какво го прихвана онзи ден. Мисля, че и той не знаеше.

Мама дотича при мен и ми избърса лицето.

— Лъвчето им, Султане. Добре ли си?

Не обърнах внимание на ръката ѝ върху челото ми и изгледах баща си. Сега в очите му имаше негодувание, но и проблясваше

нещастие. Какво си причинявахме сами на себе си? Защо си го изкарвахме един на друг?

В онзи миг разбрах, че не е добре да си страхливец. Че ако съм слаб, той е ме прегази. Целият проклет свят ще ме прегази. Но ако бях силен, наистина силен, никой нямаше да може. Оттогава никога не съм бил слаб. Виновен — да. Грешал съм много. Но не и слаб. Никога. И оттогава не съм хапвал месо.

Искендер Топрак, затворът в Шрусбъри, 1991 година

---

[1] New Age — Древно учение, обединяващо източни и западни метафизични традиции. — Б.р. ↑

[2] Мюсюлмански празник, който бележи края на свещения месец Рамадан — Б.р. ↑

МУСТАЦИТЕ

Лондон, 1 януари 1978 година

Шест без петнайсет сутринта, а Адем Вече беше буден. Напоследък навиваше будилника за нечовешки час, само и само да разполага с малко време, преди Роксана да стане от сън. Беше му приятно да я гледа, докато спи. Тогава лицето ѝ изглеждаше различно, не беше напрегнато, не му се сърдеше, че е такъв и че не може да стане друг. Сега, без червеното лъскаво червило, устата ѝ беше по-малка, без намек за студенина, а косата ѝ беше разпиляна по възглавницата като чепкана вълна, сочеща във всички посоки и стиснала сърцето му.

Да е влюбен в Роксана бе като да гледа лодка, която преминава в далечината. Адем седеше неподвижно на брега, затулил очи срещу слънцето, а лодката продължаваше да се движи пред погледа му. Без да бърза, спокойно — почти недоловимо сбогуване. Адем знаеше, че дните им заедно са преброени. Роксана се отдалечаваше от него сантиметър по сантиметър и единственото, което той можеше да направи, бе да чака, докато тя се превърне в точица на хоризонта. Щом научи, че е останал без пари, тя ще скъса с него. Той беше наясно с това, защото тя го бе заявила още в самото начало. Жената си има потребности, обичаше да повтаря, Роксана винаги беше изумително, убийствено пряма.

Беше видяла как Адем губи на рулетка, но още смяташе, че е заделил някакви пари: спестявания в банката, заем, който що бъде върнат, или имоти в Лондон. *Със сигурност има нещо. Отдавна е в страната.* Всеки ден очакваше Адем да извади скритите си съкровища. Не беше случайно, че мисли така. Адем беше направил всичко по силите си да остави у нея такова впечатление.

Истината обаче беше, че преди няколко дни го бяха уволнили от фабриката. Немарливостта най-последно му беше излязла главата. Сега единственият му източник на доходи бяха заемите, които взимаше от приятели. Единственото, което притежаваше, бе къщата, където

живееше семейството му. Преди шест години бе теглил банков заем за нея и бе изплатил едва една четвърт до днес.

Роксана въздъхна насън и се обърна. Лицето ѝ се сгърчи и ноздрите ѝ се издуха леко.

— Не — каза тя и промърмори нещо неразбираемо. Сетне повтори още веднъж: — Не, не.

Затаил дъх, Адем се опита да чуе още. Запита се какво и сънува Роксана. С тяло тук, до него в леглото, но с душа някъде далеч, с друг. Ако беше така, дали обичаше другия? Адем не знаеше кое би било пострашно: възможността тя никога да не е била влюбена и да е неспособна да отвори сърцето си или възможността веднъж да е обичала и никога повече да не се посвети на друг по същия начин.

Той стана тихо от леглото. Одеялото се плъзна, откривайки голите бедра на Роксана. И зиме, и лете тя можеше да спи гола, чувстваше се прекрасно в своята кожа. Той не би могъл. Всеки път сваляше пижамата си преди секс и веднага след това я обличаше отново.

— Махай си чорапите, не спи с тях. Като старец си! — натякваше Роксана.

Той се подчиняваше, макар и да не му харесваше, защото все му беше студено. Жилището се отопляваше лошо. Стари тръби, които плачеха за ремонт и тук-там сълзяха. Но Адем не смееше да недоволства. Друго от нещата, които Роксана не харесваше в него, бяха мустаците.

— Англичаните не ходят с мустаци — повтаряше често. — Кога ще ги махнеш? С тях приличаш на Сталин.

Тътрузейки крака в тъмното, Адем отиде в кухнята и включи осветлението. Изненада се колко е разхвърляно, въпреки че вече би трябвало да е свикнал. Роксана мразеше къщната работа и често го укоряваше, че не ѝ помага. *Не можеш да ме караш да ти слугувам. Не съм ти жена, нали така?*

Обичаше да говори такива неща — подмятания, остри като натрошено стъкло. Горчилката бе неразделна част от нея, почти отмъстителна. Адем се засягаше не толкова от остротата на забележките ѝ, колкото от обобщенията, които правеше за него. Всеки път, когато му четеше конско, Адем имаше чувството, че говори на всички мъже, които е познавала някога. От това го болеше. Той беше

част от някаква галерия негодници, в нейните очи не се отличаваха по нищо от другите и това го караше да се чувства като временен любовник, какъвто всъщност беше. Искаше да бъде неповторим, да бъде единственият за нея. Нямаше значение, че преди него е имало други. Е, всъщност имаше, но ако поне бе сигурен, че е специален, нямаше да му е чак толкова криво. Роксана само се смееше на подобни думи. *Да съм казвала някога, че съм влюбена в теб?* Понечеше ли Адем да заговори за чувствата си, нещо, което не бе правил никога дотогава — нито с жена си, нито с децата си, Роксана махаше с ръка, сякаш за да разсее тютюнев дим, който ѝ пречи.

Адем отвори шкафчето, като се опитваше да не гледа мивката, където мръсните чинии и чаши плуваха в мътната вода, покрита с мухъл. Успя да намери чисто канче и се зае да прави турско кафе.

Кафето закъкри на задния котлон, пуснат на най-слабо, и звукът му поддържа странно успокояващо. В кухнята се носеше остра миризма. След малко той седна на масата с чашата в ръка и изпи кафето на няколко глътки. Въпреки това още не се чувстваше напълно разсънен. Още носеше в себе си нощта.

Предния ден беше ходил в училището на по-малкия си син и скрит в сенките, го беше причакал. Като престъпник, помисли си. Когато Юнус излезе с приятелите си, Адем не го повика, на гърлото му беше заседнала буца. По същия начин се беше навъртал около „Аладинс Кейв“ с надеждата да срещне Искендер случайно. Веднъж го беше зърнал в далечината, държеше за ръка слабичко русо момиче. Адем знаеше, че синът му има приятелка англичанка, но когато ги видя заедно, весели и пълни с енергия се почувства стар, гледката му разкри жизненост, каквато той вече не притежаваше. За месеците, в които беше отсъствал от дома, синът му бе пораснал толкова много! Беше млад мъж, доста красив. Колкото и да му се искаше, не можеше да отиде и да поговори с него. Хората гледаха. Това беше най-тежкото. Да среща очите на приятели и съседи, да говори за общи неща и да се преструва, че не забелязва какво си мислят. *Да се посрами така — да изостави семейството си заради някаква танцьорка!*

Минавайки решително по коридора, той отиде в банята, включи осветлението, погледна се в огледалото. Свъси се при вида на хлътналите си очи, на следите от пъпки по бузите, на прошарената си коса... как можеше косата му да побелява, а мустаците да са си още

черни? Канеше се да подравни наболата брада, както правеше всяка сутрин от петнайсет години. Но дясната му ръка явно беше намислила друго. С внезапен подтик Адем грабна бръснача.

Когато излезе гладко избръснат от банята, видя, че Роксана седи в леглото и разлиства женско списание. Беше достатъчно само да я погледне, за да разбере, че е спала зле и не е в най-доброто си настроение.

— Има ли кафе за мен? — попита тя, без да вдига очи.

— Разбира се.

Когато Адем разговаряше с нея, гласът му звучеше някак различно, като ехо.

— Пак ме боли вратът.

Адем се зае да разтрива тила ѝ, като описваше все по-широки кръгове по раменете ѝ, а дланите му се спряха за миг върху кръста. Роксана простена и тялото ѝ се отпусна като във вана с пяна. Адем продължи да я разтърква по-силно, докато върховете на пръстите му се срещнаха около врата ѝ — в началото случайно, после преднамерено. Хрумна му, и то не за пръв път, че може да убие тази жена. Каза:

— Ще ида да направя кафе.

— Чакай — взря се Роксана съсредоточено в него. — Какво си направил с лицето си?

— А, мустаците — отвърна Адем. — Харесва ли ти?

Тя кимна, но изведнъж ѝ се прииска, без да е съвсем наясно защо, Адем да не си бе обръсвал мустаците, да не я обича чак толкова много и всичко да е различно. В крайчеца на устата ѝ заигра тъжна усмивка и от нея като кръв изтече цялата горчилка.

ТИХА ИЗНЕНАДА

Лондон, 2 януари 1978 година

Златистото сияние на ранния следобед озаряваше прозорците на фризьорския салон „Кристъл Сизърс“, по които като узряло грозде висеше коледна украса, и потапяше всичко вътре в проблясваща светлина. Рита още не се беше съвзела от купона предната вечер и пиеше третата чаша кафе, когато вратата се отвори и влезе мъж на средна възраст. Лицето му беше живо и одухотворено и той вървеше с ненатрапчиво самочувствие, което, ако не бе сърдечната усмивка, сигурно щеше да мине за високомерие.

Рита вдигна вежда и огледа непознатия от глава до пети. Не приличаше на представител на някоя от фирмите за шампоани нито на човек, тръгнал да събира подписи за някаква кауза. Нямахше вид и на инспектор, дошъл чак дотук, за да провери хигиената в салона. Добре облечен и спретнат, мъжът изглеждаше свестен, но знае ли човек!

— Какво обичате? — попита Рита.

— Бих искал да ме подстрижете.

Тя се засмя.

— Опасявам се, че още не е отворено. Чак след петнайсет минути, пък и...

— О, мога да почакам отвън, не се притеснявайте.

— Щях да кажа, че салонът е дамски. Защо не опитате при бръснаря зад ъгъла?

— А, ходил съм веднъж там — рече Елиас. — Този човек по-добре да се представя за касапин, не за бръснар.

— Е, сигурна съм, че можем да ви намерим по-добро място — съгласи се Рита с лека развеселеност В гласа.

— А не сте ли забелязвали колко много салони напоследък обслужват и мъже, и жени? — каза мъжът по-благо.

— Така ли? — попита уж учудена Рита.

Още не беше изключила възможността мъжът да е някой ненормалник.

Пембе, която се трудеше В задната стаичка, спря да чисти четките за коса и нададе ухо — с кого ли можеше да разговаря Рита. Стори й се, че познава гласа, но беше изключено да е той.

С разтуптяно сърце, тя влезе на пръсти В салона. Бе толкова изумена да види Елиас да разговаря с шефката й, че се облегна на стената, неспособна да направи и крачка повече.

Елиас не забеляза Пембе.

— От четири години ходя с дълга коса. Чувствам, че е време за промяна — казваше той.

— Хм, все повтарям на клиентките, мили дами, дългата коса е за жени. Така е решил добрият Господ.

Пембе вече беше убедена, че трябва да се намеси и да отпрати Елиас, но колкото и да опитваше, не се сети как да го направи. Стисна устни, прехапа ги до кръв и продължи да наблюдава.

— В такъв случай сигурно няма да откажете да ми помогнете — продължи Елиас. — Главен готвач съм. Всеки ден някой от клиентите се оплаква от косъм в супата.

Рита се засмя.

— С удоволствие ще ви помогна, драги, но имам записан час в дванайсет и половина.

— Ще го направя аз — намеси се неочаквано Пембе.

И Рита, и Елиас се обърнаха и я зяпнаха с мрачни лица и ръце на кръста, сякаш бяха забравили коя е. Стараейки да звучи възможно най-нехайно, тя добави:

— Ще го подстрижа.

Нямаше да й е за пръв път. Макар и да не бе обучена за фризьорка, Пембе отдавна работеше при Рита и бе усвоила основното. От години подстригваше децата, най-вече момчетата, и покрай това също беше научила някои неща.

— Е, значи се разбрахме — каза Рита и сви рамене, сякаш се е отървала от неприятна задача. Понечи да допълни нещо, но вратата се отвори с трясък и в салона влезе клиентката Рита отиде при нея с широко разтворени ръце. — Много се радвам да те видя, Маргарет.

През това време Пембе отведе Елиас до стола в дъното на помещението, където притеснено прошепна:

— Защо дошъл?

— Извинявай, но трябваше да те видя.

— Не, не трябва! — възрази тя като кисело дете.

Завърза около врата му кърпа, подреди върху пластмасовата полица ножиците и се зае да навлажнява косата му със спрея.

Елиас забеляза, че Пембе е толкова ядосана от присъствието му, че чак ръцете ѝ треперят. Испита неудържимо желание да я прегърне и да се извини, че я е разстроил, затова си пое дълбоко въздух в опит да се овладее. Вече малко съжаляваше, че е постъпил толкова безразсъдно. Но удоволствието, че тя е толкова близо, засенчи вината. Елиас загледа всяко нейно движение в овалното огледало на стената. От допира ѝ затвори очи, а когато ги отвори, видя, че и Пембе го наблюдава. Следващите ѝ думи обаче не съответстваха на съчувствието в погледа ѝ.

— Ще те подстрижа, но не идвай повече тук.

— Добре, не се притеснявай. Обещавам, няма да идвам повече тук.

На Пембе ѝ олекна и тя се усмихна за пръв път.

— Как да подстригам?

— Ами не знам. — Елиас открай време ходеше с такава коса и чак сега започна да осъзнава, че не е съвсем готов да промени прическата. Въпреки това каза: — Направи ме красив, ако обичаш, хубав.

— И сега си хубав — промърмори тя съвсем тихо, бе цяло чудо, че Елиас я чу.

От другия край на салона екна смях. Рита и клиентката клюкареха на воля, погълнати в някакъв свой свят.

— Искам да те питам нещо.

— Какво? — рече притеснена Пембе.

— Виж... аз... бих желал да те опозная повече и да прекарвам известно време с теб. Но ако предпочиташ да стоя надалеч, само ми кажи.

Пембе трепна. Пребледня малко и сякаш след цяла вечност промълви:

— Недей да стоиш надалеч.

Елиас вдигна дясната си ръка — ръката, която беше по-близо до стената и не се виждаше — и хвана Пембе за дясната длан.

За пръв път се докосваха така — не по случайност, и без срамежливостта на онзи първи опит, измъчван от паника и от вина.

Точно като човек, който пада и се пресяга за въже, той сграбчи ръката ѝ и я стисна толкова силно, че заболя. Не бе проблем за нея, защото и тя изпитваше същото: силата, закъснението, невъзможността. В дланта му ръката ѝ стана малка като вrabче.

Постояха така още секунда, после Пембе се дръпна.

— Как да те подстрижа?

— Като него, ако обичаш — чу се да казва Елиас.

Тя проследи погледа му до съседната масичка, на която бе отворено списание със снимка на мъж на церемония по награждаване — стройна холивудска звезда с порцеланови зъби и слънчев загар.

— Като него ли? Не! Да? Сигурен ли си?

Пембе не се сдържа и се засмя.

— Ами да, винаги съм мечтал да изглеждам като знаменитост.

Тя взе списанието и се взря в снимката, макар да знаеше, че Елиас нехае за актьора и само печели време, за да бъде с нея. Следващия половин час работи, без да казва нищо, съсредоточено, със сбърчено чело. Не размениха повече думи. Всеки път, когато ги поглеждаше крадешком, Рита не виждаше друго, освен как Пембе се труди, а странният клиент чете лъскави списания едно след друго.

След като приключи, Пембе донесе огледало, та Елиас да види главата си и отзад. Той въздъхна и се усмихна, като се постара да не се разстройва от късата коса и вида на тила си. Докато Пембе свалеше кърпата, я попита уж мимоходом:

— Обичаш ли филми?

— Какво?

— Кино. Обичаш ли да ходиш на кино?

Пембе кимна усмихната. През първите години в Англия беше молила няколко пъти децата да я заведат на кино и те го бяха направили, но езикът ѝ пречеше. Беше ѝ трудно да следи диалога.

— Защо питаш? — рече Пембе.

Елиас се приближи с очи, вперени в нейните.

— Оставих нещо под лака за коса. Погледни го, моля те. — Сетне повиши весело глас: — Е, много благодаря. Справихте се страхотно.

Рита грейна от другия край на салона, радостна да види поредния доволен клиент. Докато двамата с Елиас си разменяха любезности и той плащаше, Пембе не помръдна, беше се втренчила

във флакона с лак за коса. Там имаше билет — за другия петък в четири следобед в киносалон в Саут Енд, Брикстън. Филмът беше стар. Черно-бял и ням.

ПОЗОР

Лондон. 5 януари 1978 година

Тарик беше горд собственик на магазин на Куинсбридж Роуд. Шест дни в седмицата по дванайсет часа на ден продаваше бонбони, тоалетни принадлежности, газирани напитки, замразена храна, цигари и други дребни неща. Имаше и щанд с милиард вестници и списания, някои от които го караха да се въси всеки път, щом погледът му паднеше върху тях: „Мейфеър“, „Мен Онли“, „Фиеста“, „Нейв“, „Пентхаус“ „Клъб Интернешъл“. В тази държава имаше прекалено много неприлични неща, цялата тази разголеност не беше на добре. Тарик не проумяваше как някои мъже намират удоволствие в такива издания, не разбираше и жените, които позираха в тях. Нямаха ли семейства — бащи, съпрузи, братя? Тарик държеше мръснишките материали в далечния край на щанда, под консервите с риба тон и кондензирано мляко, където почитателите им можеха да ги намерят, без те да притесняват непорочните очи.

Усети, че е гладен, и погледна стенния часовник. Беше едва единайсет и петнайсет. Всеки ден в дванайсет и половина жена Мерал му носеше обяд в тенекиено канче: кюфтета със сос от мляко с джоджен, имамбаялдъ, ориз с нахут. В дъното съскаше самовар с вряла вода. В обикновен ден, от сутринта до вечерта, Тарик изгълтваше по трийсет чаши чай — предпочиташе черен, без нищо в него, и с всяка чаша смучеше по бучка захар.

Докато той обядваше, Мерал запретваше ръкави: миеше пода, бършеше прах по рафтовете и лъскаше неоновата табела на витрината, на която пишеше: „Минимар ет Оазис“. Тарик все се канеше да добави „к“-то, но не му оставаше време. Пък и клиентите като че ли не възразяваха.

След като мъжът ѝ приключеше с храната, Мерал взимаше мръсната посуда и се прибираще да си довърши домакинската работа. Някой ден Тарик може би щеше да я помоли да му помага в магазина, но за нищо на света нямаше да ѝ разреши да работи някъде далеч, с

непознати, както Адем беше направил с Пембе. Просто не беше редно. Освен при финансова криза, на жената не ѝ трябва да си търси работа.

За разлика от други собственици на магазини в квартала, Тарик не ходеше в местната джамия нито преди, нито след обяда. Не беше вярващ, въпреки че който го видеше с рунтавата брада и с броеницата в ръка, бе склонен да предполага обратното. Тарик ходеше с брада, защото му отиваше, а и защото прикриваше сипаничавото му лице. А броеницата държеше по-скоро по навик, отколкото от благочестивост. Вкъщи имаше цяла колекция: ярък кехлибар, светъл тюркоаз, розов корал, нефрит, матов оникс. Местеше бързо и равномерно зърната и изпълваше магазина с тракане, нещо, което не забелязваше заради постоянното бучене на автобусите и колите, удрящи спирачки на светофара.

Тарик бе най-големият от тримата братя и първият, които напусна Истанбул, за да работи в чужбина. В началото се хвана във фабрика за машини в градче на име Тройсдорф в Германия. Работата му се стори уморителна, германците — недосегаеми, а езикът им — невъзможен. Германците те канеха да им работиш в страната, а не да общуваш с тях, и очакваха да се вдигнеш и да си заминеш веднага щом вече нямат нужда от твоите услуги. Да свикнеш с обичаите им, беше като да прегърнеш таралеж. Дори дълбоко вътре да се крие тайна нежност, мекота, няма как да се пребориш с острите бодли, за да я стигнеш. Общността на имигрантите сигурно можеше да му помогне да си стъпи на краката и да не се чувства толкова уязвим, а оттам и да не се озлобява, но Тарик не беше от общителните, трудно завързваше познанства и годините в Германия не бяха изключение. Сприятели се само с един човек, свой колега тунизиец, който го заведе в „Гросе Фрайхайт“ квартала на червените фенери в Хамбург. Тарик бе възмутен от това как жените излагат телата си като манекени по витрините на магазините. Но не по-малко притеснителни бяха надменните им лица, самообладанието в очите им. Те не бяха като проститутките по старите турски филии, блъскани и смазани от живота.

— Искаш ли да влезеш? — попита на развален немски приятелят му, като посочи вход, украсен с мигащи лампички.

— Какво има вътре?

Мъжът се ухили.

— Какво има вътре ли? — повтори той имитирайки ужас. — Мацки, мой човек. Руси мацки.

Тарик сведе поглед и се смръщи на петната по обувките си. Промърмори отговора толкова тихо, че той остана нечул.

— Не искам.

Приятелят му го изгледа презрително.

— Ти си знаеш, мой човек. Щом не можеш, значи не можеш.

На Тарик му идеше да го удари, да го изрита с кални обувки по пиццалите, но желанието се изпари така бързо, както и се беше появило. Той видя как колегата му се пъха вътре и се скрива от поглед, оставяйки го на слабо осветената улица, където се чуваше как зад затворените прозорци пее жена.

Същата седмица във фабриката Тарик научи от другите работници, че тунизиецът разравял наляво и надясно как той се е уплашил пред публичния дом и казал, че *не му се правят такива неща*. Хората му се присмиваха зад гърба. Някои подмятаха, че може да е обратен. Тарик вече планираше същата година да се ожени, но случката ускори плановете му. След като доведе от един град в Анадола жена си Мерал — трета братовчедка по бащина линия, — я помоли първия месец да идва всеки ден във фабриката, та всички да видят, че си има съпруга, и да затворят устите си.

В дванайсет и два сет и пет вратата на магазина се отвори и вътре влезе Мерал със страни, порозовели от вятъра. Днес менюто беше супа от леща, пълнени зелени чушки и тулумбички. Известно време тя погледа как Тарик се храни и изпита гордост от апетита му. После каза:

— Сутринта намина Пембе.

— Какво иска?

— Не го каза направо, но ми се стори, че са закъсали за пари.

— Пари, пари, пари... — провлачи Тарик.

Навремето беше гледал един филм, в който героят беше станал гангстер, за да спаси от бедност брат си и да му осигури бъдеще, по-добро, отколкото Бог му е отредил. Накрая по-малкият брат, който междуременно беше станал полицейски инспектор, най-неочаквано

арестува героя, въпреки че го уважаваше, обичаше, възхищаваше му се и му дължеше живота си.

Но в тяхната семейна история нямаше злодеи и герои. Макар да беше направил всичко по силите си, за да помогне на двамата си братя да се задържат над водата, и да му се искаше да вярва, че с малко подкрепа те могат да променят съдбата си, Тарик знаеше, че е човек с ограничени възможности, точно както Адем и Халил. Двамата му братя бяха последвали неговия пример и също бяха емигрирали, за да работят в чужбина — единият в Австралия, а другият в Англия. След няколко години Тарик също напусна работата в Германия и дойде в Англия, където както твърдяха хората, времето било ужасно, но пък хората били учтиви.

Тарик надrobi хляба в купата и попита:

— Знае ли Пембе къде е той?

— Няма представа. Но... — Мерал замълча, за да налее вода в порцелановия чайник върху самовара. — Наясно е, че е избягал при друга.

— Е, какво да очакваш, при положение че тя не е достатъчно жена, за да задържи мъжа си у дома... — отвърна Тарик, без да довършва изречението.

Адем изобщо не биваше да се жени за тази жена. Имаше по-добри за него, а той да вземе и ни в клин, ни в ръкав се влюби в Пембе. Тарик не проумяваше защо точно в нея и защо толкова неочаквано. Не че не виждаше красотата и. Но според него това само я правеше още по-ненадеждна. Мъжете грешаха, като си падаха по привлекателни жени. Можеха да флиртуват с тях като ергени, но една съпруга трябваше да притежава качества, различни от добрия външен вид. Още от самото начало Тарик беше против този брак. Но Адем беше сам в онова забравено от Бога кюрдско село, когато бе поискал ръката на Пембе. Сам и ужасно млад.

Когато майка им избяга с друг, Тарик беше на шестнайсет години, Халил на тринайсет, а Адем само на единайсет. В милиони къщи в Истанбул майките правеха всичко по силите си, за да запазят семействата си заедно и децата си доволни, а тяхната, само тяхната, ги беше зарязала.

Не всеки го разбираше, но някои имат на този свят само своята чест. Богатите можеха да си позволят да загубят доброто си име и

после да го върнат, като си купят влияние така, както си поръчват кола или нови мебели за къщата, но за останалите беше различно. С колкото по-малко средства разполагаше човек, толкова по-ценна бе честта му. Англичаните не схващаха тези отколешни правила. Жените им можеха да се целуват с друг да пият и да танцуват с непознати, а те щяха да гледат и да се усмихват.

Лишат ли те от честта ти, все едно си мъртъв. Вече не можеш да вървиш по улицата, освен ако не свикнеш да не вдигаш очи от паважа. Не можеш да влезеш в чайна, не можеш да изиграеш една табла в бирарията или да погледаш футболен мач. Раменете ти ще са смъкнати, юмруците — стиснати, очите ти — хлътнали в орбитите, цялото ти същество ще е безжизнена пихтия, смаляваща се ден след ден под напора на клюките. Никой няма да ти обръща внимание, когато говориш, думите ти ще бъдат ценни точно колкото спечена тор. Цигарата, с която черпиш, ще си остава неизпушена, кафето, което пиеш, ще ти горчи до смърт. Няма да те канят на сватби, обрязвания или годежи, за да не занесеш и лошия късмет със себе си. Заобиколен от позор, ще вехнеш в собственото си ъгълче като изсъхнал плод. Тарик го беше изпитал на собствен гръб, след като бе видял какво е сполетяло баща му. Баба не беше умрял от цироза. Пиенето може и да бе ускорило нещата, но накрая го погуби позорът. Адем и Халил може и да бяха малки, за да го разберат, но Тарик го бе видял с очите си.

След като Мерал си тръгна, той можеше да помисли малко на спокойствие. Дотук беше гледал на положението, в което бе изпаднал брат му, не толкова като на порок, колкото като на бедствие, което го е връхлетяло. Хазартът беше болест, от най-лошите. Но още по-страшно бе да прахосваш парите си за танцьорка, за жена, не по-различна от онези, дето позираха по списанията. Тарик трябваше да си поговори сериозно с Адем, ако изобщо го откриеше. Когато един мъж занемарява до такава степен дома си, останалите в семейството могат лесно да излязат от релси. За да е сигурен, че това няма да се случи, Тарик трябваше да държи по-строго под око Пембе и децата. Те носеха същото презиме. Опозоряха ли се, щеше да се посрами и Тарик — като най-възрастен в рода Топрак. Тяхната чест бе и негова чест.

ЛИПСВАЩАТА ПЛОЧКА

Лондон, януари 1978 година

Киносалонът „Финикс“ бе открит през 1911 година. Позлатени колони с капители, късо мраморно стълбище, водещо към фойето, кръгли полилеи. Салонът беше видял и по-добри времена, но през войната германците го бяха бомбардирани и после бе оставен на произвола на съдбата. Благодарение на щедрото дарение, направено от един бизнесмен, наскоро сградата бе ремонтирана и отворена отново. Но се намираще толкова далеч от центъра и филмите, които прожектираха, бяха толкова стари, че киното бе почти винаги празно.

Днес публиката се състоеше само от четирима души: млада двойка, която явно се вълнуваше не толкова от филма, колкото от това да изобретява нови начини за целуване, и мъж с таке, които изглеждаше по-стар и от сградата. Четвъртият беше Елиас, който, скован и напрегнат, беше седнал съвсем сам някъде по средата. Филмът беше започнал преди минути, но той пак поглеждаше към входа. Тя не беше дошла.

Елиас изгледа със свито сърце началната сцена. „Филм с усмивка и може би със сълза“, пишеше на екрана. Елиас неволно се размекна при вида на Чарли Чаплин. Винаги го беше обичал заради хумора, примесен със скръб, заради безкрайната му човещина и тъжните очи с цвят на сажди. Усети, че напрежението малко по малко го отпуска и мислите му се понасят към сюжета в „Хлапето“.

След малко Елиас долови леко движение в края на реда, но не се осмели да се обърне и да види кой е. Някой се приближи в тъмното и тих като сянка, седна до него. С разтуптяно сърце Елиас зърна с крайчеца на окоето си лицето на Пембе, красиво и сияещо. Погледът ѝ беше вперен в екрана, гърдите ѝ ту се спускаха, ту се надигаха.

Много се радвам, че дойде — му се прииска да ѝ каже — Да ти призная, се притеснявах, че ми се сърдиш. Но Елиас уважи мълчанието ѝ и не пророни и дума. Двамата се съсредоточиха върху филма.

Пембе гледаше „Хлапето“ с широко отворени очи и с всяка следваща сцена изражението ѝ ставаше все по-изненадано. Усмихна се признателно, когато Чаплин намери в боклукчийската кофа изоставено пеленаче и го отгледа като собствен син. Прихна, когато хлапето започна да мята камъни по прозорците на съседите, та бездомникът — предрешен като майстор стъклар — да ги поправи и да изкара малко пари. Очите ѝ се напълниха със сълзи, когато онези от социалните служби отведоха момчето, а накрая, когато баща и син се събраха отново, лицето ѝ грейна от задоволство и от нещо, което Елиас изтълкува като тъга. Пембе изглеждаше толкова погълната от филма, че той усети неприятно пробождане. Колко странно, да ревнува от Чарли Чаплин!

Елиас я загледа как развързва косата си и после отново я прибира с фибите. Усети за кратко мириса ѝ — на жасмин и рози, приятен и замайващ. Броени минути преди края на филма, той събра смелост да се пресегне и да я докосне по пръстите — чувстваше се като тийнейджър на първа среща. За негово облекчение Пембе не отдръпна ръка. Дватама продължиха да седят, без да се помръдват: две скулптури, изваяни от мрак уплашени, че ако помръднат, ще погубят момента на нежност.

Когато отново включиха осветлението, трябваше да мине известно време, докато Елиас и Пембе свикнат с реалния живот. Той бързо извади бележник и написа името на друг кинотеатър в друг квартал.

— Следващата седмица, същия ден, по същото време, ще дойдеш ли?

— Да — отвърна тя колебливо.

Още преди Елиас да е успял да каже нещо, Пембе скочи на крака и се отправи към изхода, побягна от него и от всичко, което ставаше или можеше да стане между тях, ако бяха други хора. Държеше в ръка името на мястото, където щяха да се срещнат следващия път, стискаше листчето хартия толкова силно, сякаш е ключ за вълшебен свят, ключ, който, стига да беше в нейната власт да решава, би използвала още сега.

Така започна. Те се срещаха всеки петък по едно и също време, а понякога и в други дни следобед. Ходеха във „Финикс“ по-често, отколкото другаде, но се виждаха и в други кина, всичките далеч,

всичките с малко посетители. Филмите не се сменяха много често, затова изгледаха „Хлапето“ два пъти. Но гледаха и „Кралят и аз“, „Багдадският крадец“, „Кинг Конг“ „Страстите на Жана д'Арк“, „Парижката света Богородица“ и „Бен Хур“.

Гледаха всички тези филми не толкова като разказ за отминали времена, колкото като съдби, които и досега се разгръщат някъде. На който и филм да отиде, винаги беше едно и също. Пембе не свалеше очи от екрана, а Елиас не свалеше очи от нея. Харесваше му как лицето ѝ се променя с всеки нов обрат в сюжета. Той имаше чувството, че среща многото жени, които дремят в Пембе, че зърва страни от характера ѝ, скрити от всички, вероятно и от нея самата. Тя също го поглеждаше често по същия начин, сякаш изгаряше от желание да проникне в дълбините на душата му. Елиас потреперваше и се питаше дали Пембе наистина вижда там и дали го мисли достоен за любовта ѝ.

С времето той откри за нея повече неща, плочки от пъзел, който щеше да нареди доста след като тя вече си беше отишла. Научи, че въпреки името ѝ любим цвят на Пембе бе аметистът. Че обича да пее стари кюрдски любовни песни и има красив глас. Освен свинско, което не ядеше от религиозни съображения, Пембе не хапваше скариди, охлюви, калмари и червени боровинки, от които зъбите ѝ изтръпвали, но въпреки това можеше по цял ден да смуче резени лимон. Разбра и колко е млада. Тя се държеше и се обличаше така, че изглеждаше по-възрастна, но всъщност бе шестнайсет години по-млада от него.

Малко по малко той започна да проумява онова, което се случваше. Неразгадаемостта, почти тайнствено привличане, което изпитваше към тази жена, толкова чужда на живота, който бе водил, беше като пробуден детски спомен. По причина, неизвестна за него, но ясна на сърцето му, той изпитваше нужда да я обича и закриля от целия свят. Беше вкусвал от това чувство с трите жени в живота му: със сестра си, с майка си и с бившата си съпруга. Но онова, което изпитваше към Пембе, бе различно от всичко познато. Тя беше врата към свят, който, макар и по-неясен и опасен, изглеждаше и по-истински. Фактът, че любовта му е забранена, го притесняваше страшно, но възможността всеки един момент да я загуби само засилваше болезненото му желание към нея. Тя беше липсващата брънка в живота му, онова, което го свързваше с миналото, с предците,

с източното в него. Любовта ѝ запълваше изгубените плочки от пъзела и изгубеното време.

Всеки път, станеше ли време светлините в киното да се включат, двамата се отдалечаваха един от друг и веднага след края на филма всеки тръгваше по своя път. По този начин нямаше да ги видят заедно — поне те мислеха така.

Тя винаги излизаше преди него. Той оставаше още малко в киното, кръжеше напред-назад, разглеждаше плакатите по стените, боклуците по пода, бонбоните и газирани напитки и още си мислеше за филма и за светлината в нейните очи, като се опитваше да свикне с празнотата, останала след нея.

Будя се внезапно посред нощ. В килията е тъмно, само от коридора се просмуква болезнено жълта светлина. Тези крушки, би трябвало да действат успокояващо на нервите. Явно идея на някой психоаналитик. Всъщност от тях ми се драйфа.

Леглото ми се струва твърдо, сякаш съм на цимент. Но не то е причината да се събудя по никое време. Нещо е станало, чувствам го. Затаявам дъх и се ослушвам. Хъркането, пърденето, стоновете, шумоленето, скърцането със зъби от съседните килии. Хората навън си мислят, че в затвора е ужасно тихо. Не е вярно. Но тази нощ въпреки обичайните звуци ми се струва странно пусто. Липсва нещо. Или може би откачам.

Навремето майка ми все повтаряше, че предчувствията са Божии шепот в тъмна гора. Случва се Той да ни каже да си отваряме очите на четири, да не се сприятеляваме с някого, да не отваряме той врати, но ние никога не обръщаме внимание. Аз обаче не съм сигурен, че в момента с мен се случва това. Предчувствието е усещане, че ще стане нещо лошо. Онова, което изпитвам, е различно. Прилича на скръбта, която те връхлита, след като нещо се е случило и вече е твърде късно.

Подпирам се на лакът и наострям уши. В началото подозирам, че при мен е дошъл призракът на майка ми, но бързо виждам, че тази нощ я няма тук. Сърцето ми не бие като обезумяло, както всеки път, усетя ли присъствието ѝ. В ъгъла го няма и странното сияние, като от току-що натрупал сняг. Не се чува тихо шумолене като от

копринени пердета. Не ухае на жасмин и роза. Не мирише на сусамова халва. Никога няма да забравя първия път, когато се случи. Щях да полудея от страх.

В миналото ме посещаваше по-често. После все по-рядко и по-рядко. Напоследък изобщо не идва. Опасявам се, че няма да се появи никога вече. Тъпа мисъл, но, докато идва да ме види, има надежда да ми прости.

В началото обезумявах от страх. Сън не ме ловеше, все си мислех, че ще дойде посред нощ и ще ме удуши. Трябваше да мине известно време, докато схвана, че призраците не правят такива неща. Мислиш си, че търсят възмездие. А те искат само да разберат. Впит в теб празен поглед и чакат обяснение. Взират се в душата ти. Не общуват. Не разпитват. Или поне майка ми не го прави. Като ням филм е, само че цветен.

Тази нощ обаче мама не е наминала да ме види. Тревогата ми няма нищо общо с нея. А с какво тогава? Издишам. Вдишвам. После задържам дъха си. Ослушвам се, този път по-внимателно. Изведнъж проумявам. Кефи не хърка. Не мърда, не се мята и не блънува, което прави винаги, колкото и да е капнал или друсан. Ставам от леглото и се приближавам до него. Той е с гръб към мен.

— Кефи!

Никакъв отговор. Той не помръдва.

— Добре ли си, Патрик?

Не знам защо се обръщам към него с истинското му име, което не съм правил от години. Но думата изскача самичка. Отмятам одеялото. Блъсва ме смрад. Той изглежда странно дребен, сякаш за една нощ се е смалил. Разтърсвам го за рамото. Той не шава. Разтърсвам го по-силно. Ходилата му се клатушкат странно, сковано, като на счупена кукла. Ръцете му са тежки, нищо че е най-слабият мъж, когото познавам.

— Не си прави шеги, Кефи! Стига, човече!

Пресягам се да напипам пулса му. Вратът му е скован и студен. „По-студен и от задник на вещица“ — би казал той. Няма пулс. Полагам главата му върху ръката си и му правя изкуствено дишане. Устата, целувала госпожата и няколко други жени. Устата, която през цялото време псуваше, но която отправяше и молитви. Устата,

която го съсипа, но беше и неговата спасителна благодат. Няма реакция.

Започвам да се смея. Защото е абсурдно смешно. Ангелът на смъртта или е сляп, или е изкуфял. Азраил би трябвало да излезе в пенсия. Толкова ли не вижда Бог, че Неговият довереник не си върши работата? Защо все умира не този, който трябва? Обучавах Кефи да използва юмруците си. Беше ужасен ученик, схващаше бавно. Но бележеше някакъв напредък. Карах го да ме удря все на едно и също място — в корената област. По човешкото тяло има и по-смъртоносни места. Главата, вратът, адамовата ябълка, дори гърбицата на носа. Но ако ме удари там, всички ще решат, че наистина сме се сбили. И Кефи ще загази. Ако ме удря в корема, няма да е толкова подозрително. Всички знаят, че се боксирам за развлечение.

Ако удряш с нужната сила, коремната област е смъртоносна мишена. Вътрешни кръвоизливи. Ако не ти окажат медицинска помощ, до няколко часа си труп. Кефи не знаеше, разбира се. Щеше да изглежда нещастен случай. Ще дойде следовател, ще си записва в тефтера. Секретарката му ще тракне на компютъра доклада и ще го пусне до пресата. Някой от жълтите вестници ще прояви интерес: „Убиец изверг издъхва зад решетките“. Надзирателят Андрю ще изреже статията от вестника и ще я запази в досието. Известно време ще говорят за мен. На никой няма да му е мъчно. После случаят бъде забравен. Всичко ще е чисто като чиния на гладен човек. Ще оневинят Кефи и аз ще съм си отишъл. Най-после свободен.

Худини само ми напомни. Надзирателят Андрю твърди, че няма такова нещо, че всичко са врели-некипели и илюзионистът не е умрял от удари, както си въобразяват малоумници като мен. Но ми е все тая дали Худини е умрял от това, или от друго. Всеки път, щом видя плаката, си спомням, че е възможно да те удрят, докато умреш. Спомням си и други неща. Тъжни. Именно заради Худини чичо Тарик научи за любовника на мама, а след него научиха и всички останали, включително аз.

Премествам настрани Кефи и сядам до него. Нещо отдолу изпуква. Поглеждам да видя какво. Взимам го и пак прихвам.

— Тъпанар.

Спринцовка. Кога го е направил? Дали е прекалил с дозата хероин, без да иска? Или е решил да е последната? Как така не съм забелязал нищо? Дали е изчакал, докато заспя? Спя като пън. Като торба с лайна. Като дебела мечка в зимна пещера. Отвратен съм от себе си. Проверявам леглото. Чаршафът е мокър от пикоч, слюнка и бълвоч. Тялото на Кефи се е опитало да изхвърли отровата. Точно тогава забелязвам левия му юмрук — стиснат здраво, със стави на пръстите като спици. Натискам пръстите, за да ги разтворя. Намирам лист хартия. Отивам при решетките на вратата, за да прочета написаното на светлината от коридора.

„Алекс, братко, щом четеш това, значи съм успял. Искаше да се измъкнеш преди мен, нали? Гадняр такъв. Въобразяваш си, че не знаех ли? Но смятам да ти помогна. Бог ми е свидетел. Просто вече не издържах. Не се вкисвай, ще те чакам. Каквото и да има там горе. Ще ида да проверя. Край на номерата. Край на Худини. Беше добър приятел. Когато видя майка ти, ще ѝ го кажа.

Твой приятел Кефи“

По бузите ми се стичат сълзи. Удрям се по лицето. Не помага. Скубя се. С една ръка, после с двете. По-силно. Още по-силно. Усещам как кожата поддава и косата се изтръгва. И през цялото време издавам звук като псе, скимтящо на лицата. Блъснала ме е кола, която после е отпрашила. Костите ми са счупени. Кефи ме е прегазил.

Изправям се на крака. Вие ми се свят. Усещането за адреналин, което познавах така добре, се връща: Гняв. Мислех, че съм го оставил край пътя. Преди две години го сложих в чувал, завързах го здраво и го заряхах като нежелано куче. Обещах си да прекарам остатъка от живота си като опитвам — ако не друго, поне да опитвам, да съм по-добър човек. Но толкова с опитите. Намери ме отново. Следил ме е, надушил е пътя и се е върнал у дома. И ето го пак при мен — старото ми приятелче Господин Гняв. Верен както винаги.

Смъквам плаката с Худини и го накъсвам на парчета. Събарям на земята чаршафа, одеялото и възглавницата. Ритам стените,

блъскам, хвърлям се срещу тях, удрям главата си в тях.

Светлини. Стъпки. Суматоха. В килията влиза някой.

— Какво, по дяволите, става тук?

Нахълтват и други. Бутат ме на пода и ми държат главата надолу. Включват осветлението. Прекалено много светлина. Очите ме болят. Кой се е надвесил над мен, надзирателят Андрю Маклафлин ли? Какво търси тук? Нощна смяна? Тоя тип си обича работата.

Сноват, проверяват пулса на Кефи. Намират спринцовката. Виждат бележката. Един започва да я чете на глас. Мамка му. Отскубвам се. Не го очакват. Скачам на крака. Още преди да са се усетили, грабвам бележката.

— Ей... — възкликва един млад надзирател, сякаш съм го измамил на игра и се е вкиснал.

Надзирателят Андрю пристъпва напред.

— Дай ми това.

— Мое си е.

— Нищо не е твое, тъпанар такъв. Дай ми го веднага!

Гледаме се. Мигът най-после е настъпил. Той може да ми покаже колко ме мрази. А аз мога да му покажа, че чувствата са взаимни. Край на преструвките. Край на неискрените опити да сме по-добри. Ние сме такива, каквито сме. Пъхам бележката в устата си.

— О, и през ум да не ти минава — казва надзирателят Андрю.
— Май си гледал твърде много филми, а?

Започвам да дъвча. Бавно. Нямам за къде да бързам. Всички са се вторачили в мен.

— Ще съжаляваш, Алекс. Давам ти последна възможност да отървеш кожата. Престани!

Дъвча-дъвча-дъвча. И през ум не ми е минавам, че хартията е с вкус на тебешир. Питам се дали Кефи ме вижда. След като умрем, дали душите ни напускат тялото веднага и се понасят към небето като балони с топъл въздух? Или стоят още малко тук? Дали душата на майка ми се е позабавила и е видяла как издърпвам ножа, който я наръга?

Гълтам бележката.

Първият удар нацелва брадичката ми. Изобщо не го очаквам. Зъбите ми изтракват доста силно. Надзирателят Андрю знае къде

да удря. Не като клетия Кефи. Другите надзиратели извържат очи. Не одобряват, виждам го. Имат жени, деца. Добри граждани. Искат вечер да заспват спокойно. Никой не иска да цапа ръцете си с кръв. Но и не се опитват да го спрат. Защото с насилниците е така. Никой не им казва „Стига!“. Затова наемниците са това, което са, знам, защото и аз бях и още съм един от тях.

Майка ми беше суеверна жена. Навсякъде у нас имаше мъниста против уроки. Тя слагаше стъклени мъниста по джобовете ми, в раницата. Веднъж намерих едно, зашито в коженото ми яке. Никога не свирукахме, след като се мръкне, не отваряхме в къщата чадър, не си режахме ноктите след залез-слънце. Понякога обличахме бельото си наопаки, за да се предпазим от лош късмет. По време на вечеря не си подавахме ножове. Мама правеше всичко по силите си да ме предпази от другите. Но беше забравила какво кълни вътре в мен. Нищо не те да те предпази от онова, което носиш в себе си.

Случи се няколко седмици след обрязването ми в Истанбул. Раната беше заздравяла и аз отново бях започнал да играя на улицата. Сигурно е било през есента. Помня, че листата на дърветата капеха и пътищата бяха разкаляни. До къщата ни имаше канал. Никога не се къпехме в него. Водата беше мръсна, вонеше. Хората изхвърляха в него какво ли не. Консервни кутии, бутилки, кашони, пластмаса, брошури с комунистическа пропаганда. Веднъж някой намери пистолет на брега.

От ден се разхождах безцелно покрай канала и си мислех за пистолета. На кого ли беше? На някой, обрал банка? Или на убиец? Дали полицията го бе намерила? Явно съм бил погълнат от мислите си. Иначе щях да ги забележа и да сменя посоката. Или да се скрия в някой храст, докато отминат. А аз взех, че се изправих точно пред тях. Бяха три момчета. Няколко години по-големи от мен.

— Я вижте кой е тук. Малката Червена шапчица е тръгнала на разходка.

— Къде е майка ти, Искендер? Не е ли с теб?

Аз поклатих глава.

— Все ти вика „Султане“ — каза първото момче. — И разни кюрдски тъпотии.

— Той е султан на бордеите!

Първото момче, което стоеше в средата и очевидно им беше главатар, не се включи в заяждането. Наблюдаваше ме. Изглеждаше притеснен за мен, дори смутен от поведението на приятелите си. Изтълкувах го погрешно като знак и пристъпих към него. Към своя защитник.

— Вярно ли е, че си избягал, за да не те обрежат? — попита главатарят. — Покатерил си се на дърво.

Сигурно съм изглеждал възмутен. Откъде ли знаеха? Кой им е казал?

— Така говорят хората — уточни той, сякаш разчел мислите ми.

— Е, и какво стана? Обрязаха ли те, или не те обрязаха?

— Обрязаха ме — отговорих аз и чух малодушието в гласа си.

— Твърди, че го били обрязали — заяви тарторът. — Но можем ли да му вярваме?

Събориха ме на земята. Смъкнаха ми панталона. Аз крещях колкото ми глас държи.

— Какво е това тук? Такова малко? Като бакла. Нищо чудно, че е избягал, явно е загубил доста при обрязването.

— Но не са го направили както трябва — допълни главатарят. — Я да довършим работата.

Дали държеше джобно ножче? Или само така ми се стори? И досега не съм сигурен. Единственото, което помня, е, че се напиках.

— О, не. Сега Султана трябва хубаво да се измие — каза тарторът.

Изуха ми панталона, после и бельото, чорапите и обувките. Хвърлиха всичко в канала.

— Иди и ги вземи. Или пък се прибирай в тоя вид, нека всички ти видят баклата.

Тръгнаха си. Но не вярвах, че са си отишли завинаги. Седях там, обвил ръце около коленете си, клатех се бавно и чаках да изскочат от храстите и да ме нападнат. Не знам колко часа са минали. Мръкна се. Започна да ръми. Не забелязвах.

От мрака изникна майка ми заедно с две съседки. Явно ме търсеше навсякъде. Откъде беше разбрала, че съм на канала, единственото място, на което ми беше забранила да ходя сам? Не ме

попита нищо. Зави ме с шала си, заведе ме у дома, изми ме, среса ме и ми облече чиста пижама.

— Готово — каза. — Пак приличаш на султан.

След десет дни вече имах своя банда. Нищо особено. Всичко на всичко петима. Но ми бяха верни до гроб. Циганчета, с които никой не искаше да дружи. Не си поплюваха. Пушеха. Събираха каквото им се изпречи пред очите: капачки от бутилки, алуминиево фолио, аерозолни опаковки. Не им пукаше за нищо.

Набихме другите две момчета, но не докоснахме главатаря. Искях да се изнерви. Да не знае дали и кога ще му се нахвърля. Но после се случи първата сериозна разправия с баща ми. Случката с коча. Бях се зарекъл никога вече да не проявява малодушие и си удържах на думата.

Една неделя сутринта на вратата у нас се позвъни. Мама отвори. На прага стоеше разплакана жена. Каза, че предния ден някаква банда маскирани момчета нападнали сина ѝ. Били го хвърлили в мръсния канен. Щял да се удави, добре че намерил дъска, тя го спасила. Не знаел да плува. Жената каза, че тези момчета, тези гангстери били накарали сина ѝ да си пие урината. И питаше, и не питаше дали майка ми знае нещо, защото синът ѝ не бил споменал имена.

Чух как мама я кани в кухнята — рече, че съжалява за сина ѝ. Почерпи я чай и резен сладкиш. Но жената отказа.

— Вчера ми беше ден за пране — обясни мама. — Искендер ми помогна да сваля пердетата и след като ги изпрах и изгладих, да ги закача отново. Така че целия ден беше с мен. В случай че се питаш, синът ми няма нищо общо.

— Сигурна ли си?

— Повече от сигурна.

След като жената си тръгна, мама дойде във всекидневната, където седях и наблюдавах минаващите обувки. Очаквах да ми каже нещо. Да ме шляпне по китката. Ако не друго, поне да ми издърпа ухото. Но тя само ме изгледа и на мен ми се стори, че виждам следа от гордост в очите ѝ. После каза:

— Какво искаш за вечеря, Султане? Искаш ли супа от леща, както я обичаш?

*Не говорихме за момчето, което бях нападнал. Нито тогава,
нито по-късно.*

Искендер Топрак, затворът в Шрусбъри, 1991 година

ХРАБЪР ОТПОР

Лондон, 2 март 1978 година

Още преди да отиде при скуотърите, Юнус разбра, че се е случило нещо. Когато приближи старата сграда, забеляза, че прозорците и по трите етажа са заковани с кадастрон, щайги и тенекии, по някои от които се мъдреха символи на анархистите. Предния ден температурата беше паднала под нулата и сега от улуците като сълзи блестяха висулки. Във въздуха се стелеше тежка тишина, зловещо спокойствие.

Вечерта, когато празнуваха рождения ден на Тобико, вечерта, когато пънкарите го отнесоха до тях, Юнус се прибра толкова късно и в такова състояние, че Пембе — която бе на път да полудее от притеснение и да почне да звъни по болниците — го наказва за няколко седмици. Всяка сутрин го изпращаше до училището и всеки следобед ходеше да го прибира. Но днес най-после отново започна да работи с обичайното си работно бремене в „Кристъл Сизърс“ и Юнус пак беше волна птица. Въпреки че беше обещал на майка си да се прибере веднага след училище, въпреки че не лъжеше никога, той усети, че едва ли не против волята си върти педалите към адреса, познат му толкова добре.

След като остави велосипеда, тръгна по тясната пътека към къщата, като внимаваше да не се подхлъзне. Изненадан, видя, че входната врата е заключена. Беше идвал много пъти, а никога не я беше заварвал затворена, камо ли залостена отвътре. Скуотърите все се хвалеха, че това е единствената жилищна сграда в Лондон, която не се нуждае от ключове и катинари, защото все пак е дом, а не затвор, каквито са всички останали частни къщи.

Тъй като нямаше звънец, Юнус почука — първо възпитано, после все по-разтревожено. След няколко минути вече блъскаше с все сила.

— Остави ни на мира! — викна някой отвътре.

Вцепенен, Юнус спря. Дали скуотърите вече не искаха да го виждат? Дали за това се бяха поставили под карантина? Той пак зачука — плахо, но настойчиво.

— Разкарай се оттук, шовинист такъв — ревна друг.

Включи се и женски глас:

— Майната ти! Ще се бием.

Сега вече беше ужасен. Колкото и да обичаше Тобико, не беше готов да се изправи срещу цяла къща разярени хора. Извика с пресеклив глас:

— Но... това съм аз, Юнус! Пуснете ме да вляза, много ви моля.

Последва моментно затишие, сетне гръмна смях. След няколко секунди вратата се откряна. На прага стоеше мъж, който приличаше на Иги Поп — и той като певеца без риза, оголил гръд, без косъмче по нея. Щом вода Юнус грейна и кресна през рамо.

— Фалшива тревога! Чисто е. Това е хлапето!

— Здравейте — рече Онус. — Просто минавах оттук с колелото и реших да проверя как сте.

— Никога не сме били по-добре! Готвим се да изритаме някого по задника.

— Кого? — попита тихо Юнус.

— О, властите — отвърна развълнуван Иги Поп.

Властта — това бе поредната дума на възрастните, която Юнус беше чувал и друг път, но не разбираше. Веднъж беше попитал Тобико какво значи и в бързината и желанието да остроумничи тя обясни:

— Това е нещо, което бащите в Турция имат в изобилие, майките — не, а на момченца като теб по определение им е отказано, докато не пораснат достатъчно.

Юнус възкликна ококорен:

— Мустаци ли?

Затова, когато Иги Поп изрече същата дума, малчуганът остана с впечатлението, че скуотърите се готвят да нападнат мъже с мустаци. Зашеметен и вцепенен, той стоя там дълго с лице, върху което се четеше неверие.

Без да подозира за притесненията на момчето, Иги Поп надзърна навън и огледа наляво и надясно — да се увери, че на улицата няма подозрително движение. После бутна Юнус да влиза вътре, затвори

вратата и я залости с дъска, прихваната с пирони и тел, така че да опира в двата края на рамката.

— Какво става тук? — попита Юнус, но мъжът вече се беше обърнал и се качваше с тежка крачка по стълбите.

Когато отиде на третия етаж, Юнус направо не повярва на очите си. Там се бяха събрали всички незаконни обитатели на къщата: някои правеха прашки от дебела гума, други приготвяха стрели и фунийки за стрелба, трети трупяха боеприпаси. Всички бяха вгълбени и напрегнати и се трудеха трескаво в облак от възбудено вълнение. Из помещението се носеха валма дим от цигари, пръчици за благовония и запалена трева. На малкия котлон беше сложен чайник с чай — или поне приличаше на чай, — който с тихо уморено свистене бълваше пара. На Юнус му се стори, че дори чайникът е изпаднал в треска.

Насред суетнята стоеше Капитана, който даваше указания — точно като водач на скаути. Съсредоточеното изражение върху приличащото му на невестулка лице наведе момчето на мисълта, че в хаоса все пак има някакъв ред, а в безумието — логика. Едно от многото неща, които в онзи миг му минаха през ума, беше да се маха оттук незабавно. Но много му се искаше да види Тобико и това надделя над всички притеснения. Къде ли беше тя? Колкото и внимателно да оглеждаше помещението, той не я виждаше никъде.

Юнус се приближи до един млад пънкар — явно беше отскоро тук — с щръкнала като бодли коса и очила, увеличаващи очите му, прякорът му беше Богарт.

— Здравсти, какво правиш?

— Здравсти! Искаш да ми помогнеш ли?

Юнус сви рамене.

— Добре, какво да правя?

— Пълниш бутилките с тази течност, това е.

И така, момчето взе пластмасовата фуния и се запретна да пълни винени бутилки с терпентин, за да направи коктейл „Молотов“.

— Миришат странно — отбеляза след малко. — Какво ще правиш с тях?

— Ще ги мятам по властите — отговори делово Богарт.

Юнус се вцепени и един мускул отстрани на брадичката му, започна да играе. Защо ли бяха изпълнени с такава решимост да мятат смрадливи бутилки по мъже с мустаци? И какво можеше да направи той, за да спаси баща си?

— Всички ли власти ще нападат? — поинтересува се момчето.

— А, не! Невъзможно е. Много са гадните му калтаци. Размножават се като плъхове — каза Богарт с изпъкнала адамова ябълка, която заподскача нагоре-надолу. — Проклети да са!

— Връщам се ей сега — заяви Юнус и се изправи.

Трябваше да помисли малко насаме.

В която и стая да отидеше, заварваше същата суматоха. Не беше шега работа. Обитателите на къщата се готвеха за война. И точно тогава Юнус видя Тобико. Седеше сама на един дюшек, беше навела глава и със затворени очи бе потънала в медитация. Юнус се наведе над нея и се възползва от възможността да се полюбува на профила, който не можеше да сбърка с никой друг. На черната ѝ коса, на татуировките, на пиърсинга. Опита се да измисли как, въпреки че е толкова малък и без пукната пара, може да я спаси от предстоящата битка.

— Ти ли си, сладкишче? — попита тихо и нежно Тобико.

Юнус усети, че се изчервява.

— Как разбра?

— Видях те, че идваш, глупаче. — След като се извърна, тя намигна и го млясна по бузата. — Охо, изглеждаш много сериозен. Какво има, буболече?

— Не разбирам какво става тук.

— О, всичко е заради общината — уточни Тобико с очи, блеснали от презрение.

— Каква община, на Лондон ли?

— На Хакни. Искат да ни изритат оттук. Представяш ли си? Изпратиха ни писмо с предупреждение, че ни дават една седмица да се изнесем. Получи се преди девет дни. Чакаме ги всеки момент тия копелдаци.

— Но защо?

— За да спазарят за луди пари къщата с угоени котараци като тях.

След като проумя, че всичко това няма нищо общо с мустакатите мъже, Юнус изпита облекчение, но само за миг. Нададе ухо, сякаш се страхуваше, че ще чуе булдозери, полицейски автомобили, линейки, които обкръжават къщата. Но навън не се чуваше друго, освен вятъра, поривист леден вятър. Момчето бавно си пое въздух и попита:

— Къде ще отидеш?

— Никой няма да ходи никъде — отсече Тобико.

— Но къщата е тяхна, нали?

— Не, не е тяхна, сладурче. Някои къщи са на всички. Мен ако питаш, всички къщи трябва да са на всички. — Тобико изправи гръб и продължи с глас, решителен като погледа ѝ: — Планът им е да ни изхвърлят. А нашият план е да окажем съпротива и да се борим, защото, ако не се бориш със системата, ставаш част от нея.

— Може да се откажат — вметна Юнус. — Бог е велик.

— Бог ли? Знаеш ли, сладурче. Бог има друга планета точно като нашата. Там има друга Тобико и друг Йона. Приличат на нас, но това не сме ние, защото как може да сме ние, при положение че сме тук, долу, нали така?

Момчето слушаше внимателно, но думите му убягваха като пясък между пръстите. Никога дотогава не бе чувал някой да оспорва Аллаха и по причина, която остана неясна, се натъжи.

— Мама казва, че Бог ни обича.

— Обича ли? — Тобико се задави, сякаш думата ѝ беше заседнала на гърлото. — Любовта е мимолетно нещо, зайче. Извинявай, че ти съобщавам лошата новина, но Бог ни е забравил.

Очите на момчето се смалиха, после се разшириха отново. То се взря в ръцете си, като мърмореше нещо неразбираем сякаш повтаряше молитва. След пороя от думи и с известно закъснение Тобико го чу да казва като далечно ехо:

— Но аз няма да го направя никога. Никога няма да те забравя.

През следващия час Капитана начерта плана си върху черна дъска, открадната от едно училище наблизо. През повечето време беше странно мудар, сякаш замаян, но щом подхвана тирадата си, гласът му забумтя с нова сила. Каза, че след като полицията нападне сградата, всички те ще се качат на тавана, където били складирали боеприпаси

като за малка армия. Леглата на втория етаж и масите на третия бяха обърнати на една страна и бяха направени на барикади. Обитателите на къщата смятаха да дадат отпор, толкова яростен, че британските медии да се почувстват длъжни да дойдат и да го отразяват. Докато журналистите разпращат снимки на съпротивата от мястото на събитието, младежи от цял свят ще да започнат да задават въпроси за бруталността на общината. Накрая, за да спаси положението, правителството ще нареди на общината да спре с действията и скуотърите ще победят.

— Жестоко, човече! Това ще бъде нашата Парижка комуна — заяви Богарт, а запаленият джойнт висеше от устните му само на крачка от коктейлите „Молотов“.

— Е, комуната е имала доста кървав завършек — предупреди Иги Поп.

Юнус се опита да не се тревожи излишно, но знаеше, че ако сега полицията щурмува сградата и той остане обсаден с незаконните обитатели, майка му сигурно ще получи инфаркт. Трябваше да се махне оттук, и то час по-скоро. Ако това беше война, тя не беше негова. Каквото и да представляваше властта, Юнус не искаше да я замерва с бутилки и камъни. Но колкото и да беше объркан, не отиде никъде. Като коте, нуждаещо се от топлина, остана до жената, която обичаше, и продължи да приготвя боеприпаси, да слуша разкази за революцията, да яде пуканки с хашиш и да пее Rebel, Rebel^[1].

За щастие на момчето, сблъсъкът, от който се опасяваше, не се състоя онзи следобед. Случи се три дни по-късно, когато Юнус беше на училище, а скуотърите вече се бяха уморили да чакат. Въпреки всички репетиции бяха заварени неподготвени и макар да дадоха храбър отпор, до няколко часа бяха арестувани всичките.

Повечето щяха да бъдат освободени ден-два по-късно, след щателна полицейска проверка и яко конско как човек трябва да се държи в обществото. През това време общината побърза да докара строители, които сковаха около къщата висока ограда. После зачакаха нареждане да съборят стените, вратите, спомените.

---

[1] Rebel, Rebel — Бунтар, Бунтар(англ.). — Песен на Дейвид Бауи, издадена през 1974 г. — Б.р. ↑

КЕХЛИБАРЕНАТА НАЛОЖНИЦА

Село на река Ефрат, април 1973 година

Джамила въртеше чукалото в хаванчето и намачкваше шафрана, ален като рубин. Това бяха последните ѝ запаси и тя не знаеше кога ще набави нови. На привършване бяха и други съставки. Риганът, естрагонът, сребристият очеболец, дяволският нокът. Щеше да се наложи да ходи няколко пъти до планината, включително и при контрабандистите. Но напоследък ѝ се искаше все по-малко да напуска дома си, освен ако не е за спешен случай или раждане, което си беше същото.

Беше прекарала цялата сутрин в избата, беше работила и размишлявала. Тук беше нейното светилице, нейното убежище, мрачно усойно помещение с размери четири на пет метра, без прозорци и само с малък отвор в горния край на стълбите, наподобяващ врата на въгледобивен рудник. И по четирите стени, от пода до тавана, имаше дъсчени рафтове. По пода бяха наслагани стъкленици, буркани и шишета с най-различни размери и цветове. Билки, дървесна кора, дъхави масла, семена, подправки, минерали, змийска кожа, рога на животни, изсъхнали насекоми, стотици съставки, които използваше за отвара и мехлеми. Притихналото помещение се проветряваше през четири отвора под различен ъгъл, по-тесни и от къртичини. Въпреки това се носеше тежка, земна, остра миризма, която Джамила вече не долавяше. Ако обаче тук влезеше чужд човек, от миризмата щеше да му се завие свят. Малко вероятно бе това да се случи. Досега тук не беше влизал никой, освен нея. И никога нямаше да влезе.

През последните петнайсет години Джамила прекарваше всеки ден най-малко по два-три часа тук и правеше лекове, които можеха да ѝ потрябват спешно, да са нужни веднага, щом се почука на вратата. Тя беше знахарка. Непорочната акушерка, която знаеше езика на птици, влечуги и насекоми. *Внучка на пророк Сюлейман* — ето как я наричаха

хората по тия места. И — това бе една от причините да оцелее сам-сама в дивата пустош.

Уважавах я, страхувах се от нея и я презирах. Затова не я закачах. Жена, която не беше жена, вещица, стъпваща по опънатото въже между два свята.

Когато Джамила беше в избата, времето спираше. Тя не можеше да определи ден ли е, или нощ. Не че имаше някакво значение. Джамила живееше извън часовника, в свой си кръговрат. Някои дни работеше тук от изгрев-слънце до мръкнало: приготвяше отколешни рецепти, опитваше нови. Никога не скучаеше. Да, уморяваше се, но не скучаеше. Всяко цвете, всеки минерал съдържаше в себе си божествена тайна, вложена в тях от Всевишния. Хората често пропускаха знаците. Гледаха имела и виждаха растение паразит, което расте по дънерите, а не лек за кръвообращението. Доверие. Ето какво трябваше да постигне Джамила. Доверяха ли ти се, формите на живот ти разкриваха своите тайни. Не изведнъж, а малко по малко. Тогава вече разбираш коя билка каква болест лекува. Всяко нещо във всемира, колкото малко и незначително да е, има предназначението да даде отговор на нещо друго. Където има проблем, има и решение, често изненадващо близко. Важното бе да го видиш. А Джамила виждаше.

Не искаше да пътешества по незнайни места, да среща непознати, да открива континенти отвъд хоризонта. Светът може и да беше многообразен, но хората навсякъде бяха едни и същи. Стигаше ѝ да гледа как газениците по хълмовете долу трепкат нощем. Беше убедена, че е неин дълг да стои, където Аллах е поискал да Му служи, като разбулва тайните на природата. Знаеше да лекува безброй болести, макар че имаше и много други, които и досега си бяха загадка за нея. Под пъстрите рокли с дълги ръкави и везаните елеци винаги слагаше и шалвари, за да може, ако се наложи, да язди кон. Трябваше да бъде готова за всичко, ден и нощ.

Хората по онези места съчиняваха предания за нея. Разправяха, че явно джинът ѝ дава формули за лековете. Други пък смятаха, че се промъква на планината Каф, където никой човек не е добре дошъл и където живеят феи, нимфи и духове. Чуеше ли такива небивалици, Джамила само клатеше учудено глава. В места, зажаднели за герои, легенди и чудеса, очакваха от нея да се вмести и в трите. Но Джамила знаеше, че умее само каквото умее. В зависимост от средствата на

изпадналия в нужда се пазареше за отварите и мехлемите си, но често ги даваше безвъзмездно. С малкото, което изкарваше, щеше да купи още съставки.

Правеше и отрови, макар че ги даваше на малцина. Отровата беше дар Божии. Божествено благословение, което често оставаше неоценено. Като почти всичко в живота можеше да е проклятие, но можеше и да излекува. Природата е отвъд добро и зло. Коемо може да те излекува, може и да те разболеет. Коемо те разболява, може и да те излекува. Джамила беше убедена, че майсторът на отрови не се различава от другите майстори. Като всеки занаятчия тя носеше отговорност за качеството на изделието, а не за това как ще го използват хората. Продаваше отрова за полски мишки, лалугери, плъхове, хлебарки и змии. Приемаше, че каквото е приготвила, може да бъде смъртоносно, но според нея смърт носеше и месото. Прекаляваш ли с него, се разболяваш от подагра, болест, която убива, ако не бъде лекувана. Но никой не преставаше да купува месо, никой не отиваше да задържи под стража месарите.

Сега, с чело, блеснало в светлината на газеника, Джамила отмести хаванчето и извади кутийка. Малка, квадратна, седефена. Вътре имаше камък. Изключително ценен. Диамант, кехлибарен като мед, по-голям и от лешник. Джамила го стисна между пръстите си и го огледа. Тук, в долината, имаше и такива, които бяха готови да ти прережат гърлото, за да се сдобият с такъв приказен камък. Глупаци! Не можеш да притежаваш диамант можеш само да му се наслаждаваш. Всеки нов собственик не беше друго, освен временна спирка в дългия път на камъка, Джамила го разбираше и го приемаше. Днес диамантът беше у нея, но утре можеше да е на друго място. Междувременно тя го използваше, за да направи отварите свършени. Някои камъни излъчваха топлина, вътрешна светлина, и ако Джамила ги поддържеше малко в отварата, те й преотстъпваха душата си, заглаждаха тългите, помагаша съставките да се слоят. За тази цел тя пазеше няколко скъпоценни камъка, но диамантът беше ненадминат.

От незапомнени времена хората в Месопотамия са наричали диамантите Божии сълзи. Смятали, че са направени от прахта, паднала от звездите горе, или от парченца, отчупили се от светкавиците в нощи с буря. Джамила беше чувала дори, че диамантите са превърналите се в кристали капки пот, които падат всяка пролет, когато Майката Земя и

Бащата Небе се любят. Какво развихрено въображение! На хората им хрумваха какви ли не безумни мисли, когато се натъкнаха на неща, над които нямаха власт, сякаш, като съчиняваха небивалици, можеха да осмислят всичко, което бе болезнено объркващо, включително краткия си престой на земята.

В сравнение с диаманта, човешкият живот беше по-кратък и от летен дъжд. На осемдесет години човек беше стар и немощен, докато за диаманта се смяташе, че е още в невръстна възраст. Според Джамила нейният камък беше на триста-четирисотин години. Все още млад. Можеше да доживее до хилядолетия, че и повече.

И заможни, и бедняци ламтяха в еднаква степен за диаманти и тази страст беше безкрайна. Който нямаше надежда да се сдобие с тях, мечтаеше да ги притежава. Който ги притежаваше, копнееше за още. Колкото и да беше млад, този диамант се беше нагледал на всичко: на непочтеност, на ненаситност, на жестокост. Историята му беше кървава, като на всички редки диаманти. Търговци, пътешественици, поклонници, мореплаватели, войници и шпиони се бяха предавали един друг, само и само да сложат ръка върху него. Слугините бяха служили с по-голямо уважение на господарките си, жените бяха обичали по-предано съпрузите си, а съпрузите се бяха държали помъжки, ако деляха един покрив с него. Намеците се превръщаха в увереност, флиртът — в брак, приятелите — в заклетии врагове, а заклетите врагове — в кохорти. Подобно на сноп слънчева светлина, отразен в чисто бял сняг, кехлибареният диамант правеше всичко около себе си по-ярко, по-чисто, ала носеше и своя мрак. Джамила знаеше, че такъв великолепен диамант може да накара човек да се раздели със собственото си сърце.

Беше ѝ подарък от един бей. От човек, който бе свикнал да му се кланят какви ли не хора и сееше в еднаква степен и ужас, и почит. Джамила беше спасила живота на единствения му син. Лекарите не виждаха надежда, а тя се труди спокойно и упорито и сантиметър по сантиметър, сякаш дърпаше шейна, заседнала в натрошен лед, върна момчето от Азраиловото царство. Първия път, когато момчето отвори очи и заговори, боят се разрида. Направо ревна с глас, както повечето хора, несвикнали да плачат, Боят ѝ предложи пари. Тя отказа. Жълтици. Нива. Цял пчелин. Ферма за коприна. Всеки път Джамила клатеше глава. Тъкмо да си тръгне, когато боят ѝ показа диаманта.

Нарече го *Кехлибарената наложница*. Джамила беше привлечена от него. Не от стойността му, а от загадките, които диамантът пазеше. Видя, че това е камък на тайните.

— Разправят, че бил прокълнат — обясни беят — Не може да се купи, не може да се вземе насила. Не може да се открадне. Може само да се даде от все сърце, като подарък. Така дойде при мен. Така ти го давам и аз на тебе.

За стотна от секундата на Джамила ѝ се стори, че тя и камъкът са свързани силно, по тайнствен начин, който не проумяваше. Въпреки това отказа. Ала бейт беше умен човек. Разбираше, че Джамила е привлечена от скъпоценния камък и в същото време той я отблъсква, разбираше страха ѝ, че ако го вземе, никога вече няма да е в безопасност. Беше оцеляла в долината, главорезите и крадците не я бяха нападали отчасти защото нямаше какво да им предложи. Бейт не настоя. Но същата вечер прати диаманта по свой верен човек. Оттогава *Кехлибарената наложница* беше при Джамила.

Животът на човеците не бе по-дълъг от живота на личинката. Или на копринената буба. Още една странна особеност на хората. Те не искаха да ги сравняват с личинки, затова пък им беше много приятно да ги оприличават на копринени буби. Определяха насекомите като гнусни, но се смятаха за щастливи, ако на пръстите им кацнеше калинка. Ненавиждаха пльховете, а обичаха катериците. Смятаха лешоядите за отблъскващи, а орлите — за внушителни. Мразеха комарите и мухите, но обичаха светулките. Използвани за лечебни цели, медта и желязото бяха полезни, а хората се прекланяха пред златото. Не обръщаха внимание на камъните под краката си, а даваха мило и драго за скъпоценните камъни.

Джамила имаше чувството, че каквото и да правят, към каквото и да се стремят, хората са си избрали няколко неща, които обичат, и просто ненавиждат останалото. Не искаха да разберат, че нещата, които не харесват, са точно толкова важни в житейския кръговрат, както и онова, на което държат толкова много. Всяко същество на този свят беше създадено да отправя предизвикателство, да се променя и да допълва нещо друго. Комарът беше не по-малко важен от светулката, месингът — от златото. Така Бог, този Всесилен Бижутер, беше сътворил всемира.

Високо и рязко почукване върна Джамила към света наоколо. Някой блъскаше по вратата горе. Тя скочи и прибра диаманта в кутийката. Откога ли се чукаше? Запъхтяна, Джамила се качи бързо по стълбата. Веднага щом вдигна капака на отвора за всекидневната, блъскането я удари като плесница.

— Отвори! Къде си, Непорочна акушерко?

Джамила се подпря отстриани на отвора и се изтласка на горния етаж. Затвори капака и дръпна отгоре килима. Накрая грабна пушката. Сега вече беше готова и отиде да отвори.

С изненада види контрабандиста, чиято жена бе израздала. Бащата на бебето и половина. Тъкмо да попита как е новороденото, когато забеляза втория мъж отзад. Посетителят го носеше на гръб. Следи от кръв. Гъста, тъмна.

— Джамило... сестро — подхвана контрабандистът — Помогни ни.

Тя разбра. Бяха прекосили границата със Сирия, за да пренесат стока. Чай, тютюн, коприна, може би наркотици. Нещо се беше объркало. Бяха им устроили засада. Единият бил прострелян. Могли са да го зарежат там, но не са го направили, носили по целия път на връщане. Но мъжът беше загубил много кръв, душата му вече си отиваше. Не се налагаше Джамила да го гледа по-отблизо, за да види, че издъхва.

— Опасявам се, че не мога да помогна — рече тя. — Вървете в болница.

Контрабандистът засмука краищата на мустаците си. Не изглеждаше ядосан или разстроен, само бе припрян.

— Знаеш, че не можем да го занесем там.

Сетне, сякаш се бяха споразумели, положиха ранения на дивана вътре и си тръгнаха. Преди да се отдалечи, контрабандистът рече:

— Ако умре, запали огън в задния двор. Ще го видим и ще се върнем да го погребем.

Лицето му беше дълго, с остри черти и изпъкнали скули. Мъжът беше със смъкнати рамене, мрачно изражение, висок и слаб. Джамила се опита да познае на колко години е. Можеше да е към трийсетте, но можеше и да е прехвърлил четирийсет. По-бял и от платно и със съдба,

която се оттичаше от жилите му, той можеше да е на всяка възраст или без възраст изобщо.

Джамила го понадигна възможно най-внимателно и пъхна възглавница под главата му, която ѝ се стори странно тежка и безжизнена. Задавен звук, приглушен и нечовешки, сякаш в гърдите му имаше буца, още един куршум, заседнал на гърлото. От ноздрата му се застича струйка кръв. Джамила се беше нагледала на какво ли не и беше преодоляла доста несгоди, но нищо в живота не я бе подготвило за ужаса, който изпита сега.

Би било по-милостиво да убие мъжа. Един кон със счупен крак, заслужаваше да издъхне с достойнство. Щеше да бъде достатъчно мъжът да пийне малко бучиниш. Добро старо растение. Изумително: мнозина го мислеха за копър и си отиваха от този свят, без да знаят защо. Селяните го наричаха Дъха на Шейтана, но Джамила имаше по-добро име за него: Морава мъгла. Стига да успееше да накара мъжа да глътне нужното количество, той щеше да изпадне в теменужен унес, в последен сън. Два пъти в живота Джамила бе на крачка от това да сложи край на живота си: когато похитителите ѝ я върнаха при баща ѝ, все още девствена, но опетнена до края на дните си, и после в деня, в който научи, че Адем е поискал ръката на Пембе, — но и в двата случая решимостта да продължи нататък, страхът от Ада или просто желанието да види как слънцето изгрыва на другата сутрин я бяха принудили да остане жива.

Джамила изправи рамене — бе взела решение, колкото и силен да беше подтикът, да не си позволява да изпада в размисъл. Насочи вниманието си към раните на мъжа. Разряза чевръсто дрехите му и го съблече гол. Доплака и се при вида на изпосталялото му тяло, на мръсотията, уязвимостта, щръкналите кости. Мъжът беше ранен тежко на три места: в крака, в рамото и най-страшната рана — при гръбначния стълб. Който и да бе стрелял по него, го беше направил в гръб.

Труди се цял следобед, пациентът на два пъти изгуби съзнание от болката, но накрая тя извади два и половина куршума. Третият, под коляното, се беше натрошил вътре в крака. Не виждаше причина да прониква надълбоко. Ако раненият оцелееше от този ад, щеше да му се наложи да живее с това. Джамила знаеше, че той никога вече няма да

бъде същият. Точно като камъните и диамантите, и куршумите отдаваха душата си на тялото, което са докоснали.

Много след като сиянието на залеза се бе оттеглило от небесата, Джамила придремоваше със скован врат на стола до мъжа. Тази нощ, както и предната, в гърдите ѝ тежеше лошо предчувствие, от което едва си поемаше дъх.

Събуди се от стоновете на мъжа, който отваряше и затваряше уста като риба на сухо. Джамила топна една кърпа във вода и навлажни спечените му устни.

— Още, моля те!

— Съжалявам, но сега не може повече — отвърна тя нежно. — Обещавам, по-късно ще ти дам пак.

Мъжът я наруга, като заваляше думите. Беше с висока температура. Ту се унасяше, ту отново идваше на себе си. Джамила се запита дали е свестен човек. Не беше ли все едно? Дори и да не беше почтен, тя щеше да се опита да го спаси. Сигурно имаше жена и деца. Ако сега умре, дали някой щеше да тъжи за него?

Джамила издърпа бавно килима и отвори капака на избата. Имаше да върши там някои неща, да приготви отвара — този път за себе си, за да попритъпи тревогите. Погледна крадешком пациента в леглото. Щеше да се събуди най-малко след няколко часа. Джамила слезе в дупката и след като запази равновесие върху стълбата, вдигна отново капака и го закрепил на върховете на пръстите си. Нямахте как да дръпне килима, но поне капакът щеше да бъде затворен. Ако мъжът се събудеше щеше да реши, че е отишла да насече дърва. Тя пусна закрепени на панти капак. Той се затвори с трясък.

Точно тогава контрабандистът отвори очи и макар да не виждаше ясно, огледа колибата и премести поглед от старателно подредените дърва за огрев към пушката върху стената и накрая върху капака на пода. По лицето му се мерна нещо непроницаемо, после той се унесе в болезнен сън.

ЕСМА

Лондон, април 1970 година

Затворих вратата и си поех дълбоко въздух. Напоследък тези среднощни бягства са ми станали навик. След като всички заспяха, се заключвах в банята. Запалвах свещ и гледах как с всяко трепкане на пламъка лицето ми се преобразява. Не смятах да гледам себе си — това петнайсетгодишно момиче. Искях да видя какво има под повърхността, да се свържа с другото си „Аз“, което ми предстоеше да открия.

Повечето английски момичета, които познавах, си имаха собствени стаи и можеха да държат вратата затворена, когато поискат. За разлика от мен. Ако затворех вратата на стаята, която делих с по-малкия си брат, семейството ми ще реши, че с мен се е случило нещо ужасно. Ето защо обичах банята, единственото място, където можех да се усамотя с мислите и тялото си.

Свалих пуловера и сутиена в телесен цвят, който направо не можех да понасям. Гърдите ми бяха заострени, с тънки сини вени, които ми се струваха отблъскващи. Двойно бреме, което да нося, сякаш другото не ми стигаше. Днес сутринта един от съучениците ми се беше опитал да ги докосне — пресегна се уж да вземе учебник от рафта отзад. Разбрах каква е работата и в последния миг му се изплъзнах. Веднага чух как няколко момчета се кикотят. Бяха го намислили заедно. Бяха го обсъдили. Бяха говорили за гърдите ми. Направо ми се повдигна.

Навън, на „Лавендър Гроув“, се сипеше дъжд. Погледът ми се плъзна от прозореца обратно към огледалото и аз за стотен път се запитах как ли щях да изглеждам, ако се бях родила момче. Грабнах един светлокафяв молив за очи и първо удебелих, а после съединих веждите си. След това се заех да рисувам мустаци над устните си. Не тънки и редки, а дебели, рунтави, със засукани нагоре върхове. Ако ме беше видял отнякъде, Искендер, щеше да поклати глава и да каже: „Превъртяла си, сестра ми“. Понякога и на мен ми се струваше, че не

съм наред, сякаш в небесната канцелария е станала грешка и заради нея съм се озовала тук, сред този декор. Че докато се боря с това да съм част от семейство Топрак, истинската ми съдба ме чака някъде другаде.

— Здравейте, това е сестра ми. Тя обича само загубеняците — казваше Искендер, когато ме представяше на някого, особено на момче.

Действаше безотказно. След това момчето внимаваше да няма нищо общо с мен. Не че ми пукаше. Колкото и странно да звучеше от устата на Искендер, в думите му имаше и зрънце истина. Усецах се фатално привлечана от онеправданите, отритнатите. Дори когато гледах футболен мач, толкова ми се искаше резултатът да е равен, че накрая виках за отбора, който падаше. Само при мисълта колко ужасно се чувстват в този миг играчите, смазани от бремето на разочарованието и тъгата на запаянковците, веднага заставах на тяхна страна.

— Винаги си на страната на охлювите. Лоша работа — отсъждаше мама.

Тя смяташе, че на света има два вида хора; едните подкрепят жабата, другите — охлюва.

В селото, където е израсла, децата ловели жаби в близкия поток. Веднъж хванали най-голямата, която някога били виждали. Един от малчуганите донесъл от къщи стъклена купа, с която похлупили грозната твар и тя направо се вцепенила от страх. Цял ден децата идвали и почуквали по стъклото, после се надвесвали, за да видят по-добре жабата, развълнувани и отвратени от изпъкналите ѝ очи и люспестата кожа. После едно от хлапетата извадило от джоба си охлюв и го пъхнало под обърнатата купа. Жабата тутакси забравила за притесненията си и насочила вниманието си към жертвата. През това време охлювът запъплил към ръба на купата с надеждата да избяга от затвора си и изобщо не забелязал опасността. Жабата скочил веднъж, после втори път и хванала охлюва. Пред очите на десетина деца, които се скъсвали да пицят, тя излапала охлюва и от устата ѝ потекла гнусна лепкава слуз.

Майка ми казваше, че онзи ден всички деца били на страната на жабата, ръкопляскали ѝ и я насърчавали.

— Но ако ти беше там, със сигурност щеше да застанеш на страната на охлюва. И това понякога ме тревожи.

Нямах нищо против да съм в лагера на охлювите, стига да не се налагаше да съм в крачка с онези, които живееха на висока скорост — като съученичките ми. Училището ни беше разделено на два лагера. От едната страна бяха такива като мен — смотаняците, които се вместиха в графата; грозни до обикновени, в най-добрия случай, правеха всичко възможно да изкарват високи оценки и никога не получаваха особено внимание от учителите. От другата страна, бяха отворените. Тях часовете изобщо не ги вълнуваха — толкова бързаха да започне животът им, че не виждаха защо да пилеят и минута повече за образованието си. Най-красивите сред тях бяха Барбитата.

Наблюдавах Барбитата, изучавах ги, сякаш в час по биология правех дисекция на нов животински вид. Те не говореха за друго, освен за момчета и обсъждаха надълго и нашироко кое момче по кое момиче си пада. Помнеха кой с кого е излизал и любопитстваха дали вече са го правели и ако да, колко пъти, а после умуваха дали коремът на еди-коя си е издут, защото е бременна, и ако е бременна, дали ще задържи детето, или ще го даде за осиновяване. Постоянно се влюбваха — романтично и трескаво, после разлюбваха и всеки ден за тях беше емоционално влакче на ужасите, което ги оставяше с копнеж в очите и пикантни клюки в устата.

Обичаха да си прекарват времето, като обикалят магазините на групички. Случваше се майките или по-големите им сестри да ги заведат в някой универсален магазин, за да им купят бельо. Опитваха се да ги убедят да си вземат спортен модел, но Барбитата избираха бельо с дантелки — изискано и секси. На другия ден в училище си го показваха една на друга в тоалетните и изпъстряха разговорите с възклицания. Ако нещо беше хубаво, го наричаха „Яко“ и „Жестоко!“ Всичко останало беше „Пълна скръб!“ Същите мерки прилагаша и за храната, облеклото, учителите, родителите, дори държавите и международната политика.

Случваше се Барбитата да се оплакват на близките и не толкова близките си приятелки, на гаджетата, майките и някои на бащите си, че им е започнал цикълът — само при мисълта, за което изтръпвах. Питаш се — едва ли не от научен интерес, — как изобщо е възможно тези неща да се различават толкова в една или друга култура, че дори и в

различните семейства. Ако реша да обсъждам цикъла си с майка си, тя ще се изчерви от срам. После щеше да ми дръпне едно конско с думи заимствани от баба Назе.

Дали щеше да бъде различно, ако ходех в кварталното училище, заедно със съседските деца? Дали щях да се вписвам повече ако съученичките ми се казваха Айше, Фара или Зейнеб, а не Трейси, Деби и Клер? Може би, но ми се струва, че пак щеше да е същото. Знаех, че изглеждам жалка, но истината бе, че предпочитах да уча или да чета хубава книга, вместо да общувам с връстниците си. Въпреки това се гордеех с постиженията си благодарение на учителката от началното училище госпожа Пауъл. Клетата тя! Шушукаше се, че единственият ѝ син би пънкар и рокер и се бил изнесъл от бащиния дом, а тя не знаеше къде. От мъка госпожа Пауъл се посветила на това да помага на деца от семейства в неравностойно положение да си стъпят на краката. Сред тях бях и аз.

Доволна от мустаците, се заех да си рисувам и козя брадичка. Да, именно госпожа Пауъл дойде у нас да поговори с родителите ми и да ги убеди да ме пратят в по-добро училище. Не в частно училище, а в класическа гимназия^[1]. *Имам дългогодишен опит, от километри мога да кажа кое дете е със заложби. Професионалното ми мнение, господин и госпожо Топрак, е, че дъщеря ви е способна и надарена.* Госпожа Пауъл беше разговаряла и с попечителите от новото училище — преобладаващо бели, християни, англичани, от средната класа — и каквото и да им бе казала, се получи. По душа може и да бях охлюв, но направих гигантски жабешки скок.

Исках да стана писател, именно писател, не писателка. Дори си избрах литературен псевдоним: Джон Блейк Оно — амалгама, обединила имената на трите ми любими личности: поет, писател и изпълнителка — Джон Кийтс, Уилям Блейк и Йоко Оно.

Често недоумявах защо женските имена са толкова различни от мъжките, защо са някак превзети, като от сън, сякаш жените не са истински хора, а плод на нечие въображение. Мъжките имена олицетворяваха силата, способностите, властта, например Музафер — Победител, Фарук — Който различава истина от лъжа, или Хусам Ал-Дин — Меч на вратата. А женските имена отразяваха някаква крехка уязвимост, все едно са порцеланова ваза. С имена като Нилюфер — Лотосов цвят, Гюлсерен — Нацъфтели рози, или Биназ — Хиляди

ласки, жените бяха украса за света, хубава добавка, която обаче не беше от съществено значение.

Дж. Б. Оно. Име, което книжарите да изричат благоговейно. Леко загадъчно и при всички положения безполово. Име, което не се нуждае от сутиен.

След като си нарисувах брадичката, огледах лицето си. Полза никаква. Дори дегизирана като мъж, не хващах окото. Де да бях стройна като баща си и да бях с очите на майка си: зелени, големи и леко дръпнати. Вместо това съчетавах всички неприятни черти, включително късата шия на майка си и обикновените очи на баща си. Носът ми беше сплескан, косата — толкова къдрава, че не можех да я среща, челото — прекалено широко. Имах бенка на брадичката, грозно кафяво петно. Колко пъти съм молила мама да ме заведе на лекар, за да я махнат, но това бе от нещата, на които тя никога не обръщаше внимание. Беше красива жена, всички го твърдяха. Братята ми също бяха хубави. Беше нечестно, че между двамата синове генът на красотата е излязъл в отпуск и ме е пропуснал.

Юнус беше с ангелско лице, въпреки че детинското сияние вече помръкваше. Искендер също беше красив, но по друг начин. Беше привлекателен по изпепеляващ и подъл начин — мръснишки неотразим, както биха казали Барбитата. Давах си сметка, че доста от съученичките ми се заглеждат по брат ми и това е основната причина да се сприятелят с мен. Понякога Искендер идваше да ме вземе от училище и хвърляше мачовски поглед наляво-надясно, което за мое изумление винаги действаше.

— Как да кажеш не? — шушукаха момичетата.

— Прилича на Майкъл Корлеоне от „Кръстникът“. Липсва му само пистолет.

— Кога за последен път си ходила на очен преглед? — промърморвах, защото не виждах никаква прилика между Искендер и Ал Пачино.

Но дори да долавяха сарказма в гласа ми, не ми обръщаха внимание. За тях брат ми беше неустойимо мъжествен.

Откакто татко се изнесе, Искендер се бе променил много — беше станал надут, сприхав, заядлив. Все се мотаеше с приятелите си и с

онова прехласнато по него момиче, гаджето му.

Блъскаше ден и нощ боксовата круша, сякаш светът гъмжи от невидими врагове. Ако това бе така нареченият тийнейджърски гняв, предпочитам да не пораствам никога.

Бяхме много близки, аз и майка, но всичко се промени, откакто гърдите ми започнаха да растат и получих първия си мензис. Сега единственото, от която тя се вълнуваше, беше *девственост*. Вечно опяваше за нещата, които не бива да правя никога, ама никога, и в най-дръзките си сънища. Нито веднъж не ми обясни кое е възможно и допустимо, способностите ѝ за общуване се простираха единствено до правилата и забраните. Майка ми ме предупреждаваше за момчетата и заявяваше, че в ума им е само едно. На тази възраст повечето момчета били егоисти и нахалници и много от тях щели да си останат такива завинаги. Да, тя не възпитаваше братята ми със същите правила. Юнус може би още бе малък, но с Искендер мама се държеше съвсем различно, открито. Той не трябваше да внимава. Можеше да бъде такъв, какъвто е. За него нямаше забрани.

Онова, което мама не разбираше, бе, че аз изобщо не се интересувах от момчета. Смятах ги за скучни, кухи, подвластни на хормоните. Ако майка ми не говореше денонощно за това, дори нямаше да помисля за секс. Така де, охлювите бяха хермафродити, имаха и мъжки, и женски детеродни органи. Защо и хората не можеха да бъдат такива? Ако Бог ни бе сътворил като охлювите, щеше да има по-малко разбити сърца и болка по света.

---

[1] Т.нар. Grammar School — елитни училища със специален прием в Англия — Б.р. ↑

СЪРЦЕ ОТ СТЪКЛО

Село на река Ефрат, април 1978 година

Пациентът на леглото гореше. Джамила му премери температурата, като допря устни до челото му, точно както правеше с новородените. Долепи леко длан до китката му, за да провери пулса. Беше слаб и ускорен. Сърцебиене като тъпани, които чуваш отдалеч, като звуци на война. Човешкото тяло беше загадка. Обичаше да се сражава. Повечето хора не го осъзнаваха, но тялото беше воин, при това много по-издръжлив от душата. Но като всички велики войни, понякога най-неочаквано го покосяваше слабост. То се страхуваше от неизвестното. Изпитваше нужда да разбира врага, за да е в състояние да му устои, да нанесе удар, да го спре и да го разбие. Не можеше да надделее, ако не беше наясно срещу какво се сражава. И тук се включваше Джамила. Откакто свят светува, знахари като нея помагаша на болните да си върнат силите, за да опознат своята болест. Тя не толкова ги лекуваше, колкото им даваме възможност да се излекуват сами.

Докато топеше кърпата в пречистен оцет и я слагаше върху челото на контрабандиста, в миг на колебание Джамила неволно се запита на кого всъщност помага. Дълбоко в себе си не се съмняваше, че всеки заслужава да живее, но дали всеки заслужаваше да бъде връщан от смъртта? Това беше дилема, над която често разсъждаваше и все не стигаше до окончателен извод. Дали хората се раждаха добродетелни и едва по-късно се покваряваха? Или още в мига на зачатията в тях вече бяха посети семената на порочността? В Корана се казваше, че всички сме сътворени от съсирек кръв. Джамила искаше да разбере колко от сегашното ни „Аз“ е било заложено в тази капка. Колкото и чиста и съвършена да бе, перлата се раждаше от песъчинка, проникнала в мидата по случайност, ако изобщо имаше такова нето. Дори лошата песъчинка можеше да се превърне в нещо прекрасно. Но имаше и случаи, в които зрънцето зло пораждаше само зло. Някои от новородените, за чието раждане Джамила беше помогнала, щяха да

станат измамници, лъжци, крадци, изнасилвачи, дори убийци. Ако имаше начин да предскаже как ще се развие всяко дете, дали щеше да предпочете да не изражда някои от тях? Можеше ли да остави детето, прикътано на топло в майчината утроба, за да предотврати болката и нещастieto, които то би могло да донесе на света?

Прегърнеше ли новородено, Джамила всеки път се възхищаваше на малките му пръстчета, на устата като розова пъпка, на нослето — и беше убедена, че такова съвършено същество не може да донесе друго, освен добро. Но понякога чувстваше, че някои новородени са различни. Още от самото начало. Не непременно по-безчувствени или злобни, просто различни. Майките също можеха да го доловят, ако интуицията им не бе затъмнена от завесата на обичта. Нейната обаче не бе притъпена от нищо. Джамила *виждаше* нещата. Просто не знаеше какво да прави с тях след това.

Колкото и да не беше за вярване, имаше акушерки, които убиваха децата, дошли на бял свят благодарение на тях. Така беше и с Авраам, за когото Джамила и Пембе бяха научили от баща си.

Един слънчев ден Берзо бе завел осемте си дъщери на свещеното езеро в Урфа. Въпреки напредналата си възраст, Назе скоро щеше да ражда пак и семейството бе отишло там да се помоли за син. Облаците се блъскаха по безкрайното щедро небе. Навсякъде гъмжеше от народ и се чуваше тих шепот наподобяващ едва доловимо шумолене на листа. Стъписани от всичко, което виждат, момичетата се струпяха близо едно до друго, притеснени, но и развълнувани. Нахраниха рибките. На връщане баща им им разказа преданието, свързано с това място. Онзи ден Берзо беше друг човек, очите му още не бяха помръкнали, усмивката му беше искрена. Беше, преди всичко да се обърка ужасно.

Цар Нимрод бил човек с необуздани амбиции и жестокост. Един ден първият му звездоброец го предупредил, че ако се роди момче на име Авраам, царството му ще види края си. Нимрод не бил готов да се раздели с престола, затова наредил на всички акушерки в империята да убиват новородените момчета. Всички, без изключение, и бедни, и богати. И така, акушерките, се захванали за работа. Първо помагали на майките да родят, а после, ако детето се окажело момче, го удушавали на място. Авраамовата майка обаче успяла да избегне жестокостта. Родила сама в пещера в планината: тъмна, усойна, но иначе безопасна.

Когато пораснал, Авраам се опълчил срещу жестокостта на Нимрод. Патриархът се вбесил. Наредил на всички, на мало и голямо, да съберат дърва за огън, толкова голям, че горят дни наред. После заповядал Авраам да бъде хвърлен в пламъците. След малко обаче пророкът излязъл от тях здрав и невредим само кичур от косата му бил побелял. Бог в миг превърнал огромния огън във вода и нажежената до бяла жарава — в потоци. Така се появило свещеното езеро в Урфа със свещената риба.

Въпреки всичко Джамила харесваше живота си. След сватбата на Пембе и Адем тя бе убедила баща си да не я дава жена на никого и да я остави да помага на акушерките в околията. Той се бе съгласил, решил, че това е временна прищявка. Но Джамила се бе оказала упорита. Днес единственото, за което съжеляваше, бе, че не може да стане лекарка. При други обстоятелства целта ѝ щеше да е такава. Да работи в голяма чиста болница и да ходи с бяла престилка с табелка, на която пише „Доктор Джамила Йетер“. Доктор *Доста Красота*.

Надвесена по-близо до него, Джамила нарязва две глави лук на дебели кръгчета, сложи ги под ходилата на пациента и ги завърза с памучни кърпи. Докато лукът изтегляше температурата от главата към долните части на тялото, тя продължи да сменя мократа кърпа върху челото на болния през няколко минути и да прави онова, до което прибегваше всеки път, когато нищо друго не помагаше — да се моли. Към полунощ температурата на контрабандиста спадна. Доволна, Джамила заспа на стола и засънува тревожен сън.

Беше в опожарен град, сам-сама, в напреднала бременност. Опитваше се да намери място, където да роди, но накъдето и да се обърнеше, се натъкваше на хаос. Срутвах се сгради, хора тичаха напосоки, кучета виеха от уплаха. Насред суматохата Джамила видя огромно легло с дебели стълбове за балдахин, с дърворезба по тях и копринени възглавници. Легна на него и роди момиченце. Някой я попита какво име ще му даде и тя отговори:

— Ще я нарека Пембе — на мъртвата ми близначка.

Джамила се събуди с разтуптяно сърце. Провери температурата на контрабандиста. Почти се беше нормализирала. Мъжът беше прескочил трапа. Навън се беше съмнало. Джамила разтърка скованите

си крайници, изпи до дъно чаша студена вода и се опита да не мисли за съня. Запали тихо печката и се зае да приготвя закуска. Разтопи бучка масло и чукна три яйца, към които добави щипка сол и малко розмарин. Готвенето не ѝ беше стихия. Тя се задоволяваше с прости ястия и тъй като не се грижеше за никого, не изпитваше нужда да подобрява кулинарните си умения.

— Мирише вкусно. Какво готвиш?

Джамила трепна и се обърна. Контрабандистът седеше на леглото с разчорлена коса и набола златистокафява брада.

— О, нищо особено, яйца.

Мъжът изсумтя може би одобрително, а може би не.

— И коя си ти, да го вземат мътните?

— Акушерката Джамила.

Върху лицето му се изписа укор.

— Какво търся тук?

— Ранили са те. Истинско чудо е, че си жив. Тук си от една седмица. Хайде, пийни малко чай.

Той отпи от чая и го изплю.

— Уф! Какво е това? Има вкус на конска пикоч.

— Лекарство — обясни Джамила, като се постара да прикрие обидата. — Не е зле да го изпиеш и да не ми плюеш в къщата.

— Извинявай — прошепна дрезгаво мъжът. — Сигурно трябва да ти благодаря, че си ми спасила живота.

— Благодарни на Аллаха. Не аз, Той спасява животи.

Контрабандистът се позамисли и известно време мълча.

— Ей, акушерке, намира ли ти се цигара?

— Не е хубаво да пушиш — скастри го Джамила.

— Моля те — рече той. — Само едно дръпване.

Като се опитваше да се пребори с хаоса от чувства, които я обзеха, Джамила извади кесия с тютюн и хартия. Докато свиваше цигарата, мъжът я гледаше в ръцете — груби, червени и напукани, с кокалчета, отекли от постоянното миене със студена вода, и длани, с мазоли от брадвата, с която цепеше дърва.

— Странна жена си — рече той.

— Така твърдят.

— Как можеш да живееш тук съвсем сама? Трябва ти мъж да те закриля.

— А твоята жена има ли мъж, който да я закриля сега? Обзалагам се, че е самотна като мен. Някои жени хем са омъжени, хем са сами. Други като мен са просто сами.

Контрабандистът се усмихна и в очите му проблесна развеселено пламъче.

— Мога да се оженя за теб. Жена ми няма да има нищо против. Тъкмо ще си има компания.

Джамила запали цигарата, дръпна веднъж от дима и го издиша. Подаде без желание цигарата на мъжа и не обърна внимание на лекото му докосване по върховете на пръстите.

— Много щедро от твоя страна, но съм щастлива и така.

Контрабандистът я изгледа преценяващо, но не каза нищо. После заговори с пушек, който излизаше от ноздрите му, и с провлачен глас:

— Бяхме четирима, когато тръгнахме да прекосяваме границата. Казаха ли ти какво е станало с другия?

Джамила поклати глава — не беше сигурна, че ѝ се слуша.

— Стъпи на противопехотна мина. Няма по-страшно от това, повярвай. Не ме е страх, че ще ме застрелят или ще ме тикнат на топло, страх ме е само от противопехотните мини. Но на мен няма да ми се случи. Ще ме погребат цял. С всичките органи. Нищо няма да липсва.

Джамила не знаеше какво да отговори, затова попита:

— Имаш ли деца?

— Три момчета. На път е да се роди още едно. И то ще бъде момче, *Иншаллах*.

— А дъщери?

— И дъщери имам. Четири. — Той се наведе и се изхрачи, а лицето му се сгърчи от болка. — Трябва да се връщам. Имат нужда от мен.

— Е, имат нужда от теб силен и здрав, а не слаб и ранен. Първо си почини малко. После върви.

— Започвам да си спомням нещо — каза мъжът. — Чувал съм да говорят за теб. Разправят, че имаш за мъж един джин, който те посещава в безлунните нощи. Джинът ти носи тайните лекове, нали?

Джамила извади от долапа кръгъл меден поднос, на който сложи питка, чай и тигана с цвърчащите яйца. Занесе го внимателно на мъжа.

— Мъж джин... — усмихна се неволно тя. — Опасявам се, че съм най-обикновен човек и че животът ми е по-скучен, отколкото си мислиш.

Още щом изрече думите, съжали. Беше за предпочитане мъжът да я смята за изключително същество, за жена, каквато няма друга. Джамила не биваше да показва нито на него, нито на друг, че е несъвършена, уязвима, човек като всички останали знаят, че носиш сърце от стъкло, ще го разбият.

МОМЧЕ ОТ ВОСЪК

Лондон, май 1978 година

В деня, когато задържаха скуотърите, Тобико също бе арестувана, но за разлика от другите изчезна скоро след като я пуснаха. Никой не знаеше къде е отишла. Притеснен, Юнус почука на вратата до изоставената къща. Отвори му старец, който само откряна вратата и надзърна иззад веригата.

— Извинявайте за безпокойството, господине. Търся приятелката си, едно момиче с черна коса и татуировки. Живееше ей в онази къща.

— В лудницата ли?

— Тъхъ — поколеба се момчето.

— Не познавам никакво момиче с черна коса и татуировки. Дано всичките са се махнали завинаги — отсече старецът. — Да се отърва и аз.

Вратата се затръшна.

Юнус реши да тръгне да търси сам из града. Въртеше педалите и обикаляше улица след улица, тичаше след всяка жена, която поне малко приличаше на Тобико, търсеше я по пазари и супермаркети, обществени перални и магазини за алкохол, а все не можеше и не можеше да я намери.

Един ден, в началото на май, зави по Кингсланд Хай Стрий при Долсън, на хвърлей от кино „Рио“, мислите му бяха навсякъде и никъде и той се надяваше да открие Тобико. Съненият поглед падна върху мъж и жена, които стояха с гръб към него пред цветарница и избираха саксия. Юнус не знаеше какво го бе привлякло в двамата, но не можеше да откъсне очи от тях.

Мъжът се пресегна и докосна жената по китката, погали я леко, с любов. Стройното ѝ тяло бе извърнато към него, сякаш след миг щеше да отпусне глава върху рамото му. Изневиделица Юнус усети как стомахът му се присвива и ушите му започват да бучат. Имаше нещо познато в кестенявата коса на жената, в зелената ѝ рокля с буфан ръкави и златни копчета, във формата на талията ѝ, в изящно нежната

извивка на ръката ѝ. Сърцето на момчето заби като обезумяло. То пребледня и стисна устни.

Мъжът придърпа към себе си жената и ѝ прошепна нещо в ухото, докосвайки врата ѝ с устни — бързо и леко докосване, може би случайно, невинно и неволно, свенлива ласка, от която жената се поизвърна настрани и се усмихна, а на дясната ѝ буза се появи трапчинка.

Мама.

Момчето обърна велосипеда и завъртя бързо педалите. Под пласта на обзелите го стъписване и паника то — или някаква част от мозъка му — си мислеше, че никога дотогава не е виждало майка си такава. Жената, която току-що беше наблюдавало, беше Мама, и в същото време изобщо не приличаше на нея. Около нея витаеше щастие, ярко като маргаритките, които беше купила.

Когато вечерта се прибра, Юнус приличаше на момче от възраст — блед, с безизразно лице. Искендер и Есма започнаха да се заяждат, че приличал на фигурите на Мадам Тюсо. Пембе се притесни да не се е заразил от грип и се опита да го накара да си пийне ментов чай. Но Юнус отхвърли любезностите, не обърна внимание на подмятанията и настоя да си легне рано.

На другата сутрин отново беше подмокрил леглото.

ХАРУН КОНТРАБАНДИСТЪТ

Село на река Ефрат, май 1978 година

Онзи ден надвечер Джамила отиде да събере малко съчки. На връщане седна на един камък и се замисли. Извади писмото, пъхнато в колана ѝ, и за миг се втренчи в хартията с невиждащи очи, сякаш забравила какво е това. Но за разлика от чудовищата в сънищата ѝ, писмото беше истинско. Истинско като планините наоколо и точно толкова зловещо. Джамила го зачете отново.

„Джамила, скъпа сестро,

През всичките тези години сигурно съм ти пратила стотици писма. Имаше добри дни, имаше и лоши. Но това е писмото, което ми беше най-трудно да напиша. Запознах се с един мъж сестро. Моля те, не се въси. Моля те, не ме съди. Дай ми възможност да обясня, макар и да не съм сигурна, че аз самата разбирам. Не мога да се доверя на никого, освен на теб. Не знае никой. Уплашена съм до смърт. Но съм и изпълнена с радост и надежда. Как е възможно?

През цялото време бях убедена, че сърцето ми е изсъхнало. Като парче кожа, оставена прекалено дълго на слънце. Неспособно да обича никого, освен теб и децата. Никой мъж. Така смятах. Когато го срещнах, изпитах чувството, че съм го познавала винаги. Не знам как да нарека това усещане. Опитвах, опитах всячески да го държа далеч от мислите си. Провалих се.

Той в готвач. И той като теб знае езика на подправките и тревите. Навън по лондонските улици, има младежки демонстрации. Всички са ядни на нещо — всички, освен него. Твърди, че само търпеливите умеели да готвят. Той е човек на много земи и с много имена, но без

родина. Вероятно носи родния град на гърба си — като костенурка без възраст.

Знам, сигурно си възмутена. Знам и какво ще ми кажеш: «Срамота! Призракът на мама ще те преследва до сетния ти ден. На татко също. Предпочитам да трупа на дъщеря си в Ефрат пред това да ме опозори.» Това каза той, след като Хедийе избяга, нали помниш?

Каж ми, ако научиш някого на азбуката, как можеш да го спреш да чете? След като веднъж си вкусил еликсира на любовта, как можеш да спреш да жадуваш за него? Видиш ли се веднъж през очите на своя любим, вече не си същия човек. През цялото време съм била сляпа, а сега, след като очите ми се отвориха, се страхувам от светлината.

Скъпа, не ми прощавай, ако дълбоко в себе си не го искаш. Но те моля, обичай ме. Сега и завинаги. Аз също те обичам. Завинаги и навеки...

Твоя обожаваща те близначка Пембе“

Сигурно не е на себе си, заключи Джамила. В любовта имаше нещо омаломощаващо, тъмна сила, която те лишава от разум и сили. На Адем вероятно вече му бе все едно, но всички останали: приятели и съседни, роднините и тук, и там, щяха да се впуснат да чернят Пембе. Дори и тя да успееше да се разведе лесно, дали този готвач — този човек с преносима родина и без чувство за миналото — щеше да се съгласи да се ожени за нея достатъчно бързо, че да заглуши слуховете? На всичкото отгоре беше чужд човек. Вероятно християнин, което усложняваше нещата още повече. Колкото повече мислеше Джамила, толкова повече виждаше, че това е невъзможно. Трябваше да измъкне сестра си от Лондон, та да не пострада. Трябваше да защити, Пембе от клюките и хулите, а ако се наложи, и от нея самата.

С мисли, препускащи из главата ѝ, Джамила стигна при колибата и влезе с връзка сухи съчки на гърба. Остави товара при огнището, като дишаше накъсано. С крайчеца на окото забеляза, че контрабандистът е станал от дивана — след цял месец, през който тя се беше грижила за него, той бе успял да се изправи на крака. Джамила

се поизвърна усмихната към него. И чак тогава забеляза пушката в ръката му.

— Правиш впечатление на потайна жена — подметна контрабандистът и насочи дулото към нея. — Чудя се какво ли криеш?

— Как изобщо мога да имам нещо? Акушерка съм. Дори не ми плащат с пари.

За стотна от секундата той като че ли ѝ повярва, но после рече:

— Е, ще видим. Първо ме заведи в избата.

— Какво? — ахна Джамила. *Откъде е разбрал за избата?* — Но там няма нищо. Само вехтории.

— Какво им е на вехториите? — възрази мъжът. Вените по слепоочията му се бяха издули, очите му бяха кървясали. — Хайде, покажи ми пътя.

Несвикнало да се подчинява на чужди заповеди, тялото ѝ се изопна, готово за съпротива.

— По-чевръсто, иначе ще ти пръсна главата и ще те дам за храна на кучетата — изсъска контрабандистът — А после ще слеза и сам в избата.

Тя изтегли килима, отвори капака и се дръпна, та мъжът да види какво има долу.

— Не — отсече той. — Ще слезем заедно. Ти първа. Но чакай...

Метна ѝ вѐже и я накара да си завърже ръцете отпред — достатъчно хлабаво, за да ги използва, но и стегнато, та да не се развърже лесно.

— Не мога да слеза така.

— О, умна жена си. Все ще измислиш нещо.

Джамила едвам се закрепил и стиснала най-горната пръчка на стълбата, заслиза предпазливо надолу. Контрабандистът я последва. Тя усети, че го боли, раните му още горяха. Но алчността беше по-силна.

— Уф, каква е тази смрад? — попита мъжът и се наведе, сякаш ще повърне.

За пръв път от много години Джамила забеляза миризмата — люта, остра и силна, просмукала всичко.

— Охо, какво си си направила тук? — възкликна контрабандистът и се огледа. Взе едно бурканче синапено семе и го разклати подозрително. — Така си и знаех. Вещица. А сега казвай какви съкровища си скрила.

— Тук няма нищо. Както виждаш, само билки и лекове. Правя отвари. Една от тях те изцери, забрави ли?

— Нали каза, че само Аллах лекувал — отвърна той. — И знаеш ли, права си. Спаси ме не друг; а Бог. Както винаги. Хора, невидели и половината от онова, което ми е минало през главата, вече са мъртви. В гроба. А аз съм жив. Винаги се измъквам на косъм.

Контрабандистът заби в нея приклада. Тя изгуби равновесие и за малко да падне.

— Каква ли си на вкус? — попита той и след като пристъпи напред, огледа хълбоците и гърдите ѝ. — Значи никога не си била с мъж? Клетата ти. Може би след това ще взема да те поюздя, Непорочна акушерко.

Обърна ѝ гръб и се зае да претърсва масата. Започна да изсипва съдържанието на бутилките, да души стъклениците, да изпразва съдините, счупи нехайно няколко от тях. Сърцето на Джамила биеше като обезумяло. Кехлибарената наложница беше в седефената кутийка на рафта.

— Хайде да се качваме горе — подкани жената с глас, напрегнат от усилието да прикрие притесненията си.

— Какво има горе?

— Ще ти стотвя, ще ти измия краката.

Думите разрязаха въздуха като с нож. Контрабандистът застина с шарещи очи.

— Ти за глупак ли ме мислиш?

Джамила изпадна в паника.

— Не, разбира се. Умен мъж си.

— Защо ме баламосваш? Защо изведнъж се държиш така с мен? Би трябвало да ме мразиш — заяви той, сетне добави: — Къде гледаш?

Джамила усети, че е сбъркала. От притеснение бе погледнала няколко пъти към рафтовете зад контрабандиста. Не му трябваше много време, за да намери кутийката.

— Оооо, мръсна магьосницо! Колко е красив само! Сигурно струва цяло състояние. Откъде си го откраднала?

— Подарък ми е — отвърна уморено Джамила.

— Виж ти! И очакваш да ти повярвам? — попита мъжът докато прибираще диаманта в джоба си. — Я ела насам, обърни се. Качваме се горе. Първо ти. И без номера.

Още щом тя понечи да се насочи към стълбата, контрабандистът я повали с приклада на пушката. Джамила залита напред, удари челото си в железното стъпало, тялото ѝ сякаш вече не бе нейно, а светът стана с цвят на кръв.

След часове дойде на себе си. Беше замаяна, повдигаше ѝ се, а болката в слепоочията беше толкова остра, че не посмя да отвори очи. Няколко минути стенеше на пода като сляпо коте. После бавно, много бавно се изправи и изчака мъглата отпред да се разсее.

Намери нож и срязва въжето около китките си. Избата беше преобърната с главата надолу, сякаш цяла армия беше тършувала тук. Джамила видя на масата седефената кутийка. Не бе успяла да каже на контрабандиста за преданието. Диамантът бе прокълнат. Можеше да бъде даден или получен само като подарък. Не може да бъде иззет, не може да бъде отмъкнат насила или продаден.

Джамила се качи горе, присвита от болка при всяка своя крачка. Видя, че входната врата е отворена, а долината тиха, без въздух. Изведнъж всичко ѝ се стори страшно. Сега земята, която я беше хранила и закриляла, гъмжеше от скорпиони, змии, отровни растения, озлобени насилници... капани, заложили и от Бога. Джамила се разплака и заслуша как вие, сякаш се гледаше от страни, захлипа като човек, който е забравил да плаче и чак сега си спомня. Остатъкът от деня мина мъчително бавно. Не събра смелост да излезе. Не отправи молитва. Не хапна и залък. Както държеше върху скута си чаша вода, седеше на дивана, без да забелязва нищо.

После чу звуците. Мъже. Конне. Кучета. Избърса очите си с длани и усети как драцят мазолите, изпъстрили пръстите ѝ. Онзи сигурно се връщаше с приятелите си. Какво още искаше? Тялото ѝ? Живота? Джамила не успя да намери пушката. Контрабандистът беше взел и нея. Жената грабна един кинжал, но ръцете ѝ трепереха така, че тя разбра: няма да има сили да го използва. Затова го остави и тръгна към вратата, решена да застане лице в лице със съдбата си.

От здрача изникнаха четирима ездачи. Само един скочи от коня и се приближи с ботуши, които скърцаха, сякаш газеха кал. Джамила го позна, беше главатарят на контрабандистите. Мъжът, на чиято жена бе помогнала да роди детето и половина, същият, който бе оставил на прага ѝ ранения и ѝ бе причинил цялото това нещастие.

— Джамила... сестро. Може ли да вляза?

Без да казва нищо, тя се дръпна и го пусна да мине.

Мъжът видя синината на челото ѝ, подпухналите ѝ очи.

— Няма да стоя дълго. Вече ти създадохме достатъчно главоболия. Дошъл съм да се извиня за случилото се. Онзи не заслужаваше добротата ти.

Джамила знаеше, че е редно да каже нещо, но думите така и не стигнаха устните ѝ.

— Нося ти това — продължи мъжът. — Подарък от мен за теб.

Той извади от джоба на шалварите си две копринени кесийки с връв в горния край, едната червена, другата черна. Пресегна се и загледан в очите ѝ, я хвана за ръцете. После сложи в лявата ѝ длан червената кесийка. А в дясната — черната.

Успяла да си върне гласа, Джамила попита:

— Къде е той сега?

— Няма да ти създава повече неприятности, повярвай ми.

— Как се казва? Дори не знам името му.

— Казва се Харун — отвърна главатарят и излезе със стъпка навън. — Това име написахме върху надгробния му камък.

Трябваше да мине известно време, докато Джамила разбере думите, а след като ги осмисли, ахна. Отвори червената кесийка. Вътре беше ослепителната Кехлибарена наложница. След това жената отвори втората кесийка. В нея имаше две уши. Тъжни, осакатени, кървави. Чак тогава Джамила разбра, че двете кесийки са от еднакъв плат. Само че тази бе почерняла от кръвта. Това бяха ушите на мъжа. Макар и да беше заобиколил противопехотните мини, накрая Харун контрабандистът беше погребан без някои части от своето тяло.

Джамила изхвърча навън и забърза след главатаря. За миг се уплаши, че той е изчезнал — поредният призрак в живота и. После обаче го зърна — беше с хората си на изровената пътека. Той дръпна юздата на коня. Другите последваха примера му.

Когато отиде при тях, Джамила се поколеба — не знаеше какво да каже. Прибра зад ухото си един кичур коса и си оправи забрадката. Примоли се:

— Помогни ми!

— Кажи с какво.

— Искам да замина при сестра си в Англия. Тя е в беда. Има нужда от мен.

Мъжете на конете се спогледаха.

— Нямам паспорт, нямам пари. Нищо. Трябва да стане както го правите вие, незаконно. — Джамила разтвори длан. — Но имам Кехлибарената наложница и ми е разрешено да я дам, на когото реша. Избирам теб. Ще бъдеш богат и тя няма да те направи нещастен, повярвай ми.

— Искаш да ми дадеш диаманта в замяна на това да ти уредя да заминеш в чужбина?

— Точно така.

Главатарят на контрабандистите склочи вежди, засука върховете на гъстите си мустаци и се замисли.

— Не е лесно. Не е като да прекосиш границата със Сирия.

— Чувала съм, че има мъже, които го уреждат. Аз не мога да ги намеря, но ти можеш. Помниш ли по-малкия син на Ахмад? Той нали замина? За коя страна беше? За Швейцария ли? Скрили го в един камион, нали? И той успял някак да се промъкне.

След като Джамила заговори, думите бликнаха от нея като река. Тя обясняваше разпалено и припряно, от все сърце, тласкана от нужда, която не осъзнаваше, но която със сигурност не бе в състояние да сдържи.

Мъжът я гледаше, без да помръдва. Джамила видя в хлътналите му очи най-различни чувства: стаено възхищение, разбиране, объркване.

— Ще направя каквото мога. Ако такава е волята Божия, ще стане.

Замаяна, премръзнала, разтреперана, Джамила вдигна ръце и разтвори длани, а диамантът отрази последните лъчи на залязващото слънце.

— Вземи го. И Аллах да те благослови.

Мъжът се извърна и каза бързо, сякаш говореше на вятъра:

— Задръж го. Заслужаваш го, Джамила.

После кимна едва-едва и без да изрича и дума повече, пришпори коня си. Мъжете му го последваха и препуснаха. Джамила ги изпрати с поглед, а прахта от копитата я обгърна като натрапчив спомен.

Когато се връщам от карцера, заварвам на леглото на Кефи нов човек. Толкова бързо. Сигурно съм се надявал да изчакат малко, но „Шрусбъри“ е претърпан. Всеки ден идват нови и нови затворници. Системата на затворите ми прилича на фабриката, в която татко работеше навремето. Осъдените прииждат и прииждат като бисквити на конвейер. Надзирателите ги редят, складират ги, заключват ги. На цели тумби. Пандизът е пълен до пръсване. Няма място да скърбиш и да оплакваш някого.

На пръв поглед съкафезникът ми изглежда свестен, доста безобиден. Не го питам защо е тук и той не обяснява. Не се пита за такива неща. Научаваши, когато научиши. Жилест и дребен, той е с високо чело, квадранта челюст и изсечени черти. Косата му отразява светлината отгоре и за стотна от секундата съм изумен колко добродушно е лицето му.

Мъжът кимва леко и се представя:

— Казвам се Зеешан. — Известно време мълчи, сякаш чака да представя и аз. Кръстосвам ръце и стиснал устни, го гледам свъсено. Тогава мъжът добавя: — Зеешан се радва да се запознае с теб.

Бива ли да говори такива смехории! Акцентът му е още по-нелеп. Английският му никакъв го няма. Предполагам, че е към четирийсетте. От Далечния изток, мургав, среден на ръст. Опитва се да говори общи неща, аз обаче не му се хващам. За предпочитане е още сега да му покажа къде минава границата. Друг на негово място веднага би се е отказал. Би се питал притеснено колко от онова, което е чул за мен, е истина, и дали ще е безопасно да заспи тази нощ. И всяка друга нощ през следващите месеци. Но Зеешан изобщо не изглежда притеснен. След като ми писва да се правя на ням, решавам да му дам малко храна за размисъл.

— Мъжът, който спеше на онова легло, умря — казвам.

— О, чул — отвърща Зеешан. — Чул и че били добри приятели. Сигурно тежко. Много, много съжалявам. Моите извинения.

— Искаш да кажеш „съболезнования“?

— Да.

Давам заето. Състраданието винаги ме заварва неподготвен. Все не знам какво да правя с него.

— Виж какво, пет пари не давам кой си и как се казваши — продължавам. — Ще ти обясня какви са правилата тук. Колкото по-

бързо ги усвоиш, толкова по-добре за теб. Правило номер едно: никога не ми влизай в пространството. Правило номер две: не ме настъпвай по мазолите. Правило номер три: не ми лази по нервите. Ясно ли е?

Той мига объркан. Дръпнатите му очички се местят от мен към стената и от стената обратно към мен.

— На Зеешан ясно — отвръща той.

— Чудесно!

След малко чуваме звуците. Време е за сутрешното отключване. Вратите на килиите от двете страни се отварят шумно. Ние мълчим и чакаме да ни преброят, да ни бутнат, да ни тикат, да ни покажат къде ни с мястото.

Появява се надзирателят Андрю. С превързано ляво ухо. Двамата се гледаме на кръв. Той не ми е простил, че глътнах писмото на Кефи, аз не съм му простил, че ме разиграва. Той не ми е простил, че го ухапах за ухото. Аз не съм му простил, че ме изпрати в карцера. Квит сме, резултатът отново е равен. С тази малка подробност, че сега сме още по-настървени.

— О, държа те под око — заявява надзирателят Андрю. — Още една грешка и ще те пипна.

Дъвча устата си отвътре и не казвам нищо. Поемам си дълбоко въздух, за да си върна самообладанието. Надзирателят Андрю е застанал толкова близо, че виждам снопчетата косми в ноздрите му. Добро разстояние. С лекота бих могъл да размажа носа му с главата си. Отличен ъгъл. Жалко, но не го правя.

Когато оставаме отново сами, Зеешан ме гледа вторачено и заинтригувано.

— Защо той сърди на теб?

— Защото е мишка, която се прави на мъж.

Зеешан се смее, сякаш никога не е чувал по-забавна шега.

— Мъж мишка, харесва ми. — После се замисля. — Има и мъже риби, мъже птици, мъже змии, мъже слонове. Много малко мъже хора по тая земя.

Нямам представа какво ми говори. В този тип има нещо странно, само още не съм схванал какво. Трудно се отказва и тази негова усмивчица направо ме вбесява. Тъкмо да му кажа да я махне, когато той допълва:

— Не е ли трудно през цялото време бие?

— Какво? — казвам, докато осмислям въпроса. — Какво ме питаш, дали е трудно да се биеш през цялото време ли?

— Да, да. Питам те. Бие, бие, няма умора?

Гледам го смаян. Не му личи да е превъртял. Говори искрено, откровено, загрижено.

— Откъде си? — питам.

— Оох. — Той мълчи, сякаш съм му задал невъзможна главоблъсканица. — Първо се родих в Бруней.

— Къде, да го вземат мътните, е това?

Мъжът, изглежда, се е обидил.

— Бруней Дарусалам. Остров Борнео. Ние британска колония. После Бруней независим.

— Е, слугите на Кралицата не са се справили добре, докато са те учили на английски.

— Аз уча английски — заявява Зеешан, без да обръща внимание на заяждането ми. — Всеки ден уча нови неща. Зеешан добър ученик.

Въся се. Още не съм решил дали, както подозирам, е само досаден, или му хлопа дъската.

— Каза, първия път си се родил, какво означава това? — питам.

Зеешан грейва в усмивка, при което оголва всичките си зъби: ситни, тесни, на петънца, като див ориз.

— Първия път родил се в Бруней — повтаря той — Втория път — в целия свят. Затова съм отвсякъде. Мой дом е светът.

Изведнъж ми кипва.

— О, я стига. Само не ми казвай, че си от ония, набожните кръстоносци. Да не си надъхан християнин?

— Какъв?

— Въпрос: да не членуваш в някоя секта?

Той пак не ме разбира и за миг изглежда уплашен.

— Защото от мен да го знаеш, не позволявам да ми проповядват за пътя на праведността. До гуша ми е дошло от всичките тия дрънканици. Без сапунени мехури!

— Сапунени мехури — повтаря като ехо Зеешан, съвсем се е объркал.

— Мисълта ми е, фанатик ли си?

— Фанатик! — грейва той, щастлив, че най-после е чул позната дума. Но после лицето му става сериозно. — Фанатик казва, всички

грешат, само аз прав. Зеешан казва, всички са прави, аз греша. Как е възможно аз фанатик?

— Добре. — Това ми звучи приемливо. После обаче ме обзема нова мисъл. — Щом казваш, че си отвсякъде, каква е религията ти тогава?

— Религията ми е любов — отверъща той.

Аз завъртам очи.

— Тази не съм я чувал.

За стотна от секундата Зеешан като че ли се засяга.

— Ухо чува каквото може да чуе. Не чуваме много звуци по тази земя.

— Значи си какъв?... Будист, евреин, мюсюлманин, християнин...

— Ой, ой, ой — възкликва той, сякаш съм го настъпил по крака. Питаш дали съм такъв, дали съм онакъв? — тупа се той по гърдите. — Цялата Вселена е един човек.

— И този човек си ти, така ли?

— Този човек си ти — отверъща Зеешан, като натъртва върху последната дума.

Е, аз бях дотук. Вече не е забавно. Този ме дразни. Не обичам самоуверените хора, които си въобразяват, че имат отговор за всичко.

— Вселената, значи? Ще ти кажа какво има там. Агресия, жестокост, корупция, тероризъм... — После добавям: — Убийства.

— Хмм — провлачва Зеешан, сякаш чува за пръв път за тези неща. Затваря очи и за миг ми се струва, че ще заспи. Но след малко пак започва да говори оживено:

— Погледни природата. Виждаш как животни убиват животни. Големи насекоми ядат малки насекоми. Вълци ядат овце. О, толкова много кръв. Но в природата пак животните защитават животни. Рибите плуват заедно. Птиците летят на ята.

— Защото навсякъде има акули и ястреби. Ако са заедно, има по-голяма вероятност да оцелеят. Достатъчно е да тичаш, да плуваш, да летиш по-бързо от този до теб.

— Тварите се грижат за другите твари.

— Да, звучи красиво, ама е пълна глупост.

Той отваря очи.

— Зеешан не глупост.

— Е, извинявай, но трябва да ти съобщя лошата новина. В природата всичко е война. И тук, под този покрив, е същото. Навсякъде е така. Трескава надпревара кой ще оцелее.

Зеешан се навежда напред и ме гледа с присвити очи, сякаш иска да види през мен.

— Навсякъде хармония... — заявява — произнася думата „хармония“ като „хармина“. След това продължава: — Същото тук. Но най-важният въпрос е има ли хармония вътре в теб?

Замислям се. Може би това наистина е най-уместният въпрос. Нямам представа колко Искендеровци съм приютил в душата си.

— Добре де — казвам. — Щом всичко някак си се свежда до тъпата хармония, щом добро и зло се уравновесяват, всеки може да постъпва както му отърва. Не е ли все едно?

— Не, не така. Не можеш да правиш, както ти отърва. Можеш да правиш само каквото Бог е вложил в теб. Аз нося стихии. Ти носиш стихии. Зеешан е главно вода. Ти може би огън? Да, мисля, че огън. Ако вътре я няма тази хармония, човек постоянно се гневи. Все се бори, все се самосъжالياва. Език, остър като стрела. Казваш, Вселената е джунгла. В голяма джунгла аз си правя собствена градина.

— За какви градини дрънкаш?

— Скъпи Искендер — продължава Зеешан, сякаш ми пише писмо, — гневът е тигър. Виждаш тигъра и си мислиш: О, какъв невероятен звяр, искам тигър. А не можеш да го опитомиш. Никой не може. Тигърът ще те изяде. Зеешан казва: Остави ги разгневените тигри, ние не учим нищо от тях. Ние учим от хората. Срещаш различен човек, друго име, друга религия и всичко това е добре. Учим се от различията, а не от еднаквостта. Зеешан казва: Егото е като лешояд. Дивя птица. Лешоядът казва, лети заедно с мен, ще станеш силен човек. Но това е лъжа. Номер. Ако егото ти силно, ти слаб, ако егото слабо, ти силен.

Говори бавно, но сигурно. Подбира думите внимателно, сякаш са стъклени цветя. След като приключва, казвам:

— Питам се само едно...

— Какво?

— Защо не са те пратили в крилото на откачалките.

— Какво е това?

Завъртам палец при слепоочието си. Зеешан разпознава жеста за лудост, който на всички езици значи едно и също. Смее се — щастливо.

— Да, да, вярно. Разправят, Зеешан малко луд.

Онзи ден, когато от полицията дойдоха у Кейти, аз избягах пра задния вход. Извадих късмет. Задигнах един велосипед, отидох с него възможно най-далеч от Хакни, след това продължих на автостоп. Качиха ме двама французи, студенти. Говореха със силен акцент, почти не им разбирах. И двамата обратни. Никога дотогава не бях срещал двойка гейове и никак не ми хареса, но не бях в положение да ги съдя. Те забелязаха, че съм притеснен, надушиха, че мога да им навлека неприятности, но не попитаха нищо. Купиха ми обяд, почерпиха ме цигари, накараха ме да слушам някаква странна музика.

Оставиха ме в Уорик. Преди да се сбогуваме, пушихме трева пред замъка. Помня, че се скъсахме да се смеем, но не помня шегата, ако изобщо е имало шега. После се отправиха на север.

Изведнъж останах съвсем сам. След четири дни ме задържаха. Хванаха ме да спя като бездомник в един парк. По това време вече умирах от глад. Толкова бях изтощен, че направо ми олекна. По време на разпита бях спокоен, съдействах. Не ми казаха, че е мъртва.

Поне в началото. Бях убеден, че раната ѝ не е тежка. Беше само едно пробождане, близо до дясното рамо. Колко тежко можеше да е? После дойде един полицай. Каза:

— Не знаеш ли? Убил си я.

Потресен, попитах:

— Какво искаш да кажеш?

— Убил си собствената си майка, извратеняко. Как ще се измъкнеш от тая каша сега?

Аз пак не повярвах. Реших, че е номер, за да ме накарат да говоря. Прилагат някой от старите ченгеджийски хватки. Но те донесоха вестник и го сложиха пред мен. Вероятно същия, от който е изрезката на надзирателя Андрю. Тогава научих, че мама е мъртва.

По време на процеса бях като вдървен. Бях се вцепенил както онзи път на дървото — в деня, когато ме обрязаха. Репортерите.

Фотографите. Пред съдебната зала имаше хора — напълно непознати — с плакати срещу мен. Имаше и хора — също непознати, — които ме подкрепяха. Видях в тълпата лицето на Есма, бяло като маска. После видях и брат си Юнус. С широко отворени, неразбиращи очи. Точно тогава не успях да си поема въздух. Белите ми дробове не го приеха. Свлякох се със свистене, като старец на командно дишане. Решиха, че съм получил астматичен пристъп. Лекарят се държи добре. Прегледа ме, не намери нищо. След това ми натресоха психолога. Ужасен тип, надувка. Метнах един пепелник по главата му, но, за съжаление, не улучих.

Ала още първата нощ в предварителния арест се свлякох на леглото и се втренчих в тавана. Гледах го цял час. Питам се дали пък психологът не е прав. Дали нямах дълбоко вкоренени проблеми? Дали не превъртах?

— Не е душевноболен — заяви пред съда прокурорът. — Този младеж е с ясно съзнание. Заслужава най-тежкото наказание.

На другата нощ пак не мигнах. От опит знам, че колкото по-лошо спиш, толкова по-кисел си. И продължи така. Първите години бяха като дълъг кошмар. И самият аз бях кошмар за околните. Бях непоносим. Много по-късно една нощ, помня я добре... Навън валеше. Имаше буря с гръмотевици и светкавици. После дъждът спря, но тишината ми поддържа още по-потискащо. Точно тогава ме обзе много странно чувство. Сякаш майка ми беше тук, с мен. Не беше разстроена или сърдита. Беше над тези неща.

Разридах се. Плачех, гърдите ме пристягаха, боляха ме. Всички сълзи, които не бях изплакал през живота си, рукнаха от мен като кръв.

След половин месец заедно със Зееишан наруших едно от собствените си правила и го попитах:

— Защо си тук? Човек като теб.

Лицето му помръкна.

— О, твърдят, че Зееишан извършил ужасно престъпление. Няма доказателства. Но има един господин. В съда го изслушаха, защото е от известен род. Той твърди, че ме видял да взимам дамската чанта и да наранявам стара госпожа. Тя в болница, кома.

— Нападнал си стара жена за пари?

— Зеешан не вършил такова нещо — възразява той. — Щом даматата отвори очи, ще каже истината. Чакам. Моля се.

— Добре, я сега да видим дали съм те разбрал правилно. Значи твърдиш, че си тук за престъпление, което не си извършил. И очакваш да повярвам на тези дрънканици?

Той ме гледа някак странно, сякаш умува как да ми съобщи новината. После казва:

— От деня полицията дошла в моя къща, мисля защо се случило това? Нищо не се случва просто така. Бог има цел. Каква е? Питам, отговор няма. Но сега разбирам.

— Какви ги дрънкаш пак?

— Чуй, не знаех защо Бог ме е вкарал в затвора. Казвах: Защо, защо? А после срещам теб. И вече не съм тъжен.

— Ако не престанеш с тия празни приказки, наистина ще ти се стъжни животът.

Той изобщо не се плаши.

— Сега вече разбирам защо Зеешан тук. Благодарение на теб. — Той млъкна и въздиша. — Щеше да бъде по-лесно, разбира се, ако ти дошъл при мене. Но не, ти не дойде. Затова се наложи аз да дойда при теб. Така Зеешан станал затворник. Всичко си има цел.

— В това, дето го говориш, няма никаква логика. Нима твърдиш, че си невинен и не си извършил никакво престъпление, но някаква космическа сила те е пратила тук, при мен?

— Да, сега ти прав — грейва той, щастлив като хлапе с нов балон.

Луд за връзване. И от ден на ден става по-зле, освен ако него прави нарочно. Изведнъж ми хрумва. Сграбчвам го за яката и го тиквам при стената.

— Надзирателят Андрю ли те е сложил тук с мен? Той ли реши да ми дава урок? Искате да превъртя, нали? Такъв ли е планът?

Той присвива лице, сякаш вече съм го ударил.

— Аз казвам, че ме пратил Бог. Ти казваш, че ме пратил Андрю. Твоят Андрю е малък, Бог е голям.

Пускам го и разтърквам слепоочията си — началото на главоболие.

— На колко години си? — питам.

Зеешан свежда очи свенливо.

— На шейсет и седем.

— Без майтап?

— Истина е.

— Не ми се виждаш на шейсет и седем.

— Благодаря — отвърща той. — Зеешан се гледа за себе си.

— Искаш да кажеш „грижи за себе си“.

— Да, да, грижи.

И продължава да плямпа небивалици.

— Дойдох при теб — казва. — Напоследък не бях полезен на никого и Бог ме доведе тук, понеже Бог не обича ленивите. Всички трябва да работим много усърдно.

— Какво да работим?

— Мистиците казват...

— Кои, кои?

— Мистик човек, който вижда в сърце, мисли, че всички хора са свързани. Разликите само на повърхността, кожа, облекло и паспорт. Но човешко сърце винаги едно и също. Навсякъде.

— Пак се почна. Поредните сапунени мехури.

Зеешан се усмихва или защото не знае какво е това „сапунени мехури“, или защото просто не ми обръща внимание.

— Мистици вярват, когато умрем и се пробудим, Бог пита четири въпроса: Как си прекарал времето си, а? Откъде си взимал парите си, а? Как си прекарал младостта, а? И четвърти въпрос, много важен: Какво направи със знанията, които ти дадох? Разбираш?

— Не.

— Аз имам знания — оповестява Зеешан. — Учител съм...

— Помня, че каза, че си ученик.

— Всеки учител е ученик.

— О, я стига!

— Аз съм учител — повтаря той спокойно — и съм дошъл тук да споделя с теб знанията си.

Виждам съм в затвора какви ли не типове. И сред надзирателите, и сред пандизчиите. Откачалки, кукувици, смахнати, сомнамбули, най-тъжните, най-малодушните, най-подлите, понякога всичко това в един човек. Но в „Шрусбъри“ никога не е имало и няма

да има човек като Зеешан. Роден в Бруней, израсъл по света. Не знам какво да го правя.

Искендер Топрак, затворът в Шрусбъри, 1991 година

ЕСМА

Лондон, май 1978 година

Чичо Тарик и вуйна Мерал ни дойдоха на гости с четирите си деца. След вечеря всички се събрахме пред телевизора, за да погледаме „Коронейшън Стрийт“ докато прием чай и ядем плодове. Почти не разговаряхме, ако не броим репликите по повод на героите от екрана. На всички им беше любопитно какво ще стане, след като Сузи успя да вкара в леглото Стив и Гейл ги хвана на местопрестъплението. Според чичо Тарик връзката нямало да продължи дълго. Вуйна Мерал се съгласи, но никой не я възприе сериозно, защото тя все не разбираше какво точно е станало. Не знаеше добре английски и се налагаше да ѝ превеждам ключови сцени. Понякога, за да подсиля сюжета, добавях едно-друго, което сама си бях измислила.

След като гостите си тръгнаха и всички си легнаха, аз отново се озовах в банята, загледана в огледалото, когато почукване на вратата ме изтръгна от унеса.

— Заето! — казах през ключалката.

Пак почукване, плахо, но упорито. Подразнена, отворих вратата. Отпред стоеше Юнус в питърпановската си пижама.

— О, майко мила. Какво си си направила? — възкликна той.

Чак сега се сетих за брадичката върху лицето ми. Тъй като най-добрата отбрана е доброто нападение, отвърнах:

— Какво правиш тук по това време?

— Пишка ми се.

Преминах на турски, когато забелязах чаршафа, който стискаше под мишница.

— Сигурен ли си, че ти се пишка? Май вече си се погрижил за това.

Брат ми бързо извърна очи. Настана кратко мълчание — и двамата чакахме другият да каже нещо, каквото и да било.

— Добре де — склоних аз. — Нали ще почакаш мъничко?

Затворих вратата, включих осветлението, изгасих свещта и още веднъж си огледах лицето в огледалото. После надзърнах в коридора.

— Знаеш ли какво? Защо не оставиш чаршафа тук? Аз ще се погрижа.

След миг колебание Юнус ми се усмихна свенливо и ми подаде засрамен чаршаф. Напълних мивката със сапунена вода и го наkisнах. Очаквах Юнус да се прибере в стаята си, той обаче предпочете да почака — надзърташе през откренатата врата.

— Готово ли е?

— Още малко. Нали знаеш, не е лесно в мивката — казах вяло. — Защо още се подмокряш в леглото?

Юнус мълчеше.

— О, не се притеснявай. Няма да кажа на никого.

За моя изненада не пролича да му е олекнало. Точно обратното, лицето му посърна, устната му затрепери. Пристъпих към него и се усмихнах на големите му невинни очи и на щръкналите уши — момчето, което винаги бях обичала.

— Извинявай, мъниче. Не исках да те обидя.

— Не съм се обидил. Просто напоследък ми се събра много.

— Какво например?

— Не мога да ти кажа — отвърна той. — Тайна е.

— Тайните са сложно нещо. Искаш да се отървеш от тях, но кажеш ли някоя тайна, веднага се разчува. Както с цар Мидас, нали?

— Кой е този цар Мидас?

Така му разказах за царя с уши, толкова дълги, че се налагало да ги крие под шапка. Бръснарят му, единственият човек, посетен в това, бил обещал да не казва на никого. Но толкова му се искало да го сподели, че се доверил на една тръстика, най-безобидното нещо, за което се сетил. После някой направил от тръстиката свирка, засвирил с нея и тайната отлетяла във въздуха. За броени дни всички разбрали, че царят е с магарешки уши.

— Значи да не казвам на никого, така ли? — попита Юнус.

— Ами ако е важно, ти препоръчвам да не го разгласяваш. Не можеш да имаш вяра на никого. Дори на една тръстика.

Почти очаквах Юнус да се засмее, но той не го направи. Само ме погледна скръбно, после се обърна и изчезна по коридора.

— Лека нощ, джанъм^[1] — прошепнах, макар да знаех, че не може да ме чуе.

Докато стоях там с ръце, целите в сапунена пяна, усетих в гърдите си тежест. В мен се надигна тайно подозрение. Докато мечтаех да стана момче и разсъждавах над загадките, за които често се улавях, че умувам, под носа ми ставаха неща, които не виждах. След време щях да се върна отново към този момент и да си дам сметка, че точно в този миг обичайния живот такъв, какъвто го познавах, се бе пропукал и всички ние бяхме започнали да се плъзгаме, един по един, към някакво друго царство, където прекалено много неща се случват прекалено бързо. Оттогава се питам дали щеше да е различно, ако онази вечер бях постъпила другояче. Ако бях оставила брат ми да сподели с мен тайната, която го разяждаше отвътре, може би, просто може би, щях да прогледна по-рано и да предупредя мама, преди всичко да направи обратен завои към по-лошо.

---

[1] Canim (турски). — Скъпи. — Б.а. ↑

ПЛЕСНИЦАТА

Лондон, 17 юни 1978 година

Тази събота Искендер не отиде на бокс. Не се срещна и с Кейти. С приятелите му имаха други планове. Той излезе от къщата малко след девет. В лицето го духна топъл вятър, дъхът му излизаше на валма пара. Искендер вдигна яката на якето си и тръгна с равномерна крачка. Смяташе, че походката издава много за един човек, че в нея се отразяваха и недостатъците му, и умствените му способности, и смелостта му. Вървеше леко наведен напред, с изправени рамене и вдигната брадичка, сякаш преценяваше минавачите за евентуална битка.

Момчетата го чакаха в „Аладинс Кейв“^[1]. И четиримата. Бяха се навели над пластмасовата маса в дъното. Докато се приближаваше, Искендер им кимна. Те му отвърнаха със същото. Той забеляза уважението в очите им — уважение, каквото баща му не бе виждал от никого, включително от другите комарджии, освен може би в дните, когато е печелел.

— Здравсти — поздрави напосоки Искендер. — Къде е Аршад?

— Още го няма — отговори Фаарид, нисък мароканец с тих глас.

— Може да го е хванало шубето — отсъди Азис и се ухили, при което се видяха редките му зъби. — След тази седмица не го виня.

Лятото беше напрегнато. Всеки ден се обсъждаше нов инцидент някъде. Сплашваха мъжете по улиците, наричаха жените как ли не, заплюваха децата. Нощем мятаха по къщите на имигрантите тухли, сутрин те намираха оставеното си да се суши пране нарязано на парчета и пощенските си кутии, пълни с изпражнения. Но най-страшното се беше случило преди шест дни.

Рано сутринта на единайсети юни в горния край на Брик Лейн бяха започнали да се събират скинари. До обяд броят се бе умножил. Продължиха да се стичат още и още — пеш, с велосипеди, коли и микробуси, някои идваха чак от Пътни. Щом тръгнаха на шествие, започнаха да скандират: „Националният фронт е фронт на белите

хора!“ Колкото и да е странно, нямаше никаква полиция. Дори когато протестантите започнаха да нападат магазините на имигрантите, да крещат: „Смърт на чернилките“, да чупят предни стъкла на автомобили и прозорци, да нанасят щети на частна собственост.

Фаарид каза:

— Чухте ли какво заявиха след това куките? Че било спонтанен изблик.

— Гадна работа — отвърна Искендер разсеяно.

Разговорът беше прекъснат от собственика на заведението Аладин, накуцващ мъж с едри кости, някъде на петдесет и пет-шест години. Винаги посрещаше всички с добра дума. С един крак, по-къс от другия, той се приближи усмихнат към момчетата, но се ръкува само с Искендер. Попита го как върви училището и как е майка му, справя ли се в тези трудни времена чичо му с магазина. Въпроси, на които Искендер отговори с уважение, но лаконично.

— Е, какво ще хапнете? — попита накрая Аладин. — Приятелите ти те чакаха, за да поръчат.

На Искендер му стана приятно.

— Имаме гост, още не е дошъл. Ще поръчаме, щом се появи.

Загледаха как Аладин се отдалечава с куцукане. Искендер се извърна към Азис и продължи разговора.

— Нещо друго?

— А, да, вчера са набили едно момче, бенгалец. Намерили го целият в кръв на няколко крачки от къщата на Аршад. Четвърти случай за един месец!

Искендер задъвка устата си отвътре и лицето му се изкриви като маска.

— Знаете ли кое ме вбесява? — намеси се Сони. — Тия гадни расисти твърдят, че не били расисти. *Реалисти сме!* Дрън-дрън. Не стига, че са расисти, ами и лъжат!

Казваше се Салваторе, но всички му викаха Сони. Семейството му бе дошло да живее в Хакни от някакво селце в Сицилия.

Сони говореше английски толкова бързо и с такъв силен акцент, че често другите не разбираха и половината от онова, което казва.

— И кога ще дойде този тип? Прочутото Плямпало? — попита Чико, като барабанеше с пръсти по листа с менюто.

Баща му беше мароканец, майка му — испанка.

— Не го наричай така — намеси се Азис. — Прояви уважение към човека. Викай му Оратора.

— Все тая. Нали знаеш какво казват хората. Глупаците говорят, мъдрите мълчат! А този вечно плямпа. Така че — ти си направи извода!

Искендер се облегна свъсен и преплете пръсти, движение, което промени тона около масата от весело бърбрене към по-сериозен разговор.

— Ще бъде тук след половин час. Реших, че няма да е зле да се срещнем по-рано и да обсъдим положението. Нещата не вървят на добре. Ще бъдем големи глупаци, ако не разчетем знаците.

Чико сведе поглед. Другите кимнаха вгълбено и угрижено.

— Искат да ни изритат от тъпата си държава — каза Искендер — Теб, мен, него... Араби, турци, италианци, ливанци, пакистанци, пришълци от Ямайка... И какво, няма само ще седим и ще се шегуваме с онова, което става? Като патици на панаирджийско стрелбище. Ето какво искат от нас родителите ни. Да се усмихваме и да чакаме да ни теглят куршума. Но ние не сме патици, нали така?

— Не сме, разбира се — съгласи се Чико.

— Вижте какво, слушал съм го и друг път този човек. Добър е, наистина е добър. Нека да го изчакаме и да чуем какво има да ни казва. Ако не го харесате, край. Но ако не друго, поне не е патица, всички го знаем.

Точно тогава вратата се отвори и в заведението влезе Аршад с ръце, пъхнати в джобовете. Искендер видя момичето с него и лицето му помръкна.

— Какво, по дяволите, търси тя тук?

— Ей, не обвинявай мен, човече. Опитах се да я спра... — възрази Аршад.

Искендер изгледа на кръв Есма.

— Прибирай се.

— Не, и аз искам да послушам — рече тя.

Момчетата загледаха със сдържани усмивки разправията.

— До гуша ми дойде, вироглава си като магаре — отсече Искендер. — Няма да се карам с теб.

— Ами не се карай.

— Лазиш ми по нервите. Това тук не е за момичета!

— Защо да не е. Ти какво си мислиш, че само мъжете страдат от скинарите ли? Е, грешиш много. Те нападат и жени. И момичета. Щом ставам за жертва, защо да не ставам и за това да отвърна на удара?

— Права е — подкрепи я Азис.

Насърчена от думите му, Есма се примоли:

— О, хайде, аби^[2]!

Искендер поклати глава, макар, този път не толкова категорично.

— Добре, но не искам да чувам и гък от теб.

— Дадено. Ще седя като труп — обеща тя и се постара радостта да не се изписва по лицето ѝ, после добави весело: — Изгарям от желание да видя как изглежда този човек. Сигурна съм, че ще го позная веднага.

Оказа се обаче, че греши. Когато Оратора влезе в заведението, което вече беше наполовина пълно, не го позна никой, освен Искендер. Другите очакваха набит внушителен мъж на неопределена възраст, облечен полутрадиционно, полуекзотично, с коса, развята във всички посоки, и очи, блеснали като изумруди. Затова, когато в заведението влезе изпит младеж на около двацет и пет с обикновено лице и избелели дънки, никой не го и погледна, докато той не се приближи и не ги поздрави.

— О, заповядай, сядай — покани го Искендер.

Представи набързо всички, като пропусна Есма.

Поръчаха храна. Хумус, къпоолу, кебап, фалафел... Искендер напълни чинията на госта, което се оказа излишно, тъй като той ядеше малко — като пиле. Липсата му на апетит забави всички, наложи се дори Сони, който вечно беше гладен, да спре да се храни.

После, докато пиеха чай, Оратора започна своята проповед. Гласът му беше писклив, но се извисяваше на вълни, през няколко минути заглъхваше, а после пак се издигаше, сякаш мъжът четеше от невидима брошура. Заговори за етапите в развитието на късния капитализъм и колко се е приближило човечеството до Деня на Страшния съд.

— Всички сме се надвесили над урвата. Ще видим с очите си падането на този режим.

Днешните младежи били дрогирани, за да не подлагат на съмнение системата. Навсякъде по света политиците държали в свои ръце контрабандата на наркотици. Всички идеологии били измислица,

за да държат младите в постоянен унес. Лъжеизмите били новата дрога, приспивателните хапчета на масите.

— Леля ми е феминистка — заяви Сони, още изнервен, че не е хапнал достатъчно. — Косата ѝ е по-къса от моята и ходи само с панталони.

— За нас феминизмът е като снега в Сахара — отбеляза Оратора. — Той е излишен. И знаете ли защо?

— Защото от него жените погрозняват. Вече дори не си бръснат краката. Отврат — отговори Сони.

Момчетата едвам се сдържаха да не прихнат, а Есма завъртя очи. Единствен Искендер гледаше Оратора. Погледите им се срещнаха с взаимно разбиране, със споделеното чувство, че двамата стоят над хлапашките реакции.

— Бих казал, че нашият приятел тук е прав, защото от феминизма жените наистина изглеждат неестествено — продължи Оратора. — Но това е последица, а не причина. Докато аз питам защо той е неуместен за хора като нас.

— Защото това е техен проблем — отвърна Искендер. — Проблем на западняците.

Аладин, който идваше към тях с поднос с чай, чу последните думи и веждите му се вдигнаха подозрително. За миг на Искендер му се стори, че той знае за Оратора и не го харесва. *Типове като този, сеят сред общността семената на злото. Какво търси тук, с какво пълни главите на момчетата?* Оратора сякаш също долови неприязънта на Аладин, защото млъкна и не каза и дума повече, докато напитките не бяха поднесени и те не останаха отново сами.

— Именно. Феминизмът е техният отговор на техните проблеми — продължи той с блеснала в очите му признателност. — Но това решение не върши работа. Можеш ли да изпразниш с гъба цяло езеро? Ето колко полезен е феминизмът. Западняците нямат семейни ценности и не уважават жените, затова тълпата активисти, които крещат по улиците, няма да промени нищо.

Есма изсумтя. Искендер я погледна студено и заканително с крайчеца на окото.

— Извинявай — изрече тя само с устни.

— Дръж се прилично — отвърна брат и по същия начин.

Дори да забеляза разменените реплики, Оратора не го показа с нищо.

— На Запад хората са объркани. Бъркат щастието със свободата и свободата с безразборния полов живот. Докато ние уважаваме майките, сестрите, жените си. Не ги принуждаваме да се обличат като кукли Барби. Това е цяла индустрия. Козметика, мода, дизайнери на обувки. Чували ли сте някога за анорексията?

Момчетата поклатиха глави.

— Това е, когато тялото се е превърнало в натрапчива идея. Жените, които страдат от нея, непрекъснато са на диета. И да хапнат нещо, го повръщат насила. Всяка година десетки жени в Европа и Щатите постъпват в болници заради тази болест. Някои умират. Сърцето им не издържа. Но пак си мислят, че са дебели. Не забравяйте, братя, че през това време в Азия, Африка и Близкия изток има новородени, които умират от глад. Не могат да намерят и коричка хляб, която да гризат. Никога през живота си не са виждали бонбон. Докато жените на Запад повръщат шоколадови торти с коняк в лъскавите ресторанти, хората от Третия свят гладуват. Не е просто съвпадение, че двата най-развити промишлени отрасли на Запад са машината на войната и машината на красотата. С военната машина те нападат, вкарват в затвора, изтезават и убиват. Но разкрасителната машина е не по-малко зло. Всички тези лъскави рокли, модни журналы, безполови мъже и жени мъжкарани. Границите са размити. Разкрасителната машина владее умовете ви.

Всички около масата изтръпнаха. Есма едвам се сдържа да не ахне и започна да разглежда ноктите си. Прииска ѝ се Искендер да разреди напрежението. Да потупа мъжа по гърба, да му каже да се успокои, да накара всички да се засмеят. Стига да поискаше, го умееше. Носеше го в себе си. Дързостта, лекотата. Въпреки това, когато вдигна глава, Есма не видя върху лицето на брат си нищо от онова, на което се беше надявала.

— Може ли да поръчаме още чай, Алекс — каза тя. — От толкова приказки ожаднях.

Оратора си погледна часовника.

— Време е да тръгвам. Радвам се, че се запознахме. — Докато се изправяше, се извърна към Искендер. — Защо те нарича Алекс?

— Не й обръщай внимание. Това е сестра ми... Всички ме наричат така. Нали разбираш, съкратено от...

— Алекс не е съкратено от Искендер — прекъсна го Оратора. — Помисли още върху това, братко. Нима ще бъдем принудени да сменяме имената си, само и само британците да ги произнасят полесно? От какво друго сме готови да се откажем? Трябва да е обратното. Трябва да караш всички да научат цялото ти име и да го произнасят с уважение.

След тези думи той си тръгна, оставяйки след себе си тягостно мълчание.

Изнервен, Искендер скочи на крака.

— Ще изпратя Есма до нас и ще се върна.

— Хей, още не искам да си ходя.

Но той вече бе отишъл при вратата.

— Хайде, хайде. По-бързо!

Мърморейки, Есма се подчини. Веднага след като излязоха улицата, възкликна:

— Майко мила, този тип не ми хареса. Господин Фукльото на бял кон.

— Може и да не ти харесва, но е боец.

— Груб е.

— Как няма да е груб, като действителността е такава.

— Я стига, той е женомразец. Дори не ме погледна в лицето.

— Защото те уважава, глупачко. Или предпочиташ мъжете да се зазяпват в краката ти? Това ли искаш?

— О, какво те прихваща? — вдигна Есма ръце. — Я спокойно! Всички тия тъпотии ти влизат в главата.

— Мери си думите, Есма.

— Да, много ме е страх. Направо ще се подмокря.

— Чу ме. Няма да идваш повече на срещите. Не мога непрекъснато да те държа под око.

— Кой е казал, че трябва да ме държиш под око? — тросна се сестра му. — Благодаря много, но мога да се грижа и сама за себе си. Мама е виновна за всичко. Така те е възпитала Маламин берхамин^[3]. А сега си си въобразил, че си султанът на Хакни!

— Млъквай!

Когато Есма забеляза, че тонът му се е променил и той е стиснал юмруци, вече беше късно. Беше се увлякла от собствения си глас.

— Ние с теб бяхме в един отбор. Беше забавно. Смеехме се. Вече не е забавно нищо. Я се погледни. Взимаш се много на сериозно.

Искендер я сграбчи за рамото и я изтика при стената.

— По улиците пребиват хора. Миналата седмица хвърляха камъни по един старец, докато изгубил съзнание. Забавно ли ти е това?

— О, разбрах, ти си героят. Спаси ни, моля те.

Плесницата. Дойде внезапно, като гръм от ясно небе. Есма се хвана за бузата, беше толкова стъписана, че не можеше да помръдне.

— Ти не се бъркай — каза Искендер, без да я поглежда. — Предупреждавам те.

Есма загледа как той тръгва обратно към кафенето, бързаше. Навремето си мислеше, че познава по-големия си брат като петте си пръста, но вече не беше така. Той винаги я беше защитавал от другите. Сега, за пръв път, Есма почувства, че трябва да се защитава от него сама.

---

[1] Aladin's Cave (англ.). — Пещерата на Аладин — Б.р. ↑

[2] Abi (турски). — Бате. — Б.р. ↑

[3] Malamin, berhamin — Мое обиталище, лъв мой. — Б.а. ↑

ГОЛЯМА КАФЯВА ПЪСТЪРВА

Лондон, юли 1978 година

Когато след седмици на отчаяно търсене се натъкна на Тобико, Юнус беше обзет от облекчение, но и от уплаха. Облекчение, че я е открил точно когато го е очаквал най-малко, смазващ страх, че ще я изгуби отново. Вкопчи се нея като мида в черупка.

Тя се беше променила малко, беше понапълнял. Косата ѝ, тъмна и лъскава като черно камъче в дъжд, пак беше дълга, но сега краищата бяха боядисани в електриковозелено. Беше заменила сребърната халка на долната си устна с проблясащо топче. Върху меката част на всяко ухо си беше наслагала шест алени сърчица, мънички и ярки като капки кръв. Юнус ги преброи и за пореден път забеляза колко са малки ушите ѝ и колко красиви.

Стиснала устни, Тобико отказа да обясни къде е била през цялото това време и защо не е оставила бележка. *Къде ли не. Имах нужда да променя обстановката, кукличке.* Юнус се подразни, когато разбра къде живее тя сега: в къща с две спални заедно с Капитана и майка му. С тях били още неколцина от скуота.

Майката на Капитана, госпожа Пауъл, била пенсионира учителка, вдовица. Всъщност трудно понасяла тумбата малоумници в къщата си, но била склонила да ги приюти за малко с надеждата да прекарва повече време с единствения си син. Била се изнесла в спалнята на горния етаж заедно с телевизора и термофора си и била оставила на пънкарите другите помещения в къщата. Рядко се престрашавала да излезе от стаята си, хранела се само там и се правела, че не забелязвала несекващата врява и миризмата на трева долу.

Първия път, когато гостува на пънкарите в онази къта, Юнус седна, дребен и ухилен, на канапето до Тобико.

— Това е временно решение, малкият — обясни Капитана. — Докато се върнем на старото място. Пак ще съберем всички.

— Ще си вземем пак къщата и този път никой няма да ни изрита. Научихме си урока — допълни Богарт, както бе стиснал между устните си цигара и държеше китара само с две струни — Ще им сригаме задниците!

С тях беше и едно ново момче, гологлаво, ако не броим кичура върху темето, който бе боядисан в различни оттенъци на оранжевото. Викаха му Хидравликата, защото смяташе, че не трябва да се плаща за нищо: за книги, за плочи, за храна и бельо. Веднъж задигнал чифт „Док Мартенс“, като пъхнал всяка от обувките в ръкавите на габардиненото си палто. Сега Хидравликата седеше облегнат и както се хилеше, подметна:

— Да, вие сте като котките. Ближете си раните.

Юнус слушаше брътвежа им, доволен, че отново са в живота му, и странно успокоен от особнячествата им. Богарт забеляза колко е щастлив и отбеляза:

— И хлапето е като котка.

— А ти си топлата му малка кошница — каза Капитана на Тобико и ѝ намигна.

Тя се засмя, но малко, за да не обиди Юнус. За да смени тезата, се извърна към Богарт и попита:

— Какво свиреше?

— О, една песен, която написах. Мислех си, че нападението срещу скуота е нашата Кървава неделя. Нещо от този род. За това съчиних песен. Казва се Кървавият вторник.

Не му трябваше повече подканяне, Богарт запя. Мелодията беше ужасна, фалшива и повтаряща се, но още по-ужасен беше текстът:

*„На ръба съм, на края съм сега,
падам като камък надолу в дупката,
дупката, дупката, дупката.
Куките не викат, преди да ни спипат.
Кървав вторник денят е сега.
Скочи срещу системата! Тя няма душа!
Няма душа, няма...“*

Иги Поп, който се беше издокарал в бродирано елече и кафеникавожълта тениска, толкова къса, че едвам покриваше зърната на гърдите му, запуши ушите си с пръсти.

— О, няма ли да си затвориш гадния плювалник!

— Моля? — възкликна Богарт, след като спря напред песента.

— Пълен боклук, мой човек — отвърна Иги Поп.

— Дори не беше във вторник — намеси се и Тобико. — Нападнаха ни в сряда.

Богарт се свъси.

— И кой го твърди?

Юнус слушаше полуразвеселен, полупритеснен — знаеше колко лесно могат да се прехвърлят от детинската веселба към откровена война, когато са надрусани, да започнат да блъскат вратите, да крещят и да се псуват един друг и самите себе си.

— Много ви разбира главата! Тъпанари — изсумтя Богарт. Известно време мълча и гледа нацупен Тобико. — Ти не помниш даже какво си яла на закуска.

— Хайде да питаме Юнус — предложи тя. — Той не е на ничия страна.

— Дрън-дрън, не бил на ничия страна — възрази Капитана. — Толкова е лапнал по теб, че ако му кажеш, че снегът е черен ще се съгласи.

Юнус се изчерви чак до ушите, но се направи на разсеян, знаеше, че трябва да каже нещо, което да е достатъчно интересно, за да отклони вниманието им. Затова оповести.

— Искам татуировка.

Богарт прихна.

— Охо! Хлапето е много яко.

— Ще ти направим — обеща Иги Поп. — Няма проблем. Аз съм най-добрият татуист в целия град.

— Пиленце, а майка ти няма ли да се сърди? — попита нежно Тобико.

Юнус вече беше помислил за това.

— Ами ще се разсърди, ако я види. Но ако я сложите някъде на гърба ми, няма да разбере.

— Умно си е хлапето — одобри Хидравликата.

— Ще ида да донеса нещата — каза Иги Поп, като потърка длани.

— А на мен ми се пишка — пошушна Юнус.

Горе от двете страни на коридора имаше две врати. След кратко колебание той отвори вратата вляво. Изненадан, видя жена, която седеше в алена нощница на леглото, дъвчеше крекери „Риц“ и гледаше новия епизод на „Шоу на Южния бряг“. Косата ѝ приличаше на кукувиче гнездо и жената явно плачеше, защото по бузите ѝ имаше размазан грим. Изглеждаше малко луда.

— Извинете, госпожо.

Юнус тъкмо понечи да затвори вратата, когато жената прошепна, без да сваля очи от екрана:

— Вербуват ли те?

Момчето спря като заковано, не беше сигурно, че думите са бали предназначени за него.

— Моля?

— Вербуват ли те? — повтори госпожа Пауъл. — Ще ставаш ли най-малкият закононарушител в Англия?

— Не — отговори разтревожен Юнус.

— Браво на теб — похвали го жената, като продължи да говори на телевизора. — Цял живот съм работила с деца, а не мога да помогна на собствения си син.

Юнус се взря в жената по-внимателно и позна учителката, която бе идвала да говори с родителите му за образованието на сестра му. Видя и колко си приличат тя и Капитана: широко чело, дълъг нос със заоблен връх, леко изпъкнали очи, сиви като кремък.

— Когато беше на твоите години, синът ми беше много миличък — продължи тя. — Децата са прекрасни, докато са бебета, но после прохождат, започват да трошат всичко, а щом пораснат, те мразят!

Госпожа Пауъл се обърна към Юнус, погледът ѝ беше като прожектор. Под очите ѝ имаше тъмни торбички. Жената изглеждаше уморена, трябваше да се наспи хубаво.

— Как наричаш майка си, миличък?

— Ами... ами наричам я „мамо“ — отговори Юнус.

— Е, кажи ѝ, че е късметлийка. Моят син ме нарича *Системата*. Смята ме за тъпа еснафка! — Тя въздъхна. — Как мисли прав ли е?

— О, не — рече озадачен Юнус. Спомни си как преди известно време е обещал на Тобико да не допуска никога системата да се доближи до него. Но въпреки това не си плю на петите. — Мисля, че вие, госпожо Пауъл, сте красива жена. Просто трябва да се видите на слънчева светлина.

Известно време жената мълча потресена, после прихна. Смехът бе пресипнал и гърлен, но когато тя вдигна отново очи, в тях имаше ново пламъче.

— Това е най-милото нещо, което съм чувала напоследък.

— Радвам се, госпожо.

Когато се върна във всекидневната, Юнус завари Тобико да седи при прозореца и да гледа една птица в градината — на следобедното слънце перата ѝ проблясваха във всички цветове на дъгата. Беше приготвила две чаши горещ шоколад. Докато отпиваха от тях, Юнус се претраши да каже:

— Мога ли да те питам нещо?

— Разбира се, зайче.

— За тайните — допълни той притеснен. — Сестра ми твърди, че е по-хубаво да не ги споделяш с никого. Дори с тръстиката.

Тобико го погледна заинтригувана.

— За какво говориш, бебчо?

— Сигурно търся начин да те питам... Ако обичаш някого и този някой има тайна, която никой не знае и която си е притеснителна... а ти си я научил. Как мислиш, трябва ли да му казваш?

— О, сложен въпрос. Според мен е за предпочитане да си държиш езика зад зъбите.

Сдед тези думи Тобико положи глава върху рамото на момчето — внимателно, не с цялата си тежест. Юнус усети, че сърцето му бие като обезумяло. Искаше му се този миг да не свършва никога. Но след малко Капитана и другите се върнаха с кашон игли и модели за татуировки.

— И така. Започваме — подкани Иги Поп. — Виж какво, сигурно ще те заболи малко. Ще се справиш ли?

Прехапал устна, Юнус кимна.

— И каква татуировка искаш? Някаква дума? Или символ?

— Може ли да ми направиш кит? — попита момчето. — Като онзи, дето е глътнал пророка?

Когато беше готова, татуировката приличаше по-скоро на голяма кафява пъстърва — рибата, в която в един друг живот, в един отдавна отминал свят баба Назе бе искала да се превърне.

ГЛАВА НА СЕМЕЙСТВО

Лондон, септември 1978

Четвъртият път, когато Искендер се срещна с Оратора, беше различен от предишните. Мъжът бе пожелал да се видят насаме, и то не в „Аладинс Кейв“. Разбраха се да се срещнат в парка Виктория.

Искендер влезе през „Куинс“ и тръгна решително към фонтана Виктория. Забави крачка, след като видя Оратора — стоеше с гръб към един див кестен, с торба на рамо, с ръце в джобовете, със замислено лице, но иначе непроницаем. От вида му бе трудно да се определи дали чака отдавна, или е дошъл току-що. Днес беше с очила с тънки рамки, от които лицето му изцеждаше още по-квадратно. Носеше остри кафяви обувки, широко избеляло яке и дънки, каквито, помисли си Искендер, може да купи само една майка за сина си.

— Ей! — каза той и вдигна ръка за поздрав.

Оратора се усмихна едва-едва.

— Ела да се поразходим.

Макар че не му се разхождаше, Искендер се съгласи:

— Разбира се.

Беше ясно и слънчево. Близкото езеро беше ведро, приличаше на нефритен килим с лека мъглица, стелеща се над отсрещния бряг. Имаше родители и деца, които хвърляха хляб на патиците. Имаше и хора, излезли да потичат за здраве. На тревата бяха седнали мъж и жена, явно погълнати от мъчителна страст. Искендер забеляза, че Оратора извърща поглед и на челото му се появява едва забележима бръчка. Накрая се умориха да вървят и намериха свободна пейка, където можеха да седнат и да поговорят на спокойствие.

— Правиш впечатление на човек със здрави приятелства — каза Оратора.

— Да, приятелите ми са страхотни — съгласи се оживен Искендер.

— Ти ли си водачът им?

Той се поколеба. Никога не се описваше така.

— Не се притеснявай — рече Оратора, разчел мислите му. — Хубаво е, че ръководиш нещата, но не го показваш с поведението си. Благородно е.

— Благодаря — отвърна Искендер.

Никой дотогава не го беше наричал „благороден“ и той неволно изпита гордост.

— Приятелите ти са свестни момчета, но още са си хлапаци, наистина. Предстои им да извървят дълъг път. Ти си различен. Много по-зрял. Как се е получило така?

— Татко не е с нас — чу се да казва Искендер. — Наложил се да порасна скоростно, нали разбираш.

Оратора кимна.

— Е, това обяснява всичко.

Искендер усети топло чувство на значимост, почти течено, нова тръпка в жилите му. Макар този факт да бе пред очите му през цялото време, дотогава не го беше осъзнавал: беше пораснал бързо.

— Най-големият съм, нали разбираш. Имам по-малък брат и сестра.

— Помня я сестра ти — каза Оратора.

В гласа му прозвуча метална нотка.

— Да, извинявай, онзи път, когато се запознахте, тя беше малко груба.

— Не се притеснявай. Не я вини. Млада е. В главата ѝ е пълна каша. Нещата, които научава от другите момичета, списанията, които чете, освен това и телевизията, разбира се. Бомбардирана е с пропаганда.

Искендер го слушаше и дъвчеше отвътре устата си.

— На жените им е по-трудно, там е работата. Прекалено много неща ги отклоняват от правия път. Блясъкът на свят, пък и това търсене на богати съпрузи, на красиви мебели. Няма край.

— Така е — съгласи се Искендер.

— Извинявай, че питам, но баща ти защо не е с вас?

Брадичката на Искендер трепна за миг, сякаш преглъщаше първия хрумнал му отговор. Притесни се от втренчения поглед на Оратора. Дали това не беше проверка? Дали този тип знаеше за баща му и сега го подлагаше на изпитание — да види дали ще му се довери? Ако беше проверка, на Искендер не му харесваше.

— Той има друг живот, това е — отсече момчето.

— Ясно.

— Как така не казваш и дума за себе си, а очакваш всички останали да ти се разкриват?

Оратора се усмихна и върху лицето му за миг блесна сарказъм.

— Ето това ми харесва у теб. Мъж на място си. Ако не ти харесва как се държи някой, не се примиряваш. Поemanето на рискове ти е в кръвта. Никой не може да се играе с теб.

— Точно така — потвърди Искендер. — Без глупости!

— Е, уважавам го. Сигурно и аз като теб просто не обичам да се разкривам. Но сега, след като попита, ще го направя.

Лицето на Искендер поомекна мъничко. Той се притесни леко задето е избухнал.

— Баща ми Халид е роден в Египет и през 1951 година е дошъл в Бирмингам. Сам е научил английски, докато е работел нощна смяна. *Ако не се трудиш усърдно, ще си останеш кръгла нула.* Това беше най-големият му страх. Да си остане никой! Сменил начина си на обличане, храната, навиците си, но акцентът останал. Оженил се е за англичанка и съм се родил аз. Мили хора са. Не ме разбирай погрешно. Лошото е, че са хванати като в капан в този свят и са забравили за следващия. Нямаат вяра. Съжалявам ги.

Покрай тях профуча млада жена с ролери, беше по къс панталон и яке, и двете в ален цвят. Искендер се загледа в краката ѝ и чак след това продължи с онова, което смяташе да каже.

— Да, но в края на краищата те са ти родители.

— И аз ги обичам, но това не означава, че ги уважавам. Любовта и уважението са две съвсем различни неща. Ако родителите ти се подхлъзнат, си длъжен да застанеш срещу тях.

— Баща ми... — подхвана Искендер, макар и да не бе съвсем наясно какво точно иска да каже. — Докато растяхме, него все го нямаше. После се вдигна и се изнесе. Ей така! Преди близо година.

Опита се да подходи нехайно към въпроса, но не успя да скрие, че гласът му трепери.

Оратора намести очилата си и се взря изпитателно в него.

— Значи сега си глава на семейството. Сигурно е тежко. Трябва да бъдеш силен. Хубаво е, че тренираш бокс. Но имаш нужда и от нравствена сила.

— Разбирам — рече Искендер, макар и да не бе много сигурен, че наистина разбира.

Оратора отвори торбата, която носеше, и извади две брошури.

— Вземи ги. След като ги прочетеш, ще ги обсъдим. Ще ми кажеш какво ти харесва във всяка. И не се притеснявай да споделиш какво не ти харесва.

— Есма обича книги. Лично аз не си падам много по четенето.

— Е, в такъв случай това трябва да се промени. — Не прозвуча заповедно, когато го каза, по-скоро целеустремено — Умът се нуждае от идеи точно както автомобилът се нуждае от гориво. А идеите идват предимно от книгите.

— Да, предполагам, че си прав.

— Между другото, не ги показвай на никого, чу ли?

— Можеш да ми се довериш — каза Искендер и понечи да добави нещо, но погледът му се плъзна към часовника. — О, не. Трябва да тръгвам!

Оратора изцъка и в очите му се мярна намек за предателство.

— Момиче ли?

— Тъхъ.

— Англичанка?

— Тъхъ.

— Защо не някоя от нашите?

Въпросът изненада Искендер. Винаги беше гледал на различията им с Кейти като на сблъсък между личности, не като на друго. Пък и Оратора беше англичанин до мозъка на костите, нали така? Когато Искендер заговори отново, тонът му бе неприкрито раздражен.

— Не знам. Просто така се получи.

— Да, да. Добро момиче ли е?

— Става — отвърна Искендер, макар и да не знаеше значи това.

— Е, върви тогава. Не я оставяй да чака. А аз ще се моля Той да те упъти в правилна посока.

— Благодаря, доскоро — промърмори Искендер, като се престори, че не е подразнен от нахалството на мъжа.

ДЪЛГЪТ

Лондон, 30 септември 1978 година

Надвечер в събота намина Искендер, беше вдигнал яката на якето. Тарик стана да го посрещне с горда усмивка върху лицето. През последната година момчето се беше променило много. Вече беше по-високо от баща си и в много по-добра форма, по-силно. Извивката над горната му устна беше очертана с едва наболи мустачки, очите му блестяха с искрата на младостта.

— Я кой е дошъл, любимият ми племенник!

Искендер се усмихна едва-едва.

— Как си, чичо?

— Никога не съм бил по-добре — отвърна Тарик. — На какво дължа удоволствието да те видя?

— Отивам да се срещна с едни приятели в квартала и реших първо да дойда да те посетя.

Говореше на някаква смесица между турски и английски сленг. Нямаше силен акцент, но речникът му беше толкова ограничен, че Искендер често употребяваше за различни неща едни и същи думи. Докато стоеше и слушаше, Тарик си помисли дали да не го прати в Истанбул — да поживее малко там или може би завинаги. Или още по-добре да убеди Пембе да му намери годеница, скромна млада селянка от Анадола.

— Как върви училището? Интересно ли ти е в часовете? Учителите добре ли се държат с теб?

— В училище всичко е наред — отвърна някак хладно Искендер.

— Ами боксът?

— Предстои ми мач — каза момчето. — Но мама не одобрява.

— Е, не я виня. Притеснява се да не те наранят.

Известно време Искендер мълча и слуша равномерното тракване на броаницата.

— Един приятел е закъсал, чичо.

— Хм, и този приятел е дошъл при теб да ти иска съвет.

— Да, аз съм като голям брат на момчетата. Затова и дойде при мен.

— И какъв точно е проблемът на приятеля?

— Трябват му пари.

Тарик потисна въздишка.

— За каква сума става въпрос?

След като Искендер отговори, Тарик поглади брадата си и попита:

— За какво са му на младо момче толкова много пари?

По лицето на Искендер се мерна сянка на угриженост, пролича, че не казва всичко, но когато заговори, гласът му бе невъзмутим:

— Приятелката му май е бременна. Парите са за лекаря.

Тарик изцъка.

— Приятелката му... — Известно време той мълча. — Англичанка ли е?

— Ами да, разбира се — рече Искендер.

Пак добре, че не беше от квартала или от друга имигрантска общност. Нямаше да има разправии със семейството, с баща и братя, решили да си отмъстят. Тарик въздъхна тежко, сякаш пускаше на свобода всички въпроси, които е решил да не задава. Момчето продължаваше да го гледа вторачено, затова той стана и тръгна към сейфа, който държеше отзад в магазина.

Когато се върна, в ръцете му имаше банкноти. Тарик ги сложи пред племенника си, който за миг изпита нужда да се извърне притеснен.

— Кажи на приятеля си, че ще му помогнеш — рече Тарик.

— Благодаря, чичо.

— Но му кажи и че това е последният път, когато му разтребваш кашата. Приятелят ти да се вземе в ръце. Иначе ще загази още повече. Прати му поздрав от мен и се постарай да го разбере.

— Не се притеснявай. Ще гледам да схване — обеща Искендер, а после прибра банкнотите в джоба си и се насочи към вратата. Там поспря за миг.

— Чичо!

— А? Има ли друго? — присви очи Тарик, изведнъж заподозрял, че момчето може би е загазило по-сериозно и няколко банкноти няма да му помогнат.

— Няма друго. Исках само да ти кажа, че си ми като баща.
При тези думи лицето на Тарик омекна.
— Винаги на твое разположение, синко.
Искендер кимна едва доловимо, изведнъж беше станал сериозен.
— Някой ден ще ти се отплатя. Ще видиш.

ЧОВЕКЪТ ОТ ОТВЪДНОТО

Лондон, октомври 1978 година

В петък, когато влезе по обичайното време в магазина, Мерал завари мъжа си погълнат от телефонен разговор. Тарик бей издал брадичка напред и подръпваше брадата си както винаги когато беше на път да избухне. Явно говореше най-вече човекът в другия край на линията. Мерал мина бързо и тихо покрай мъжа си и се насочи към задния край на магазина, където отвори тенекиената кутия и започна да вади обяда на Тарик. Днес беше сготвила манти^[1] и беше сложила в млечно-масления сос повече люти чушки от обикновено, затова се притесняваше, че мъжът ѝ може би няма да ги хареса.

След като подреди масата, грабна влажен парцал и тръгна да бърше рафтовете, а златните гривни върху китката ѝ затракаха весело. Огледа пакетите с макарони полуфабрикат и консервите месо, шишетата със соев сос и кленов сироп, стъклениците със сос болонезе и бурканите варен боб, кисело зеле, лукчета — храни, които не беше опитвала никога.

— Кой купува такива неща? — беше попитала веднъж мъжа си.

— Съвременните съпруги — бе отвърнал той. — Няма време да готвят. По цял ден са на работа. Вечер отскачат до магазина, купуват две консерви риба тон, слагат ги върху накълцани листа от маруля и наричат това вечеря.

Мерал се запита що за жени са това. От какви семейства са. Дори жените по кориците на мъжките списания не я изненадваха така, както тези съпруги, които всъщност не бяха никакви съпруги. Момичетата по списанията или са били излъгани, или са получили цяло състояние, за да се снимат както ги е майка родила. Те бяха съгрешили, дано Бог им помогнеше да намерят правия път. Докато съвременните съпруги не бяха жертви, в никакъв случай. Печелеха, шофираха, обличаха се по последната мода, някои дори имаха деца, а пак дори не пълнеха чушки на мъжете си.

Дълбоко в себе си Мерал подозираше, че етърва ѝ също носи в себе си такова отношение. Тайно, разбира се, не открито. В Пембе имаше независима жилка, която Мерал трудно можеше да си обясни, непокорство, стаено като подводно течение в море от спокойствие. Но и мъжът на Пембе не ставаше за нищо. Не се беше появявал от десет месеца, а и преди не се свърташе много-много вкъщи. Съпругът на Мерал изобщо не беше такъв.

— Жено — извика той, без да изпуска телефонната слушалка.

— Какво има?

Тарик кимна към вратата. Току-що бяха влезли трима клиенти. Две момчета и едно момиче. Съвсем младички. Сигурно са връстници на голямата ми дъщеря, помисли си Мерал. Едно от момчетата беше със сребърен пиърсинг на веждите и с кичур оранжева коса на темето, който приличаше на гнездо на екзотична птица. Другото беше високо и слабо и под елека си беше без риза, излагайки на показ гърди без нито косъмче по тях. Колкото до момичето, то беше с гарвановочерна коса, кожа, бледа като брашно, скъсани чорапи и татуировки по всеки сантиметър от тялото, който се виждаше.

Мерал затвори очи за миг, сякаш се надяваше, когато ги отвори, младежите да са си тръгнали.

— Обзалагам се, че няма да ни обслужи — промърмори тихо Тобико.

— О, не! Уплашихме ли ви, госпожо? — попита Иги Поп и се надвеси над тезгяха полуукорително, полуразвеселено.

Мерал усети дъха на младежа — миришеше на бира и на тютюн. Неволно отстъпи крачка назад. Погледна с крайчеца на окото мъжа си. Той продължаваше да говори по телефона и не личеше да приключи скоро.

— Да, какво ще обичате? — попита сдържано Мерал.

Колко пъти беше молила Тарик да засили охраната на магазина, а той все отказваше, понеже било скъпо. Единственото оръжие, за което се сети тя в случай на нужда, беше пръчката с мрежа, с която сваляха стоките от горните рафтове.

— Имате ли джинджифилова газирана вода? — попита Хидравликата.

Мерал вдигна брадичка, сякаш се готвеше за удар, и каза:

— Не, няма джинджифил.

Гласът ѝ беше тих, несигурен. Нямахме представа какво искат и реши за по-безопасно веднага да отхвърли възможността. Но през това време Иги Поп беше открил хладилната витрина, където държаха газираните напитки и алкохола.

— О, госпожо, тук има колкото щещ. Защо казвате, че няма?

— Сигурно смята да ги изгълта сама — предположи Хидравликата и сбърчи нос.

— Не ставай за смях — намеси се Тобико.

Жената с камуфлажно зелената забрадка и тъмните уплашел очи ѝ приличаше на Юнус. Онзи ден влюбеното в нея хлапе в се беше сторило много угрижено. Тобико се запита за каква ли тайна ѝ е говорело и за кой ли път съжали, че не го е разпитала. Но сигурно беше за предпочитане Юнус да не ѝ се доверява. Истината беше, че понякога ѝ се струваше, че ще е много по-добре веднъж завинаги да я забрави, и нея, и всичко, което е видял в скуота.

Тобико посочи рафтовете зад щанда и каза:

— Пакетче зефир, ако обичате.

Мерал загледа изумена стоката. *Какво ли, за Бога, искаше момичето?* Грабна шоколадовите дражета, после дъвчащите и желираните бонбони, а пънкарите подвикваха в хор: „Не, не тези“, докато най-сетне тя намери каквото искаха. След това обслужи Иги Поп, а Хидравликата не губи и миг: задигна две пакетчета нуга, една четка за зъби и кутийка боя за обувки. Пъхна под якето си и пакет замразени кренвирши, за което бързо съжали, защото те започнаха да се топят до кожата му.

— Върни ги — изшушука Тобико.

Хидравликата запротестира:

— Ти да не си превъртяла?

— Не искам да крадеш от тях. Напомнят ми за Юнус.

— О, я стига. Не се занасяй...

— Казах — не!

Караницата им беше прекъсната от тътнещия глас на Тарик.

С ръце на гърба, заети да местят зърната на броеницата, той се приближи до тях.

— Добре дошли — каза, после рече на жена си със своя най-любезен английски: — Какво имаме тук?

— Зъфиир — отвърна тя и сложи с трясък пакетчето върху щанда.

Тарик кимна.

— Tamam, ben hallederim^[2].

Неохотно, Мерал се върна към бърсането на прах и с изненада намери нуга, четка за зъби, боя за обувки и пакет кренвирши, метнати при вестниците. Върна ги на местата им и загледа как мъжът ѝ се впуска във весел разговор с клиентите. Освен джинджифиловата газирана вода и зефира пънкарите купиха пакет цигари, кибрит и пликче солети. Тръгнаха си, като магнаха с ръка за довиждане на Мерал и тя нямаше как да не отговори.

— Виж ги само — промърмори на мъжа си веднага след като двамата останаха сами.

Тарик сви рамене.

— Какво да се прави, млади са, кипи им кръвта.

Млади са и са англичани, допълни наум Мерал. Ако някое от децата им се облечеше така, мъжът ѝ щеше да превърти. Тя поне беше последователна. Беше навсякъде еднаква, и у дома, и на улицата, и в магазина. Не проумяваше как изобщо е възможно да си дупчиш кожата и да се разхождаш с разкъсани дрехи, прихвали с безопасни игли. Мерал нямаше да седне да се преструва, че одобрява само защото бяха клиенти.

Без да обръща внимание на мислите на жена си, Тарик опита обяда както стоеше прав.

— О, много е люто.

— Защо не седнеш и не се нахраниш бавно?

— Нямам време. Трябва да изляза.

— Как така ще излизаш? Не мога да чакам тук. Оставила съм супата на печката.

— Момичетата са си у дома. Ще се погрижат — отвърна Тарик с пълна уста. — Спешно е, жено. Има проблем с дистрибуторите. Ако не го реша днес, утре няма да има какво да продаваме. Няма да има мляко, масло, яйца. Няма да бъде доставен дори хлябът.

Това изтръгна от Мерал въздишка. Тя попита:

— И къде ще ходиш?

— О, в другия край на проклетия Лондон.

Тарик се качи на автобуса, защото мразеше метрото до смърт. Притесняваше се да пътува под земята. След като умрем, се озоваваме под пръстта, но какъв е смисълът да ходи там, докато сме живи?

Изобщо не познаваше района в Югозападен Лондон, където отиваше. Беше далеч и автобусът едвам пъплеше, но пак добре че шофьорите не стачкуваха отново. Вбесен, че трябва да бие толкова път само за да разсее нещо, което смяташе за най-обикновено недоразумение, Тарик се зае да обмисля разговора, който смяташе да проведе с управителя. Бяха го обвинили по телефона, че вече няма договор с тях. Малоумници! Той извади от вътрешния си джоб сгънат лист хартия и го прегледа. Щяха да се засрамят, когато Тарик им пхнеше договора под нос. Може би, за да му се извинят, щяха да му предложат специална отстъпка. При всички положения Тарик трябваше незабавно изясни всичко. Беше се издигнал сам в живота и нямаше намерение някакъв безмозъчен чиновник да сложи кръст на годините пот, кръв и сълзи.

След две смени на автобуса и, както му се стори, няколко часа път, той слезе в Ричмънд. Следобедът беше мразовит, но беше изгряло ярко слънце, неочаквано като парти изненада. По Туикнам Роуд имаше хора, наслаждаващи се на топлината, докато я имаше. Тарик се взря в английските деца със зачервени сплескани носове, бледа кожа и, както винаги, леко облечени. Турските майки омотаваха новородените и малките деца в няколко жилетки, отгоре слагаха плетено одеяло и чак тогава ги извеждаха навън. А английските майки се задоволяваха с чифт къси панталони и тънко яке. Имаше дори деца без чорапи. Как така не замръзваха? Тарик направо не проумяваше как способността да се справяш със студа може да е свързана с културната принадлежност.

Искаше му се да се отбие да пийне някъде чай, но това не влизаше в бюджета. Единствен той от целия род Топрак имаше мъдростта и волята да пести за черни дни. Халил беше погълнат от себе си. Имаше си свой живот в Австралия и нито веднъж не бе попитал дали не се нуждаят от нещо. Колкото до Адем, той беше безнадежден. Играеше хазарт и каквото спечелеше, го даваше на оная рускиня, танцьорката, която всички одумваха, но която Тарик не беше виждал още.

Той продължи упорито покрай обуцарско ателие, религиозна книжарница, западнал на вид магазин на благотворителна организация и няколко долепени една до друга еднакви къщи от червени тухли. За разлика от главната улица тук нямаше минувачи и мястото сякаш беше обезлюдено. Дори киното в края на стръмната улица изглеждаше зловещо, като реликва от отминал век. Той, този град, беше толкова стар. Пълен със следи от минато. Веднъж Тарик беше излязъл да прекопае цветните лехи в задния двор и бе намерил парчета шрапнел.

Запита се какво ли прави Мерал в магазина. Ако искаше да му помага там, трябваше да научи бързо английски. Може би трябваше да й купи джобен речник и да се погрижи тя да запомня поне по пет нови думи на ден. През всичките тези години бе оцеляла в Англия, говорейки само на турски в своя малък свят, и това не беше създавало затруднения. Сега обаче Тарик виждаше, че Мерал трябва да навакса. Така де, той не ставаше по-млад и вече се грижеше за две семейства, своето и на брат си.

Но езикът не бе единствената причина Мерал да не може да се оправя с клиентите, разсъждаваше Тарик. Тя бе затворена и предубедена и не знаеше как да обслужва хората. Колкото и да е странно, жената, която цял живот бе обслужвала другите — съпруга, децата, роднините и съседите си, — не можеше да се накара да обслужва непознати. А той, който не бе слугувал на никого в къщата си или извън нея, се справяше перфектно с купувачите.

Слънцето отново се бе скрило зад плътните сиви облаци. Задаваше се буря. Тарик ускори крачката — най-после беше стигнал на адреса.

Срещата премина напрегнато. Не разрешиха на Тарик да се види с управителя, който имал важна работа. Разочарован, той показа договора на заместника, те пък му показаха член, според който фирмата можела да поиска промени и дори да прекрати споразумението без предварително предупреждение. Тарик се закани, че ще намери друг доставчик, на което му отговориха с „както желаете“.

След двамайсет минути той излезе с гръм и трясък от сградата, чувстваше се потиснат, но не и победен. Трябваше да поразпита, да се

посъветва с магазинерите в Хакни и да намери друга фирма. Лошото бе само, че обичаше да дава, а не да получава съвети. Трябваше да брани името си. Забави крачка — приближи се до киното и разгледа плаката.

„ЧОВЕКЪТ ОТ ОТВЪДНОТО ХАРИ ХУДИНИ“

Макар и да не бе поклонник на седмото изкуство, Тарик проявяваше интерес към живота на великия илюзионист успял да се отскубне на свобода, докато виси с главата надолу, с оковани глезени и китки, в огромен бидон с вода, заслужаваше известно внимание. Затова Тарик влезе във фойето и се огледа. На стената имаше дъска със снимки и рецензии, а също с плакат. Докато ги разглеждаше, Тарик научи разочарован, че филмът е стар, ням. Безспорно черно-бял. Нима хората още идват да гледат такива неща?

Сякаш в отговор на това завесата на входа в киносалона се отвори и оттам излязоха мъж и жена англичани. Филмът беше свършил и малкото зрители си тръгнаха. Тарик зърна зад двойката една жена. С очи, вперени в пода, вървеше към изхода.

Тарик пристъпи неволно напред, сякаш за да препречи пътя на снаха си. Понечи да извика Пембе, да я попита какво търси тук сама и да ѝ предложи да я изпрати, когато забеляза, че към нея се приближава мъж на средна възраст. Сграбчи я за лакътя и след като ѝ прошепна нечуто нещо, ѝ подаде лист хартия, който тя взе с усмивка и побърза да прибере в джоба си. Тарик стоеше объркан, мислите му препускаха като обезумели, очите му шареха напред-назад под табелата, на която пишеше: *Нищо на този свят не може да задържи Худини затворник.*

---

[1] Пелмени с месо и подправки — Б.а. ↑

[2] Добре, аз ще се заема с останалото. — Б.а. ↑

РЕШЕНИЕТО

Лондон, октомври 1978 година

В събота сутринта Искендер наближи кафенето, където имаше среща с Кейти, и с изумление видя, че пред входа стои Тарик, който сновеше напред-назад и подръпваше с все сила брадата си.

— Какво правиш тук, чичо?

— Чакам те. Минах през „Аладинс Кейв“ и приятелите ти ми казаха, че сигурно си тук.

Чичо Тарик е зарязал магазина през работно време, за да ме търси? Искендер усети как му присяда под лъжичката.

— Всичко наред ли е?

— Трябва да поговорим. Като мъж с мъж.

— За парите, които ми даде завчера ли?

— О, млъквай и ме слушай.

— Но сега имам среща.

— Остави я тъпата среща — отсече Тарик с глас, прозвучал като грачене.

Чак тогава Искендер забеляза колко напрегнат е чичо му, и се поти под пуловера, сякаш беше непоносимо горещо. Седнаха на един градински зид наблизо, заобиколени от неловко мълчание. Тарик запали цигара. Искендер се запита дали Кейти ги вижда от мястото си в кафенето и какво ще ѝ каже, ако тя излезе да пита какво става.

— Синко — подхвана Тарик. — Имам лоши новини.

— Да, досетих се.

Тарик всмукна припряно от цигарата и докато димът се виеше и влизаше и излизаше от ноздрите му, каза възможно най-тихо.

— За майка ти.

Когато Искендер влезе в кафенето, устните му бяха стиснати, погледът — метален, а лицето му — бледо като на призрак. Той тръгна с тежка стъпка към Кейти, която го чакаше на обичаната им маса,

дождаше кифлата си и вече бе преполовила втория млечен шейк с ягода и банан.

— Пак закъсна — въздъхна тя.

— Извинявай.

— Да ти призная, вече свикнах. Но се надявах днес да е различно. Казах си, че за разлика от обикновено ще помислиш и за друг, освен за себе си.

Искендер я хвана за ръката и я целуна по върховете на пръстите.

— Защо си толкова кисела?

— Защо ли? Сякаш не знаеш — отвърна Кейти и замълча, явно се канеше да добави нещо, но после се разплака.

Искендер извади от джоба си пачка банкноти и ги сложи в ръката ѝ.

— Това би трябвало да помогне малко. — Кейти не каза нищо, затова той продължи: — Взех ги от чичо. Така и не успях да ти ги дам, защото не искаше да се виждаме.

— Нали ти обясних, исках да помисля малко. Насаме.

— Е, и?

— Прибери си парите — тросна се момичето и се дръпна, сякаш се бе допряла до нажежен въглен.

— В смисъл?

— Промених решението си, Алекс.

— Моля?

— Не ме гледай така. Просто... Няма да дойда с теб в оная дупка. Ще родя детето.

— Ти да не си превъртяла? — възкликна Искендер. После сниши малко глас. — Само на шестнайсет си. Майка ти ще получи инфаркт.

— Няма страшно. Тя вече знае.

— Шегуваш се! — Обзет от ново съмнение, Искендер изсъска: — О, работата е ясна. Тя ти е промила мозъка.

— Не е вярно! Защо се вкисваш толкова, когато я споменавам?

— Защото го обсъдихме. Взехме решение! Заедно! Отидох при чичо, набавих парите. Намерих ти лекар. Записах ти час. Два пъти! А ти все отлагаше. Накрая решихме да действаме. А принцесата ми заявява, че се била отказала.

Кейти се разплака отново. Този път обаче се чувстваше различно, не се самосъжаляваше. Една от сълзите падна в млечния шейк и

остави върху розовата повърхност солена капка.

— Това дете е плод на любовта. Има право да се роди.

— Стига с тия глупости, Кейти Евънс.

— Не са глупости — възрази тя. — Пък и е късно за аборт. Навлязла съм в четвъртия месец.

— Моля? Защо не ми каза?

— И аз не знаех — отвърна яростно момичето. — Но това е без значение. Искам, когато детето ни се роди, да дойдеш да живееш с мен и мама.

Искендер вдигна вежди.

— Наистина ли вярваш в тия тъпотии? Не си с всичкия си!

Кейти изтика стола си назад със силно стържене и каза с обиден писклив глас, който не приличаше на нейния:

— Нямам намерение да седя тук и да търпя да ми говориш така. Махам се.

— Къде, по дяволите, отиваш?

— Прибирам се. За да легна. Мама каза, че не е хубаво да се уморявам.

Искендер удари с длан по масата толкова силно, че някои от посетителите ги погледнаха. Но Кейти не се стресна.

— Знаеш ли какво ще ти кажа, защо не вземеш да се успокоиш и да помислиш за име? Пригответи по две-три за момчета и за момичета.

Искендер си пое дълбоко въздух и продължи да седи, държеше главата си в ръце, а стомахът му беше на топка. Не вдигна очи. Сещаше, че сервитьорът наблюдава развоя на малката им драма, и се запита какво да прави сега, след като приятелката бе изфучала навън. Не искаше да се среща с приятелите си, не му се прибираще и у дома. Отхапа от недоядената кифла на Кейти и махна трохите, паднали по краката му. Искеше му се със същата лекота да заличи и онова, което чичо Тарик му беше подметнал, да го премахне без следа. Смутен, Искендер извади една от брошурите, които Оратора му беше дал преди известно време и които носеше в джоба на якето си, но така и не беше прочел. Опита се да разбере какво значат многословните изречения, думите обаче се размиваха в купчини букви. Скоро се отказа и повика келнера, за да поръча повече храна, отколкото изобщо можеше да изяде. Така де, имаше пари.

МАЙКА

Лондон, октомври 1978 година

Юнус караше велосипеда по Ричмънд Роуд, а вятърът разбиваше меките му къдрици. Беше облечен в колосана бяла риза, закопчана чак догоре, от което вратът му беше станал притеснително розов. Но момчето не разкопчаваше и едно-едничко копче, защото бе убедено, че изглежда по-красиво така. Пък и вървеше на коженото яке, което, макар и да му беше голямо, бе най-хубавата дреха, която беше носил някога. Страните му пламнаха при мисълта как се е сдобил с якето.

Рано сутринта беше станал от леглото с ясна мисия. В слабата светлина на коридора отиде на пръсти в стаята на брат си Искендер. Предната вечер той беше имал боксов мач и си бе прибрал късно, капнал от умора. Похъркваше тихо, сбит на кълбо, с глава под възглавницата. Якето, което майка им му беше купила за последния рожден ден, беше метнато на един стол, а кожата му беше толкова тъмна и гладка, че лъщеше като черен лед. Стените бяха покрити с плакати. „Междувъзвездни войни“, Мохамед Али на ринга, Брус Ли Дракона, Супермен, който лети над Манхатън, Джеймс Дийн, яхнал мотоциклет, знамето на Обединеното кралство, Кени Бърнс срещу Франк Стейпълтън, „Арсенал“ срещу „Нотингам Форест“.

Докато разглеждаше, Юнус усети как го жегва завист каквато и не подозираше, че носи в себе си. Тук Искендер си имаше свой свят, спортни екипи, маратонки, и най-вече свобода. Никои му се бъркаше в живота. Прибираше се по никое време, излизаше, когато си иска, и явно не дължеше обяснение на никого. Не беше честно и Юнус знаеше, че не само той е на такова мнение.

С новооткрита ловкост, пъхна ръце в коженото яке и се почувства в еднаква степен притеснен и развълнуван. Притеснен, защото взимаше нещо, което принадлежеше на брат му — щеше да го върне довечера, но пак си беше кражба. И развълнуван, дори някак по-висок на сантиметри, защото бе убеден, че така Тобико ще го хареса повече.

Якето беше страхотно, жестоко. Тобико със сигурност щеше да види, че той вече не е малко момче.

Точно тогава Искендер се обърна в леглото и главата му се показа изпод възглавницата. Юнус затаи дъх и застина на място. Изчака, докато се увери, че брат му отново е заспал непробудно. Спомни си дните, когато баща им се караше на по-големия му брат и го наказваше за всяко дребно прегрешение, но вече не беше така. Днес Искендер явно мислеше, че той командва парада, вечно намусен под кожената си яка, недосегаем. Де да можеше мама да тропне с крак и да му даде да разбере, че оттук нататък тя ще е шефът, но тя бе прекалено разсеяна сега и отчуждена.

Тайната. Колкото и да опитваше, Юнус все не можеше и не можеше да се накара да мрази мъжа, когото бе видял до *Мама*. Кой ли беше? Как успяваше да я накара да се усмихва така, когато явно никой друг не успяваше? Дали ще се опита да я отведе? Не можеше да попита. Не можеше да каже. На никого.

Сега, докато въртеше бързо и целеустремено педалите, с якето на гърба си, Юнус реши, че никога няма да се ожени. Беше прекалено сложно, болезнено. Защо толкова хора се обвързваха, при положение че не го искаха, не го искаха истински? На Юнус му харесваше животът в комуните. В тях не му допадаха само мръсотията и прахта. Иначе бе убеден, че такъв живот те прави по-щастлив. Когато порасне, вместо да започне семеен живот, ще си направи комуна с Тобико. Щяха да имат много приятели и колкото искаш храна в хладилника, а ако им се родят деца, всички щяха да ги отглеждат със съвместни усилия.

Юнус закачи с верига велосипеда за една дъсчена ограда и се насочи към къщата, собственост на майката на Капитана. За негова изненада намери вратата широко отворена. Провери в стаите на първия етаж, кухнята и банята. Пънкарите не се виждаха никъде. Сигурно бяха отишли на пазар или да търсят изхвърлени мебели. Не се чуваше нищо, освен шума от капеща чешма, пукането по тръбите. Юнус реши да почака във всекидневната и започна да разлиства купчината опърпани каталози, комикси и флайери, един със снимка на младеж, който троши витрина. Под фотографията пишеше:

„Държавата е обявила война на своите поданици. Знаете ли защо? Защото е създадена за това. Защото това означава да си Държава. Борете се срещу Идеологическите апарати на Държавата. Борете се срещу задължителното им щастие.“

Юнус не знаеше какво е „идеологически апарати“, затова пък имаше представа за „Държавата“. Едрогърда жена с магнетично привличане и коса, вдигната на внушителен кок. Нали, ако решише да похвали някоя жена за силата и уменията ѝ, майка им казваше: *Delvet gibi Kadın*^[1]. Виж, изобщо не проумяваше защо пънкарите са настроени толкова зле към такива жени и техните апарати.

Момчето още разглеждаше флайера, когато го стресна внезапно гръмнала музика. Почти едновременно разбра две неща: че шумът идва от горния етаж и че е натрапчиво поп парче, от тези, които скуотърите мразеха до смърт. Пънкарите нямаше да слушат подобна музика за нищо на света. Юнус реши, че сигурно го е пушила госпожа Пауъл. Но и това беше странно. Момчето си спомни колко потисната изглеждаше жената, когато я видя, и не можеше да си представи същият човек да слуша такава весела песен.

Стана му любопитно, затова се заизкачва по стълбището и чу леко фалшив женски глас, който повтаряше текста. Спря пред спалнята и почука на вратата. Изчака и почука още веднъж. След като не получи отговор, надзърна вътре.

Насред стаята стоеше Тобико — с притворени очи, с ръце стиснали четка за коса, и тяло, което се гънеше и кълчеше, докато тя пееше и танцуваше. Беше изтикала мебелите, за да отвори повече място. Щорите бяха спуснати, да не свети, и през тях се процеждаха само тънки снопове лъчи. В сумрачния декор Тобико изглеждаше стройна и висока и изобщо не приличаше на себе си.

If you change your mind, I'm the first in line^[2]

Юнус стоеше вцепенен и зяпаше пънкарската жрица, която обичаше. Песента свърши сякаш след цяла вечност. *Take a chance on me...* продължи да пее Тобико в бодливия си микрофон, а после падна на колене, заклати глава и започна да описва въздушни спирали с ръка, нещо средно между шведски поп и индийски танци. Веднага щом мелодията заглъхна, тя отвори очи и усети, че в стаята има някой. Извърна се към вратата и ахна:

— О, сладкишче! Изкара ми ангелите!

— Извинявай — промърмори Юнус. — Без да искам.

Тобико се изправи, леко залитайки, и опита да се усмихне плахо, едва ли не смутено. Остави четката за коса на тоалетката, изключи касетофона и вдигна щорите, след което примига срещу светлината.

— Какво правиш тук?

— Дойдох да те видя. Намерих вратата отворена — обясни Юнус — Какво слушаше?

— О, просто убивах времето. Госпожа Пауъл има много такива поп дивотии — провлачи тя.

— Къде е тя?

— Има час при лекаря. Ще се върне чак в три. — Тобико сниши глас до шепот. — Според мен отиде на невролог.

— Виж ти! Беше много тъжна — отвърна замислен Юнус, но веднага се разсея от друга мисъл. — Музиката, която слушаше, беше АВВА, нали?

— Откъде знаеш?

— Мама също я харесва — грейна момчето.

— Е, аз всъщност не я харесвам. Не ми е от любимите. Прекалено блудкава е. Не мислиш ли?

Юнус изгледа Тобико с нежно изумление. За пръв път, откакто се бяха запознали, зърна малкото момиченце в нея. Разбра, че не само той се опитва да изглежда по-възрастен и по-голям непукист, отколкото е.

Без да подозира за мислите му, Тобико каза:

— Имаш хубаво яке.

— Благодаря — рече Юнус, но не изостави темата. — Как мислиш, дали можеш да пуснеш пак онова парче и да ме научиш правя като теб?

Тобико се усмихна закачливо.

— Искаш да потанцуваш с мен ли, пиленце?

Макар и да се изчерви до уши, Юнус не се отказа.

— Да, защо не?

— Добре тогава — съгласи се Тобико — Но след като си се постарал толкова, и аз ще облека нещо по-красиво.

Двамата отвориха заедно гардероба и се смаяха, когато видяха, че прелива от дрехи и аксесоари, обувки и красиви шапки.

— Тази жена май харчи всичките си пари за дрехи — отбеляза Тобико.

— Няма нищо черно — забеляза Юнус.

Но Тобико, жената, която не се обличаше в друго, освен в пънкарски дрехи, явно нямаше нищо против. Погледна с възхищение един морав шал, пола с цвят на шампанско, лилава блуза. Имаше и официална рокля с блещукащи пайети, сако, поръбено с лисича кожа, кожено палто, което сигурно щеше да ѝ стигне до глезените, и бе така меко на пипане.

Тобико промърмори:

— Ще взема да напръскам палтата със спрей!

Но не направи нищо такова. Вместо това извади закачалка с дълга рокля от сатен и тафта в толкова нежно лилаво, че изглеждаше почти бяла. Беше вталена, с тънки аметистови презрамки, украсени със стотици камъчета.

— Ще изглеждаш красива в нея — каза Юнус.

Тобико поклати глава, сякаш ѝ се беше сторило нелепо. Но когато заговори, каза:

— Ще ме оставиш ли няколко минути сама, бибчо? Не се връщай, докато не те повикам.

Юнус чака в коридора цяла вечност. Когато беше поканен в стаята, откри там друга жена — беше с очите и татуировките на Тобико, но иначе нямаше нищо общо с нея. Беше пуснала косата си и беше изтрила грима. Готически черното червило беше заменено с розово, а черният молив около очите беше махнат. Вместо скъсани мрежести чорапи Тобико беше обула чорапогащник с телесен цвят. Златисти обувки на платформа, висящи обици с диаманти, свенлива усмивка на лицето, малко парфюм във въздуха, магия.

Юнус подсвирна както го беше учил Искендер.

— Изглеждаш... — Той се запъна, осъзнал, че няма дума, достатъчно силна да опише онова, което вижда. Затова се престаши:

— Изглеждаш като Държавата.

Тобико се засмя.

— Аз съм Държавата — рече и разтвори широко ръце.

После грабна две четки за коса, една за себе си и една за Юнус. Натисна копчето и пусна касетофона, а след като музиката засвири, двамата се появиха на сцената, хванати за ръце и грейнали в усмивки. Тази вечер бяха дошли да ги слушат хиляди хора. Всички билети бяха разпродадени преди седмици, мнозина чакаха пред концертната зала. Лек като перце, неотразим в коженото яке, Юнус свиреше на пиано, на китара, на барабани и на саксофон. Тобико пееше и танцуваше, развяваше роклята. На всеки припев заставаха с гръб един към друг и се навеждаха назад. Публиката направо подивя.

Когато музиката свърши, и двамата останаха да лежат запъхтени на пода, Тобико прегърна Юнус.

— Онзи път ме питаше за тайните. Е, любовта ни към АВВА трябва да си остане тайна. Обещай ми, че ще я пазиш, прасковке.

Този следобед Юнус научи за Тобико неща, за които дотогава не бе и подозирал. Все така облечена в роклята стил АВВА, тя изпуши един джойнт и му призна, че не тя е зарязала Тоби, бившето си гадже. Обратното. Той я зарязал, просто така, без нищо, и разбил сърцето ѝ. После Тобико се запознала с Капитана, но не го обичала, макар че не можела и да го изостави. Преди била по-смела, а сега от ден на ден ставала все по-зависима, вкопчвала се все по-силно. Защото страдала от неизлечим комплекс на Електра. Приравнявала всички мъже, които обичала, с баща си и още се състезавала с майка си. После показа на Юнус кратко стихотворение със заглавието „Майка“. Но точно когато Юнус започна да го чете, двамата чуха стъпки отдолу. Госпожа Пауъл се беше прибрала.

Тобико изпадна в паника.

— О, не, ужас!

— Не се притеснявай — каза Юнус. — Ще сляза и ще отклоня вниманието ѝ, докато ти се преоблечеш.

След тези думи той пъкна стихотворението в джоба на якето и заслиза бързо по стълбите.

Вечерта, докато се хранеха, Искендер току хвърляше заканителни погледи към Юнус, но реши да не пита къде е било якето му цял ден. След вечеря заяви, че излиза да се поразходи. Щеше да отиде да се види с момчетата и да поиграе билиард. Имаше нужда от това — за да събере мислите си. Въпреки възраженията на майка си, излезе, без да ѝ обръща внимание. След разговора с чичо си се държеше с майка си ледено, макар все още да не ѝ бе поискал обяснения.

Навън беше ясно, мразовито. Искендер вдигна яката на якето и бръкна в джобовете. Напипа нещо в единия от тях, лист хартия. Извади го и го прочете под следващата улична лампа.

С едно-единствено движение на ръката го смачка и го метна в кофа за боклук. Някой си играеше с него. Цяла нощ Искендер се опитваше да се досети кой и след като не успя, в главата му продължиха да се въртят само двата последни стиха от поемата:

*„Майката лъже, майката мами,
Не е това, на което се прави.“*

Бавен ден. Мъчително мудар. Работа в пералнята до единайсет и половина. Връщане за обяд. Следобед четене на книга, брътвежите на Зеешан за любовта и хармонията. В четири всички сме заключени. След половин час се появява надзирателят Андрю.

— Явно скоро ще ти дойдат на свиждане — казва той.

— Кой?

— Защо не видиш сам?

На хартия затворникът има право да откаже свиждане, но това е дребна работа за надзирателя Андрю, който не крие, че си търси повод да се заяде с мен. Не помня кога за последен път някой, освен Есма ми е идвал на свиждане. Тази година дори тя престана да се появява. Но съм по-изненадан, че надзирателят Андрю го е разрешил. При последните ми прояви, спокойно можеше да отмени свиждането. Прекарвам остатъка от вечерта в опити да измътя някакво предположение като птица в гнездо. После изведнъж ме

осенява мисъл. Надзирателят Андрю знае, че който и да ми идва на свиждане, ще ме извади от равновесие. Разчита на това. Обградил съм се със защитна обвивка, през която не може да проникне никой, но има неколцина души, които могат да ми разклатят нервите. Малко са. Минават през бронята ми както призракът минава през стени.

— Ти притеснен — отбелязва Зееишан.

Не знам какво е, констатация или въпрос, но не го отричам.

— Да, доста притеснително си е да не знам кой ще ми дойде на свиждане утре.

Зееишан казва:

— Никога не знаем какво ще дойде утре, но винаги започваме обнадеждени новия ден.

Не съм в настроение да слушам проповедите му. Затова лягам на леглото и се затварям за външния свят. Както личи, това е поредният лош ден. Имал съм много такива в живота си. Но има един ден, който беше по-лош от всички останали: сутринта след това.

Сутринта, след като си извършил престъпление, се събуждаш от бездънна нощ. Някъде в мозъка ти има сигнал, мигаща червена лампичка. Опитваш се да не ѝ обръщаш внимание. Има вероятност, макар и малка, всичко да е било сън. Вкопчваш се в тази възможност като човек, който пада и впива ръце в първото въже, изпречило се пред очите му. Минава минута. Час. Губиш представа за времето. А после изневиделица проумяваш. Въжето не е вързано никъде, краят му виси. Пропадаш в реалността с главата надолу.

Ето ме на „Лавендър Гроув“, стисках нож. Чух писъците. Пронизителни, нестихващи. Някой ревеше. Странно, звучеше като майка ми. Но нямаше как да е тя, при положение че лежеше на земята, цялата в кръв. Ехото в мозъка ми се засили. Поседнах лявата си ръка. По-силната. Но тя беше като изсъхнала, сякаш бе само временно прикачена към тялото ми, а иначе принадлежеше на друг. Метнах ножа под една спряна кола. Стига да можех, щях да изхвърля и ръката си.

Хукнах. Якето ми беше напръскано с кръв. Не мога да обясня защо никой не ме спря, но не го направиха. Тичах по пресечки и задни дворове, без да имам представа къде отивам. Сигурно съм пресичал

улици, удрял съм се в хора, плашел съм кучета. Не помня. Следващият половин час ми е пълна мъгла. Помня обаче, че намерих уличен телефон.

Обадих се на чичо Тарик. Казах му какво съм направил. Настъпи тягостно мълчание. Реших, че не ме е чул добре. Затова повторих. Обясних, че съм наказал мама за тайната ѝ любовна афера. Оттук нататък тя вече няма да прави така. Допълних, че раната не тежка, но ще мине време, докато зарасне. Бях я наръгал веднъж, в дясната страна на гърдите. Това ще ѝ покаже колко тежък е грехът. Ще ѝ даде време да помисли за грешката си, да се покае. А мъжът ще се уплаши до смърт. Повече няма и да припарва до нас. Честта на семейството е спасена.

— Какво си направил, синко? — попита чичо с глас, който прозвуча удавено. — Това е ужасно.

Бях стъписан.

— Н-но... н-нали... г-г-оворихме з-з—за т-това.

— Не сме говорили за такова нещо — отвърна той.

Човекът, който се бе раздрънкал пред мен и ми бе повторил сто пъти, че трябва да предприема нещо, и то час по-скоро, сякаш бе изчезнал вдън земя. Бях вцепенен.

— Искендер, синко, трябва да се предадеш. Ще заявя в полицията, че съм ти казал точно това, когато си се обадил. Не можеш да бягаши от закона!

Изведнъж ме обзе много странно подозрение. Чичо Тарик беше репетирал този миг. Дали го беше чакал? Дали си бе подготвял речта? Как ще ми каже по телефона, какво ще сподели с ченгетата, какво ще заяви пред съда, в случай че се наложи да се яви като свидетел... Беше подготвен за всичко това.

— Там ли си, синко? Кажу ми къде си.

Затворих. Съблякох якето и го набутах в кофа за боклук. После отидох у Кейти на Албиън Роуд. Бях я изпрацал много пъти, но никога не бях влизал вътре. Натиснах звънеца. За мое облекчение ми отвори тя.

— Алекс! Каква изненада! — каза ми. Върху лицето ѝ грейна усмивка. — О, скъпи! Знаех, че ще дойдеш.

Вкара ме вътре. Каза, че майка ѝ щяла да се зарадва много, задето съм решил да дойда да живея с тях. Прегърна ме, с твърдия

си кръгъл корем между нас. Не ми приличаше на бременна в петия месец. По-скоро имаше вид на човек, глътнал топка. Онова, което видях в огледалото, не се различаваше от това, което виждах обикновено. Почти очаквах върху лицето, в очите ми, да има нещо необичайно. А нямаше. Измих ръцете си още веднъж, търках с все сила. Сапунът миришеше на рози. Отворих шкафчето и намерих белина. Върху бутилката имаше красива домакиня с усмивка, по-бяла от облак. Излях белината върху ръцете си. По дланите ми имаше порезни рани. Болеше адски. Продължих да търкам. Под ноктите ми имаше нещо. Мръсотия? Боя? Кръв? Не искаше и не искаше да се измие.

Кейти дойде да пита дали всичко е наред. Прегърна ме и погледна двойката в огледалото. Аз, тя, нашето бебе. Личеше, че е горда. Направи ми впечатление, че усмивката ѝ е същата като на жената от белината. Усецане за някакво постижение.

Кейти спря водата.

— За мен си чист, любов моя.

Отидохме във всекидневната. Майката на Кейти седеше на фотьойла при прозореца и чакаше. Беше с рокля, която се завързва отпред. От онези, копринените, които виждате по телевизията. Кралскосиня. Гърдите ѝ се виждаха. Бяха целите на лунички, като парченца индийско орехче. Косата ѝ бе току-що сресана. Устните ѝ — с червено червило. Главата ѝ можеше да излезе и да отиде на вечеря в скъп ресторант. Останалата част от тялото ѝ обаче изглеждаше в домашно настроение. Опитах да се съсредоточа върху лицето. Опитах да не поглеждам под главата.

Госпожа Евънс ми предложи чай в порцеланови чаши. Топли плодови кифли. Започнахме да ядем в мълчание. По стените имаше снимки в рамки. Десетки. На някои видях бащата на Кейти. Не ми приличаше на човек, който ще си зареже семейството.

Госпожа Евънс следеше всяко мое движение. Имах чувството, че проверява под ноктите ми. Скрих ръце.

— Алекс, дъщеря ми каза, че искаш да наречеш детето Маги, ако е момиче, Том, ако е момче.

Погледнах Кейти. Тя извърна очи.

— Да, вероятно.

След това госпожа Евънс ме попита дали смятам, че ще бъда отговорен баща. Отвърнах, че не знам, но ще направя всичко по силите си.

— Понякога всичко по силите ни не е достатъчно — заяви тя.

Прозвуча като нещо, което е чула по телевизията. Или като нещо, което някой ѝ е казал преди. Рече, че щяла да ни помага — временно, разбира се, — докато си стъпим на краката. Заради внук си. Първородният. Тя се усмихна. Зъбите ѝ бяха бели като перли, съвършени.

Вечерта Кейти ми каза, че трябвало да спим в отделни стаи. Аз — на канапето във всекидневната. Засега. Скоро сме щели да се оженим и тогава вече ще спим в едно легло. Завинаги.

Донесе ми чисти чаршафи, калъфка за възглавница. Съблече бавно пуловера си. Гърдите ѝ бяха издути, зърната — потъмнели кръгове. Виждах вените — сини, големи, изпъкнали. Кейти ми каза да долепя ухо до корема ѝ. В началото не чух нищо. После усетих движение, сякаш някой се протягаше след дълбок сън. Бебето започна да рит. Веднъж, втори, четвърти път. Беше като магия. Запитах се дали и мама е карала татко да допира ухо до корема ѝ, докато е била бременна с мен.

Избутах Кейти. Казах:

— Извинявай, спи ми се.

— Разбира се, скъпи.

Когато ме остави сам, легнах и се огледах. Дантелени пердета, възглавнички на цветя, тапети на кръгове, изящна ваза върху полицата над камината, старовремски часовник с кутия. Мислех, че изобщо няма да заспя, но веднага щом главата ми допря възглавницата, умрях за света. Събудих се по изгрев-слънце. До мен стоеше Кейти. С бледо лице и широко отворени очи.

— Алекс — каза тя. — Дошли са двама полицаи.

Станах и хванах главата ѝ между дланите си. Целунах я. Устата ѝ беше солена. Вкусът на паниката.

— Търсят те.

Отидохме в антрето. Майката на Кейти стоеше по нощница при вратата. По лицето ѝ имаше следи от крем. Долната ѝ устна трепереше. Тя издърпа дъщеря си, сякаш съм заразновен. Видях в дъното отвън светлините на полицейската кола. Отпред стояха

двама полицаи. Единият приличаше на Джеймс Калаган, само че без очила. Още не ме бяха видели. Помолих Кейти да им каже, че се обличам.

Решението да избягам не беше решение. Просто го направих. Отидох в кухнята, отворих вратата, прокраднах се в задния двор и скочих в градината на съседите, после в следващата. Докато Кейти разговаряше с полицаите, вече бях през две улици.

Последният ден на ноември 1978 година. Бях готов да се откажа, когато я видях да завива зад ъгъла. Беше ходила на пазар, носейки плкове. Вървеше бавно, не бързаше. Направо ми причерня пред очите. Бях ѝ забранил да излиза от къщи.

Тя забави крачка и се загледа в един уличен музикант, беше с гръб към мен. Взрях се в профила ѝ. Тя се усмихваше. В мен се надигна негодувание. Нали ѝ казах да не излиза и да не ходи с рокли, с които се виждат краката ѝ? А тя нарушаваше правилата ми, правеше ме на посмешище.

Тръгнах след нея. Тя се загледа в една витрина, явно не бързаше да се прибира. Мина ми през ума, че може би чака да се срещне с любовника си, но не се случи нищо такова. Когато наближихме нашата улица, тя се препъна и изпусна чантата си. Стара, бежова чанта, която не бях виждал преди това. Докато я вдигаше, ме забеляза отзад.

— Искендер... — прошепна, сякаш името ми е някаква тайна.

Искендер Топрак, затворът в Шрусбъри, 1991 година

---

[1] Тя е жена, която сама по себе си е Държава. — Б.а. ↑

[2] „Ако промениш мнението си, аз съм първа на опашката“ — ABBA Take a Chance On Me. ↑

ПРЪЧКАТА И СНОПЪТ

Лондон, октомври 1978 година

Оказа се по-трудно да намери Оратора, отколкото беше очаквал. Искендер обиколи няколко кафенета, звънна на двама-трима души, нищо. Хрумна му, че знае много малко за този тип. През всичките тези месеци все Оратора му пращаше съобщения да се срещнат и никога Искендер. Нямаше представа къде живее Оратора и какво прави през свободното си време. Спомни си как той е споменавал, че следва в някакъв колеж в града, но какво точно, беше загадка, както всичко останало.

Все пак Искендер успя да го открие чрез приятел на приятел в запусната зала за бойни изкуства на Брик Лейн. Оратора беше заобиколен от десетина младежи по къси панталони, насядали близо един до друг на матраци, като гълъби, струпали се под стряха. Някои бяха с петна от пот по гърдите и с хавлиени кърпи около вратовете. Явно току-що бяха приключили тежка тренировка и се бяха събрали да обсъдят нещо важно, преди да се отправят към душовете. Щом видяха, че Искендер се приближава, замълчаха и го загледаха с недоверие, което не сметнаха за необходимо да крият.

— Няма страшно — каза Оратора и им намигна. — Познавам го.

На Искендер не му харесаха нито намигването, нито тонът, но въпреки това ги поздрави. Леко наклонена глава, едва доловима извивка на устната и лаконичното:

— Здравсти!

Оратора скочи пъргаво на крака и долепи дясна ръка до сърцето си.

— Здравей, братко. Искаш ли да се присъединиш към нас?

— Не, благодаря. Аз такова... трябва да отида на друго място. Наминах да те поздравя и да върна записите, които ми даде последния път.

Оратора промърмори на приятелите си нещо, което не се чу, и се приближи. Искендер забеляза колко дребен е той без зимното яке и

дебелите пуловери. С тесни рамене, кокалести китки, леко криви крака.

— Нямахте нужда да идваш чак дотук.

— Не се притеснявай — отвърна Искендер, който и досега не бе наясно защо е дошъл.

— Искаш да поговорим ли?

— Ами... да. Две-три минути.

Двамата отидоха в спокоен ъгъл и седнаха на пода. Срещу тях имаше най-различни фитнес уреди. Загледаха как някакъв нисък набит мъж пъшка и стене под тежест, която не беше в състояние да вдигне. С потно лице, червени петна по бузите, ръце, в които почти не бяха останали сили.

Искендер погледна с крайчеца на окото Оратора и прошепна:

— Не знаех, че тренираш. Какво?

— О, таекуондо. Но не съм голям боец. Не ми е стихията всъщност. Аз съм човек на идеите.

— Защо тогава идваш тук?

— Защото хора като нас трябва да знаят да се защитават. Чу ли какво се е случило вчера в Норт Енд? Скинари, четирима. Нападнали един бенгалец, собственик на магазин. Четирима срещу един. Много равна битка, нали?

— Не съм чул.

— Съборили го на земята и му обръснали главата. Нарисували върху черепа му малоумните си символи. Клетият, изпаднал в такъв ужас, че се поболял. Жена му не спира да плаче. — Той замълча, за да си поеме дъх. — Е, ти поне знаеш да се защитаваш.

Искендер кимна, макар и да не беше сигурен, че именно заради това се е записал да тренира бокс. Не беше въпрос на защита или нападение. Той не се боксираше, за да се бие с врагове, истински или въображаеми. Правеше го, защото за разлика от много други спортове, измислени и нагласени, боксът беше истински, неподправен. Отражение на живота едно към едно. На ринга си сам. Няма отбор. Няма резерви, които чакат да те заменят. Всеки е сам за себе си. Доброто и злото, възвишеното и низкото, алчността и милостта. Всичко беше там. Ако искаш да разбереш що за човек имаш насреща си, е достатъчно да го погледаш как се боксира.

Оратора каза:

— Страхотен боксьор си. В кръвта ти е.

— Откъде знаеш? Не си ме виждал никога.

— А, виждал съм те. Два пъти, без да ме усетиш. Не се впускаш в рисковани битки и защитата ти е доста силна. Все едно знаеш откъде ще дойде следващото кроше. Рядък талант, вроден.

Искендер не знаеше дали да се подразни, или да се почувства горд, затова не каза нищо.

Известно време Оратора мълча, без да сваля очи от него.

— Искам да те питам нещо, Алекс. Как мислиш, можеш ли да ни научиш да се бием? Братята само ще имат полза от уменията ти.

Замислен, Искендер въздъхна.

— Не знам, човече. Обичам да се бия сам.

Изведнъж лицето на Оратора се сбърчи.

— Виж какво, ще бъда откровен с теб. Ти си вълк единак. Виждам го. Не ти се сърдя. Така ти харесва. Но не забравяй, че големите борци са големи и отвътре, и отвън. Ако имаш по-силни ценности, ще си непобедим.

— Не искам да съм непобедим.

— Какво тогава искаш? — попита Оратора с властен и неприкрита предизвикателност в гласа.

Искендер не си беше задавал никога този въпрос и не разполагаше с готов отговор.

— Защо си дошъл да ме търсиш? — продължи да го притиска Оратора — Защото дълбоко в себе си знаеш истината. Изпитваш потребност да си съпричастен към нещо. Изпитваш потребност от цел в живота, от нова насока. Присъедини се към нас.

Искендер се помъчи да измисли нещо, с което да се откачи от кукичката, но не му хрумна нищо. Той смъкна ципа на якето си и извади един от записите, които беше взел от Оратора.

— Прослуша ли ги?

— Да.

Това накара Оратора да изсумти.

— Така и не дочете брошурите, които ти дадох. Нито една от тях. А сега и записите, прекалено много ли искам?

— Виж какво, брат ми и сестра ми държат касетофона при себе си през цялото време. Но чух едно-друго. Две-три неща ми харесаха.

Допадна ми частта за братството. Една пръчка се чупи лесно, докато снопът е непобедим.

— Но?

— Но... не знам, човече. Сигурно ми се събра много. Приятелката ми е загазила не на шега. И... трябва да се заема с едни семейни въпроси.

Оратора не каза нищо. Знаеше, че Искендер е от момчетата, които ще говорят повече, ако ги питаш по-малко.

— Едно от нещата, които ми разказа, не ми дава мира — продължи Искендер. — Че ако родителите ти не са прави, трябва да се опълчиш срещу тях, нали?

— Да, но не бъркай понятията. Имах предвид, че ако родителите ти не познават Бога, си длъжен да предпочетеш Бога пред тях. Защото Бог е по-голям от родителите ти. Но внимавай. Ако самият ти не познаваш Бога и не се подчиняваш на родителите си, ще изпаднеш в безтегловност. Няма да имаш принципи, за които да се държиш, приятелю.

— Да предположим, че мой близък човек..., — каза Искендер и вдигна ципа чак до брадичката си. — Да предположим, че някой от семейството съгрешава. Опитвам се да разбера какъв е моят дълг.

Оратора се вцепени, беше усетил колко сериозен е въпросът. Огледа с подновен интерес Искендер и чак сега забеляза нервния тик в края на устата му и ноктите, изгризани до живеца. Попита:

— Кой например?

— Да кажем, майка ми.

Настъпи неловко мълчание и чак тогава Оратора отбеляза:

— Ами поговори с баща си. Това е не толкова твой, колкото негов дълг. Но щом него го няма... значи трябва да действаш ти. Лично аз не бих допуснал никога майка ми, сестра ми или жена ми да ме посрамват.

— Но какво да правя? — попита Искендер.

— Няма да ти кажа какво да правиш, ако не ми се довериш напълно. Разбираш ли? Ела и се присъедини към нас, стани част от нещо по-голямо, приятелю. Това е правилният път. Това е отговорът на всичките ти въпроси.

— Хм, ще помисля.

— Да, помисли. Но не протакай много. Защото, докато то мислиш, се случват разни неща.

Същата вечер Искендер стоеше на входа на клуб, в който не беше ходил никога дотогава. Беше изживявал наум сцената толкова често, че всичко му се струваше странно познато, естествено. Но още щом пристъпи напред, беше спрял от бодигард, два пъти по-едър от него. Тъмносин костюм, тъмни очила с огледални стъкла, въпреки че слънцето се беше скрило от небето, плешив като яйце, с врат, къс и дебел, сякаш главата му бе прикрепена направо за раменете.

— На колко години си, момче?

— На достатъчно — отвърна Искендер, решен да не допусне да го сплашват.

— В моята книга такъв отговор няма.

— Не знам каква е твоята книга, но трябва да вляза.

По-скоро учуден, отколкото подразнен, бодигардът свали очилата. Очите му бяха прекалено малки и прекалено близо едно до друго за такова лице. Непроницаеми.

— Подлагаш на изпитание търпението ми ли, малкият? Предупреждавам те, вече е на изчерпване.

Искендер усети, че страните му пламват. Виждаше, че стига да поиска, бодигардът ще го изрита като мръсно коте, но смяташе, че мъжът не е чак толкова страшен, колкото изглежда. *Само лае, но не хапе.* Такова беше усещането му, а в уличните битки то рядко го подвеждаше.

— Е, търся баща си. Това престъпление ли е?

По лицето на бодигарда се мярна сянка на любопитство.

— Тук ли работи?

— Не. Но е с една жена, която работи при вас.

Бодигардът си пое дълбоко въздух.

— Хм, и се надяваш да те запознаят с тази жена, така ли?

— Не бе, човече. Защо ми е да се запознавам с нея?

— Само попитах. За какво ти е тогава баща ти? Някакви сметки ли имаш да разчистваш с него?

— Не се пали. Не си търся белята. Просто трябва да поговоря с него.

Бодигардът си сложи очилата отново.

— Три минути. И нито секунда повече. Влизаш вътре, намираш баща си и го викаш да излезе навън. Ако не се върнеш до три минути, ще вляза и ще ти счупя краката. Ясно ли е?

— Дадено, приятел, благодаря.

Докато влизаше в клуба, Искендер бръкна в джоба си и напипа стъкленото шишенце. Беше цяло чудо, че бодигардът не го претърси. Сярна киселина. Практична и ефикасна. Единственото, което Искендер трябваше да направи, бе да я лисне в лицето на жената. И тогава баща му нямаше да иска да я погледне повече. Никога вече нямаше да я пожелае мъж.

Колко пъти Искендер си беше представял този миг? Как ще влезе в заведението, което ще е шумно, опушено, пълно с хора, задушно, и ще се насочи към бара, за да си поръча питие. Вероятно уиски. С лед. Това би бил правилният избор. Ще го изпие на две глътки и с пламнало гърло ще се промъкне зад кулисите. Ще тръгне по дългите коридори, вмирисани на пот, на дим и парфюм. Няма да е трудно да намери гримьорната ѝ. Ще почука на вратата, на която пише „Роксана“, но няма да чака да го поканят.

— Кой си ти? — ще попита тя, със следа от паника, прокраднала се в гласа ѝ. Лицето ѝ ще е силно гримирано, устните — кървавочервени, гърдите ѝ ще се подават под халата.

— Аз съм синът на мъжа, когото открадна от семейството му.

Това изречение се променяше всеки път, когато Искендер си представяше сцената. Понякога той го променяше на „Не ме познаваш, но аз те познавам прекалено добре“. Друг път се превръщаше в: „Не ти, а аз трябва да задавам въпроси. Коя си ти, че да разваляш семейството ни?“

Реакцията на жената също се променяше. Най-често тя бе смутена и гузна. Но понякога вдигаше скандал и си изпускаше нервите. Мяташе обувка на ток по стената. Чупеше чаша шампанско. Той беше обмислил всички възможности. Ако жената станеше агресивна и изпаднаше в истерия, щеше да извади шишенцето от джоба си. Ако се покаеше, щеше да го приеме, да ѝ даде още един шанс.

Друг път в мислите му тя се хвърляше на пода/фотьойл килима и по бузите ѝ се стичаха сълзи. От всички сценарии този беше любимият

на Искендер.

— О, не знаех, че е женен — казваше тя, разридана. — Не знаех, че има семейство. Изобщо не ми е споменал.

В този вариант Искендер нямаше да извади шишенцето. Вместо това щеше да утеши жената. Тя щеше да му обещае, че никога повече няма да се вижда с Адем, и щеше да спазва дадената дума чак докато остарееше и побелееше.

С мозък, пламнал от тези мисли, Искендер огледа клуба и с изненада видя само шепа хора, повечето от персонала. Бе твърде рано за клиентите. Той отиде на бара, от който се носеше силната възсладка миризма на стотиците питиета, изпити през годините. Голямо овално огледало с неонов лампи отзад, лъскава дървена повърхност. Искендер плъзна пръст по надписите и символите по твърдия плот. Барманът — чернокож карибец с коса, сплетена на стегнати плитки, — подсушаваше една чаша. Той огледа клиента с кисело пламъче в очите.

— На колко години си?

— На достатъчно — отговори Искендер.

— Хм, покажи ми личната си карта, Господин Достатъчно.

— Ей, щом съм тук, значи съм достатъчно голям, за да вляза. Иначе онзи бабаит на входа нямаше да ме пусне, нали?

— Добре го измисли — каза барманът. — Получаваш чаша вода за това. Газирана. Без лед. Повече от мен няма да видиш.

Искендер отпи от водата и застана пред сцената, след което огледа завесите в двата ѝ края. Дали жената беше там, отзад? Дали да не отиде да я намери? Докосна още веднъж шишенцето в джоба си. Усети го едновременно студено и топло под пръстите си. Още обмисляше какво да прави оттук нататък и събираше сили за предстоящата среща, когато забеляза, че бодигардът го търси. Почука по часовника си, без да се усмихва — беше непреклонен. Искендер си допи водата, благодари на бармана и тътрузейки крака, тръгна към бодигарда. Нищо не вървеше по план.

Зачака на пътеката отстрани, мислите му се носеха на вихрушка. Сякаш след цяла вечност забеляза, че някой върви към него. С несресана коса, сведена глава и плаха стъпка, сякаш се страхуваше, че краката му ще се подкосят. Не забеляза момчето, покрай което мина.

— Татко...

Адем спря и се обърна. Върху лицето му грейна усмивка, ведра и искрена, но бързо бе заменена от мрачно изражение.

— Искендер... да не се е случило нещо с брат ти и сестра ти?

— Не. Те са добре, наистина.

За миг като че ли му олекна. Но след облекчението дойде подозрението, а след подозрението — раздразнението.

— Не трябваше да идваш тук.

Още нещо, което Искендер не беше предвидил. Беше очаквал баща му да се притесни, след като го види, вероятно да се смути, но не и да се ядоса. Лицето на момчето безизразно, когато се тросна:

— Ти също.

Устата на Адем се смъкна надолу в краищата, очите пламнаха.

— Мери си думите, хлапе. Не можеш да разговаряш така с мен.

— Искан да си дойдеш вкъщи, *Татко* — натърти на последната дума Искендер.

Адем схвана намека.

— Прибирай се при майка си, докато не съм ти строшил костите.

— Какво им е на костите ми днес? Всички искат да ги трошат.

Известно време двамата стояха, без да казват нищо. Баща и син потънаха в мислите си, както се гледаха в очите и си отпращаха предизвикателство другият да заговори пръв. Точно тогава Адем бе обзет от зловещо чувство, сякаш гледаше огледало и виждаше себе си, само че по-млад. Момчето му беше като него, но с повече привилегии, и без тревогата и пасивността, стрували му толкова скъпо.

— Ще се прибера, когато му дойде времето — отсече Адем.

— И кога ще му дойде времето? Когато ти втръсне от тази пачавра ли...

Плесницата дойде мигновено. Искендер явно се смути не толкова от реакцията на баща си, колкото от онова, което бе излязло от устата му. Не можеше да повярва, че го е изрекъл. То беше в разрез с възпитанието му.

Бодигардът беше видял плесницата и се приближи към тях.

— Ей, вие двамата. Я по-спокойно, да не повикам полиция.

— Няма страшно... — промърмори Искендер сякаш на себе си. Гледаше мрачно, в очите му се бяха появили искри, каквито преди нямаше. Спокойно, прекалено спокойно, той се извърна към баща си и каза:

— Ако ме удариш още веднъж, ще те ударя и аз. Ударът ми е посилен.

Адем пребледня. Почувства в гърдите си болка, толкова остра, че за миг не можеше да диша. Не беше само шокът, мъката, срамът, че синът му го е обидил пред непознат. Имаше нещо по-дълбоко, по-болезнено. Закъсняло осъзнаване. Чак сега Адем проумя, че именно това е трябвало да направи и той преди много години. Когато неговият Баба го биеше и продължи да го прави и след като Адем стана по-висок от него, той можеше да направи точно това. Съжалението беше смазващо.

Адем направи крачка към Искендер и го удари още веднъж, по-силно. Точно тогава се случи най-страшното. С рев на ранен звяр, Искендер се затича бързо и се блъсна в стената на клуба. Удари си челото. Веднъж, втори, трети път. Тряс, тряс, тряс.

Адем се опита да го укроти — безуспешно.

— Не ме докосвай — кресна Искендер.

От стената го издърпа бодигардът. Но Искендер чувстваше толкова силна потребност да наранява, че не се спря. Заби зъби в рамото на бодигарда, докато не му пусна кръв. Настъпи го и след като отметна назад глава, го фрасна със силен глух звук по брадичката. Мъжът изобщо не го очакваше. Почервенял до мораво, си изпусна нервите. Отвърна на нападението.

— Не, не — опита се да ги разтърве Адем. — Моля ви, недейте Той ми е син.

Струпаха се и други хора. Клиенти, келнери, няколко танцьорки. Сред тях беше и Роксана, която наблюдаваше сцената с широко отворени очи и свито сърце.

Когато накрая успяха да ги разтърват, бодигардът трепереше.

— Повече да не съм ви видял тук и двамата. Чухте ли? Видя ли ви наоколо, Бог ми е свидетел, ще ви ударя толкова силно, че няма да знаете кой ден е.

— Хайде, да вървим — затегли Адем сина си за ръката предпазливо, но твърдо.

Няколко минути вървяха, без да казват нищо и след като се скриха от поглед, седнаха на тротоара под една улична лампа. Искендер дишаше запъхтяно, усещаше в устата си кръв.

— Майка се среща с някакъв — каза уморено.

— Моля?

— Чу ме — рече момчето. — Трябва да се прибереш и да оправяш нещата.

Адем извади цигара, запали я и я подаде на сина си. Забелязал изненадата върху лицето му, каза:

— Хайде, хайде. Знам, че пушиш.

Запали втора цигара — за себе си. Запушиха един до друг. Вечерта беше мразовита и мрачна, но пълна с възможности.

— Майка ти обича ли го?

Искендер не можеше да повярва на ушите си.

— Какви ги говориш, татко?

Адем хвана сина си за коляното.

— Виж какво, знам, че не разбираш. Ако се беше случил преди десет години, щях да побеснея. Щях да направя всичко, само и само да го спра. Но сега съм достатъчно стар, и да съм наясно, че не мога да накарам майка ти да ме обикне. Искала ми е развод няколко пъти. Пренебрегнах молбата ѝ, но тя е права.

Да чуе думата „любов“ от устата на баща си бе учудващо за Искендер. Вярно, в миналото се беше питал многократно как и защо родителите му са се събрали, но сега вече не ставаше въпрос за любов. Адем му беше баща, глава на семейството. А не романтичен тийнейджър.

— Но, татко...

— Виж какво, навремето имаше един селски кмет, който каза, че любовта на мъжа е отражение на характера му. Така и не разбрах какво ми говори, но сега вече знам. — Той остави дима да излезе през ноздрите му на рошави кълба. — Мислиш, че не се сърдя на майка ти. Сърдя ѝ се. Но се сърдя повече на себе си. Никога не сме се обичали. Бракът ни бе такава грешка.

Но не съжалявам, защото се родихте вие с Есма и Юнус.

Тогаваше се случи нещо, което Адем не възприе насериозно, което дори след години щеше да помни до най-малките подробности, винаги с пронизващо съжаление. Искендер запрати с пръст цигарата надалече и загледа как тя описва слаба светеща дъга в мрака наоколо, а после рече:

— Ако ти не се погрижиш и не оправяш нещата, ще го сторя аз.

ВЪЖЕТО

Лондон, 20 октомври 1978 година

Пембе ускори крачка и се приближи до киното, което вече познаваше толкова добре. Ниските ѝ токове потракваха по тротоара равномерно, като приспивна песен. Тя не поглеждаше нагоре или наоколо, беше вперила очи в земята, сякаш отново беше дете и това бе игра. Щом тя не виждаше света, може би и той нямаше да я види.

Всеки път нарочно закъсняваше и влизаше в салона петдесет минути след началото на прожекцията. Така имаше по-малка вероятност да ги видят заедно. Напоследък обаче Пембе бе станала малко по-непредпазлива. Два пъти даже беше излизала заедно с Елиас на улицата, веднъж, за да купи саксия, и втори път — за да послуша един уличен музикант. Както винаги, беше притеснена, но сега вътре в нея се бе появил някакъв подтик глас, който умираше да излезе навън и да бъде чул. Никой дотогава не бе изживявала такова нещо и не знаеше какво у прави с тази нова дързост, която хем беше, хем не беше част от нея.

Мина под сводовете на главния вход, без дори да поглежда едрата касиерка с тъжен вид. Малко от мъха на сивото и палто се закачи във въртящата се врата и политна от вятъра като семена на глухарче, понесли се надлъж и шир, спират никъде. Тя влезе в киното и вдиша познатите миризми. Кръговете по замърсения мокет, от които ѝ се завиваше свят, ако ги гледа прекалено дълго, смрадта от мръсните пепелници и щандовете с пуканки с масло, солети и дъвки с плодов вкус. Всичко това, кой знае защо, ѝ действаше успокоително. Още том влезеше във фоайето, я обземаше някаква лекота. Чувстваше се спокойна, защитена. Земята спираше да се движи и приканваше и нея да направи същото, а тя преставаше да се притеснява за бъдещето и се оставяше във властта на мига.

Младият разпоредител на входа провери билета ѝ, после разтвори завесите и ѝ даде знак да го последва. Прожекцията беше започнала. В салона цареше полумрак, всичко бе окъпано в сребриста

светлина, която отскачаше от екрана при всяка ярка сцена. Докато вървеше след електрическото фенерче, Пембе се огледа бързо. В салона имаше десетина-петнайсет души, повече от обикновено. За стотна от секундата тя долови напрежение, каквото допреди миг не се чувстваше.

Елиас винаги сядаше на едно и също място. Средният ред, средният стол. Веднъж някой друг го беше заел и така Пембе се озова до непознат.

— Здравсти, скъпа — се беше ухилил той.

Ужасена, тя скочи на крака и се премести на предния ред, където Елиас я чакаше в блажено неведение.

Като внимаваше да не се спъне, Пембе тръгна покрай празните редове. Забеляза възрастен мъж и жена, които, погълнати от филма, се държаха за ръце. Тя се опита да си представи, че двамата с Елиас седят така, стари, крехки, но все още влюбени. Дори мечтата ѝ се стори нереална.

Беше толкова улисана, че докато вървеше, не забеляза човека на последния ред. Той се бе скрил — беше се смъкнал на седалката и беше извърнал глава, почти изцяло в сянка. Седеше в мрака, наблюдаваше, чакаше.

Карамелената светлина на електрическото фенерче спря на ред „Г“. Там, в средата, седеше Елиас — сам, с очи, потънали в очакване, на което самият той не си позволяваше да се отдава, Пембе благодари на разпоредителя и задъхана, седна. Елиас се извърна усмихнат. Пресегна се и прокара показалец по върховете на пръстите ѝ точно като слепец, разпознал по допира своята любима. Стисна нежно ръката ѝ. Пембе му отвърна със същото. През последните няколко месеца двамата бяха усвоили език с много жестове и не толкова много думи. Елиас се наведе бавно и целуна Пембе по вътрешната страна китката, като вдиша миризмата на кожата ѝ. Сърцето ѝ биеше като обезумяло. Въпреки това тя не погледна мъжа. Това също беше като детска игра. Ако Пембе не гледаше Елиас той щеше да бъде невидим, а щом е невидим, може би нямаше да изчезне никога.

Даваха „Добрия, Лошия и Злия“. Пембе не го беше гледала. За разлика от Елиас. Това беше първият им филм със звук. Предната седмица киносалонът беше приключил прожекциите на неми филми и сега даваха нова поредица — класически спагети уестърни. Пембе и

Елиас вече се бяха разбрали да се срещат тук, мястото им харесваше и те не виждаха причина да го сменят. Освен това Елиас смяташе, че тъй като героите във филма са лаконични и не говорят много, Пембе няма да се затрудни.

След няколко секунди тя наистина потъна във филма. Загледа как Блонди, Туко и Ангелските очи се забъркват в какви ли не конфликти, предизвикват най-различни опасности и се излагат на тях — вживя се в ролите им. Когато Лошия попита: „Щом работиш, за да живееш, защо се убиваш с тази работа?“, тя сведе очи и се замисли, докато схвана пълното значение на думите. Трепна, когато Лошия се смръщи срещу Добрия и му заяви, че двамата всъщност не се различават особено. Напоследък бе започнала да разсъждава върху понятията за добро и зло, както никога досега. Накараха я писмата на нейната близначка. Сестра ѝ беше уважаваната сега, добродетелна и чиста, непоклатима. Излизаше, че Пембе е лошата, съгрешилата. Но невинаги е било така. Колко бързо се променяха нещата. Нямахше нищо постоянно, всичко се развиваше в несекващ поток.

Когато Туко се качи на магаре с примка на шията си, бъде обесен, върху лицето на Пембе се мярна страх. Тя се извърна настрана. За стотна от секундата ѝ се стори, че един човек на задните редове я наблюдава, но когато провери още веднъж, беше много тъмно. Точно тогава чу как Злия казва:

— Хората с въже около шията невинаги увисват на бесилото.

Пембе затвори очи. За миг ѝ притъмня — тя се озова на друго място и в друго време.

— Ей, добре ли си, скъпа? Отнесе се нанякъде — каза в ухото ѝ Елиас, а после добави със закачлив шепот: — Само на кино е.

Тя кимна. Знаеше, че е само на кино. В истинския живот хората с въже около врата винаги увисваха на него.

Бяха осем сестри на възраст от девет до двайсет години. Най-голямата се казваше Хедийе — дар. И тя наистина беше такава — Божий дар, първородната и много ценена, макар да беше момиче. Беше със сърцевидно лице, остър нос, леко дръпнати големи очи, сиви като буреносен облак. Като най-голяма от децата в голямо семейство с оскъдни доходи, Хедийе си играеше не с играчки, а с истински бебета

и така и порасна. Вечно чистеше, готвеше, търкаше, переше, хранеше по-малките, люлееше ги, за да заспят. Дланите ѝ бяха намазани с къна, китките ѝ бяха украсени с гривни от фалшиво злато, но по нея нищо не изглеждаше фалшиво. Пембе не помнеше Хедийе да се е оплакала и един-единствен път, въпреки че всички останали роптаеха през цялото време. Тя някак си беше приела ролята и безконечните си отговорности и порасна преждевременно, за да се превърне в момиче жена. След смъртта на Назе я замени от само себе си и се грижеше за всички, особено за близначките, които още бяха малки. После Берзо се ожени отново и дъщерите му гледаха на мащехата си като на жената на баща им и като нищо повече, защото сега за тях майка беше Хедийе.

— Няма да се омъжвам — обичаше да повтаря тя. — Ще се грижа за сестрите си, докато се задомят. Ще си умра стара мома.

Колкото и трогателни да бяха тези думи за близначките, те така и не се оказаха истина. През зимата на 1957 година Хедийе започна да се среща с един мъж. Медицинско лице, пратено от държавата да прави ваксинации против туберкулоза — повечето селяни не му вярваха, всички деца го мразеха. Как беше започнало всичко, как двамата се бяха запознали, десетгодишната Пембе така и не научи, а жената, която бе днес, нямаше как да се досети.

Любовта беше болест, вдъхваща сили и даваща криле, но все пак болест. Изведнъж Хедийе стана по-дръзка отвсякога, неумолима. От нея като че ли започна да се страхува дори мащехата им, която вече не бе в състояние да ѝ се разпорежда, и която в нейно присъствие се притесняваше. Защото Хедийе бе изпълнена с решимост. Момичето, което дотогава не бе имало и миг за себе си, сега бързаше да навакса изгубеното време. Една ясна нощ с луна като златен сърп на небето избяга с мъжа, когото почти не познаваше.

На другата сутрин вече нямаше кой да ваксинира. Децата в селото се зарадваха. Каквото беше останало от ваксините, беше изхвърлено в река Ефрат и така бяха заличени всички следи от един чужд човек, нахлул като неканен гост в живота им, за да им инжектира представите си за света и накрая да открадне тяхно момиче.

Пембе още помнеше скръбта, обгърнала къщата — кухня и смазваща в същото време. Сякаш оплакваха мъртвец. Но сега Хедийе бе по-страшна и от мъртвец. Никой ме питаше за нея — най-малкото не и на глас, името ѝ се беше превърнало в богохулство.

Особено отмъстителна беше мащехата им.

— Дано Бог те изгори в Ада! — кълнеше тя, понеже ѝ се струваше, че вижда Хедийе навсякъде.

Изведнъж цялата омраза, надигнала се в нея, срамът, че не може да роди дете на мъжа, взел я за жена само за да го дари със син, мъката, че е ялова като пустинята, бремето да се грижи за осемте деца на друга жена, се смесиха и се превърнаха в остър яден гняв към Хедийе.

Колкото и да е странно обаче, Берзо мълчеше. Очите му бяха хлътнали в очните ябълки, бяха като вкаменени. Главата му беше ниско отпусната, замислена. Той вече почти стъпваше в чайната, по цял ден седеше намусен и затворен в себе си вкъщи и докато пушеше, по цигарата му увисваше неизтръскана пепел.

Зимата беше люта. Минаха четири месеца. Един късен следобед в началото на пролетта Хедийе се върна. Трябваше да прати вест, да провери дали семейството ѝ е готово да я приеме обратно. Вместо това се качи на автобуса и си дойде, ей така, без предупреждение. Медикът се беше оказал страхливец. Уж бе обещал да я вземе за жена, но при най-малката съпротива на семейството си се беше отказал и я беше зарязал сам-сама в големия град.

Хедийе съжеляваше за случилото се. И беше уплашена. Но нямаше друг дом. Нямаше къде да отиде. След като се прибра, намери вратата отворена и се шмугна вътре. Нямаше го нито Берзо, нито жена му. Но близначките си бяха вкъщи и още щом зърнаха Хедийе, се разпищяха от радост и изръкопляскаха, за да ознаменуват завръщането на своята сестра майка. Закръжиха около нея като планети около Слънцето.

Но Хедийе беше друга. Несигурна, сдържана, мълчалива. Седеше с прибрани крака и сведени очи в края на дивана, в собствения си дом беше като гостенка, която не знае дали е добре дошла.

След малко се прибра и мащехата им, която, понесла на гърба си огромно руно, влезе с тежка стъпка. Беше се сгърбила и бе поруменяла от усилието. В началото не забеляза Хедийе. Но веднага долови неловкото мълчание в стаята и притеснението на близначките.

— Какво става тук? Да не е дошла котка да ви изяде езиците?

Още преди да е довършила изречението, забеляза момичето в ъгъла. Бегълката. Причината за техния срам. Жената пусна товара си и

застана почти вцепенена срещу Хедийе. Сетне пристъпи напред и изкриви устни, сякаш се е изплюла на пода.

Хедийе пребледня.

Вечерта, когато всички сестри се прибраха, никоя не дръзваше да заговори Хедийе от страх да не ядоса мащехата. Никоя не ѝ предложи чай или храна. И сестрите не ядоха много. Няколко часа след като в къщата се бе възцарила тази тягостна обстановка, на прага се появи Берзо. Още щом влезе, почувства онова, което вече знаеше. Беше чул новината, но бе решил да не бърза и да изслуша мнението на другите мъже.

Хедийе скочи на крака и изтича да му целуне ръка, но той се дръпна.

— Нямам синове — каза високо, за да го чуят всички — Бог не ми даде. Така и не разбиха защо. До днес.

Момичетата го слушаха, затаили дъх. Раменете на Хедийе се смъкнаха.

— Сега вече знам причината — продължи Берзо. — Ако имах син, щях да го накарам да те убие и да изчисти петното върху доброто име на семейството. И заради теб брат ти щеше да отиде в затвора. Щеше да гние цял живот между четири стени.

Хедийе не заплака, не се разхлипа, не помоли за прошка. Впила очи в един паяк на перваза, продължи да седи, без да помръдва, без да говори.

В последвалата тишина Берзо допълни:

— И през ум не ми е минавало, че някога ще го кажа, но съм доволен, че нямам син.

Вечерта, докато се готвеха да си легнат на постелките по пода, сестрите чуваха как баща им и мащехата им се карат в съседната стая, макар че не различаха ясно думите. С вече разплетени коси, по бархетни нощници с дълъг ръкав, момичетата погледнаха Хедийе, която още седеше в края на дивана. Пембе се изправи тихо.

— Къде отиваш? — пошушна Джамила.

— Сигурно е гладна.

— Ти да не си полудяла? Татко и мащехата още не са заспали. Ще разберат.

Пембе само сви рамене, после прекоси на пръсти стаята, отиде в кухнята и се върна с малко хляб, сирене и вода. Под погледите на

сестрите си ги занесе на Хедийе, която взе само водата.

На другата сутрин Берзо закусва по-късно от обикновено. Момичетата чакаха, докато той отпиваше от черния чай и дъвчеше питката.

— Отивам в чайната — рече, без да поглежда никого в очите.

При тези думи Пембе изпадна в паника. Баща им не беше стъпвал в чайната, откакто Хедийе беше избягала. Какво ли се беше променило сега, за да го накара да се запъти натам?

— Какво ще правя с нея под покрива ми? — промърмори мащехата.

— Знаеш какво да правиш — каза той и не добави и дума повече.

Малко по-късно със смръщен поглед на широкото лице, мащехата им каза, че всички трябва да излязат. Чакала ги много работа, трябвало да тъкат килими.

Докато сестрите ѝ си слагаха ботушите и палтата, Пембе поизостана, обзета от мъчителен страх. Случваше се нещо, а тя не знаеше какво. Малко преди да излязат, видя как мащехата и носи големия кръгъл пиринчен поднос, на който всички се хранеха. Постла покривката на пода, сложи дъската и отгоре закрепил подноса. За стотна от секундата Пембе си помисли, че тя поднася на Хедийе нещо за ядене. Но всичко изглеждаше много странно. Нямаше чинии. Нямаше вода. Нямаше хляб.

През това време Хедийе не се и помръдна. Статуя от сол.

Последното, което Пембе видя, беше котелът, който мащехата донесе. Прииска ѝ се ужасно да види какво има вътре и се престраши да каже:

— Не се чувствам добре. Боли ме гърло. Дали да не си остана вкъщи?

Жената поклати глава.

— Нарездане на баща ти. Никой няма да остава в къщата.

Отидоха у съседката и цял ден тъкаха. Знаеха наизуст шарката. Лазурносиньо, цикламенорозово, сивкавооранжево, канелено. Пембе обичаше да боядисва. Червено от къна, жълто от куркума, кафяво от натрошени орехови черупки. Докато слагаше вълната в леген с медена роса, тя сподели с близначката си какво е видяла.

— Как така е занесла празен котел? — попита с широко отворени очи Джамила.

— Честно ти казвам — пошушна Пембе. — Може и да не е бил празен. Но си беше странно. Ако вътре имаше храна, щеше да има и пара, нали така? Или някаква миризма. Нищо!

— Залавяй се за работа — подкани Джамила, понеже не знаеше какво друго да каже.

Следобед си размениха местата. Този път Пембе остави Джамила да приготвя боята, а тя седна да тъче. Беше уморително. Очите я заболяха, върховете на пръстите ѝ изтръпнаха. Пембе усети, че я присвиват части на тялото, за които никога не се беше и сещала.

Без да казва на никого, включи в шарката на килима си мотив, какъвто нямаше. Ако някой забележеше, а тя беше сигурна, че това е неизбежно, щеше да стане лошо. Но желанието беше по-силно от нея. Беше малък знак — Х, които да напомня за името на сестра ѝ. След като килимът стане готов, щяха да го продадат на някой местен търговец, който то на свой ред ще го продаде на по-едър търговец. Оттам килимът ще да бъде отнесен в скъп магазин на Капалъ чарши в Истанбул. Семейство туристи, дошли в града за няколко дни ще го забележат на витрината. Ще го купят, макар той да струва немалко пари. После ще го пренесат, където живеят — в Париж, Амстердам или Ню Йорк, и буквата „Х“ щеше да бъде скрита завинаги, но въпреки това завинаги жива.

По здрач семейството се прибра — седемте сестри и тяхната мащеха. Когато се приближиха до градинската ограда, Пембе усети как я плисва притеснение като вълна. Тя се затича. Имаше лошо предчувствие, не толкова страх, колкото гняв, все по-силна ярост, насочена не към друг; а към самата нея, задето не е направила нещо по-рано. Какво — не знаеше.

Именно тя намери Хедийе — тялото ѝ, безжизнено като парцалена кукла, висеше със счупен врат от пиринчената кука на тавана, на която толкова пъти бяха закачали люлките на новородените.

Хедийе беше използвала въжетото, което мащехата ѝ беше поднесла в котела.

Каубоят на име Лошия се опита да се усмихне, докато примката около врата му се затягаше.

— Шегуваш се, Блонди — каза той с пресеклив глас. — Няма... Няма да си направиш такава шега с мен.

Блонди присви очи и като понаклони глава, отговори:

— Не е шега. Въже е, Туко.

Стиснала устни, Пембе си даде сметка, че няма сили да гледа тези сцени. Надигна се от седалката.

— Тръгвам.

— Моля? Но защо, любов моя? — попита Елиас. — Защо си тръгваш рано днес?

— Да, не... тръгвам.

— Заради филма ли? Не ти ли хареса?

— Не... да... извинявай.

— Да дойда ли с теб?

— Стой тук, моля те.

При тези думи Пембе стана на крака и остави Елиас без обяснение. Докато вървеше забързано към изхода и минаваше покрай задните редове, човекът, който седеше там, потърка слепоочието си, за да скрие с длан лицето си.

След като прожекцията свърши и включиха осветлението, Елиас стана от седалката заедно с всички други. Не знаеше как да тълкува това, че Пембе си е тръгнала толкова внезапно. Излезе бавно, със свито сърце във фойето. Някой го потупа по рамото.

— Извинете, намира ли ви се огънче?

Младо момче, тийнейджър. Прекалено млад, за да пуши. Но на Елиас не му беше работа да му го казва, а дори да го направеше, хлапакът едва ли щеше да го послуша.

— Съжалявам, не пуша — отвърна.

— Виж ти!

В погледа на младежа, в тона му, имаше нещо, от което Елиас трепна. Но преди да е изрекъл и дума, младежът кимна едва-едва и каза с твърд безизразен глас:

— Е, приятен ден.

— Благодаря. И на вас.

Елиас остави там Искендер, който продължи да го гледа и мина през въртящата се врата, като докосна с коса мъха, който Пембе беше оставила там само преди час.

ПАРЧЕТА ПЯСЪЧНИК

Абу Даби, ноември 1978 година

Само седмица след сбиването пред клуба Роксана изостави Адем заради друг мъж — бизнесмен от Австралия с фирми в Персийския залив.

След като я изгуби, го обгърна вцепенение, точно както нощта обгръща като със завивка призрачна долина. Съсипан и отчужден, Адем беше тук и никъде, мислите му се носеха напосоки, а самочувствието му се давеше. Вече не знаеше къде е истината и дали някога изобщо се е докосвал до нея. Животът му приличаше на лабиринт с огледала и във всяко от огледалата той беше виждал различно свое отражение, ала така и не можеше да определи кое от тях е на истинския Адем. Въпреки всичко не се прибра у дома. Не можеше да остане и в апартамента, където беше живял с Роксана и който всъщност се водеше на нейно име. Не можеше да отиде и у Тарик — не му се слушаха проповеди. Затова потърси убежище у своя приятел Билал, който, макар и да не му съчувстваше, поне не го отпрати.

Дните отминаваха мъчително бавно, ако изобщо отминаваха. Адем чувстваше болка в стомаха, сякаш бе глътнал метално гюле, което притискаше сърцевината на тялото му надолу. Не му се ядеше, затова се хранеше нередовно. Пушеше по три, често по четири пакета цигари на ден. Завърна се астмата, от която страдаше като дете. На всички около него им ставаше все по-ясно, че така не може да продължава, затова Билал го увещаваще да се прибере при семейството си.

— Не мога да го направя — отвърщаше Адем. — И да се прибера днес, утре пак ще се махна.

— Но защо бягаш от близките си?

„Защо?“ беше въпрос, който Адем не беше свикнал да задава на себе си, пък и на другите. Знаеше как да се справя с „Как?“ (как да слага бисквити в кутия, как да пуска и да спира машина, техническите

неща) и „Какво?“ (какво да прави на рулетката, на какво да заложим), но „Защо?“ беше прекалено отвлечено и направо непостижимо.

Някъде наблизко писна сирена и двамата се разсеяха за миг. Когато Адем заговори отново, гласът му беше сериозен, ранете — смъкнати.

— Виж какво, мисля по въпроса. Китайците няма да ме оставят да се измъкна. И задълженията ми не стават по-малко. Трябва да се махна оттук, този град ме убива.

— Къде ще отидеш? — попита смаян Билал.

— Всъщност смятам да замина за Абу Даби. — Там беше отишла Роксана, но Адем нямаше намерение да го споделя с приятеля си. Вместо това каза: — Чух, че строят нов град. Офиси, апартаменти, молове... Ще им трябват работници. Хиляди. Не за година-две, а за дълго.

— Там не е ли само пустиня? Как строят на мек пясък небостъргачи?

— О, пясъкът може и да не издържи, но банкнотите ще го направят.

Двамата го обсъдиха до най-малките подробности. Колко ще печели на месец Адем, колко време ще му трябва, за да си купи мерцедес — с цвят на мед и толкова лъснат, че можеш да гледаш по капака отражението на минаващите облаци, и колко добре ще се чувства, когато се върне в Англия като преуспял човек с куп подаръци за децата. Заедно сътвориха такава красива мечта, че след няколко дни Билал се оплакваше:

— Щях да дойда с теб, ако в Лондон нямах семейство и тази проклета работа.

— Що пристигнеш по-късно. Ще ти пиша и ще ти дам адреса си.

— Арабите ще се държат с теб другояче, там няма да си второ качество човек, ще бъдеш техен гост! — възкликна Билал.

Гост, който се препича на слънце. Дори само при тази мисъл на Адем му ставаше хубаво. Беше пристигнал в Лондон преди цели осем години, а още си оставаше чужд човек, натрапник. Всички други имигранти, които познаваше, се справяха далеч по-добре и бяха пощастливи от него. Дори и тук да имаше по-светло бъдеще — особено за новото поколение, Адем не беше част от него.

Арабите със сигурност нямаше да бъдат като британците и Абу Даби нямаше да бъде Лондон. Там нямаше да има дъжд, който се лее като из ведро, нямаше да има свински наденички с тънки резени бекон отгоре, сякаш за да се удвои грехът, нямаше да има тесни кухнички в малки къщурки, нямаше да има безвкусни домати, нямаше да има младежи, които си боядисват косата в лилаво и тероризират улиците с пиянското си безумие. Британците бяха винаги любезни — дори и да те заплюеха в лицето, го правеха така изтънчено, че очакваш после да ти дадат носна кърпа да се избършеш. Как да влезеш да се сбиеш с англичанин, при положение че той ще те удари с едва загатната похвала? Трябваше да минат години, докато Адем се научи да различава кога англичанинът ти прави комплимент и кога ти казва, че си се издънил. С арабите всичко ще бъде по-прямо, по-прозрачно. Там човек знае: кажат ли му, че е добре дошъл, наистина го мислят. След време Адем може би щеше да успее да изтегли и децата. Ще бъде чудесно.

Но още докато си представяше живота в изпепеления от слънцето Абу Даби, Адем беше наясно, че от мечтата децата да дойдат при него няма да излезе нищо. Есма беше лондончанка до мозъка на костите и харесваше страната, цивилизацията. Колкото до малкия му син, какво прекрасно момче беше той. *Стара глава, върху млади рамене*, все повтаряше Пембе. Юнус беше най-мъдър в рода Топрак с тази малка подробност, че беше слаб пред лицето на любовта — болест, която се предаваше в семейството. А Искендер... Адем се чувстваше засрамен от спомена за сблъсъка им, но още повече от това, че не е оправдал очакванията на сина си.

Когато за пръв път ставаш баща, си мислиш, че детето ти е твое продължение. Благодарение на него се чувстваш горд, имаш усещането, че си постигнал нещо и си с дълбоки корени, после обаче малко по малко си даваш сметка, че детето се създава само. То следва своята съдба, колкото и да ти се да върви по стъпките ти, колкото и да го молиш и да го принуждаваш да не се отклонява от тях. В мига, когато осъзна тази истина, Адем неволно се почувства излъган, измамен. Като тийнейджър той не се беше държал така. Беше слушал своя Баба, винаги се бе отнасял с уважение и покорство. Стига да знаеше, че има криле, че двамата са от различен животински вид, и той щеше да отлети. Сега обаче беше твърде късно. Синът му настояваше

Адем да му предостави свободата, която самият той не бе успял да извоюва от баща си.

Адем беше приключил с Лондон. Осъзнаваше колко трудно ще му бъде да остави децата си, но въпреки това му се искаше да замине — е, не за дълго, разбира се, да бъде свободен и лек като перце, което отново се носи по течение, по-силно от него. Абу Даби ще бъде нещо ново. Абу Даби ще повдигне духа му. Щом пристигне, Адем ще намери Роксана — всичко с времето си. Тя ще се върне при него и въпреки всичко той ще я приеме. Единственият проблем беше, че Адем не разполагаше със средства за пътуването. Отново се сблъска със старата дилема: за да спечелиш пари, трябва да имаш пари.

По съвет на Билал отиде при един човек на име Мамут Баба. С рядка козя брадичка, с леко дръпнати тъмни очи, блеснали над изпъкналите скули, и уста, стисната така, че приличаше на мрачна черта, той беше от хората, които излъчваха власт бе да се отличават с внушителна физика. Роден и израсъл в Бухара, беше избягал от Съветския съюз и беше прекарал дълги години в различни части на Европа, а накрая бе пристигнал в Лондон. Знаеше няколко езика и помагаше на узбеки, иранци, турци, араби, китайци, мексиканци и португалци... Харесаше ли те, ти подаваше ръка. Младежи, които не можеха да си намерят работа, бащи с избягали дъщери, семейства с кръвни вражди помежду си, магазинери, които не можеха да си платят наема — всички се стичаха при Мамут Баба.

Стаята бе пълна с мъже на всякаква възраст, които бяха — насядали на килима върху пода и си говореха тихо. В средата на кръга, облегал гръб на стената, се беше разположил Мамут Баба с елегантно наметало върху раменете. До него се беше сместил деветгодишният му син, слабичко момче с тъмни вежди, което се бе вторачило в ръчна електронна игра и местеше прекъснато палци. От време на време, ако спечелеше или изгубеше играта, върху лицето му се изписваше вълнение и то понечваше да възкликне, а устните му се затваряха около звука призрак.

— Вижте го — подканяше блажено Мамут Баба. — На неговата възраст е по-добър от мен с техниката. Ако нещо къщи се повреди, майка му вика не мен, а него да го поправи.

Мъжете в стаята слушаха, а ако се налагаше, кимаха и се усмихваха.

— Но така и трябва да бъде. Всяко поколение трябва да е в крак с последната техника. Не трябва да изоставаме от своето време.

— Ама... — чу се Адем да прошепва и веднага млъкна.

Думата му се беше изплъзнала неволно, почти като въздишка. Забеляза, че един изпит брадат мъж го гледа, свъсен и по-дразнен, задето е прекъснал учителя. Сгърчен под погледа на младежа, Адем сведе лице, без да подозира, че току-що е видял приятел на сина си — Оратора, изтъкнат член на кръжеца.

През това време Мамут Баба гледаше ту наляво, ту надясно в опит да разбере кой се е намесил.

— Какво беше това? Не чух добре.

Адем се почувства длъжен да се обади и се прокашля.

— Хм, извинявайте, не исках да ви прекъсвам.

— Няма страшно, добри ми човече. Продължавай — подкани любезно Мамут Баба. — Кажете ни какво мислите.

— Е, навремето работех във фабрика за бисквити. Те се нижеха безкрайно, една след друга по конвейера — обясни Адем и неволно се извърна към Оратора с надеждата да види насърчение, но такова не дойде. — Повтаряш отново и отново, хиляди пъти едно и също. Затъпяваш. Та си мислех за тези игри, на които играят децата ни — там всичко се повтаря и дали е добре за тях?

Мамут Баба се взря в Адем и върху лицето му се изписа нещо ново, търпение, примесено със снизходителност. После се впусна да държи дълго слово за науката и техниката, но то се стори на Адем твърде отвлечено и той се отказа да го слуша. След един час, когато стана да си върви заедно с всички останали, Мамут Баба покани на вечеря него и още неколцина, сред които Оратора.

Петимата седнаха на килима около кръгла ниска май и зачакаха да им донесат храната. Именно тогава Адем успя да изложи искането си.

— Трябват ми пари назаем, за да отида в Абу Даби — каза той. — Щом спечеля там достатъчно, ще се върна и ще донеса парите.

— Ами семейството ти? — попита Мамут Баба, докато разчупваше филия хляб.

— Синът ми Искендер ще се грижи за къщата. Голямо момче е.

Щом чу името, Оратора погледна заинтригуван Адем. *Това значи, е липсващият баща, за когото момчето разказа.* Точно тогава

вратата се отвори и в стаята влезе жена с голям поднос, отрупан с чинии. Беше забулена от глава до пети във фередже с цвят на канела, изпод което се виждаха само ръцете ѝ и две тъмни очи зад процепите в шамията. Тя поднесе крем супа от нахут в прозрачни паници, сложи в средата пилафа с агнешко, раздаде питките, напълни чашите с вода и изчезна.

— Жена ти носи ли фередже? — попита Мамут Баба.

Адем усети напрежение, присви го стомах. Откакто Искендер му беше казал, че Пембе се среща с мъж, той не искаше да чува и дума за жена си и се отнасяше с подозрение към всеки, споменал я дори мимоходом.

— Е, в този квартал съм виждал повече забулени жени, отколкото в Истанбул — отвърна Адем. — В моето семейство нямаме такъв навик.

Мамут Баба започна да се държи по-хладно и каза:

— Но ако някой ден Бог те дари с друг брак, помисли дали да не накараш жена си да ходи забулена. Такива жени виждат само дома си.

Адем си пое дълбоко въздух и усети как към гърлото му се качва жлъч. Опита се да я преглътне, но не успя. Какво беше това, обида или просто бърбрене? Дали хората не шушукаха за Пембе? Тишината се сгъсти и набъбна.

— Трябва да тръгвам. Благодаря за супата — рече Адем и се изправи.

Още преди някой да е успял да го спре, той излезе от старта, без да се е сбогувал. На път към входната врата мина покрай кухнята, където жената на Мамут Баба и синът му вечеряха на малка масичка, момчето се хранеше с апетит, като продължаваше да играе на своята компютърна игра, да чупи собствените си рекорди.

Адем пристигна в Абу Даби ноември 1978 година и се хвана на работа като строител. С времето щеше да види, да се възхити и дълбоко в себе си да се стресне от никнещите като гъби небостъргачи, по-високи от всичко, което беше виждал някога. В град с изгарящо желание да се преобрази, той бе човек само с минало и никаква надежда за промяна.

Най-трудни бяха първите няколко седмици. Не само защото работата беше тежка, но и защото Адем се видя принуден да се откаже от повечето, ако не и от всичките си надежди. От мечтите, които беше споделил с Билал, се сбъдна само тази за слънцето, горещо и пърлещо кожата. Вечерно време Адем се прибираше уморен и прашен в бараката, която делеше с още седем свои колеги строители. Мъже с различно минало и в сходна безпътица. От време на време, ако имаше някой свободен час, той ходеше да търси Роксана къде ли не — сновеше пред клубове, ресторанти и бутици.

Една нощ му се присъни Пембе с разпусната разпиляна коса. Двамата влязоха в тесен коридор и тръгнаха, хванати за ръка.

Когато накрая стигнаха дъното, Адем видя ужасен, че Пембе е облякла разголения костюм на Роксана и се кани да излезе на сцената, готова да танцува в стриптийз бар. Той кресна с цяло гърло, за да я спре, и когато това не помогна, я издърпа от сцената. Но жената, която държеше в ръцете си, беше Роксана с лице като гневна маска. Когато отвори очи, видя, че с вика си е събудил другите.

Няколко седмици след началото на новия си живот Адем още не бе открил Роксана, затова пък се беше натъкнал на място, което за него бе онова, което е оазисът за залуталия се из пустинята. Импровизирано казино, което няколко работници си бяха направили, за да спечелят бързо малко пари и да разчупят еднообразието. Във влажния апартамент без въздух се струпваха по четирийсет-петдесет мъже, дошли да погледат боеве с петли, да попсуват, да повикат, да попушат и да отправят на различни езици някоя и друга молитва. Случваше се да устроят и битки с паяци или надбягвания на щурци, каквито Адем не беше виждал дотогава. Но истинските облози бяха зад дъсчените прегради и той винаги се насочваше натам.

Разполагаше само с остатъка от парите, които Мамут Баба му беше изпратил по човек два дни след като си беше тръгнал от дома му. Адем можеше да върне плика, но не го направи. Не му беше останала много гордост и необходимостта да се махне от Лондон бе по-силна от всичко. Сега заделяше заплатата — да я прати на децата, и залагаше с парите на Мамут Баба. Играеше всяка вечер. Там, където другите забавяха темпове и внимаваха, той ставаше все по-настойчив. Повечето бяха любители, виждаше го. Във въздуха витаеше притеснението да не ги заловят властите — страхът да не ги

депортират. Мнозина работници бяха под напрежение, странно, но не и Адем. По-дързък отвсякога, тласкан от див подтик, той залагаше и залагаше. Щом парите свършиха, Адем посегна и към заплатата — първоначално взимаше само по малко от нея. Не след дълго вече залагаше за една вечер цялата си седмична надница.

Купи си фалшив ролекс, който носеше през цялото време. Походката му стана безцелна и нехайна. Всеки ден Адем се тъпчеше с лекарства за болката в гърдите, която вечерно време се засилваше. Може би и той като паяците и петлите се беше включил в кървава битка, пък било то и със себе си.

Пейзажът го очароваше. С изумление установи, че пустинята не е гола равнина, а по-скоро място със стаена хубост. Понякога ходеше на разходка, беше му приятно да стъпва по топлия течен пясък и да носи в джобовете си парчета пясъчник. Странно привличан от тези подвизи на природата, се питаше как така късовете се разпадат на прах, сякаш нямат вътрешна сърцевина. Все по-често се оприличаваше на пясъчника.

Някой му каза, че навремето всички тези пустини са били море. Щом водата можеше да се превърне в твърда пръст и вече да не е подвластна на приливите и отливите, защо човекът не можеше да се променя? Каквото и да се твърдеше по филми, книги и списания, Адем беше стигнал до извода, че където и по света да отидеш, има едно правило, което си остава същото: победителите винаги побеждават, губещите — губят.

ЕСМА

Лондон, ноември 1978 година

Една тиха вечер, броени седмици преди убийството, майка ми слагаше масата. Три чинии, три вилици, три чаши. Напоследък вечерите бяха станали по-спокойни, по-малки. Колкото и да беше свикнала с отсъствието на съпруга си, ѝ беше по-тежко да приеме честите изчезвания на Искендер. Беше по-скоро уморена, отколкото напрегната. За пръв път я чух да се оплаква колко ѝ е трудно да свързва двата края. Беше ни отгледала почти сама, но напоследък подозирах, че ѝ се иска да има до себе си човек, който да се грижи за нея.

— Къде е брат ти? — попита ме, докато носеше от кухнята панера с хляба.

— Кой от двамата? — промърморих аз. — Ако ме питаш за поголемия, един Бог знае къде. Колкото до Юнус, струва ми се, че е зает да заема място в моята стая.

— Стаята е и негова.

— Всичките ми приятелки си имат стаи, мамо. Семейството им зачитат тяхната нужда от лично пространство.

Мама изви вежда.

— Ти не си англичанка.

— О, я стига. Дъщерите на съседите също си имат стаи.

— Ние не сме съседите.

— Не е честно, мамо. Искендер има стая, а е само една година по-голям от мен. От къде на къде му даваш такива привилегии само защото е момче? Правиш го през цялото време.

— Престани, Есма! Няма пак да се разправяме за това. Не сега.

Под обидения ми поглед тя се запъти целеустремено към стаята, откъдето долиташе странен шум. Тръгнах по коридора след изящния ѝ силует, чувствах се като грозно пате след лебед.

Мама отвори вратата и завари третото си дете, най-малката си рожба, да слуша възможно най-силната и рязка музика на света.

— Какво правиш? — попита тя.

Юнус не я погледна. Не погледна и мен. Беше вперил очи в килима, сякаш се страхуваше, че лицето му ще разкрие нещо.

Тласкана от любопитство, мама взе от пода албума и го огледа. На обложката имаше мъж на кон — зловеща фигура, а друг човек беше легнал на земята и го кълвяха лешояди. В червената рамка отгоре с главни букви пишеше THE CLASH. Отдолу имаше още един ред: Give 'em Enough Rope^[1].

— Какво е това тук?

— Група, мамо — отвърна Юнус. — Музика.

— Знам какво е музика — тросна се тя. — И тя не е това бум-бум-бум.

Юнус вдигна поглед към мен. Аз завъртях очи в сестринска солидарност.

Мама посочи заглавието на албума.

— Какво означава?

— Означава, че ако хората са много тъжни и нямат надежда, ако им дадеш въже, ще се обесят.

Мама пребледня като мъртвец.

— Така ли си прекарваш времето? Съсипваш си мозъка с тази отрова.

Юнус изхлипа:

— Това е само...

— Не, ужасно е! Не е редно някой да дава на когото и да било въже! Как могат да учат на такива неща?

— Недей така, мамо. Не го разбра правилно. Те не учат...

— Не искам децата ми да слушат такива ужасни неща — възкликна тя.

Никога дотогава не я бяхме виждали толкова разстроена, толкова развълнувана. Казах:

— Майко, това е пънк банда. Такъв е стилът им. Нищо лошо, повярвай ми.

Под умолителните ни погледи тя отиде решително при стената и издърпа щепсела от контакта. Касетофонът се задави и спря.

— Защо го правиш? — простена Юнус.

Мама го хвана за брадичката и го накара да я погледне в очите.

— Не слушай мрачни неща. Защо бягаш от мен? Не се променяй и ти, моля те!

Юнус се свъси.

— Не се променям.

С разнежено лице мама притисна до себе си Юнус и двамата продължиха да стоят така, в топла силна прегръдка. Тя го целуна отгоре по главата, вдъхна бебешката миризма на бузите му. После очите ѝ се плъзнаха надолу по врата на брат ми и по кожата под ризата.

— Какво е това петно тук?

Юнус тутакси се изпъна като струна. По лицето му се мярна следа от паника и той започна да умува какво да отговори. Вече беше късно. Пък и Юнус не знаеше да лъже.

— Татуировка, мамо.

— Какво?

Знаех от известно време за татуировката и се притекох на помощ на брат си.

— Не се притеснявай, мамо, това е...

Без изобщо да ми обръща внимание, тя го завлече в банята, въпреки че той се дърпаше. Съблече му жилетката, ризата и панталона и след като го остави само по бельо, пхна главата му под душа. Затърка тила му първо с ръце, после и с гъба.

— Спри, мамо — проплака Юнус. — Боли.

— Трябвало е да помислиш за това, когато му е било времето.

Както стоях зад нея, направих още един опит да се намеся.

— Това е татуировка, мамо. Не може да се измие!

Тя отмести ръката ми и обхваната от безумен подтик, продължи да търка. — Откога я имаш? — попита.

Аз отговорих вместо него.

— От няколко месеца — казах с горчивина, каквато не подозирах, че нося. — Щеше да я забележиш по-рано, ако ни обръщаш повече внимание.

— За какво говориш?

— Вечно си разсеяна — възкликнах. — Главата ти е пълна с разни неща и за нас няма място в нея. Вече не мога да говоря нормално с теб. Вечно повтаряш: това не прави, онова не прави. Нито друго.

— Не е вярно, Есма — възрази тя вироглаво и отново започна да търка гърба на брат ми. След няколко минути се примири с поражението. Хвърли гъбата с блеснали очи и кресна на момчето:

— Но защо? Защо си решил да се опетниш така?

— Не съм се опетнил — викна през сълзи Юнус — с водата, която се стичаше от него, приличаше на мокро мишле. — Ти се опетни! Видях те на улицата с един мъж. Ти се опетни!

Още щом го изрече, Юнус закри устата си с длани. Погледнах ужасена брат си, чак сега разбрах каква е тайната, която беше крил. Той също ме погледна, личеше, че съжалява. Извърнах се притеснена към майка. Върху лицето ѝ се беше изписало нещо, което не бях виждала никога дотогава. Очите ѝ бяха изцъклени като стъклени топчета. Тя плачеше.

Тишината похлупи и трима ни. В тази плътна неловка застиналост дръзваше да се движи само водата, която бавно се стичаше.

Онази вечер в стаята, след като Юнус ми разказа всичко, се мятах в леглото, а мислите ми се носеха на вихрушка. Беше тъмно, ако не се брои снопът лунна светлина, процеждаща се през прозореца. След малко чух как Юнус шепне:

— Спиш ли, сестро?

— Не.

— Татко си отиде, как мислиш, дали ще си отиде и мама?

— Не, глупчо. Тя няма да ходи никъде, не се притеснявай.

Колкото и да е странно, не се ядосах на мама. Сърдех ѝ се за други неща, големи и малки, но сега, след като осъзнах, че има друг, свой си свят или поне се опитва си изгради такъв напук на всичко, ми се прииска да я защитя. Изведнъж тя се бе превърнала за мен в охлюва под купата. Казах:

— Трябва да направим всичко възможно Искендер да не разбира.

---

[1] „Дай ми достатъчно въже“ — Б.пр. ↑

ТУШ ВЪРХУ КОПРИНА

Лондон, ноември 1978 година

Беше седем и половина вечерта. Краят на тежък ден. С коса, прибрана в небрежен кок, с гръб, който я понаболяваше, Пембе беше на крак още от сутринта, но не се чувстваше уморена. Беше казала на Рита, че ще поостане, за да почисти, макар че всъщност не бе длъжна.

— Ти си истински ангел, скъпа — възкликна Рита и я целуна и по двете бузи. — Какво щях да правя без теб?

Пембе още не ѝ беше казала. Не намираше сили да съобщи на шефката си, че напуска. Че утре няма да дойде в „Кристъл Сизърс“. Вдругиден също. Смяташе да напише на Рита бележка. Така беше по-лесно. Щеше да се извини и да обясни, че не се чувства добре и иска да си почине. След като помисли обаче, реши да каже на Рита истината — доколкото беше възможно. Ако не друго, дължеше поне това на приятелката си. Щеше да ѝ каже, че големият ѝ син настоява да спре да работи.

Искендер ѝ беше любимец, понякога се гневеше малко, понякога се оставяше във властта на чувствата, но като цяло бе добро момче. Имаше си основания. Изведнъж започнаха да се носят твърде много клюки. Зад гърба ѝ, зад затворените врати, по магазините на кръстовищата, в кафенетата, ресторантите за кебап, обществените перални и в магазините за риба хората бяха подочули, че не всичко е наред в дома на Топрак. Клюките плъзваха по-бързо и от туш върху коприна. Цял живот Пембе беше чистила петна по дрехи и килими, а не знаеше как да махне такава петно. *Ще напиша на Рита. Тя ще разбере, макар и не напълно.*

Вината беше странно чувство. Започваше от едно-единствено съмнение, мъничко като въшка. Впиваше се в кожата ти, смучеше ти кръвта, снасяше навсякъде гниди. Напоследък Пембе се чувстваше виновна през цялото време. На работа, у дома, докато готвеше, пазаруваше и се молеше, дори насън — вината бе заразила душата ѝ.

Като малка неведнъж и два пъти беше хващала въшки. Ни най-страшен беше първият път. Пембе смяташе, че ѝ ги е дала нейната близначка Джамила, тя пък твърдеше обратното. Майка им ги държа и двете няколко часа в коритото с гореща вода: търкаше главите им с някаква смрадлива течност, която беше взела от една знахарка. Накрая беше успяла да изтреби всички гниди, но за малко да убие и момичетата.

Беше минало повече от час, откакто всички си бяха тръгнали: клиентите, касиерката и козметичката, която идваше два пъти в седмицата. Рита смяташе да назначи стилист — каква засукана дума. В Англия хората много обичаха такива думи — Пембе и досега се изумяваше от етикетите им. *Сочно пиле с пикантен мек кускус*. Беше го видяла в менюто на моден ресторант, където я беше завел Елиас. Първият и последен път, когато бяха ходили някъде. Никога не се беше чувствала по-притеснена в живота си. Знаеше, че Елиас се опитва да намери място, където двамата да си поговорят, без да ги види никой. Но това беше невъзможно, нали? Не само защото всички бяха навсякъде, но и заради отколешния вселенски закон: неминуемо се натъкваш на онова, което на всяка цена искаш да избегнеш.

Докато обядваха, Пембе спомена на Елиас, че там, където е родена, хората ще се изсмеят, ако разберат, че някъде поднасят кускуса като деликатес. Това беше ястие за селяни. Не че семейството ѝ беше богато, но всички в него можеха да различат обикновеното ядене за бедняци от деликатеса.

В Англия всичко беше преобърнато с главата надолу. Колкото и обикновен да беше кускусът, всички го възприемаха с благоговение. А гледаха през пръсти на такава важна дума като срам. Ако се разочароваха от нещо, колкото и преходно и дребно да бе англичаните възкликваха: „Какъв срам!“ Пембе очакваше Елиас да се засмее на всичко това, той обаче я погледна някак замислено, както правеше понякога, сякаш тя му напомняше други, по-дълбоки и тъжни неща.

— Значи, ако ме поканиш на вечеря, няма да ми поднесеш кускус? — попита закачливо той.

— Разбира се, че не.

Пембе се увлече дотолкова, че си представи какво ще му предложи за вечеря. Първо супа, защото храната е по-вкусна на топъл стомах. Застроена с кисело мляко, с естрагон, джоджен и лющена

пшеница, салата с меласа от нар, пикантна лютеница, кюфтенца от леща, султанска наслада^[1] и за десерт домашна баклава с бита сметана отгоре.

— Ще ми бъде приятно да готвя заедно с теб в кухнята, в нашата кухня — каза Елиас.

Това беше един от редките мигове, когато двамата обсъждаха съвместното си бъдеще, позволявайки си да смятат, че имат такова.

Фризьорският салон може и да е място, където подстригват и сушат със сешоар, но в по-голяма степен това е място на думите. Някои жени идваха толкова често не защото изпитваха потребност през седмица да си сменят прическата. Много от тях копнееха да си побърят — копнееха за думи като лъкатушещ поток, доволен, че просто си тече. Случваше се клиентите да имат нужда от човек, който да поговори с тях и да се държи така, сякаш са като принцесите, за които са чели навремето в книжките с приказки.

Не че Пембе умееше да говори. Затова пък беше отлична слушателка. Беше израсла в голямо семейство и покрай това се беше научила да поставя на първо място другите, ето защо умението да слуша сякаш ѝ беше вродено. Клиентките ѝ споделяха своите надежди и разочарования. Пембе знаеше как се казват мъжете, децата, домашните им любимци и дори досадните съседи. Ако ѝ разказваха вицове, се смееше, където трябва. Ако хулеха политиците, се въсеше заедно с тях. Ако ѝ разправяха някаква сърцераздирателна история, се просълзяваше. Правеше всичко това с ограничения си речник. Имаше думи, които не разбираше, но винаги схващаше смисъла.

Вечерното слънце отдавна беше залязло, улицата вече се променяше. Магазините от двете страни бяха затворили и всичко наоколо се огласяше от звука на смъкваните метални решетки. Магазинът за сари, ливанското кафене, месарят халал^[2], хипарското магазинче, което миришеше на тамян и на други неща, местният супермаркет, където току-що бяха започнали да продават пиле на грил... Хората, които работеха или пазаруваха там, вече бяха на път за домовете си.

В осем и половина Пембе вече беше избърсала пода, беше изплакнала четките и бе измила пластмасовите купички, в които

бъркаше боята. Ръцете ѝ бяха свикнали да търкат, да бършат и лъскат и тя си мислеше, че няма да ѝ се подчинят, ако им заповяда да спрат да се трудят. След като не остана нищо за вършене, тя грабна палтото и дамската си чанта и погледна за последно салона.

— Чао, каски за коса — пророни. — Чао, ролки, ножици, амоняк...

Беше си обещала да не плаче. Захапа отвътре устата си, отвори вратата и излезе на улицата. Покрай нея минаха подпийнали мъж и жена, които се целуваха. Постара се да не ги гледа, но не се сдържа. Откакто беше пристигнала в тази държава, бяха минали цели осем години, а тя още не бе свикнала да вижда хора, които се целуват на обществени места. Жената я забеляза и се дръпна от любовника си, а после прихна, сякаш развеселена от свенливостта на Пембе.

Тя побърза да заключи и пусна ключа в кутията за писма на Рита. Сети се, че е забравила да ѝ напише бележка, но така сигурно беше по-добре. Не се налагаше да обяснява нищо, а и да беше опитала, не бе сигурна, че щеше да се получи. Сега трябваше да намери Елиас и да му каже, че оттук нататък ще бъде по-трудно да се срещат навън...

---

[1] Сложно ястие с къпоолу — Б.а. ↑

[2] Халал обозначава всички позволени неща и дейности според Исляма. За да бъде месото „халал“, е необходимо животното да бъде заклано по специален начин. — Б.р. ↑

СБЛЪСЪКЪТ

Лондон, 14 ноември 1978 година

Онзи вторник в училище, по време на голямото междучасие, Искендер както винаги изглеждаше превъзбуден. Заяждаше се, смееше се, забавляваше се. Докато ядеше овчарския пай, слушаше дърдоренето наоколо. Момчетата обсъждаха мача на другия ден. „Челси“ срещу московското „Динамо“.

Изведнъж към него се извърна Аршад.

— Ей, ще ми дадеш ли пудинга?

Искендер поклати глава.

— А, б-б-без тия... Н-н-няма д—д-да стане.

Разговорът замря — всички замълчаха и го изгледаха. Никога дотогава не го бяха чували да пелтечи. И не го бяха виждали да се изчервява. Мигът мина и замина и те продължиха да говорят, но паниката на Искендер остана.

В класната стая той не свали очи от яката на ученика отпред и не помръдна. Продължи да седи така, докато на чина не се приземи намачкана на топка хартия. Той я взе, разтвори я. Беше от Кейти.

„Маги, Кристин, Хилари. Ако е момче, Том.“

После се появи още едно хартиено топче с въпроса дали е добре. Искендер драсна няколко думи, за да залъже любопитството ѝ и ѝ ги метна. Но веднага след края на часа грабна раницата и излезе, макар да знаеше, че ще загази не на шега, задето си е тръгнал без разрешение. След като се разхожда известно време безцелно, с усещането, че е малък и подозрителен в своята училищна униформа по това време на деня, се отправя към метрото. Спареният, леко застоял въздух вътре, проникна в него като парченце тъга.

Когато дойде влакът, Искендер се качи, без да обръща внимание на нищо наоколо. Хората стояха на гроздове около вратите, въпреки че

в средата имаше колкото щещ свободни места. В миг разбра защо. Там сам-самичък седеше бездомник, който си говореше нещо и явно беше смахнат. Беше с немито и небръснато лице, със зачервени очи, беше се изул и разтъркваше мръсните си мазолести ходила, сякаш бяха най-ценното нещо на този свят. Във въздуха се стелеше смрад като от топъл боклук.

Кой знае защо, Искендер отиде с клатушкане при мъжа и седна до него. Той го зяпна развеселен, сякаш се чудеше какво го е прихванало. Искендер забеляза, че и други са се вторачили в него. Нямаше нищо против. Откакто беше започнал да пелтечи, и той не се чувстваше съвсем наред.

Когато влакът зави с клатушкане, Искендер видя отражението си в прозореца отсреща. На фона на тъмния тунел лицето му беше бледо и изпито. Макар наскоро да бе навършил шестнайсет, изглеждаше по-голям. Сети се за един комикс за детектив, който постоянно се натъквал на бъдещото си „Аз“. Може би сега виждаше точно това: бъдещия Искендер.

Мислите му отново се върнаха към пелтеченето. Запита се дали не е пипнал някакъв вирус. Майка му сигурно ще знае какво да направи — щеше да му свари билков чай, от който гърлото да му мине и езикът му да се развърже. Ако не можеше, щеше да пише на леля Джамила. Нали все се хвалеше, че близначката ѝ знае тайния език на билките? Искендер се облегна, убеден, че може да бъде излекуван. В сърцето му припламна обича към майка му. *Чичо Тарик само дрънка глупости.* Как му се искаше да намери машина на времето и да се върне през годините назад към ранното си детство. Когато Юнус още не се беше родил. И Есма. Когато бяха само двамата с майка му, обгърнати от неопетнена любов.

Такова, горе-долу, беше настроението му, когато влакът пристигна на спирката в Хакни.

— Някой май бърза — оповести весело смахнатият на всички във вагона, сякаш са му приятели.

НА Искендер му се прииска да каже нещо, но тъй като не успя, само кимна по посока на човека.

— Чао-бао! Не карай мама да те чака.

При тези думи Искендер усети как изтръпва. Излезе от метрото в яркия ден, а смехът на непознатия още кънтеше в главата му. Беше три

и половина, когато се прибра на „Лавендър Гроув“ и натисна звънеца.

Елиас седеше сам в сумрачната всекидневна с дръпнати до средата пердета, когато чу стъпките пред вратата.

— Искам да знам къде живееш — беше казал предната седмица, макар и да съзнаваше, че престъпва невидима черта.

— Защо?

— Ти, скъпа, знаеш къде живея аз, виждала си къщата ми, цветята, работата ми, но за мен ти си пълна загадка. Искам, когато си вкъщи, далеч от мен, да си представям какво правиш. Просто имам нужда от картина в съзнанието си.

— Картина ли? — беше попитала Пембе, изведнъж се бе притеснила.

— Е, не като снимка. Ще бъдат достатъчни и няколко минути. Нищо повече. Ще дойда като котка и ще си тръгна като котка. Никой няма да разбере. Само веднъж. Възможно ли е?

Като хапеше устата си отвътре, тя бе промълвила:

— Но само пет минути. И си тръгваш.

Този следобед, докато децата бяха на училище, Елиас влезе в къщата на „Лавендър Гроув“. Още щом прекрачи прага, съжали, че изобщо е дошъл. Виждаше, че Пембе не го е искала. Беше се съгласила само за да му достави удоволствие. Но беше толкова напрегната, че и от най-тихия звук изпадеше в паника. Елиас се чувстваше ужасно не само защото е тук, но и защото изобщо се е появил в живота ѝ и ѝ е причинил толкова главоболия. Искаше любовта му да сътвори чудеса, а тя май създаваше само неприятности. За да не притеснява още повече Пембе, остана по яке, готов да си тръгне и при най-лекия знак.

И въпреки това благодарение на жилището можеше да надзърне в живота на своята любима, нещо, за което отчаяно копнееше. Защото точно заради мрачния мъничък апартамент, в който прекарваше толкова много време съвсем сама, Пембе приличаше на самотната балерина от музикална кутийка. Елиас видя дантелените покривки по масичките и фотьойлите, бродериите, които беше направила, сушените чушки и патладжани, които държеше на наниз при прозореца, за да прави долма^[1], алените ѝ чехли с помпони. Стараеше се да запомни подробностите, цветовете. Цялото жилище беше просмукано с

миризми, които си оспорваха надмощието: на домашен сладкиш, на току-що изпрани дрехи, лек дъх на канела и розова вода. За Елиас всичко беше ново и в същото време толкова приличаше на живота на семейството му в Ливан, че той се просълзи.

Като малък беше прекарал едно лято при баба си и дядо си в Бейрут и се бе разхождал край спокойното море, по пясъка на плажа, топъл и щедър. Веднъж след буря се беше натъкна на някакви дълбоководни твари, изхвърлени на брега. Стъписан, видя колко безпомощни са тези организми далеч от мястото, където живеят. През годините, когато бе работил в многобройни градове на Запад и бе наблюдавал живота на първото поколение имигранти, често си спомняше онази гледка. Те също бяха извадени от обичайната си среда. В новата обстановка дишаха трудно, бяха уязвими и чакаха океана да ги прибере отново или брегът да погълне притесненията им, да им помогне да се почувстват съпричастни. Елиас разбираше това чувство, защото винаги се бе възприемал като човек, който живее го бреговете на други култури. Но се различаваше от тях по едно много важно нещо. Можеше да оцелее навсякъде, тъй като не бе привързан към никое парче от сушата.

Той се насочи към вратата, но първо благодари на Пембе, че го е пуснала да влезе, и се извини за причиненото неудобство.

Тя изглеждаше едновременно облекчена и тъжна от това, че той тръгва.

— Поостани — покани го възможно най-тихо. — Пийни чай. После ще тръгнеш.

— Сигурна ли си?

На масата имаше бронзов самовар, от който на кълба излизаше пара. Ръцете на Пембе трепереха толкова силно, че след като напълни чашата, тя разплиска от чая по алената си блуза.

— О, не — възкликна Елиас. — Опари ли се?

Опитвайки се да държи ризата далече от кожата си, тя поклати глава.

— Няма страшно. Ти пий тук. Аз отивам да се преоблека.

Елиас се подчини и зачака. Тъкмо си беше изпил чая, когато на вратата се позвъни — първо веднъж, за кратко, после втори път, по-дълго и настойчиво. Елиас усети как сухожилията на врата му се сковават и пръстите му стискат чашата по-силно.

След като изскочи от стаята със закопчана накриво бяла блуза, Пембе го погледна ужасена. Децата трябваше да се приберат след два часа и половина. Съседите бяха на работа, пък и не идваха току-така. Елиас ѝ показа със знаци, че ще се скрие, но нямаше представа как и къде. Двамата си зашепнаха напрегнато. После Елиас пропълзя под масата като в страшен сън — не можеше да повярва, че това наистина му се случва.

След миг някой пъкна в ключалката ключ. Пембе пребледня като платно. Сега вече знаеше кой е на вратата. Само един човек имаше ключ.

---

[1] Сарми — Б.пр. ↑

НАМЕТАЛОТО НА СПОКОЙСТВИЕТО

Лондон, 1 декември 1978 година

Елиас научи за убийството, докато къпеше своя епифит. Епифитите са странни създания, загадката на растителния свят. Поглъщат влагата чрез порите по листата си и оцеляват без корени, които да пренасят до тях хранителни вещества като водата. Вместо като другите растения да се захванат с корените си за почвата, те се закачат на всякакви предмети и растат едва ли не във въздуха, тъй като са растения номади. Елиас държеше тиландсията в голяма мида върху шкафа в кухнята. През зимата, когато от парното въздухът в къщата беше много сух, потапяше растението във вода на всеки десет дни — правеше му вана. През пролетта, веднъж в месеца просто го пръскаше с вода — наричаше го „душ“.

Беше толкова погълнат, че не чу първото почукване. От последния път, когато беше спирал токът, звънецът му не работеше както трябва, а Елиас все не намираше време да го поправи. Само след няколко секунди се почука още веднъж, по-силно. На Елиас му стана любопитно кой ли е в такъв ранен час, затова остави растението на място и избърса ръцете си с кърпата.

Пембе беше идвала в жилището му четири пъти, притеснена и припряна, като птица, кацнала на клон, за да намери сили да политне. Притихнала и наблюдателна, бе седяла на коженото канапе с котката, свита върху скута ѝ. Беше наблюдавала как Елиас се труди в кухненския бокс, беше го слушала да говори. Усмивката ѝ беше искрена, както и притеснението в очите ѝ.

Още от самото начало го изумяваше като кълбо от противоречия. Елиас виждаше колко е неуверена, почти крехка, и колко устойчива е дълбоко в себе си с тази жилка на храброст, упорита до степен на дързост, която ту избиваше на повърхността, ту отново се скриваше. Всичко беше преплетено. В погледа ѝ той откриваше звездната светлина, която бе виждал като малък в очите на майка си и оттогава не бе срещал отново. Но върху Пембе постоянно тежеше сянката на

тъгата и обзети именно тази необяснима скръб привличаше Елиас към нея така, както пламъкът привлича мушица.

От деня, когато бяха гледали за пръв път заедно „Хлапето“ и се бяха държали за ръце, Елиас копнееше да се люби с Пембе, бленуваше за близост с нея далеч от чужди очи, без бързането, вината и страха, които тя носеше навсякъде със себе си. Но всеки път, когато Пембе бе идвала в жилището му, Елиас беше усещал, че го обземат самообладание и сдържаност, на каквито и не подозираше, че е способен.

Онова, което искаше, бе да разгадае главоблъсканицата, която представляваше Пембе. Но си даваше сметка, че още по-силно желае да я направи щастлива. Звучеше алтруистично, едва ли не благородно, ала той беше наясно, че желанието му всъщност е егоистично. Елиас копнееше любовта му да подейства като вълшебна пръчка и да преобрази всичко, до което се докосне. Стига да я обичаше достатъчно чисто и дълбоко, щеше да превърне Пепеляшката в принцеса: красива, блажена, сияйна. Именно това желание — да я пресъздаде наново, полета и по-освободена като нрав, го озадачаваше и вълнуваше в едно и също време.

В някои отношения тя беше и се държеше като младо непорочно момиче. Хващаше го за ръка, позволяваше му да я целува крадешком, отпускаше глава върху гърдите му и се радваше на топлината на тялото му, но никога не дръзваше да стигне по-далеч. Елиас бързо бе усетил по интуиция, че всеки опит да прекрачи тази черта ще я притесни до смърт и ще я накара да се чувства ужасно виновна. Тя и сега беше като вцепенена: омъжена жена с деца, която се среща тайно с по-възрастен мъж. Няколко пъти беше споделяла с Елиас, че ѝ се иска да се разведе, че мъжът ѝ вероятно също го иска, но че не желае да разстройва децата си, особено най-малкото, което още беше невръстно. Физическата ѝ недосегаемост не само не беше отблъснала Елиас, обратното, беше го привлякла още по-силно. И за голяма своя изненада той я бе приел такава, каквата е. Изведнъж сексът му заприлича на десерт в края на дълго хранене. Безспорно вкусен и изтънчен, но не и основното ястие и не невъзможен за прескачане, ако се стигне дотам. Сега бяха едва на предястията. Елиас не знаеше колко ще продължат така и не бързаше да разбира. Имаше нещо странно възбуждащо в това да се въздържаш от секс. Елиас се смееше на самия себе си, че е направил такава

откритие на тези години, точно когато смяташе, че е прекалено стар, за да научи нещо ново.

— Бог ни подлага на изпитание — каза му веднъж тя. — Как мислиш, дали ще го издържим?

— Не ме вълнуват изпитанията на Бога. Искам да преодолявам собствените си предизвикателства.

На нея не ѝ хареса, че той говори така. Искаше и двамата да вярват и да се надяват, нещо, което Елиас бе забравил отдавна, ако изобщо някога го е умеел. Още от млад се справяше, без да се уповава на висша сила, и постоянно съгрешаваше, ако това бе грях. Все пак реши да не излага причините за своя агностицизъм. Не искаше да разбива сърцето на Пембе — и на нейния Бог.

Въпреки това дълбоко в себе си беше сигурен, че някой ден, може би не чак толкова далеч, пръстите им сякаш по своя воля ще се сплетат и това ще бъде начало на нов етап в живота им. Тогава щяха да се погледнат в очите вгълбено, преизпълнени с живот, без да се притесняват от голотата си. Вече нямаше да има опасения. Нямаше да има срам. Любовта щеше да е достатъчна и всичко друго щеше да се нареди. Пембе ще дойде при него, свободна и лека. Той ще ѝ помага да гледа децата, ще е до тях, когато имат нужда от него. Ще обича и ще бъде обичан и пропастта в душата му най-после ще бъде запълнена.

Сега, докато вървеше по коридора, за да отвори, Елиас неволно се запита дали Пембе не му е дошла на гости. Нямаше навика да се появява ненадейно, но може би беше решила да го изненада. Ала след като махна резето, Елиас с разочарование видя пред вратата непозната. Младо момиче. Разкроени дънки, ръждива на цвят риза с широк ръкав, бежов шал на врата. Коса на среден път и с едри къдрици, широко чело и издадена напред брадичка.

— Търся Елиас — каза момичето.

— Хм, какво обичате? — отвърна той с предпазлива усмивка.

— Значи сте вие, така ли? — Въпросът беше толкова неочакван и прозвуча толкова заканително, че Елиас се притесни и не успя да го скрие от нея. Тя продължи: — Майка ми...

— Моля?

Момичето вдигна глава, без да среща очите му, макар да усети втренчения му поглед.

— Майка ми е мъртва.

Обърна се, готова да тръгне. Изпаднал в паника, Елиас грубо я сграбчи за лакътя.

— За какво говорите? Коя сте вие? — попита той с пресеклив глас и без да си поема въздух, добави: — Коя е майка ви?

Отстрани на брадичката му заигра мускул, който издаде, че е започнал да проумява. Чак сега забеляза, че момичето плаче.

— Нима не знаете за кого говоря? — възкликна тя с укор.

Той вече знаеше.

— Аз... не разбирам. Но кога... как?

— Брат ми я намушка с нож. Заради тайната ви афера.

Тя видя как очите му се разширяват и той пребледнява като мъртвец. Трябваше да мине още миг; докато сърцето му осмисли онова, което съзнанието вече беше проумяло. Елиас пусна ръката ѝ, усетил, че трябва да се облегне на стената.

— Не ни донесохте нищо, освен срам — заяви тя. — Дано сега сте доволен.

Дали Елиас видя колко е слаба и отмъстителна? Дали разбра колко обича майка си и в същото време я ревнува, сърди ѝ се и иска да я притежава? Есма не знаеше дали е доловил всичко това, той обаче нямаше думи, с които да утеши нея или себе си. Само отвори и затвори уста като златна рибка в аквариум.

— Не искаме да ви виждаме. Не идвайте на погребението и не се бъркайте повече. Просто ни оставете на мира. Разбрахте ли?

Въпросът беше твърде мъчителен, за да бъде оставен без отговор, затова Елиас кимна.

— Да — рече той. После още веднъж: — Да.

Загледа я как се затичва надолу по стълбите, без да се обръща. Но част от него отказваше да ѝ повярва. Явно е измислило тази ужасна лъжа, за да спаси брака на родителите си. Децата го правеха през цялото време. Нямаше нищо тревожно. До броени часове всичко щеше да се изясни.

Намери извинение да не отиде на работа и цял следобед стоя вкъщи — чакаше Пембе да дойде и да го утеши. Пийна доста, спа лошо и се събуди с вкус на ръжда в уста. Първото, което направи на сутринта, беше да вземе вестниците. Беше там. На първата страница. Момче убива майка си в името на честта. Примига срещу думите:

виждаше и разбираше всяка, но отказваше да схване цялостния им смисъл.

За пръв път Елиас забеляза момчето, което го следеше, в местния индийски магазин, докато купуваше консерва манго. Сочно и вкусно, то вървеше добре с различни ястия и Елиас смяташе да го поднесе с маринован заек. Още щом грабна буркана, изпита неприятното чувство, че някой го гледа. Обърна инстинктивно глава и видя момчето — стоеше отвън на витрината и го наблюдаваше над купчината консервни кутии и кашони. Върху лицето му беше изписана враждебност, но и нещо като любопитство. В очите му за миг се мерна интерес, като искра, отхвъркнала от нажежени въглени.

След като напазарува, Елиас излезе от магазина и се огледа наляво и надясно, беше решил да поговори с момчето, ако го намери там. Но на улицата нямаше никого. Елиас реши, че е търсело друг. И че е излишно да изпада в параноя. Предпочете да повярва в това, макар да беше наясно, че е същото момче, което му бе поискало огънче в киното, макар отново да бе забелязал силната прилика с Пембе. След два дни го зърна още веднъж — пушеше пред „Клио“. Когато същата вечер си тръгна ресторанта, готов за най-лошото, момчето отново беше изчезнало.

И това продължи. През следващите няколко седмици Искендер следеше Елиас по различно време на деня, появяваше се и изчезваше като привидение, което се е изгубило. Нито веднъж не се опита да се скрие, въпреки че се държеше на разстояние, та ако се наложи, да си плюе на петите. Елиас не спомена нито веднъж на Пембе за тези срещи и сега си даваше сметка, че е сгрешил.

На няколко пъти се изкушаваше да отиде до болницата най-близо до дома на Пембе или в моргата, ала се спираше заради притеснителната мисъл каква сцена ще се разиграе, ако се натъкне на роднините или съседите ѝ. Искаше му се да поговори още веднъж насаме с дъщеря ѝ, но и да намереше нужните думи, не очакваше тя да го посрещне с разтворени обятия. Момичето му го бе показало

недвусмислено. Елиас се запита дали да не отиде в полицията, но нямаше какво да им каже.

Следващите няколко дни прекара главно в кухнята, облечен в едни и същи дрехи, с немиата безжизнена коса. Приготвяше сосове и супи, яркочервени, наситенооранжеви и млечнобели, които нямаше да поднесе на никого. Вътре в него гневът, упреците към самия себе си и скръбта варяха своя си отвара. Именно той беше виновен, че се е стигнало дотук. Как не бе усетил, че ще стане така? Как изобщо беше възможно да е толкова лековерен?

Във вестниците пишеше, че главният заподозрян Искендер Топрак е на свобода. Елиас го очакваше да се появи пред вратата му и беше готов да застане лице в лице с него. Но вместо Искендер дойдоха от Скотланд Ярд. Зададоха му прекалено много въпроси. Снимаха къщата му, събраха подробни сведения за работата му, разпитваха го надълго и нашироко за *отношенията му с покойната*.

Когато накрая си тръгнаха, Елиас пусна пердетата и запали свещ, която гледа, докато не изгоря. През това време пусна запис на Файруз^[1] и мощният ѝ глас проникна във всяка пукнатинка на жилището, променяйки въздуха като порив на вятъра. Когато тя запя *Sakan al-Layl*^[2], Елиас не издържа и се разплака.

„Нощта е спокойна и в наметалото на спокойствието са скрити мечти...“

През всичките тези години се беше заблуждавал, че не може да прекара и ден далеч от „Клио“: отговаряше на изтощението от тежкия труд, като работеше дважд по-усърдно. Въпреки това през следващите три седмици се затвори вкъщи и почти не излизаше. Подчинените му се обаждаха по телефона да питат кога ще се върне. След като усетиха колко огромна е болката му, настояха да си вземе почивка, макар да не знаеха причината. След месец Елиас повиши заместника си в главен готвач и така му прехвърли всички отговорности. След като се освободи от тях, изпадна в унес и с изненада установи, че и най-спешните задачи вече не са така спешни.

В началото на 1979 година, след като се яви да свидетелства в съда и вече нямаше какво да прави, да доказва или да признава, Елиас извърши нещо, което изобщо не бе очаквал от себе си. Напълни два куфара и раздаде на подчинените си останалите вещи. Върна остарялата персийска котка на Анабел, която с радост я прибра. После си купи еднопосочен билет и замина за Монреал.

---

[1] Ливанска певица(р. 1935 г.), смятана за най-известната в Арабския свят. — Б.пр. ↑

[2] Нощта стана спокойна(арабски). — Б.пр. ↑

ЧАСОВНИКЪТ

Абу Даби, март 1982 година

Една сутрин веднага след зазоряване Адем отиде на строежа, където работеше. Нощният пазач — едър като канара пакистанец с големи черни очи — се изненада, че го вижда, но и се зарадва, че има компания.

— Подранил си — каза му.

— Не можах да спя.

Мъжът се усмихна, за да покаже, че го разбира, и рече:

— Сигурно ти е мъчно за жената. Прати ѝ малко пари. Щом жената е щастлива, и ти си щастлив.

Адем затърси отговор, който да се вписва в забележката, но и да не скверни паметта на Пембе. Не успя да измисли нищо и кимна рязко. Видя, че очите на пазача блестят като тъмни скъпоценни камъни, и се запита дали беше вярно това, което бе чул — че ако капнеш няколко капки лимон в очите си, те стават по-ярки.

Стисна между устните си цигара и почерпи пазача. Известно време двамата пушиха, без да казват нищо, всеки погълнат от мислите си. Адем си спомни как на младини в Истанбул е обирал по улиците угарки, за да си дръпне по веднъж от тях. Веднъж беше намерил на тротоара изпушена до половината цигара със следи от червило по нея. Беше двойно озадачен от находката — изумен, че някой е хвърлил недопушена и до средата цигара, и смаян, че има жени, които пушат по улицата.

След като пристигна в Лондон, свикна да вижда жени, които пушат на обществени места, а първия път, когато с Роксана си поделиха цигара, бе неопишуемо развълнуван от близостта на мига.

— Вземи ги — подкани той и подаде почти пълния пакет.

— Даваш ми ги? — учуди се мъжът.

— Да, подарък за моя брат.

Нощният пазач грейна, при което се видяха млечнобелите му зъби. Адем се запита дали и те са такива от лимоновия сок. Съжали, че

никога не е опитвал. Англичаните също бяха с доста лоши зъби. Трябваше да им каже за лимоновия сок.

Най-неочаквано отгоре се чу звукът на стотици криле — над тях като едно-едничко тяло мина ято прелетни птици. Нищо чудно да бяха дошли чак от Истанбул. Или пък от Лондон, където бяха зърнали някое от децата му: *Есма на излизане от книжарница, където си е купила нови книги, или Юнус, който задно с приятелите си — пънкарите, пише графити по стените, или Искендер, който гледа как навън ръми от прозореца в затвора, но, все още бе мъчително да мисли за най-големия си син и за ужасното място, където се бе озовал.* Адем винеше себе си. Именно той носеше вина, не толкова за нещата, които е направил, а за онова, което не бе успял да стори. Все повече осъзнаваше, че цял живот е бягал, отсъствал е, страхувал се е да не го погълне земята.

Срещна очите на пакистанеца и се усмихна тъжно. Лицето на нощния пазач пазеше рядка невинност — качество, каквото Адем не беше срещал отдавна, и той се почувства близък с този човек, сякаш двамата споделяха обща загуба. Ако се бяха срещнали по друго време, Адем щеше да го пита за живота му. Щеше да се зарадва да види снимките на жена му и на децата му, защото мъжът правеше впечатление на човек, който носи фотографиите на семейството си навсякъде, дори в набързо скованата колиба, където нощем пазеше сам.

Адем сигурно също щеше да му покаже снимка на своите деца, на Искендер и Есма, които държат на ръце новородения Юнус, горди, но и малко озадачени, през първите години в Англия, с леко износени дрехи, но с изражение, от което личи, че вече са посвикнали с новата страна. Адем имаше и снимка на Пембе, направена в деня, когато бяха заминали от Истанбул, но не би допуснал да я види никой, дори той самият.

Изправи се, посочи строителната площадка и каза:

— Ако не възразяваш, ще ида да помисля там.

Нощният пазач сви рамене.

— Добре, но не умувай много — отвърна той и се почука по главата. — Не е хубаво за мозъка.

Адем тръгна бавно и целенасочено, с крака, под които чакълът по пътеката затрака. Тъкмо да влезе в сградата, която изглеждаше

почти призрачна в металносинята утринна светлина, когато пазачът се завтече след него, размахвайки жълт предмет в ръка.

— Ей, чакай. Забрави да ги сложиш каска.

— А, да, каската. Благодаря, братко.

Нахлупи я, изкозирува като войник и влезе вътре.

Когато беше на осем години — или може би на девет, не беше сигурен, — майка му го заведе на разходка, бяха само двамата. Адем се почувства привилегирован, защото да я придружи бе избран той, а не някой от братята му.

Вървяха, хванати за ръце. Беше слънчев есенен ден, но сякаш бе пролет. Качиха се на долмуш до железопътната гара. Момчето беше очаровано от гледката на влаковете — от миризмата, звуците, величието им. Чакаше ги някакъв мъж, който почти се беше скрил зад един стълб и пушеше. Беше загладил назад тъмната си коса с брилянтин, от което, докато пушеше, широкото му чело и рунтавите вежди изпъкваха още повече. Откога ли стоеше там? Как ли се казваше? Откъде познаваше майка му? Адем така и нямаше да научи отговорите на тези въпроси.

След като мъжът видя, че жената се приближава, върху лицето му бавно плъзна самоуверена усмивка — докато не забележа момчето.

— Детето... — рече мъжът.

— Не можех да го оставя — отвърна тя. — Много те моля.

— Вече го обсъдихме, Айше. Казах ти.

Изглеждаше вкиснат, бързаше. Плъзна поглед от лицето на жената към влака и от влака към големия кръгъл часовник.

— Най-малкият ми е — допълни покрусена жената. — Има нужда от майка.

Мъжът метна цигарата на пода и стъпи отгоре, сякаш мачкаше хлебарка. После вдигна глава и се взря в очите на жената.

— Казах ти вече, нямам намерение да гледам дете на друг мъж. Остави го при баща му. Така е по-добре за всички.

Тя сложи нежно ръка върху рамото на сина си.

— Иди, миличък, да питаш колко е часът.

— Какво? Но...

— Казах, иди да питаш — повтори Айше.

Когато момчето се върна — беше разбрало, че е единайсет и двайсет — завари мъжът да фучи, а майка си — да гледа в краката си и да мълчи.

— Няма да хванем следващия влак — отбеляза непознатият — Има друг в три. Върни се дотогава. Сама.

На излизане от гарата те, момчето и майка му, се държаха за ръце. Навън ръмеше толкова леко, че не се налагаше да се крият. Купиха от един търговец наблизо два симида и седнаха на стъпалата. Детето даде половината симид на гълъбите, а майка му го загледа с невиждащи очи.

— Кой беше този човек, мамо?

— Приятел.

— Не ми хареса — рече с трепереща устна детето. Още не беше решило дали да се разплаче. Айше го придърпа към себе си и му разроши косата.

— И на мен не ми харесва много — отвърна тя.

Въпреки облекчението, което изпита от тези думи, момчето знаеше, че има нещо нередно. Толкова нередно, че майка му не му се скара дори когато хукна в кръг да плаши гълъбите и се изпоти под дебелото яке. Дори когато стъпи в калните локви, обувките му заджвакаха и вътре влезе вода, а палците му премръзнаха, тя продължи да мълчи.

— Искам с теб.

— О, така ли? — попита тя.

— Да, мамо. Искам да ме вземеш със себе си. Обещавах ли?

Изведнъж Айше стана сериозна.

— Да, мъничката ми любов — рече тя.

— Не — поправи я момчето. — Трябва да кажеш „голямата ми любов“.

Адем се качи на товарния асансьор и натисна най-горното копче: двайсет и второто. После трябваше да се качи до двайсет и седмия етаж по стълбите. Оттам не можеше да продължи, тъй като имаше само скеле, скелет с метални пръти. Щом я построяха, сградата щеше да бъде сред най-високите Абу Даби.

След като се качи най-горе, Адем извлочи торба цимент до края на площадката и седна на нея с пресъхнала уста и ръце, които трепереха — нещо обичайно напоследък. Но гледката беше съвършена, окъпана от светлина. По-красива, отколкото онова, което богатите виждаха от мезонетите и малките си офиси. По диагонал се намираше прочут хотел с богато украсени балкони и изискана фасада. За стотна от секундата на Адем му се стори, че някой го наблюдава, усещане, което го обзе бързо и точно толкова бързо изчезна.

Докато седеше там с провесени крака и гледаше как облаците се носят над него, Адем се опита да се досети кога Баба за пръв път е чул клюките за майка им. Колкото и да е странно, той не помнеше сцени от детството си, когато да е било ясно, че баща му наистина знае. Адем не се сети и за човек, който да е очернил името на Айше, макар да беше сигурен, че доста са го правили. Дали някой съсед? Или месарят зад ъгъла, който се е изтървал, докато е режел агнешките котлети? Или някой напълно непознат, който е седял до баща му в чайната, представял се е за негов приятел, а е бълвал злъч и хули? Злонамерените подмятания се придвижваха по-бързо и от светлината. *Да причинят такова нещо на добър човек като теб*, са му казвали уж за да го утешат, а са злорадствали от нещастията на другите.

Историята се повтаряше през поколенията, през годините. Наскоро беше пристигнал един работник турчин, който знаеше за престъплението на Искендер и причината за него. Ако беше от бърбривите, а Адем беше сигурен, че е, мълвата щеше да плъзне и тук. Той щеше да вижда в очите на колегите си зловещото пламъче, което вече познаваше: съжаление, присмех, любопитство. Но беше все едно. От този момент нататък, реши Адем, вече всичко е все едно. Той беше сянка на предишното си „Аз“, а кой можеше да нарани една сянка!

Хоризонтът в далечината беше обагрен в оранжево-червена светлина, ярка и ослепителна. Под това обвито в мараня сияние светът изглеждаше странно притихнал и странно мъдър. Адем седеше там и се любуваше на изгрева и на сградите в далечината, като пламнали на фона на ведрия пейзаж. Небето сякаш се беше разцепило, беше се разтворило и бе разкрило друг всемир, а всички и всичко бяха изрисувани с Божията четка.

В три часа онзи следобед майката на Адем не отиде на железопътната гара. Вместо това стисна за ръце сина си и двамата се отправиха към предградията. Тръгнаха да изкачват един хълм, борейки се с вятъра, без да обръщат внимание на табелите, които призоваха: „Не преминавай!“. Беше забранено да се доближават толкова до язовира, но те го направиха. Никой не ги видя и не ги спря. Седнаха на брега, а водата долу проблясваше тайнствено.

— Ето, видя ли, не те оставям — каза Айше. — Щастлив ли си сега?

Момчето каза, че е, но зъбите му тракаха и устните му бяха посинели, въпреки че не беше чак толкова студено. В ръката му имаше носна кърпа и то я усукваше и усукваше, на възел, който не можеше да развърже.

— Хайде да се прибираме вкъщи — чу се да моли със свистящ дъх. — Искам да си ходим.

— Какво има вкъщи? — тросна се майка му. Гласът ѝ, плътен като спарен въздух, беше като на непозната. После, явно засрамена от реакцията си, тя долепи пръст до устните си и добави едва чуто: — Тихо.

Сякаш заради тази дума всичко притихна. Цикадите по дърветата, щурците из нивите, камионите по пътищата в далечината и дори Истанбул с несекващото му бучене и бръмчене. Светът спря. Всичко и всички се подчиниха на желанието ѝ. Това беше игра, която играеха. Адем се чувстваше особен, пораснал. Майка му споделяше тайна не с братята му, а с него.

— Мамо...

— Хмм?

— Къде отиваме?

— Нали вече го обсъдихме, миличък?

— Забравих.

— Отиваме на прекрасно място, където има много захаросани ябълки.

— Но ако ям много захар, ще ми се развалят зъбите.

— Няма страшно. Можеш да ядеш колкото искаш.

Адем се опита да покаже нещо като радост, но очите му си останаха объркани, смутени. Тази промяна в тона ѝ не му харесваше. Майките трябваше да се притесняват и да се карат, защото от сладкото

зъбите и стомахът се развалят. Напоследък му се струваше, че никой не си изпълнява задълженията както трябва.

Айше въздъхна, доловила притесненията на сина си така, както улулицата долавя и най-малкото движение в мрака. Тя каза със сведени очи.

— Там, където отиваме, не боледува никой. Зъбите ти ще са здрави и мен вече няма да ме боли глава. Страхотно, нали?

Защо плачеш тогава понечи да попита той, но не намери сили. Крехката, гъделичкаща топлина на прегръдката ѝ беше едновременно нежна и болезнена. Момчето също прегърна майка си и усети горещината на слънцето по тялото ѝ. В дъха ѝ — под обичайната топла миризма — се долавяше кисел мирис на нещо, което загнива. Детето пипна синината върху дясната ѝ буза, точно под окото — когато бяха излезли от тях, тя почти не се забелязваше. Но сега гримът беше паднал и отокът, по тъмен в средата, стряскаше със зеленикавосинята си грозота. Адем усети страх, какъвто не беше изпитвал никога дотогава. Майка му го сграбчи за ръката, върховете на пръстите ѝ бяха студени. Приблужи се към ръба, като го теглеше след себе си. Устните ѝ се движеха непрестанно и той знаеше, че тя се моли. Точно преди да се устреми напред и да повлече след себе си и него, той изпадна в паника и инстинктивно се дръпна встрани. Ръката му се изплъзна от нейната така, както кинжал излиза от кания. Това внезапно движение обърка всичко, за миг тя изгуби равновесие, може би дори изгуби и решителността си. Айше падна, ала вместо да се устреми право надолу, към водата, се затъркала встрани, по нанадолнището. Спря се няколко метра с лице, раздрано от копривата и камъните и разцепена устна.

— Добре ли си, мамо? — кресна отгоре Адем.

Тя беше добре и в същото време изобщо не беше. Прибраха се и никога не казаха и дума на никого.

След две години Айше не издържа и ги изостави. Една сутрин изчезна: палтото ѝ вече не висеше на закачалката, нямаше го и един издран куфар, който държаха под леглото. Адем не искаше да повярва, че е тръгнала, без да го вземе, и за да се увери, че не е така, отваряше по няколко пъти на ден чекмеджето, за да види дали са там ръчното сребърно огледалце и четката за коса. Щом бяха там, значи и майка му щеше да се върне. Когато хората клюкареха — в и извън къщата, —

той слушаше грозните им подмятания, но така и не спомена пред никого, най-вече пред Баба (Пияния), че тя се е опитала да се самоубие заедно с него. Не разкри и че е видял на гарата онзи мъж. Мъжът, с когото, вече бе разбрал, майка му беше избягала.

Предната вечер в сумрачния апартамент в края на пустинята Адем отново бе играл комар и бе загубил — сума, каквато не можеше да върне никога, колкото и допълнителни смени да вземеше. Избърса очи и подсмръкна, изненадан от сълзите в ръката си. Не знаеше, че плаче. Но това, което изпитваше, не беше точно скръб. Плисна го огромно безразличие и той прие нещата, които не можеше да промени — включително себе си. Свали часовника и го сложи отстрани, като внимаваше да не го счупи. Ако беше истински ролекс, сигурно щеше да му се иска да го остави на някой от синовете си, вероятно на Юнус. Но не искаше да им завещава фалшив дар. Само се надяваше да го намери нощният пазач.

РОКСАНА

Абу Даби, март 1982 година

Роксана излезе от банята, както се беше загърнала в аквамаринената мъхеста хавлия в тон с очите ѝ, и по косата ѝ се поклащаха ситни като перли капчици вода. Беше намазала щедро всеки сантиметър от тялото си с любимия си лосион и сега кожата ѝ лъщеше като атлас и ухаеше на мандарини. В приглушената светлина, просмукваща се през щорите, изглеждаше красива и го знаеше.

Влезе в спалнята с плавна походка, беше наклонила глава на една страна и устните ѝ бяха извити в дяволита усмивка. Разхлаби с едната ръка колана, а с другата бутна плъзгащата се врата. Изпита разочарование, но и облекчение, че мъжът в леглото е заспал, без да я дочака. Остана така една цяла дълга минута, разучавайки го с поглед: леко отворената му уста, от която се чуваше тихо равномерно похъркване; увисналото шкембе, което през деня той прикриваше умело под скъпите, шити по поръчка костюми и което сега лежеше оголено, някак ранимо; члена му, уморен и сбръчкан. Завидя му, че може да спи така непробудно. Напоследък ѝ беше все по-трудно да го постига. Хапчетата вече не помагаха. Колкото повече взимаше, толкова по-малко ѝ действаха.

Тя затвори леко вратата, решила, че засега дори няма да се опитва да спи. По-добре да будува през нощта, отколкото да се мята и да се върти в леглото, докато нервите и се опнат до скъсване. Утре сутрин под очите ѝ щеше да има торбички и кожата ѝ щеше да изглежда уморена, но ѝ беше все едно. Поне засега беше сама и свободна, затова се чувстваше по-малко временна любовница във временна хотелска стая и повече господарка на съдбата си.

На масата имаше поднос с различни видове чай и кафе и кутия скъпи шоколадови бонбони. Роксана лапна един трюфел и се зае да си прави кафе. Тъмно и силно, Адем я беше научил да пие турско кафе, което с времето бе започнало да ѝ харесва, за миг и домъчня за кафето, а може би и за самия Адем. Стори ѝ се странно, че точно сега се сеца

за него. Обикновено, ако някои мъж напуснеше живота ѝ, напускаше и мислите ѝ.

Запита се какво ли е направил, след като е прочел прощалното ѝ писмо. Чувстваше се ужасно, че го е написала, още я мъчеха угризения на съвестта. Но мъж като него не можеше да ѝ даде нищо: нито подаръци, нито престиж, нито закрила, дори английският му не беше достатъчно добър, че да се възползва от него, тя на свой ред също нямаше какво да му даде. Звучеше грубо, дори коравосърдечно, но как иначе щеше да оцелее тя?

С чаша кафе в ръката и с втори трюфел, топящ се върху езика ѝ, Роксана обикаляше бавно и оглеждаше доволна стаята, скъпи мебели, вдъхващи спокойствие земни тонове, мраморна камина, екзотични цветя в стилни вази. Имаше чувството, че живее между страниците на лъскаво списание, и само при тази мисъл настроението ѝ се оправи. Излезе на балкона и усети как свежият ветрец я гали по лицето, докато градът проблясва в далечината. Бяха на дващест и петия етаж. На някои сигурно щеше да им се завие свят от такава височина, но Роксана не беше сред тях. Тя се беше изкачила на височини, за каквито баща ѝ само можеше да мечтае. *Татко* я беше подценил. Светът я беше подценил. Страните ѝ пламнаха само при мисълта колко далеч е стигнала: бе тръгнала от малък град в България, беше минала през лъскавите клубове на Лондон и се бе добрала до каймака на обществото в Абу Даби. Сега ядеше стриди, пиеше шампанско, обличаше се в дизайнерски тоалети и потракваше с високи токове, докато танцуваше из скъпи мезонети. Беше свикнала сервитьорите да ѝ се кланят с приглушеното „уважаема госпожо“. Знаеха, разбира се, но се преструваха, че тънят в неведение, точно както Роксана се преструваше, че не долавя тънкия намек в гласовете им. Животът, който живееше бе така привилегирован, а чувството ѝ на отчуждение толкова остро, че всеки път, когато си легнеше, се страхуваше, че на сутринта ще се събуди в друга действителност, сякаш излязла от чужд сън. Може би затова вече не искаше да заспива.

Бяха минали четири години, откакто Роксана беше пристигнала в Абу Даби. В града бе пълно с други момичета, с по-млади съперници, придружаващи бизнесмени в командировки, които обаче съвсем не бяха само командировки. Още в мига, в който Роксана бе слязла от самолета, градът беше оставил върху нея силния си отпечатък. Беше

спечелил сърцето ѝ, но не само с все по-големия си блясък. Привличаше я идеята да сътвориш изобилен живот от нищото. Повече от самия Абу Даби ѝ допадаше представата за този град: решимостта да се стремиш към бляскаво бъдеще дори когато нямаш зад ръба си съответното минало, на което да се опреш.

И досега изпълняваше танцовото си шоу от време на време, но само за един мъж. Австралиеца̀т имаше апартамент в Лондон, където още ходеха редовно, с пилон за стриптийз направо в спалнята. Беше много по-удобно така — да танцуваш за публика от един човек. Никакви двойни смени, никакви закъснели плащания, никаква опасност да се натъкнеш на психопати. Но колкото сигурно и неусложнено да беше новото ѝ положение и то криеше опасности. Стига да продължи да прави своя мъж щастлив, той ще ѝ се отплаща щедро, ще ѝ дава всичко. Но спре ли да го задоволява, той вече няма да има нужда от нея и загубата ще е огромна. Затова Роксана правеше всичко възможно той да вижда само и единствено нея.

Предния ден бяха вечеряли в прочут рибен ресторант и той я бе представил на няколко свои приятели, сами мъже също в командировки. На масата имаше един германец, изпълнителен директор на някаква фармацевтична фирма, висок красив мъж, някъде на шейсет и пет-шест години, който явно ѝ хвърли око. Двата̀мата веднага намериха общ език, зарадвани, че имат еднакви интереси — руската литература. В края на основното ястие Роксана бе очаровала всички с ослепителната си усмивка, с жизнеността и умните си реплики. Докато им поднасяха десерта, германецът се наведе към австралиеца̀ и каза достатъчно високо, за да го чуе и тя:

— Такъв ум в такова тяло. Истинска перла. Голям късметлия си, приятелю.

Любовникът ѝ отметна глава и се усмихна едва-едва, но Роксана видя, че е подразнен, а може би просто ревнуваше. В тоалетната тя отдели повече от обичайното време да освежи грима си и доволна от уменията и пъргавия си ум, си намигна в огледалото. Това беше най-красивият комплимент, който бе получавала някога, ето защо, горда и поласкана, Роксана го носеше като медал.

Между двата шезлонга на балкона имаше телескоп, който любовникът ѝ бе поръчал да доставят в стаята преди пристигането им. *За да гледаме невероятното небе над пустинята*, бе обяснил. Но Роксана, както и всички управители на хотели по света, където бизнесменът отседнаше, знаеха, че той предпочита да наблюдава неща, по-земни от Луната и Млечния път. Навикът беше лош и очевидно стар. Роксана се питаше дали жена му знае. Дали е наясно, че където и по света да ходи съпругът ѝ, било то в Шанхай, Париж, Делхи или Москва, той прави всичко възможно да си осигури трите неща, без които не може: телескоп, тютюн и, както сам се изразяваше, цици.

Нищо не го възбуждаше така, както възможността да зърне с телескопа жена — непозната и недосегаема жена, която се съблича, усамотена в жилището си. След тежък ден на професионални срещи и официални разговори той се прибираше в хотелската стая — задължително на висок стаж, — сипваше си уиски, сядаше на терасата, балкона или на прозореца и цял час оглеждаше с телескопа града. Макар и рядко да се натъкваше на нещо възмутително, все откриваше гледки, заслужаващи да се видят: мъж и жена, които се любят зад дръпнати до средата завеси, вдовица, която си взема душ с отворен прозорец на банята, нечий друг личен свят, в който той можеше да надзърне.

Докато гледаше през телескопа, бизнесменът изпиваше до дъно уискито и мастурбираше, но никога не свършваше. Това бе предназначението на *циците*, които водеше със себе си. И тук на сцената се появяваше Роксана. Бизнесменът обикновено беше бърз и груб и не се съобразяваше с нея. След хубаво чукане обичаше да пуши пура, лукс, който жена му не му разрешаваше, защото му вреди на здравето.

Той, нейният любовник, бе човек на настроенията Роксана знаеше, че трябва да го докосва с кадифени ръкавици и винаги да се съобразява с прищевките му.

— Как е приятелчето ми за чукане? — питаше австралиеца, след като се прибереше вечер от работа и я сграбчеше за хълбоците.

Тя мразеше да я нарича така, но се смееше, сякаш от години не е чувала по-забавна шега. Дори когато бе видимо разстроен или ядосан, австралиеца се държеше като палав ученик. Обичаше да ѝ погажда номера, някои от които стигаха твърде далеч.

Веднъж например я закачи с белезници за таблата на леглото, игра, на която понякога играеха, но после, вместо да влезе в банята, както ѝ каза, се измъкна от стаята, за да отиде на официална среща. Върна се след три и половина часа — време, което Роксана прекара гола и уплашена, в колебания дали да се обади на рецепцията и да повика някого на помощ въпреки позора да я видят в този вид, или да изчака смирено любовника си, а нуждата да отиде до тоалетната растеше, докато накрая тя не издържа и се подмокри.

Допивайки кафето си, Роксана се наведе и се взря през телескопа в сърцето на Абу Даби. Видя наредени една зад друга лъскави фасади и примигващи неоновии реклами и билбордове, но като цяло градът спеше. Зърна в една сграда плешив мъж, който работеше на компютър, а в съседния хотел камериерка, която се качваше по стълбите, понесла купчина хавлиени кърпи. Започна да си играе с телескопа и да го плъзга наляво-надясно, но скоро ѝ омръзна.

На канапето вътре в стаята бяха метнати дрехите на любовника ѝ. Кой знае защо, Роксана изведнъж се пресегна към панталона, извади портфейла и го отвори. В него имаше най-различни карти: „Америкън Експрес“, „Мастър кард“, членски карти от клубове и чакални по летища, както и цяла купчинка визитни картички с трудни за произнасяне имена, а също снимка на децата му, три красиви момиченца, които се бяха прегърнали през раменете. Роксана се опита да разбере по дрехите на момиченцата каква е майка им: сламени шапки с дълги бежово-сини панделки, плетени на една кука жилетки с дантелени якички, три четвърти чорапи и добре лъснати черни обувки. Но може би ги беше облякла детегледачката и тогава впечатлението от дрехите щеше да е подвеждащо. И все пак роклите — толкова красиви, романтични и ужасно еднакви, вероятно бяха купени от майката. Ако Роксана някога имаше деца, за нищо на света нямаше да ги пусне да ходят облечени така. От друга страна, тя никога нямаше да има деца, нали така?

Отвори едно от кожените отделения в портфейла, където намери още карти и малко долари. В друг джоб се натъкна на снимка, каквато не бе очаквала да намери. Разпозна я веднага. Той ѝ бе разказвал за жена си, беше споменавал, че е голямата му любов от гимназията, но жената, която тя гледаше сега, бе по-красива, отколкото я бе

представил. Роксана усети как я пронизва завист не точно към нея, а по-скоро към живота, какъвто нямаше да има никога.

Но онова, което наистина я изуми, беше жената на снимката. Роксана винаги бе смятала, че съпругата на бизнесмена е от жените, за каквито се женят повечето богаташи — разглезена, изнежена, себична, от онези със собствен фризьор и козметичка, които никога не излизат никъде без задължителния педикюр. От онези, които са винаги шик и изискани, като модели в каталог. Тази жена тук обаче изглеждаше обикновена и наивна, почти лишена от амбиции. В усмивката ѝ личеше притеснение, намек за срамежливост. Не приличаше на човек, който умира да организира щури купони и да се вижда по светските страници. По-скоро създаваше впечатление за жена, която цени самотата си и би се радвала просто да чете, да се разхожда спокойно и да отглежда в задния двор билки, от които не се интересува никой. За жена като майката на Роксана.

Върху лицето на Роксана се вряза бръчка, бе осъзнала, че тази жена не може да ѝ бъде достойна съперница. Нямаше нищо радостно в това да мамиш, да се подиграваш и да забиваш нож в гърба на някой като нея. Такива жени пораждаха у Роксана само чувство на вина и затова ѝ бяха още по-неприятни.

— Ако вече си се нагледала, нали нямаш нищо против да върнеш снимката на Елейн на мястото ѝ? — чу се глас зад нея.

Роксана трепна и за малко да изпусне портфейла. Бизнесменът се беше събудил и я гледаше с неприкрит гняв.

— Аз... Аз... съжалявам — изпелтечи тя, докато пъхаше снимката обратно, леко разтреперана.

Мъжът се приближи, взе от ръцете ѝ портфейла и провери картите и парите си. После го метна обратно на канапето.

— Съжалявам много — каза Роксана.

Той я изгледа от глава до пети, като спря очи върху деколтето и дългите ѝ крака, сякаш за да прецени красотата и измамата ѝ.

— Защо го направи? — попита я.

— Ужасно съжалявам... И аз не знам как... — започна да обяснява тя, но австралиецаът я прекъсна.

— Стига с тия тъпотии, Рокси! Не те питам дали съжаляваш. Питам защо го направи?

Роксана заби поглед в килима и отвърна тихо и задавено:

— Беше ми любопитно как живееш.

— Защо?

Очите ѝ бяха пълни с разкаяние и тъга, после обаче изведнъж се разшириха.

— А ти защо държиш на балкона оня тъп телескоп? — подвижна тя, като впрегна целия английски, който знаеше. — Защо следиш другите хора? Същото е. Ние с теб... — Тук Роксана вдигна очи. — Ние с теб не сме чак толкова различни, не. Затова не ми пробутвай глупости. Въобразяваш си, че щом имаш пари, си по-добър от мен, а не си.

Той ѝ удари шамар. Тя му го върна. Той я блъсна. Тя го блъсна със същата сила. Той нададе странен смях и я целуна, захапвайки я за долната устна, възбуден от гнева и обидата ѝ, от избилата кръв. Устата му беше пресъхнала, с вкус на уиски и на пурите от предната вечер.

— Няма защо да си любопитна — заяви австралиеца — Жена, деца, дом. Всичко е такова клише. Мъжът, когото докосваш обаче, е истината. Не се ли страхуваш от него?

— Защо да се страхувам? — попита нервно Роксана, подразнена, че той говори за себе си в трето лице.

— Защото вадиш на повърхността най-лошото в мен — отвърна мъжът.

Всеки друг ден на Роксана щеше да ѝ е приятно да го чуе. Днес обаче прозвуча студено, заплашително. Мъжът прокара пръст по зърната на гърдите ѝ, отърка се в нея, задърпа я за косата — в началото бавно, сетне все по-грубо, и не спря, когато Роксана се дръпна и се опита да го изтика, и му каза да спре, видя му се забавно, възбуждащо, притисна я надолу към килима, свали халата ѝ и проникна в нея възможно най-дълбоко.

Любеха се страстно и гневно, дишаха тежко, усещаха по вратовете си топлия дъх на другия, стенеха и се разтваряха един в друг, без да се притесняват, че могат да ги чуят от другите стаи. Щом всичко приключи, мъжът се претърколи настрани — вече беше различен човек, възпитан и сдържан, дивият миг отпреди малко бе много далеч.

— Сутринта имам среща, а после обяд — каза той. — Не искам да те виждам тук, когато се върна.

— Моля? — ахна с безизразно лице Роксана.

— Не искам да издържам жена, която ме мами зад гърба. Допусна голяма грешка, скъпа. Искам да се махнеш още днес!

— Но... — Роксана замълча, беше проумяла, че това е краят — Кучи син! — изпищя тя, грабна от масата кутията с шоколадовите бонбони и я метна по стената. Кутията отскочи с тъп звук и остави на пода кафяво петно. — Решаваш да ме изриташ, но първо ме чукаш.

— Само не изпадай в истерия — предупреди я мъжът.

Роксана се разплака.

— Нямам къде да отида — каза тя. — Не познавам никого в града. Как да се върна в Лондон?

Докато вървеше към леглото, за да си доспи, мъжът подметна през рамо:

— О, сигурен съм, че ще намериш начин, скъпа.

Преди да се зазори, Роксана си взе душ и докато хлипаше под течащата вода, се опита да дойде на себе си. Как ли беше фамилията на германския бизнесмен, който ѝ бе направил комплимент предната вечер? Къде беше споменал, че е отседнал? Ако се обади във фирмата, в която работи, дали щяха да ѝ помогнат да го намери? О, разбира се, че няма. Какво щеше да прави сега? Плисната от вълните на паниката и самосъжалението, Роксана започна да се ругае. След десет минути жената, която излезе от банята, изглеждаше съвсем различно от онази, която се бе появила оттам само преди два часа. Същата аквамаринена хавлия, същият лосион за тяло и въпреки това целият ѝ свят се беше сринал.

По времето, когато бе малко момиченце в България и всички я познаваха като Елена, тя обичаше да лови снежинки в парче черно кадифе. Всеки път тичаше към къщи — да покаже на майка си своите съкровища, но разгънесе ли парчето плат, снежинките бяха изчезнали, бе останала само тъжна мокра следа. Когато порасна, а онова, което я привличаше, продължи да ѝ се изплъзва, тя реши, че тази мимолетност е заложена във всичко красиво. Видеха ли красива жена, хората не си представяха как косата ѝ ще изгуби блясъка си, а кожата ѝ ще се сбръчка и ще увисне, макар и да знаеха прекрасно, че това неминуемо ще се случи, това и други далеч по-лоши неща. Вместо това взимаха този специален момент и го разтягаха до вечност в своето съзнание. Хората отказваха да видят красотата такава, каквато бе всъщност: крехка снежинка, паднала върху черното кадифе на времето.

Чувстваше, че се задушава в стаята, затова излезе отново балкона. На изток се зазоряваше и небето беше обагрено в оранжево, розово и червено. Тя се отпусна на шезлонга и надзърна през телескопа. Плешивият мъж вече не седеше на бюрото, компютърът му беше изключен, а камериерката с хавлиените кърпи не се виждаше никъде. Неволно, Роксана насочи телескопа в другата посока и надзърна в съседния строеж.

Изглеждаше грозен: мамутско съоръжение от желязо, стомана и бетон. Роксана не обичаше строежите. Кой знае защо, те ѝ напомняха за старостта и смъртта. Тя ги възприемаше не като основа на лъскавите сгради, в които щяха да се превърнат, а като край, сух и ужасен, като скелет от кости. Затова побърза да премести телескопа встрани и сигурно щеше да го остави така, ако не беше зърнала сянка, застинала и неподвижна, сякаш изрязана от картон. Роксана намести обектива на фокус и забеляза, че на горния етаж седи мъж, държеше главата си в ръце, а краката му висяха безжизнено в нищото.

Какво, по дяволите, прави този?

Роксана не виждаше лицето му, но в него имаше нещо притеснително познато, което докосна някакви тъмни кътчета в съзнанието ѝ. Объркана, тя бутна телескопа и за миг изгуби мъжа. После го намери отново — седеше кротко, втренчен в хоризонта.

Съблече си сакото, сложи го до себе си и се потърка с дясна ръка по китката. Не, всъщност не беше потъркване. Сваляше си часовника. Роксана го забеляза сега. След това той се изправи, разтвори широко ръце, сякаш за да прегърне света или може би до болка красивия изгрев.

Секунди преди мъжът да скочи в бездната, Роксана го позна.

На другата сутрин Зеешан ме буди още на зазоряване, за да медитирам. За разлика от други дни, не мърморя. Сядаме на пода с кръстосани крака и с лице един към друг, Зеешан сияе. Чудя му се откъде намира толкова ентусиазъм.

— Изчисти съзнанието си — казва както винаги. — Замърсяването на въздуха не добро за градовете. Замърсяването на съзнанието не добро за хората.

Десет минути седим в мълчание. Това е упражнение, на което Зеешан ме е научил миналия месец. От мен се очаква да не мисля за нищо, а аз все не успявам. Съзнанието ми започва да криволичи и не след дълго се превръща в сборище на вещици. Притеснен съм заради тайнствения посетител. Не мога да се спра да гадая кой е. Чичо Тарик, Оратора, старият ми приятел Аршад... Не искам да се виждам с никого от тях. Обвинявам ги всичките, защото ме направиха такъв. А всички са на свобода, радват си се на живота, докато аз гния тук.

И така, от медитацията не става нищо. Както винаги. Но Зеешан не изглежда обезсърчен. Никога не се обезсърчава.

— Когато мислиш за другите, Искендер, цялата ти енергия отива при тях. За теб не остава нищо.

Според думите му в пространството имало невидими преплетени нишки, които свързвали хората, случките и местата. По тези канали си пращаме един на друг разни неща. Като в налудничав научнофантастичен филм.

— Човешкото сърце като печка. Произвеждаме топлина, правим енергия всеки ден. Но когато обвиняваме другите, когато говорим за ужасни неща, вътрешната енергия отива другаде. Сърцето ни изстива — казва Зеешан. — Винаги е по-добре да гледаш вътре в себе си. И да оставяш другите да се оправят сами. Всяко огорчение е тежък чувал. За какво ти е да го мъкнеш? Ти си балон с нагорещен въздух. Я ми кажи, накъде искаш да отидеш, нагоре или надолу? Отпусни гнева, обидата. Изхвърли чувалите — Зеешан допълва: — Във Вселената има две дъги. Едната води нагоре, другата — надолу. Всеки човек се движи непрекъснато. Някои слизат, други се качат. Ако искаш да се изкачиш, погледни се критично. Който не вижда собствените си грешки, не може да се излекува никога.

От деня, когато Зеешан се появи в килията ми, много пъти ми е идвало да го ударя с все сила в лицето или просто да му кажа да млъкне. Колкото и да е странно, не мога. Явно спрямо този човек имам висок праг на търпимост. Слушам брътвежите му отново и отново, понякога развеселен, друг път полуубеден. Затова, когато чуван какво казва след това, дори се вслушам.

— Когато от миналото дойде посетител, обещавай на Зеешан, че няма да завърташ.

Смея се.

— Пре-вър-там.

— Да, да. Не се карай с никого. Работиш върху себе си, не го забравяй. Ти си скъпоценен камък, но с ръбовати ъгли, много ръбати. Трябва да се трудиш върху сърцето си като работник.

Обърква ме този човек. Нарича ме ту печка, ту балон с нагорещен въздух, ту строител. Въпреки това се чувам да казвам:

— Не съм скъпоценен камък, Зеешан. За разлика от теб съм извършил престъпление, и то тежко.

Той издишва със затворени очи. Дълга тежка въздишка, от която се сецам за астматичните пристъпи на баща ми.

— Мнозина на този свят се спускат надолу. Но много малко от тях слизат чак до дъното долу. Знаеш ли какво има в края на нанадолницето?

— Не.

— Ад — отвърща той. — Бил си там. Ооо, душата ти е в пламъци. Но така и трябва да бъде. Защото си извършил нещо ужасно. Трябва да гориш. След това започваш да се изкачваш. Дъгата, която води нагоре. Знаеш ли какво има в края ѝ?

— Рай ли? — опитвам се да налучкам.

— Да, когато обичаме и сме обичани, която сме пречистени от пагубна енергия, се доближаваме до Рая. Всеки ден по една малка стъпка нагоре. Не мога да ти обещаая, че ще го постигнеш. Но ние опитваме, Алекс. Работим.

Същата седмица влизам в помещението за свиждания и не зная какво да очаквам. Надзирателят Андрю е там. Не ме поглежда, но не се иска развихрено въображение, за да се досетя, че чака да позяпа зрелището, ако има такова.

Тогава го виждам. Юнус. Малкото ми братче. Не съм го зървал от години. Откакто ме затвориха, ми е идвал на свиждане само два пъти. Веднъж веднага след произнасяне на присъдата. Не си казахме и дума. Той само седя, забил поглед в ръцете си. Дойде и година по-късно. Пак никакви думи. После спря да идва изобщо.

Вече е голям човек. Среден на ръст, строен, доста красив. Колкото и да се е променил, очите му са си същите. Меки, добри, с гъсти мигли. Очите на хлапе, влюбено в пънкарка.

— Здравсти, хлапе!

— Здравей, братко — отвърща той.

Гледаме се. Аз пръв извърщам очи. Беше ми по-лесно да погледна в лицето Есма. Тя ме мрази. Ясно и просто. От време на време идваше да си излее гнева. Говореше ми какво ли не право в лицето, а, безспорно, и зад гърба. И въпреки това с нея не съм изпитвал и половината от вината, която чувствам сега. В очите на Юнус има нещо, на което не издържам: потребността да разбере. Той и досега търси обяснение. И досега вярва, че хората са добри и че явно ме е обзело нещо лошо, за да се случи този ужас.

— Как е музиката?

— Страхотно — отвърща той живо. — Току-що излезе първият им албум. Донесох ти една бройка, но я взеха. Щели да ти я предадат.

— Да, не се притеснявай — казвам. Знам, че никога няма да го получи този албум. — Защо си тук, Юнус? Не ме разбирай погрешно. Радвам се да те видя. Просто... съм изненадан.

Той се колебае. По лицето му минава сянка.

— Скоро ще излезеш оттук — казва. — Искам да знам какво смяташ да правиш.

Какво смятам да правя ли? Звучи толкова спънато. Хлапашки. Но Юнус е малкото ми братче. Няма да му разбивам сърцето. Пък и съм обещал на Зеешан да започна да се изкачвам нагоре, каквото и да означава това.

— Смятам да си намеря прилична работа. Да си покривам разходите. Да живея мирно и тихо. Ако Кейти е готова да прояви здрав разум, ще бъде хубаво да общувам по-често със сина си, за да наваксам. — Изчаквам малко. — И да прекарам повече време с теб и Есма. Ако ме искате обратно.

Юнус изправя гръб, гледа ме право в очите.

— Чудех се дали да ти казвам и реших да не го правя. Удържах на думата си през всичките тези години. Не ти казах. Не ти каза и Есма. Така се бяхме разбрали. Но сега не искам да рискувам.

Засмивам се тъжно.

— Хей, спри със загадките. Нямам представа за какво става въпрос.

Той си поема дълбоко въздух.

— Бях дете, когато уби мама. Не успях да те спра. Ако я нараниш отново, ще бъде различно. Вече не съм малък. Ще се бия.

За миг се плаша, че брат ми си е загубил ума. Виждам го и друг път — мъжете в крилото да превъртат, хора, изгубили ума си от скръб.

— Какви ги говориш, хлапе?

— Говоря ти, че обичам мама и няма да допусна да я нараниш отново.

— Братко, мама е...

— Не, още не съм свършил — прекъсва ме той на висок глас. Надзирателят Андрю се извъръща с блеснали очи към нас. Драмата, на която се е надявал, започва.

След това Юнус снишава глас до шепот, толкова тих и дрезгав, че не съм сигурен дали съм го чул добре, макар да знам, че съм чул.

— Виж какво, Искендер — казва той. — Мама е жива.

Искендер Топрак, затворът в Шрусбъри, 1991 година

ОГЛЕДАЛЕН ОБРАЗ

Лондон, 30 ноември 1978 година

Юнус вдигна глава от чинията със закуската и се усмихна на двете жени на дивана. Беше станало чудо. В Лондон беше пристигнала леля му Джамила. Момчето не я беше виждало от три години. Преди това от време на време ѝ бяха гостували, главно през лятото, срещи толкова кратки и емоционални, че ги оставяха замаяни. Но от три години семейството не пътуваше никъде, почивките се бяха превърнали в разход, който вече не можеха да си позволят. Сега, след толкова изпълнени с надежда очаквания, сестрите отново бяха под един покрив: Розова Орис и Доста Красота.

Облегнат назад, като на игра, Юнус започна да търси разлики в близначките, които бяха като огледални образи. Пембе беше левичарка, Джамила си служеше с дясната ръка. Пембе беше с трапчинка на дясната буза, Джамила — на лявата. Бенката върху лицето на Пембе беше отдясно на челото, на Джамила беше разположена от другата страна. Косата и на двете беше лизната, но при едната в обратната посока. Като цяло Джамила беше сантиметър-два по-висока, с малко по-дълги крайници и с по-кокалести пръсти.

— Какво друго, мамо? — попита Юнус.

— Е, всъщност има още една разлика. Забрави най-важната.

Юнус трепна.

— Виж ти! И каква е тя?

Отговорът дойде от Джамила:

— Сърцата ни бият от противоположни страни.

— В смисъл?

При тях се наблюдаваше рядко явление, каквото понякога се среща при близнаците. Сърцето на Пембе беше от лявата страна, а на Джамила — от дясната.

— Еха! — възкликна Юнус.

Пембе видя колко е развълнуван и се засмя — почувства се лека и някак цялостна, както не се бе чувствала отдавна.

Никой от тях не мислеше, че Джамила още не е видяла другите двама членове на семейството: Адем, който вече не беше в Лондон и от време на време пращаше пощенски картички и пари от Абу Даби, и Искендер, който предната вечер се беше прибрал, след като всички си бяха легнали, и сутринта беше излязъл, преди Пембе да е успяла да му съобщи, че леля му е тук. Смятаха вечерта да го изненадат.

Юнус се примоли на майка си да му разреши да си остане къщи. Не бил добре, боляло го гърло и се чувствал отпаднал. Пембе беше наясно, че и да има някаква истина в това, той прави от мухата слон, но беше толкова радостна да е с близначката си, че позволи този ден синът ѝ да пропусне училище.

Докато пиеха чай при прозореца, заговориха на кюрдски, изключвайки Юнус от разговора. Пембе сподели с Джамила, че някак се е разчуло за връзката ѝ с Елиас. Хората я одумвали, злословели. Мълвата била достигнала и до ушите на Искендер. Пембе пошушна, че той вече не я поглежда в лицето. Бил и забранил да ходи на работа и сякаш това не било достатъчно, не ѝ разрешавал дори да излиза от къщи. Тя обясни всичко това със свито сърце, но с насилена усмивка, за да не усети Юнус страха ѝ.

Джамила каза:

— Ако такава е Божията воля, ще го решим. Нека поговоря с племенника си. — След това, сякаш този разговор вече се бе състоял, Джамила се усмихна весело. — Знаеш ли какво, дали днес да не напазарувам аз?

Искала да избере пресни зеленчуци, да вземе вкусен хляб и да намери най-добрите подправки. Не знаела и дума английски, но това нямало да ѝ попречи, ако ѝ помогнел Юнус, чието гърло изведнъж беше минало.

Той се зарадва много, че ще бъде с леля си:

— Да, да, мамо, нека отида!

— Но не закъснявайте — беше единственото, което отвърна Пембе.

Беше ден като ден. Само че по-хубав. Трийсети ноември, четвъртък. Джамила и Юнус тъкмо се обуваха, когато Пембе ги спря.

— О, чакайте малко!

Извади от чантата си червило, тъмнолилаво, и го нанесе върху устните на сестра си, сухи и бледи от годините слънце, вятър и липса

на грижи. После с едно движение смъкна кърпата от главата на близначката си. Гъстата коса на Джамила се разпиля по раменете ѝ на кафеникав водопад.

— Така изглеждаш по-красива.

Джамила се поколеба. Зърна се в тясното огледало в антрето. Притесни се от тази нова рокля, нова коса, от новото си „Аз“. Юнус, който стоеше до нея, я насърчи на турски.

— Хайде, лелко. Изглеждаш страхотно.

Тя извика.

— Щом казваш.

Усмехната, Пембе даде на сестра си малко пари, а на Юнус — шепа дребни монети. После ги целуна и двамата.

— Не забравяйте да купите кардамон. Довечера ще имаме месо и ми трябва за кафето.

Така Джамила и Юнус излязоха навън. Радостни, че са заедно. Тя се опита да му говори на кюрдски и се разочарова, че не разбира нищо. Тъй като и двамата знаеха лошо турски, почти не разговаряха, само се държаха за ръце и се радваха, че са заедно. Колкото и да беше щастлив Юнус с леля си, след два часа пазаруване с нея той се възползва от възможността на връщане към къщи да се отскубне. Защото имаше да върши други неща, по-важни — беше срещнал на улицата Тобико.

Научи, че пънкарите смятали пак да се заселят в старата си къща. Най-после бил настъпил големият ден. До полунощ групата, която отново била събрала сили, щяла да предприеме дългоочакваното контранастъпление. Щели да избият с лостове високата ограда около викторианската постройка и да я превземат със спалните си чували и боеприпасите. На другата сутрин щом се събудел целият квартал щял да види, че те пак са там, а ако общината пратела части, щели да ги прогонят с камъни и бутилки.

След като видя колко е развълнувана Тобико, Юнус попита леля си дали възразява той да поостане малко със своята приятелка. Каза, че бездруго вече са близо до тях и са купили всичко от списъка.

— Сигурен ли си, че майка ти няма да се сърди? — попита Джамила.

Прозвуча не толкова като въпрос, колкото като упрек, затова Юнус я увери:

— След малко ще те настигна, обещавам.

Джамила кимна, грабна пазарските пликове и тръгна в посоката, посочена ѝ от момчето. По пътя спря няколко пъти. Веднъж — да послуша един уличен музикант, после, за да разгледа графитите по стената и накрая пред една витрина, изумила я с дрънкулките, които се продаваха. Беше толкова погълната от мислите си, от благоговението и изумлението да е в такъв странен град, че не забеляза човека, който я следеше.

ЛИМОНОВО ДЪРВО

Лондон, 30 ноември 1978 година

Пембе беше в кухнята и си тананикаше стара кюрдска любовна песен — Susan Susie, невъзможно тъжна като повечето кюрдски песни за любов. Самата Пембе обаче бе далеч от отчаянието. Колкото и да се притесняваше за Елиас, колкото и да тъгуваше за него, неволно бе изпаднала в блаженство. Беше написала писмо на Адем, в което му обясняваше, че трябва да се разделят завинаги. Той така и не отговори. Сега Пембе смяташе да намери адвокат. Адем щеше да се натъжи, но не и да се изненада. Може би дори щеше да му олекне, че не той, а именно Пембе е направила първата стъпка. Безспорно щеше да бъде много по-трудно да убеди Искендер, но Пембе може би щеше да успее да го накара да я разбере. Щеше да му каже — край на лъжите, занаят само истината. Оттук нататък нещата щяха да се променят. Пембе не знаеше как, но вярваше в това.

След като си състави план, се зае да прави лимонов сладкиш с целувки, рецепта, която беше научила от Елиас. Надяваше се да изненада Джамила. Като малки двете обичаха да смучат посолен лимон и дори си имаха стихче: *Кисело с кисело е равно на сладко*. По-големите им сестри не го можеха и при всеки опит се мръщеа. А близначките бяха в състояние да изядат наведнъж пет лимона и любимите им конфитюри бяха все кисело-сладки.

Но от някогашния апетит на Джамила почти не беше останала следа. Тя беше пристигнала в Лондон преди ден и оттогава не бе хапнала почти нищо и не бе казала почти нищо за себе. Тя, сестра ѝ, беше различна. От тъмните кръгове очите ѝ приличаха на сенки, усмивката ѝ беше колеблива, сякаш Джамила се извиняваше. Но промените бяха едва доловими, забелязваше ги само Пембе. Децата се изумяваха колко си приличат майка им и леля им и досега. След като Джамила смъкна грубите вълнени дрехи и облече една от роклите на Пембе, след като се среса по същия начин — напред, където косата им беше лизната, — вече бе невъзможно да ги различиш.

Пембе разби яйцата и захарта на гъста пяна и включи фурната. Елиас я беше посъветвал да не пести настъргания лимон. Пембе винаги държеше лимоните, портокалите и лайма в бамбуково кошче на балкона. Беше се опитвала да отглежда лимонови дръвчета, но внезапна слана все ги беше погубвала.

Като тананикаше същата песен, Пембе излезе бързо на балкона. Погледът ѝ неволно се плъзна под металния парапет към улицата долу. Нещо го прикова. След миг тя видя как, понесла пазарските пликове, близначката ѝ излиза на „Лавендър Гроув“. Изви врат над перилата и махна с ръка. В началото сестра и не я забеляза.

— Джамила... Погледни нагоре! Насам!

Джамила извърна очи към балкона — лицето ѝ беше ведро и тя се усмихна. Под сдържаната ѝ, достойна осанка се долавяше нещо от детската ѝ наивност, лека като мъгла. Искрица непорочност, възхищение и стаена завист. Пембе не се сдържа и изревнува сестра си, която привличаше погледите. Уж си приличаха, а не бяха еднакви. Джамила беше естествено чаровна. Притегляше, както цветето привлича пчела. Пембе си помисли, че за разлика от нея Джамила прелива от живот и светлина, че е белязана с дух и самообладание.

— Правя ти десерт!

— Какво? — попита Джамила, насочила вниманието си към една минаваща кола.

— Аз...

Пембе не се доизказа, защото забеляза, че по пътя върви Искендер.

За миг-два загледа как по-големият ѝ син следва сестра ѝ. Очите му се бяха превърнали в метални цепки с твърд блясък.

Бе стиснал зъби, а устните му не спираха да мърдат, сякаш спореше сам със себе си.

Пембе не разбра какво става. Дори докато гледаше как синът ѝ се спуска към Джамила с нож в ръка, дори докато го наблюдаваше как ѝ препречва пътя и изрича думи, явно предназначени да му вдъхнат смелост за задачата, която му предстои, Пембе не проумяваше какво се разиграва пред очите ѝ. После обаче, каквато и завеса да беше паднала пред нея, тя се вдигна внезапно и Пембе прозря цялата истина, цялата опасност. Усети как остава без въздух. Стиснала лимоните, се втурна от балкона към всекидневната, а оттам през антрето към улицата.

Продължи да тича. Беше на два и половина метра, когато видя как синът ѝ наръгва сестра ѝ. Искендер замахна припряно с ножа, сякаш искаше да приключи час по-скоро и да продължи по пътя си. Острието описа във въздуха полукръг и проникна през дясната страна на гръдния кош в плътта на Джамила. Зад тях Пембе издаде задавен звук. Разбра тутакси, разбра с костите си, че ножът е пробол сърцето на близначката ѝ.

Искендер отстъпи назад, поспря за миг и свъсен, погледна ножа в ръката си. За стотна от секундата като че ли се обърка, сякаш не проумяваше какво е извършил, сякаш е бил кукла на конци и чак сега се е пробудил. Метна рязко ножа встрани и хукна в обратната посока.

Пембе чу как някой пищи. Вой пронизителен, разнесен от вятъра. Трябваше да мине още минута, докато осъзнае, че звукът идва от нея. Не можеше да се помръдне, защото нямаше тяло. Нямаше плът. Беше само глас. Цялото ѝ същество бе смалено — или уголемено — до вик, отстъпил на други викове, които, независимо от волята ѝ се въртяха на спирала, носеха се на вихрушка и се сливаха в безкрайно ехо.

С широко отворени очи и свито сърце, Пембе пристъпи, олюлявайки се, към сестра си. Съдържанието на пазарските пликосе беше разпиляло по улицата. Хлебчета, сирене, зелени ябълки, босилек в саксия, пакетче кардамон.

Като сомнамбул Пембе прегърна сестра си. Целуна я по лицето: по челото, скулите, меката трапчинка отпред на врата.

Провери пулса ѝ, но той не се долавяше, а тялото ѝ бе опънато и безжизнено, вече губеше топлината си. От лицето ѝ беше изчезнала всяка искра, само устните ѝ блестяха с цвета на раната. Пембе се разтрепери, сякаш животът изтичаше и от нея. Локвичката кръв на земята се разширяваше и ставаше по-гъста, беше тъмна, почти черна. Пембе чу забързани стъпки, приглушени тонове. Сирената на линейка, която завиваше по улицата. Затръшнати врати на автомобил, полицейски радиостанции. Тя се отдръпна с олюляване от тялото на близначката си и усети под чехлите си твърдия асфалт.

След половин минута от другата страна на улицата се приближи възрастна жена, добродушна съседка албанка, която беше забелязала суматохата. Озадачена и уплашена, тя се спусна към трупа на земята. Свлече се на колене и се разпищя, зави.

— О, клетата ти! Какво се е случило с теб, Пембе?

Пембе, която вече беше в другия край на улицата, настръхна цялата. Стори ѝ се зловещо и вледеняващо да чуе името си и че я оплакват, но това, кой знае как, ѝ помогна и да се откъсне от всичко наоколо. Тя нито спря, нито се обърна. Скръстила ръце върху гърдите си, свела глава, сякаш върви срещу силен вятър, се пронесе през тълпата като призрак, какъвто вече се чувстваше.

До вечерта се скита по улиците, из квартали в Северен Лондон, където дотогава не беше и стъпвала. Знаеше, че докато Искендер се разхожда на свобода, не може да се прибере, нито да отиде при Елиас. Със сигурност беше само въпрос на време синът ѝ да разбере, че е сгрешил, и да се върне, за да я намери. Опасенията ѝ бяха толкова силни, че Пембе не можеше да скърби за сестра си. Тя се страхуваше все повече, тревогата бе от плът, сякаш беше течност, която малко по малко я запълваше.

Наложи се на няколко пъти да спира и да си поема въздух, за да запази самообладание. Краката ѝ описваха концентрични кръгове около фризьорския салон „Кристъл Сизърс“, докато накрая пред входа. Беше напуснала работа, без да даде обяснение, сложила ключовете в пощенската кутия и беше изчезнала. Сега, скрита зад една пощенска камионетка, загледа през прозореца яркия профил на Рита. В салона имаше две клиентки и още едно момиче, явно новата помощничка — млада азиатка с патладжанена на цвят коса.

Пембе се прокрадна в задния двор, където сушаха кърпите и престилките. Ако ѝ провървеше, щеше да намери нещо, което да облече. Блузата ѝ беше изцапана с кръв, която тя се опитваше да прикрие, вървейки със скръстени отпред ръце и смъкнати рамене. Странно, че никой от минувачите не бе забелязал. Или просто бяха предпочели да не я виждат. Пембе отвори задната портичка, шмугна се в двора и спря.

Новата помощничка се поклащаше в такт с музиката в салона и с дъвка в уста отиваше да прибере от поставката кърпите. Вече беше късно Пембе да се върне, нямаше и къде да се скрие. Зяпна непознатата, която направи същото.

— Извинявайте — рече с пламнали страни Пембе.

Пресегна се, грабна една престилка и забърза към изхода.
— Ей, какво правиш? — викна момичето. — Крадец! Крадец!
Но Пембе вече беше изчезнала.

През следващите няколко часа вървя напосоки, а залязващото слънце я галеше с топли лъчи по тила. Нямаше къде да отиде. Ако се явеше в полицията, щяха да я разпитват. Тъй като не разбираше езика, тя нямаше да може да отговори на въпросите и накрая сигурно щяха да обвинят нея.

Не можеше да потърси убежище и у съседите. Никой нямаше да иска да се излага на опасност. Пък и Пембе не знаеше дали Искендер е действал сам, или е бил направляван от други. И ако бе така, кой още беше замесен? Дали и Тарик не беше замесен във всичко? Ами мъжът ѝ? Дали двамата братя не бяха убедили Искендер, нейния Султан, нейното съкровище, да посегне на собствената си плът и кръв? Главата ѝ щеше да се пръсне. Пембе не можеше да се довери на никого, освен на Елиас. При мисълта за него изтръпна цялата. Точно така. Пембе нямаше да се вижда повече с него. Пак добре, че Искендер не знаеше къде живее и работи Елиас, мислеше си тя. Стига да не се доближава до него, той ще е в безопасност. Беше за предпочитане Елиас да я мисли за мъртва.

Вината — тази коварна змия, която от месеци набъбваше в гърдите ѝ, растяща с всеки нов ден, — изби на повърхността с цялото си грозно величие и заръфа душата ѝ. Пембе винеше себе си — единствено себе си и никой друг. Именно любовната ѝ връзка с Елиас бе предизвикала това бедствие. Как изобщо щеше да понесе да го види отново? Истината, неумолимата истина бе, че Пембе се опитваше да оневини Искендер. Би дала всичко да види другите си две деца. Какво ли щяха да направят, след като научат, че леля им е мъртва, а майка им е изчезнала безследно? Какво щяха да им кажат в полицията и какво на свой ред щяха да кажат те на полицаите?

След като се мръкна, Пембе се върна с уморена крачка в квартала си, макар и да знаеше, че е опасно. Криеше се, доколкото това бе възможно, минаваше през задни дворове и градини, зад гаражи и накрая излезе на „Лавендър Гроув“. Там, където преди броени часове Джамила бе лежала мъртва, имаше силует очертан с бял тебешир. Мястото беше отцепено и наблизко се бяха струпали няколко души,

които пушеха и обсъждаха случилото се. Пембе не можеше да се доближи повече, затова реши да се махне.

Онази вечер намери осеян с боклуци ъгъл пред клон на „Барклис“ и се сви там — трепкаше всеки път, когато минаваше кола. Отиде до една обществена тоалетна наблизо и след като измоли от собственика на ресторант малко вода и храна, плака, докато не заспа.

— Събуди се! Размърдай си телесата! — Над нея се беше надвесил бездомник. Висок, с бирено коремче и подпухнало лице, с гъсти вежди и окапали зъби. — Ама че нахалство! Да ми заеме мястото.

Пембе трепна ужасена, с разтреперани устни.

— Из... извинявайте.

Тя усети миризмата на мъжа. На вино, тютюн, нафталин и пикоч. Той се устреми към нея. Пембе му се изплъзна и хукна.

— Ей, връщай се тук, пиленце! Защо се уплаши толкова?

Скитникът я загледа как тича презглава по пътя и се скрива зад ъгъла. Подсмихна се, сякаш беше казал сам на себе си някаква смешка, и след като се настани в затопления ъгъл, въздъхна, свали си обувката и започна да разтрива разсеяно ходилата си.

ЕСМА

Лондон, 1 декември 1978 година

Кухнята беше задръстена с храна, с тигани и тенджери, които преливаха от вкусотии с тежка натрапчива миризма, с яхнии, сладкиши и десерти, подредени по шкафовете, масата, столовете, пода. Не си представях кой ще изяде всичко това — бяхме останали само ние двамата с Юнус. Но опечалените прииждаха и прииждаха с ястията си, решени да ни нахранят. Във всекидневната една до друга бяха насядали жени на всякаква възраст. Някои бяха стари съседки, други познавах съвсем смътно, трети виждах за пръв път. При всяка нова посетителка вуйна Мерал ставаше, посрещаше я, плачеше заедно с нея, нали беше домакинята. Ние с Юнус седяхме в ъгъла: бяхме и не бяхме там като две изпаднали в унес риби в празен аквариум. Който и да влезеше в стаята, се приближаваше до нас, гледаше ни, изучаваше ни, почукваше по стъклената стена, която ни делеше, и после чакаше да направим нещо. Виждахме ги, чувахме ги, а не усещахме нищо, безчувствени за утешителните думи. Съзнанието ни беше заето с главоблъсканица, за която знаехме само ние.

— Аз съм виновен, Есма — каза с пресеклив глас Юнус.

— Какво искаш да кажеш?

— Оставих леля сама...

Стиснах го за ръката, прегърнах го.

— Направил си го не ти, джанъм, а Искендер.

— Но щом в линейката е била леля Джамила, къде е мама?

— И аз това се питам.

Щяхме да научим отговора след по-малко от час. Някъде към дванайсет вратата се отвори отново и влезе поредната посетителка, издокарана от глава до пети в яркозелено, с шапка с перо на главата. Покрусените зяпнаха проблясващите ѝ аксесоари, лакираните нокти, странното ѝ поведение — бяха изгубили ума и дума.

Аз обаче и се зарадвах.

— О, Рита... — казах и разплакана, се завтекох към нея, двете седнахме на масата в кухнята, далеч от любопитните очи.

— Мама не е мъртва — пошушнах.

Рита кимна.

— При теб ли е?

Поредното кимване.

Рита каза, че рано сутринта, когато отишла да отвори фризьорския салон, намерила старата си колежка да спи на прага. Попитала я какво се е случило, но не научила почти нищо от нея. Завела я в стаичката отзад, където правели коламаска, дала ѝ чай и бисквити, пуснала щорите, дала на помощничката си почивен ден и обявила, че салонът няма да работи. Сетне помогнала на мама да си измие лицето, да се поизчисти, да си изплаче болката.

— Можеш ли да я оставиш при теб няколко дни, там ще бъде в безопасност? — попитах аз. — Докато измислим какво да правим.

Този път Рита поклати глава. Приятелят ѝ нямало да разреши да заведе мама у тях, а и да разрешал, не била сигурна, че ще успее да опази такава тайна.

— И още нещо — допълни Рита. Подаде ми лист хартия с името и адреса на Елиас — Иди му кажи, че майка ти е мъртва. Според Пембе така е най-добре.

Не си казахме друго. Изпратих я до вратата. За да изиграе ролята си докрай, Рита ме прегърна разплакана и си тръгна.

— Моите съболезнования, миличка. Майка ти ми беше много скъпа.

След залез-слънце ние с Юнус влязохме хванати за ръце, през задната врата в „Кристъл Сизърс“. Докато съм жива, няма да забравя мига, когато се втурнахме в разтворените ѝ обятия, хлипахме и се смеехме едновременно. Тя изглеждаше смазана, с посърнало лице и тъмни кръгове под очите.

Юнус отпусна глава върху гърдите ѝ и простена:

— Аз съм виновен. Оставих леля Джамила сама. Разговарях с приятелите си. Пуснах я да се прибере без мен.

Мама го целуна. После целуна и мен и прошепна:

— Говори ли с него?

Разказах ѝ набързо как съм отишла у Елиас. Тя ме слушаше, сгърбена и изнемощяла, в някакво състояние на полусън,

полубудуване.

— Дрънкат ужасни неща за теб — намеси се Юнус. — Вече не разговаряме с тях.

Ето как майка ми разбра, че целият квартал я одумва. Някои я обвиняваха, че е посрамила семейството си и е тласнала сина си по такъв страшен път.

Погледнах брат си на кръв.

— Погребението е утре. Организира го вуйна Мерал.

Точно тогава Юнус, който може би го беше обмислял от известно време или просто съжаляваше, че не си е държал езика зад зъбите, грабна ръката на мама и я потупа като човек, който знае какво прави.

— Не се притеснявай. Знаем къде да те заведа. В Лондон има едно място, където ще бъдеш в пълна безопасност и никой няма да те предаде на полицията.

Ето как майка ми Пембе Кадер Топрак, която беше на трийсет и три години и според регистрите се водеше мъртва, заживя в порутена къща в Хакни, където незаконно се бяха настанили цяла тумба рокери пънкари.

ЧИСТЕНЕТО

Лондон, 5 декември 1978 година

Пембе седеше облежната на леглото с лице, превърнало се в маска от изтощение. Беше обхванала коленете си с ръце и бе преплела пръсти. Гърдите я присвиваха от все по-силна болка, сякаш нещо ги притискаше. Дишането бе усилие. Преглъщането — болка.

Слушаше звуците в старата викторианска къща, която сега бе потънала в мрак, и долавяше леката миризма на кисело и застояло във въздуха. Прах, пот, прогнили мебели, влажно пране, захабени чаршафи, празни бутилки, пълни пепелници. Покрай това, че беше в стая, където няколко души спяха един до друг на пода, си спомни детството. Как нощем са се притискали със седемте й сестри една до друга, за да се постопят. Колкото и одеяла да имаше, Пембе се събуждаше посред нощ премръзнала и отвита. Придърпваше най-близкото одеяло, завиваше се презглава и се омотаваше възможно най-добре, оставяйки така някоя от сестрите си непокрита.

Сега Пембе погледна над заспалите младежи към мрачната пустота през прозореца и усети безжизненост, каквато не бе изпитвала никога дотогава. Мина час. Може би повече. Нямаше как да знае. След малко очите й зърнаха на хоризонта първото сияние на светлината. Алени снопове, остри като стрели. Над Лондон се зазоряваше. На гърлото на Пембе заседна горчив страх. Не след дълго всички щяха да се събудят. Да се хранят, да се шегуват, да пушат. Макар да се бяха съгласили да я подслонят, макар да правеха всичко възможно да не я безпокоят, пънкарите не можеха да се сдържат да не задават въпроси, неспособни да разберат какво точно става.

Повечето обичаха да спят до късно, но при сегашната несигурност с общината бяха по-бдителни отвсякога, бяха наясно, че безгрижните дни, когато са си отспивали, са останали в миналото. Затова в осем сутринта всички вече бяха будни: търсеха вчерашните си дрехи, палеха първата цигара за деня, надпреварваха се за струйката

вода в нацърбената мивка. На крак беше дори Иги Поп, който спеше със собственоръчно изработени тапи за уши.

В кухнята Тобико наблюдава как Пембе прави палачинки за цяла армия. Помъчи се да измисли какво да каже, но се сети само за:

— О, мирише хубаво!

Пембе ѝ се усмихна едва-едва. Ръцете ѝ продължиха да се трудят — бързо и съсредоточено, но мислите ѝ бяха на километри оттук. След няколко минути тя подаде на Тобико голяма чиния с купчина палачинки в нея.

— Върви... хапнете — подкани.

Момичето се поколеба.

— Ами ти?

— Аз ям по-късно.

— Да знаеш, че обичаме сина ти — заяви ни в клин, ни В ръкав Тобико. — Като талисман ни е. И... хм. Не съм съвсем наясно за какво става въпрос, но Юнус спомена, че било тайна и трябвало да те скрием за известно време. Каквото и да е станало, си добре дошла, можеш да останеш докогато искаш.

Пембе усети как я плисва състрадание към Тобико, толкова силно, че чак се просълзи. Прегърна младата жена, която не го очакваше, но веднага отвърна на жеста. Мигът беше нарушен от Иги Поп, който кресна с цяло гърло от всекидневната, кората:

— Ей! Ние тук умираме от глад. Хората искат храна!

Усмихната, Тобико взе чинията и забърза натам.

Останала сама в кухнята, Пембе грабна една проскубана метла и се зае да мете пода. Страхуваше се, че ако не върши обичайните неща, ще си изгуби ума. И така през следващите часове тя търка, мете, бърса прах, ми и лъска цялата къща под изумените погледи на обитателите ѝ. Цял ден се труди толкова трескаво, че никой не дръзна да ѝ се подиграва или да я помоли да спре. И явно беше заразно, защото неколцина предложиха да помогнат и се присъединиха към безумието и с парцали и саморъчно изработени метли. Не след дълго обаче се отегчиха, умориха и се отказаха.

Вечерта Пембе още се трудеше, а пънкарите я следваха на пръсти и наблюдаваха тази жена от друга култура, с друг език и живот, която не спираше да плаче и да чисти, да плаче и да чисти.

Точно три месеца преди да ме пуснат на свобода, една старица в интензивното отделение на местна болница отваря очи. Оплаква се, че е жадна и че я боли гърбът. Иначе изглежда съвсем здрава. Когато е готова да разговаря, я питат за мъжа, който един мразовит ден откраднал дамската ѝ чанта и я ударил със счупена бутилка. Тя го описва. Паметта ѝ е съвсем бистра. И Зеешан няма нищо общо с описанието. Хората, които я разпитват, пак не са убедени и ѝ показват полицейска снимка на съкилийника ми. Старицата продължава да твърди, че не е той. Отвеждат при нея Зеешан и ѝ го показват през стъклена преграда. Тя пак казва, че не е той. В съда решават да възобновят разследването.

— Сигурно си на седмото небе — казвам аз. — Скоро ще бъдеш свободен човек.

— Зеешан вече свободен човек — възразява той. — Няма нужда да ходи на седмо небе.

— Много ще ми липсваш, мой човек.

Изглежда оклюмал и шумно преглъща.

— Ще изляза и ще мисля за теб — казва. — Ти беше най-добрият ми ученик.

— А ти си най-лошият лъжец.

Той прихва и раменете му започват да подскачат.

— И не забравяй домашното.

— Какво домашно?

Тогава той ми обяснява.

Сутринта, преди да си тръгне, медитираме за последен път заедно. За разлика от други дни не се подигравам и не роптая. Сядам на твърдия под с кръстосани крака и гледам Зеешан. И за пръв път успявам да задържа съзнанието си спокойно, било то и за кратко.

Същата вечер, след като Зеешан си е тръгнал, лежа на леглото и мисля. То, отсъствието му, ме смазва. За последен път съм се чувствал така, когато умря Кефи. Но се опитвам да приключа с онова, което ме е помолил да направя. Домашното. Най-трудното нещо, с което някога съм се заемал. Да напиша на майка си писмо, което да ѝ дам, след като изляза оттук.

Стиснал химикалката, в различните дни пиша различни писма. Някои се ядват, но в тях липсват много неща, а повечето са доста

спънати. Късам ги на парчета, започвам наново, не стигам доникъде. Всеки ден пиша нещо — точно както съм обещал на Зеешан. Освен това медитирам по малко. Надзирателят Андрю идва и си отива, не изгаряме от любов един към друг, но и не сме се хванали за гушите. Вече не.

После съчинявам нещо, което, кой знае защо, не ми се струва чак толкова ужасно, както другите. Този път решавам да го запазя. Зеешан ми бе казал, щом напиша писмото, да го преписвам на чист лист всеки ден, докато не го запаметя дословно, и това е следващото, което правя.

„Скъпа майко,

Няма да ти пратя това писмо. Ще ти го донеса лично, иншаллах, и ще то го дам, защото е по-лесно да го напиша, отколкото да го кажа. Тази година очите ми се отвориха. Имах един смахнат съкилийник. Смахнат в добрия смисъл на думата. Ти би го харесала. Казва се Зеешан. Добро момче, помогна ми много. Сега, след като си отиде, го осъзнавам по-ясно. Лошо е, че оценяваме какво имаме чак след като го загубим.

Ако можех отново да съм на шестнайсет години, за нищо на света нямаше да направя нещата, които направих, и да ти причиня толкова много болка. На теб, на сестра си, на брат си, на клетата си леля. Не мога да променя миналото. Нито миг от него. Зеешан твърди, че сега мога да се поправя. Не съм сигурен дори в това. Но ако ме приемеш още веднъж в живота си, ако дълбоко в себе си намериш сили да ми простиш, какво блаженство ще бъде да съм отново твой син.

Искендер Топрак, затворът в Шрусбъри, 1992 година“

ЕСМА

Лондон, 12 септември 1992 година

Събота сутринта. Приготвям закуска в току-що ремонтираната кухня. Струваше ни цяло състояние, повече, отколкото можем да си позволим. Но съпругът ми настоя да вземем най-новото от всичко. Това е подаръкът ми за мен за десетата ни годишнина. Шкафчета с цвят на еспreso, кленов паркет, стилиен хладилник, сокоизтисквачка за цели плодове, вече не е нужно да режа всичко на ситно, много удобно. *Модерно, ведро и шик.* Така пишеше в рекламата.

Бъркам с шпатула яйцата и гледам как прегорелите парченца по дъното излизат отгоре като късове от миналото, изплували в настоящето. Не е лесно да правиш бъркани яйца, когато мислите ти препускат постоянно. Трябва да уцелиш времето, за да получиш добър резултат, а аз, предполагам, все не го уцелвам. Може би имам проблем с времето по принцип. Не мога да се сбогувам с вчерашния ден, нито да се съсредоточа върху утрешния. Днес не е останало почти нищо от момичето с грандиозните идеи и искрящите думи. Когато си мисля за онова свое ентусиазирано аз, а това се случва често, неволно се чувствам предадена, не от друг, а от самата себе си.

Дъщерите ми седят на масата и чуруликат за водещите на „Синия Питър“^[1], любимата им програма. Както обикновено, са на противоположни мнения. Слушам ги, но мозъкът ми е хвърчило. Носи се, накъдето го духне вятърът.

— Мамо, кажи, ако обичаш, на другата си дъщеря да млъква! — крещи Лейла.

— Хмм, да — отвърщам и свалям тигана от огъня.

Яйцата още не са готови, но не искам да прегарят за пореден път.

— Мамо!!! — Възкликва Джамила.

— Извинявай, скъпа, какво каза? — питам, но вече е късно.

Когато се обръщам, виждам едната да сияе тържествуващо, а другата разстроена.

На помощ се притичва мъжът ми.

— Оставете на мира майка си. Днес има да мисли за други неща.

— Защо? — пита Лейла.

— Вече го обсъдихме, миличка — отвърща приятелски Надир.

— На гости ще ни дойде вуйчо ти. Майка ти не го е виждала от много време.

— О! — казва Лейла, въпреки че върху лицето ѝ няма и следа от изненада.

Забелязвам, че Джамила наблюдава съсредоточено баща си с предизвикателна искра в очите, тъмни и леко дръпнати, толкова различни от очите на жената, чието име носи. Най-неочаквано тя пита:

— Вие двамата да не ни лъжете?

Ръката, с която сипвам от яйцата, застива във въздуха. Слушам последвалата тишина, не съм в състояние да я наруша.

Както винаги, Надир е спокоен, владее се.

— Не е хубаво да употребяваш тази дума, когато говориш с родителите си, скъпа. И с всички останали.

— Извиняяяявай — изтананиква Джамила.

— Добре, а сега ми кажи какво имаше предвид.

Усетила, че е привлякла вниманието, тя стиска дяволито устни.

— Ами... според мен вуйчо Искендер не работи на никаква Аляска. Според мен... — Джамила оглежда масата, сякаш очаква нещо пред нея да ѝ подсказе. — Той е руски шпионин.

— В сънищата ти! — намесва се Лейла.

— Наистина. Пуска бомби по айсбергите.

— Не пуска никакви бомби!

— Да, пуска, пуска.

Слагам във всяка от чиниите по няколко кръгчета домати и лист босилек и докато ги нося на масата, се питам дали щеше да е по-лесно, ако по-големият ми брат наистина беше шпионин, който работи за руснаците и прави изпитания с бомби на Южния полюс.

По-късно, след като момичетата са отишли да се готвят за рождения ден, Надир ме прегръща и накланя глава на една страна. Гледам го право в лицето, попивам го. Начина, по който присвива едва-едва очи, линиите на смеха по бузите му, ситните бръчици по челото му. Косата му, гъста и къдрава, която напук на земното притегляне расте нагоре и отказва да покрие ушите му. Тук-там по слепоочията косата му вече е прошарена — намек за неговата възраст. Надир е

шестнайсет години по-голям от мен. Точно колкото е разликата между Елиас и мама. Както постоянно си напомням, това, разбира се, е съвпадение.

Обичам Надир, макар да не започна като любов. В началото и двамата знаехме, че аз не съм му така предана, както той на мен тогава и, надявам се, сега. Дълбоко в себе си забърках някаква каша от чувства към него: уважение, обич, възхищение, и най-вече признателност, че ме издърпа от тинята, в която бях допуснала да нагазя. Чуваш как хората твърдят понякога, че благодарение на партньорите си са станали „по-добри“. Чуваш го и не вярваш докрай, докато не се случи на теб самия.

След последния ден на ноември 1978 година семейството ни започна да се топи като снежен човек под изпепеляващо слънце. Изведнъж от предишния ни живот не остана нищо, освен сива купчина размекнат сняг. Онова, което преди беше изглеждало твърдо и непоклатимо, бързо бе започнало да се изплъзва, бе станало ненадеждно. Известно време с Юнус живяхме у чичо Тарик и вуйна Мерал и макар те да не се държаха лошо и да проявяваха щедрост, аз мразех всяка секунда от този период. Така и не им простих, че седмиците преди убийството са злословели срещу мама, и макар да им живеях в къщата, да им ядях от храната, да се обличах с дрехите, които ми купуваха, те бяха на челно място в списъка с най-омразните ми хора. Татко ни пращаше от Абу Даби картички, подаръци и пари, но с годините разреци и накрая прекъснахме всякаква връзка. Чичо и вуйна държаха възможно най-дълго в тайна, че се е самоубил. Прикриваха, петняха и изопачаваха истината. Аз ли не го знам — сега правя същото с децата си. Семейна традиция е да забулваме истината, да я погребваме надълбоко в блатото на всекидневието, така че след време не можеш да достигнеш до нея дори във въображението си.

Спомените ми от онези години са като свлачище, като подвижни пясъци от обида и отчаяние. Докато затъвах в тях, гневът беше единственото въже, което ме изтегляше на повърхността и благодарение на което се чувствах жива — така мина доста време. Първите дни на госпожа Тачър, огромни промени. Англия също се отдалечаваше от онова, което беше, точно като бегемот, който се раздвижва след непробуден зимен сън. Оценките ми от изпитите бяха високи, винаги. Министерството на образованието се интересува от

случая ни и не след дълго ни прехвърлиха двамата с Юнус в пансион в Съсекс. То — разстоянието — помогна малко. Въпреки това се бях вкопчила в гнева, без да осъзнавам, че той не ме отвежда никъде. Давех се в собствената си ненавист. След пансиона постъпих в колежа „Куин Мери“ където записах английска филология. Тогава се запознах с Надир.

Той е човек на науката, учен, убеден в общоприетите сигурни неща и в обективните истини. Роден в Газа, израсъл в палестински бежански лагер, на деветнайсет години напуснал родината си и дошъл в Англия благодарение на един роднина, който щедро го издържал, докато следвал. Малко след като Beatles пуснали Yellow Submarine, Никсън встъпил в длъжност като президент и Арафат оглавил ООП, Надир — мълчалив и свит, но изпълнен с вяра, — пристигнал в Манчестър. После се посветил на поприще, възможно най-далеч от политиката: молекулярната биология. Докато светът се въртял все по-бързо във вихрушката от сблъсъци, Надир се затворил в лабораторията — чиста, подвластни на контрол и методична, — за да изучава морфологията на клетките.

Близките и роднините му и досега са в Газа. Виждала съм ги няколко пъти. Многобройно семейство. Сърдечно, гордо, любопитно, шумно. Наблюдавала съм съпруга си сред неговите роднини и цинично съм се опитвала да открия промяна в характера му, рязко движение, което ще разкрие истинското ядро под лустрото на благоприличието. Но навсякъде и с всички Надир си е все същата нежна душа. Никога не действа импулсивно, по приумица. Обича да осмисля, да разсъждава — негова любима дума. Никога не бърза. Девизът в живота му е: *Тихата вода е най-дълбока*. Нищо чудно, че двамата с Юнус се разбират толкова.

— Добре ли си? — пита ме той.

Аз кимвам. Да съм сама. Сега искам само това. Да си взема якето и да изляза, да оставя всичко както е, недокоснато, остатъците от закуската в чиниите, трохите по покривката, петната по чашите, парчетата от моето минало.

— Просто ме чака тежък ден.

— Не се притеснявай за нас — казва той. — Ще прибера чудовищата от рождения ден. Не е зле да поостанеш по-дълго насаме с него.

Слушам акцента на мъжа си. Гърлените звуци. Арабския привкус.

— Но аз се страхувам точно от това — да остана по-дълго насаме с Искендер.

Надир долепва длани до бузите ми и ме млясва по устата.

— Всичко ще бъде наред, скъпа.

За стотна от секундата ми се приисква да не е толкова внимателен, толкова грижовен. Надир е човек, който, изправен пред грубост, физическа или словесна, ще избегне сблъсъка на всяка цена. Ако някой му причини зло, както веднъж един колега в университета, ще приеме нещата и дори ще вини себе си. Изведнъж осъзнавам, че, неволно или не, съм се омъжила за пълната противоположност на по-големия си брат.

— Не знам — казвам. — Може би е по-добре да не ходя. Сигурно ще отиде чичо. Или някой от старите му приятели.

Надир вдига вежда. Вижда, че то, огорчението ми, се завръща. Подбира внимателно думите:

— Въпреки това е редно да отидеш и да го видиш. Ако изобщо не се е променил, ако си е същият, не се налага да го търпиш в живота си. Но не е зле да отидеш и да се увериш. — След това той изрича онези четири думи, които цял ден ще кънтят в ушите ми: — Той ти е брат.

— Какво ще кажа на момичетата, докато е тук? Здравейте, милинки, това е по-големият ви вуйчо, когото не сте виждали никога. Защо? Ами защото беше в затвора. Защо? Хмм, защото, как да ви кажа, защото уби вашата...

— Не е нужно да им обясняваш нищо. Засега.

Просълзявам се и когато започвам да говоря отново, гласът ми звучи напрегнато.

— Вие с Юнус все искате всичко да е просто и лесно. А светът е толкова сложен. Всичко е сложно.

Надир издава устни, докато имитира тона ми:

— Остави го света, вземи каквото можеш, докато и ние не сме станали на прах.

Неволно се засмивам.

— Пак ли Хайям?

— Да, Омар Хайям.

Ах, този човек на нежните думи и стиховете, от които ти се сгрива сърцето. Този човек, който е честен, стабилен и праведен, понякога до лековерие, от което мога да полудея. Този човек, според когото честта е свързана не толкова със спалнята, колкото със сърцето на човека. Опитвам да си представя какво вижда в мен, как така все още ме обича. Не намирам отговор, затова прошепвам:

— Отивам да се приготвя.

— Добре, скъпа.

Навремето си мислех, че съм създадена за важни неща, за достойни битки, за идеали, огромни като живота. Мислех, че ще стана писателка и ще защитавам човешките права. Ще пътувам до различни краища на света, за да браня потиснатите и онеправданите. Дж. Б. Оно, прочутата авторка на романи, в които никога никой не се лъже от любовта. Навремето исках стана център на света, после обаче се примирих, че съм един от многото герои в историята, дори не от главните. След като издържах матурата, писах известно време, макар че сега ми е трудно да си спомня. В университета се представях добре, разказите ми бяха белязани с въображение и имаше хора, които вярваха в мен, но нещо се промени необратимо. Бях загубила вяра в себе си. Подобно на цвете, което в цветарницата прелива от живот, а занесено вкъщи, тайнствено вехне, желанието ми да пиша романи посърна веднага щом бях извадена от познатата среда.

След това не съм писала. Освен писма, много писма. Редовно пишех до затвора в Шрусбъри и на Юнус всеки път, когато бяхме разделени. Пишех си и с Елиас (с когото се свързах) и с Роксана (която се свърза с мен), и всеки от тях ми помогна по свой начин да открия липсващите плочки от пъзела. През следващите дванайсет години пишех по два пъти в седмицата и на майка си.

После, миналото лято, след като майка ми почина, седнах да пиша историята на нейния живот. Работех денонощно, сякаш уплашена, че ако спра за миг, ще изгубя желанието или желанието ще изгуби мен и всичко ще се срути като картонена кула. Нещата, които описвах, бяха толкова съкровени, че от някои ме болеше, други заключваха по нещо вътре в мен. Въпреки това малко след като завърших ръкописа, ме обзе отчуждение. Тя, тази история, не беше моя.

Миналото е ракла на тавана, наблъскана с какви ли не неща, някои ценни, други напълно безполезни. Предпочитам да я държа затворена, но тя се отваря и от най-лекия повей на вятъра, сякаш по своя воля, и още преди да съм се усетила, съдържанието ѝ се разпилява наоколо. Връщам нещата обратно. Едно по едно. Спомените, хубавите и лошите, колкото раклата да се отключи отново точно когато го очаквам най-малко.

Бременността беше по-скоро случайна, отколкото планирана. Когато разбрах, бях стъписана, ужасена и неописуемо радостна — всичко това накуп. След като научих, че са близначки, плаках цял час, за кой ли път обзета от усещането, че каквото и да реша да правя с живота си, той е само брънка от верига разкази. През онези девет месеца тялото ми се преобрази, сякаш беше от глина. Надявах се същото да стане и с душата ми. Сега дъщерите ми са на седем години. Лейла с коса като черния атлаз на нощта и Джамила, носеща името на покойната сестра на баба си, макар да не знае защо.

Горе в спалнята чувам, че телефонът звъни и мъжът ми вдига. Подозирам, че е Юнус, момчето, носещо името на пророка, който най-малко е имал желание да бъде такъв. Напоследък по-малкият ми брат и съпругът ми говорят по телефона всеки божи ден. Мъжко приятелство. Знам, че съзаклятничат за мен и за киселите ми настроения. Възприемат ме като бомба със закъснител, която постоянно цъка, готова да се взриви, а те, винаги сдържани и разумни, се опитват да измислят как да ме обезвредят. Представям си, че съм подозрителен пакет на пътя, а Юнус и Надир — специалисти по обезвреждане на бомби, са облечени в огнеупорни костюми, с каски на главите, и се приближават внимателно към мен.

— Скъпа, Юнус иска да говори с теб.

Вдигам слушалката, изчаквам мъжът ми да затвори в другата стая и казвам възможно най-лигаво:

— Здравсти, скъпи.

— Есма, любов моя. Как си днес?

Защо всички ме питат как съм?

— Доста добре — изпелтечвам. — А ти? Как е времето при теб? Той подминава общите приказки и хваща бика за рогата.

— Добре. Кога ще отидеш да го вземеш?

Чувам някъде отзад как групата репетира. Пиано, китара, ней^[2]. Довечера брат ми има концерт в Амстердам. Шумна културна проява. Очаква се да присъства принц Клаус.

— Тръгвала след час.

— Виж какво, хм... Знам, не е лесно. Чувствам се ужасно, че те подведох. Искан ми се да можех да съм там.

— Не се притеснявай. Имаш си друга работа.

Долавям в гласа си укорна нотка. Дори и да я е забелязал, Юнус не реагира.

— Знаеш ли за какво си мислех днес сутринта, онзи ден, когато му отидох на свиждане... той беше щастлив, когато научи, че тя е жива. Беше... трогнат. Колко жалко, че не можа да я види и да ѝ поиска прошка.

Завъртам очи.

— А, да, прошка...

— Можеше да се случи — упорства той. — Щеше да бъде прекрасно, ако той бе успял да ѝ целуне ръка и да ѝ поиска богословията.

— О, я стига!

Настъпва тягостно мълчание и аз започвам да подозирам, че линията е прекъснала, но точно тогава чувам Юнус, който казва:

— Според мен е страдал достатъчно.

Затварям очи, усетила, че кръвта е кипнала в жилите ми.

— Как можеш да говориш така? Няма начин да страда достатъчно. Той е егоист, убил нашата леля, и ще си умре егоист.

— Беше момче.

— Не беше момче! Това няма нищо общо с възрастта. Виж, ти беше момче. Но не направи като него. Всичко е въпрос на характер.

— Той обаче беше най-големият — казва Юнус. — Ти все се сърдеше, че се държат различно с теб, защото си момиче, на мен пък ми беше трудно да бъда най-малкото дете. Но не си ли се замисляла, че на Искендер може би му е било по-тежко?

— Да бе, да си Султан не е никак лесно.

Юнус въздъхва.

— Виж какво, сестро. Трябва да тръгвам. Ако имах възможност, щях да бъда там. Ще поговорим, след като се върна. Все ще измислим нещо. Заедно. Както винаги. Нали?

Не се доверявам на гласа си, затова кимам, сякаш Юнус може да ме види. След като затваряме, отивам в банята да си измия лицето и да се гримирам малко. Яд ме е на Юнус, задето умее да прощава и да забравя, яд ме е и на Искендер заради онова, което ми е отнел: нормалното детство. Вдъхващото спокойствие усещане за сигурност, любов и приемственост, което получаваш от семейството, преди да пораснеш и да се гмурнеш в големия свят с истинските му нещастия. Бях на петнайсет години, когато Искендер си изгуби разсъдъка. След това нормалният живот, какъвто го познавах, стана на парчета и в сърцето ми за постоянно се засели болката. За майка ми беше още по-страшно.

Искендер уби един човек, а погуби мнозина.

Пътувам с колата към Шрусбъри, покрай добре поддържани морави и хълмисти зелени пасища. Времето започва да тече по-бавно. Мислите ми ме отнасят назад към Юнус. Той, малкият ми брат, става знаменитост. Надир ми е казал, че студентите му знаят музиката на Юнус и я обичат. Гордея се с него. И в тези мигове, когато съм откровена със себе си, завиждам. Питам се дали това не е поредната Божия игра, при която аз, уж надарената, накрая се отдадох на еснафски домашен живот, а Юнус, спокойният и сдържаният, следва мечтите си навред по света. Предполагам, че това съперничество между роднините няма край. Надпреварват се за любовта на родителите дори когато тях вече ги няма.

Пристигам пред затвора в Шрусбъри и чакам отпред, изненадана, че няма никого. Няма го чичо Тарик. Няма я и вуйна Мерал. Няма ги съседите, приятелите, роднините. Къде ли са? Не са се появили и старите приятели на Искендер. Всички ли са го забравили?

Минава един час. Става все по-мразовито и от това всички звуци притихват, започвам да ожаднявам. Ако бях влязла в затвора, надзирателите вероятно щяха да ми предложат вода, а може би и чаша чай. Щях да ги попитам какво да очаквам и сигурно щях да науча някои нови неща за Искендер. Но после щеше да дойде той и щеше да се наложи да се прегърнем пред всички, да си стиснем ръцете или нещо такова. По-добре да чакам отвън.

Накрая двойната врата се отваря. В тази светлина, с дънките и кадифеното си сако, Искендер изглежда толкова по-различен от последния път, когато го видях. Грижел се е и себе си, изглежда здрав, във форма. Друга е и походката му. За разлика от едно време, не е издърпал назад раменете си и не е извил глава. Прави няколко крачки, после спира и се взира в студеното, похлупено с облаци небе, точно както си го бях представяла. След това ме забелязва, както стоя, опряла гръб в колата. Лицето ми е като маска. Той крачи бавно — дава ми време, ако реша, да се кача, да завъртя ключа и да си тръгна. Когато се приближава, пристъпвам напред с ръце в джобовете.

— Здравей, Есма — казва той.

Изведнъж ме хваща яд на Надир, на Юнус и на всички духове по света, задето са ме убедили да дойда. Но се опитвам да изтикам мрачните мисли.

— Здравсти, братко — отвърщам, като натъртвам леко на последната дума.

— Не очаквах да те видя.

— О, самата аз не очаквах да дойда.

— Е, радвам се, че си го направила — заявява той.

В колата изпитвам нужда да кажа нещо, за да запълня празното пространство между нас.

— Мислех, че чичо Тарик ще бъде тук.

— Смяташе да дойде. Казах му да не се разкарва.

Стискам по-здраво волана.

— Виж ти! Интересно.

Искендер се обляга, не отвърща нищо.

— Как са момичетата? И Надир?

Обяснявам му, че този срок момичетата участват в училищен мюзикъл. Лейла ще бъде пееща риба, но още не знае точно. Вероятно риба меч, въпреки че тя предпочита да е делфин. По-малката е получила ролята на жена на рибаря, алчна гаднярка, но доста главен персонаж. Затова сега в къщата цари нещо като надпревара. Пеещата риба срещу жената на рибаря.

Разказвам всичко това, без да споменавам името на Джлмила, макар че той разбира се, знае.

— И двете се вълнуват — заявявам в заключение.

— Страхотни деца — усмихва се той.

Спуска се мълчание, което е потискащо. Слагам касетата на АВВА, която съм взела, но кой знае защо, ме е страх да натисна копчето и да я пусна.

— Искаш ли цигара?

Искендер клати глава.

— Отказах ги преди известно време.

— Наистина ли? — вирам се в него с крайчеца на окото. — Е, ако нямаш против, че питам, какво смяташ да правиш сега?

— Бих искал час по-скоро да видя сина си.

Не споменавам, че преди няколко дни Кейти ми се е обаждала по телефона. Установила се е в Брайтън. Омъжена е за ясновидец. Мъж, който чете на ръка и твърди, че вижда бъдещето, макар да се съмнявам, че е предрекъл как прословутото бивше гадже на жена му ще излезе от затвора. Имат три деца. Докато си бърбехме по телефона, нямаше как да не заподозра, че Кейти още държи на брат ми, може би дори мъничко го обича. Сякаш прочел мислите ми, Искендер пита тихо:

— Как е Кейти?

— Щастливо омъжена.

И да го е заболяло, не го показва.

— Страхотно. Радвам се за нея.

Дали е искрен?

— Много мило, че дойде да ме вземеш — допълва Искендер. — Но няма да остана дълго. Ще намеря къде да живея. Ще си намеря и работа. Има добри самаряни, които помагат на такива като мен. После... — Известно време той мълчи. — После ми се иска да отида да се видя с мама.

След думите се долавя очакване, увиснало във въздуха като парата от мамините бюреци. Сменям скоростта, давам газ и казвам прегракнало:

— Тя почина.

Искендер се извъръца и ме гледа неразбиращо.

— Но... но нали Юнус ми каза друго.

— Знам какво ти е казал. Истината. — Избърсвам очите си. — Тя почина преди шест месеца.

— Сама ли?

— Сама.

Не му казвам как се е случило. Ще го направя по-късно.

— Исках... исках да ѝ ц-ц-целуна ръка — казва Искендер и аз долавям леко пелтечене, което ту се появява, ту изчезва — Надявах се да се съгласи да се видим.

— Сигурна съм, че е щяла да се съгласи — отвърщам, защото истината е такава. — Пазя писмата ѝ. Ще прочетеш някои, ще видиш, че все питаше за теб.

Искендер свежда глава и се вторачва в китките си, сякаш още са с белезници. Обръща се към прозореца и въздиша, а от дъха му по стъклото остава пара. Смъква го, подава навън глава и си поема дълбоко въздух. После вади от джоба си лист хартия и го пуска като хвърчило без връв.

— И още нещо — казвам, след като Искендер вдига отново прозореца. — Надир Мъжът ми, той не знае.

— В смисъл?

— Само ние с Юнус. И ти, разбира се. Никой друг от семейството не разбра, че мама е жива, и не бива да научава.

Такъв обет си дадохме двамата с Юнус. След като осъзнахме, че всички мислят леля Джамила за мама, се зарекохме над Корана да не разкриваме истината на никого. Нито на татко. Нито на чичо Тарик. Нито на вуйна Мерал. Нито на Елиас. Дори на съпрузите си, след като аз се омъжа, а той се ожени. Заклехме се само ние двамата да бъдем посветени в тайната.

— Защо тогава казахте на мен?

— Поиска го Юнус, не аз. Смяташе, че е време да узнаеш. Надяваше се двамата да се срещнете, да се помирите. Предполагам, че е искал да се подготвиш.

Минаваме през потънало в унес село, без да срещнем жива душа. Вече се свечерява и светът изглежда съвършен и доволен. На един червен светофар Искендер се извърща към и ме поглежда в очите.

— Живееш с прекалено много тайни, сестро.

— И понеже стана дума — отвърщам и отварям жабката. — Извади, ако обичаш, това там.

Той взима бавно предмета, който му соча: книга. За Аляска.

— Разполагаш с час и половина да научиш всичко, което може да се знае за Аляска. Казах на дъщерите си, че през цялото това време си работил там.

С тъжна усмивка Искендер започва да преглежда книгата. Покрити със сняг планини, мечки гризли, съомга, която подскача в студената чиста вода. Изведнъж мястото не изглежда чак толкова лошо. Изобщо не изглежда лошо. Аляска.

---

[1] Детско предаване на Ви Би Си — Б.пр. ↑

[2] Старинен инструмент, наподобяващ флейта. — Б.пр. ↑

СЪН В СЪНЯ

Село на река Ефрат, май 1991 година

Тя отвори раклата, извади молитвеното килимче и застинала, заслуша звуците в долината. Още едно от нещата, присъщи на живота тук. Духаше ли на север, вятърът донасяше призивите за молитва от джамията далече долу в селото, но сменеше ли посоката си, тя вече не знаеше колко е часът. Часовникът, който беше донесла от Лондон, вече не работеше и чакаше в ъгъла като старо съсухрено лице, прекалено уморено, за да говори. Но тя трябваше да знае колко е часът, за да започне молитвата — по пет пъти на ден, защото имаше да разказва много на Бога.

Може би възрастта бе виновна за това, че е станала понаблюдателна, макар че съвсем не беше стара, едва в средата на четирийсетте. А може би се дължеше просто на това, че в живота ѝ имаше прекалено много призраци, прекалено много мъка. Всеки ден молеше Бога да помогне на близначката и да намери покой в Рая, защото Джамила със сигурност беше отишла там. Някъде в молитвата включваше и Хедийе, майката сестра, която помнеше не като алена подпухнала пихтия, увиснала от тавана, а като весело младо момиче, каквото навремето беше. Молеше се и за съпруга си и размишляваше какво са могли и не са могли да си дадат един на друг. Сетне се молеше за родителите си, отдавна покойници, и ако ѝ бяха останали сили, и за тримата столетници в селото, които наскоро си бяха отишли един подир друг.

След като отдадеше почит на мъртвците, продължаваше с живите. Започваше с внучките си в дъждовен Лондон, които беше виждала само на снимки. Искаше напътствие за *вироглавата ми дъщеря и грижовния ѝ съпруг*. Следваше сложна молитва за Юнус (и понякога за групата му) — да преуспее и да стигне далеч, без да се изкушава от лъскавата страна на славата. После отделяше минута — да се помоли за Елиас, да е добре, да е здрав и доволен и да намери човек, когото да обича, ако вече не го е направил. Следваше най-дългата

молитва — за Искендер. Нейният султан, нейният лъв, най-скъпото ѝ нещо.

Понякога се питаше дали е постъпила правилно, като се е върнала. Но спокойствието, което всяка сутрин по изгрев-слънце я обгръщаше като шал, бе достатъчно потвърждение. Живееш ли толкова самотно, си на крачка от лудостта. Тя се стараяше да запази равновесие, като благодари на Бога за всичко, което ѝ е дал и което ѝ е отказал. Когато си признателен, по-трудно полудяваш.

Сега, началните дни в Лондон ѝ се струваха далечни като сън в съня. Първия път, когато се беше качила на голям червен автобус с невръстните си деца, още преди да се роди Юнус. Никога нямаше да забрави колко се е вълнувала, когато бе видяла през замъглените прозорци двореца на кралицата и нейните войници, строги и сериозни върху високите коне. След като беше пристигнала в Хакни с мокрите му от дъжда улици, с долепените една до друга тухлени къщи и мънички градинки, я бе плиснала самота. Къщата, която беше намерил съпругът ѝ, беше занемарена и плачеше за боядисване, но тя не възрази — беше свикнала да си прави дом в тесни пространства, точно като врабче, свило гнездо под стряха. Виж, не успя да свикне с времето, с дъжда. С мрака. С облаците, които винаги бяха в отънъци на тъмното. Беше израсла край Ефрат и беше свикнала с лютите зими и още по-тежките лета, а не успя да свикне, че щом се събуди, небето все ще е покрито с облаци. Въпреки това обичаше да ходи на битпазара на Ридли Роуд и да гледа как хората ровят с надеждата да намерят нещо на изгодна цена, а по улицата като в кошер кипи целенасочена дейност. Тук не беше като по пазарите в Истанбул, но пак преливаше от живот и за нея всичко това беше скъпо. Човек можеше да се натъкне на какви ли не хора — с кожа в най-различни отънъци на кафявото, бялото и черното от места, които за нея бяха само имена върху размазана карта.

Стряскаше се не толкова от неща като колите, които идваха отляво, и шофьорите, седнали от другата страна, колкото от начина, по който лондончани се държаха. Спретнатите възрастни госпожи, безочливите младежи, свободата на домакините, самоувереността, каквато тя никога не бе притежавала и не вярваше някога да придобие. Гледаше жените по тениски с очертани зърна на гърдите отдолу, с коси, които проблясваха на слънцето, и се изумяваше, че носят женствеността си като рокля. Двойките, които се целуваха по улиците,

пушеха, пиеха и се караха. Никога не беше виждала хора, до такава степен готови да живеят на показ. Селяните от детството ѝ не бяха от най-приказливите и самата тя си беше останала мълчалива. За нея Англия беше страна на думите и тя се опитваше всячески да схване скрития смисъл, тънкия хумор, иронията.

Но в големите градове най-много я изумяваха птиците, сместили се по дупки и процепи, почти невидими, освен когато се струпваха и се бутаха за шепа зърно или падаха мъртви по тротоарите. Птиците по Ефрат не бяха такива. Тук вероятно нямаше толкова видове, със сигурност бяха по-малко, отколкото в Лондонската зоологическа градина, но затова пък бяха свободни — и добре дошли.

В Лондон тя гледеше със свито сърце первазите с наслагани в цимента остри шипове — точно като бодли на таралеж, та птиците да не кацат по тях и да не цапат. Това и напомняше градинските зидове с поръсени отгоре натрошени стъкла, каквито беше виждала в Истанбул. Обясниха и, че слагали стъклата, за да не идват крадци. Тя трепкаше дори при мисълта. Който живееше в тези къщи, искаше не само да спре нарушителите, искаше те да разрежат голите си ръце и крака. Первази с игли, градински зидове със стъкло — това не ѝ харесваше. Не ѝ харесваше и какво прави животът в града с хората, малко по малко.

След убийството, Пембе остана няколко месеца при скуотърите. Юнус и Есма се редуваха да ходят при нея и винаги се пазеха, винаги внимаваха да не се изпуснат пред чичо си и вуйна си. Искендер вече бе задържан и пратен в затвора, а Пембе още не знаеше какво да прави, дали от къщата да се махне, или не. В началото се страхуваше да не би скуотърите да разберат защо се крие, но те почти не четяха вестници, камо ли да слушат местните клюки, и това работеше в нейна полза. Те, разбира се, се досещаха, че има нещо гнило, но смятаха, че Пембе се е забъркала в някакви неприятности с Вътрешното министерство. И тъй като бяха противници на всяка власт, на драго сърце я закриляха дори след като разбраха истинската причина да е при тях. Юнус ги помоли да помогнат на майка му да промени външността си и те само това и чакаха. Подстригаха Пембе и боядисаха косата ѝ в леко червеникав оттенък, като млада ирландка. С големите кръгли очила и дънки тя стана неузнаваема.

Въпреки всичко, колкото и да беше опитвала, Пембе нямаше да се справи с мрака на онези дни, ако не ѝ беше помогнала нейната близначка. Веднъж в полунощ, докато стоеше на прозореца в незаконно заселената къща и гледаше пустотата, която виждаше единствена тя, Пембе забеляза в градината силует, застинал, но в същото време някак нащрек. Беше сестра ѝ Джамила. Тя не се доближи, не каза и дума, но само при вида ѝ Пембе беше обзета от огромна радост. Мигът отлетя бързо, привидението се разтвори във въздуха като капка мляко във вода. Но тази случка, кой знае как, вдъхна на Пембе увереност, че близначката ѝ не изпитва болка и мястото, на което се е преселила, не е непоносимо. След този ден призракът се появяваше от време на време и служеше за нещо като връзка между Пембе и Искендер в затвора.

Малко след като Юнус и Есма отидоха в пансиона в Съсекс, Пембе реши да замине. Беше осъзнала, бе все по-убедена, че времето ѝ в Англия е изтекло и тя трябва да се прибере. При Ефрат, в родното си място, защото за разлика от Елиас не бе епифит и изпитваше необходимост да бъде при корените си. Юнус и Есма я подкрепиха, при условие, че ще се върне скоро и че те ще ѝ ходят на гости през лятото.

Още пазеха Кехлибарената наложница, която Джамила беше пхнала в кухня си ток и беше пренесла през границата, а после бе помолила сестра си да я скрие на сигурно място. Никой от тях нямаше и най-малка представа колко струва тя и как да я продадат. Накрая на помощ им се притече госпожа Пауъл заедно с Капитана, за ужас на Юнус. Диамантът беше продаден, а госпожа Пауъл помогна да уредят пътуването на Пембе. Тя се постара и в банката да бъде внесена сума, достатъчна за Юнус и Есма. С онова, което остана от парите, пънкарите правиха купони, толкова диви, че месеци наред в Хакни се говореше само за тях. Единствената подробност, която Пембе не отчете докато сключваха сделката в „Хатън Гардън“, бе, че диамантът може само да бъде подаряван и взиман като подарък, но не и продаван. Не бе уведомена за проклятието, но и да беше, пак нямаше да се откаже от плана си. Пембе, жената с безброй суеверия, се бе уморила от страховете си.

Когато отиде в колибата на сестра си в долината, не се притесни особено от окаяното състояние, в което я завари. Отминаващото време,

четирите вятъра, разбойниците и общата занемареност бяха разрушили отчасти съвършеното убежище, което Джамила беше създала.

Селяните се зарадваха много, че Непорочната акушера се е завърнала, макар да не проумяваха защо тя вече отказва да изражда. Въпреки това ѝ помогнаха да почисти и да постегне колибата. Районът обаче бе опасно място. Кюрдските въстаници се сражаваха с държавата и денонощно патрулираха войници. Пембе остана наред всичко това, замествайки близначката си. Случваше се да избягва на косъм различни опасности, но нито веднъж не спомена за тях в писмата си. Пишеше само за добри неща.

Беше обещала на децата си да не се застоява тук и да се завърне скоро нов човек, но след като влезе в къщата на сестра си и се зае да я подрежда, Пембе осъзна, че няма да бърза със заминаването си.

ЕСМА

Твърдят, че започваш да разбираш майка си, когато самата ти станеш майка, но при мен именно писмата ѝ ми помогнаха да опозная мама по-добре.

Тя ми пишеше редовно и откровено и ми разказваше за себе си повече, отколкото на живо. Вече не си представях живота без толкова скъпия син пощенски плик, който получавах всяка седмица. Правех си чай, сядях на масата в кухнята и четях писмото веднъж, после, след като разберях, че тя е здрава и се чувства добре, още много пъти.

„Скъпа дъще, светлина за живота ми в този и в следващия свят,

Мисля си за теб през цялото време. Много те моля, не спирай да ходиш на свиждане на брат си. Прости Есма. Опитай. Знаем колко е трудно, но си длъжна. Постарай се той да разбере, че не е сам. Никога не сме сами. Моля се на Аллаха да му прати другар, някой, който говори на нов език, езика на любовта. Моля се всеки ден Той да намери такъв човек и да го изпрати в затвора, та Искендер да не е сам.

Не се въси, любов моя, не казвай, че дори сега предпочитам него. Можеш ли да предпочетеш единия си пръст пред другия? Така е и при майката. Тя никога не предпочита повече някое от децата си. Вие с Искендер и Юнус сте ми еднакво скъпи.

Напоследък е по-трудно, отколкото преди, да пращам писма. Не се притеснявай, ако известно време нямаш вести от мен. Вчера сънувах много ведър сън. Бях тук и едновременно там, в кралския Лондон. Събудих се и си помислих: ами да, така си е. Аз съм там, с вас.

С любов, твоя майка Пембе“

Това беше последното писмо, което получих от нея. Чела съм го толкова много пъти, че по краищата хартията вече е леко опърпана и цялата е на отпечатъци от пръсти — моите върху нейните, като сюжетни линии, които се преплитат и разделят.

След време, когато успях да замина за Турция, селяните ми разказаха подробно какво се е случило. Увериха ме, че мама не се е мъчила, ни най-малко. Вирус. В началото около врата и ръцете се появява кожен обрив, розови петна, нищо тревожно. Не след дълго болния го втриса и той започва да се поти и ако на този етап не се вземат мерки, вдига висока температура и изпада в нещо като кома, поразяваща белите дробове толкова бързо, че много от заболелите не се събуждат. Вирусът се появил през пролетта на 1992 година, бил предаден от животни на хората и за един месец погубил шестима души, а после изчезнал. Пембе сигурно се била заразила, когато отишла за провизии в родното си село — Дом на четирите вятъра, и една жена, пожелала да ѝ покаже изтъканите от нея на младини килими, ѝ поднесла чаша чай. Шестгодишният син на жената носел вируса, макар че по онова време не го знаел никой. Детето оздравяло, майка ми — не.

Чак когато престанах да получавам писмата ѝ, разбрах, че е умряла за втори и последен път.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.